

**İLKÖĞRETİM ALTINCI SINIFTA
GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNDE
İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME UYGULAMASI**

**Kamile SARIHAN
(Yüksek Lisans Tezi)**

Eskişehir 2010

**İLKÖĞRETİM ALTINCI SINIFTA GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNDE
İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME UYGULAMASI**

Kamile SARIHAN

**“YÜKSEK LİSANS TEZİ”
Güzel Sanatlar Anabilim Dalı
Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı
Danışman: Yrd. Doç. Metin İNCE**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Mayıs 2010**

ÖZET

İLKÖĞRETİM ALTINCI SINIF GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNDE İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME UYGULAMASI

Kamile SARIHAN
Güzel Sanatlar Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Mayıs 2010

Danışman: Yrd. Doç. Metin İNCE

Bu araştırmanın amacı ilköğretim altıncı sınıfta işbirlikli öğrenme uygulamalarının nasıl gerçekleştiğini belirlemektir. Araştırma, üzerinde çalışılan durumun ayrıntılı bir biçimde betimlenmesi amaçlandığından, katılımcı gözleme dayalı betimsel durum çalışması olarak desenlenmiştir.

Araştırmanın uygulaması, 2009-2010 öğretim yılı güz döneminde Eskişehir İli Günyüzü İlçesi Gümüşkonak İlköğretim Okulu'nda gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya, altıncı sınıftaki altısı kız, yedisi erkek olmak üzere toplam 13 öğrenci ile Görsel Sanatlar öğretmeni katılmıştır. Araştırma verileri, 10 Ekim 2009 – 31 Aralık 2009 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmada, işbirlikli öğrenme uygulaması Görsel Sanatlar dersinde 16 Aralık 2009 – 31 Aralık 2009 tarihleri arasında toplam 8 ders saatinde yapılmıştır. Araştırma verileri; “Öğrenci Kişisel Bilgi Formu”, “Katılımcı Gözlem”, “Video Kayıtları”, “Yarı Yapılandırılmış Görüşme”, “Araştırmacı Günlüğü” ve “Öğrenci Ürünleri” olmak üzere farklı veri toplama araçları ile toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırma verileri betimsel analiz yoluyla çözümlenmiş, daha sonra, araştırma soruları temel alınarak bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim Görsel Sanatlar Öğretimi, İşbirlikli Öğrenme.

ABSTRACT

COOPERATIVE LEARNING APPLICATIONS AT THE VISUAL ARTS OF EDUCATION SIXTH GRADE OF PRIMARY SCHOOL

Kamile SARIHAN
Department of Arts and Crafts Teaching
Anadolu University Graduate School of Educational Sciences
May 2010

Advisor: Assit. Prof. Metin İNCE

The purpose of this study is to determine how cooperative learning applications are carried out at the sixth grade in primary education. Because this research aimed at describing the case studied in this study in detail, it was designed as a holistic single case descriptive study based on participant observation.

The study was conducted at Gümüşkonak Primary School in Eskisehir Province, Günyüzü county Gümüşkonak municipality in the Fall term of 2009-2010 educational year. The participants of the study are 6 female, 7 male students, and the teacher of 6. class. The data were collected between 10, Oct 2009 – 31, December 2009. In this study, the cooperative learning application was carried out in the Visual Art lesson in 8 class hours between 16, Decenmber 2009 – 31, December 2009. The data were gathered through “Student Personal Information Form”, “Participant Observation”, “Video Recordings”, “Semi-structured Interviews”, “Researcher’s Journal”, and “Student’s Products” as different data-collection instruments. The data were analyzed descriptively and then the findings were determined and evaluated based on the research questions.

Key Words: Visual Art of Education, Cooperative Learning.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Kamile SARIHAN'nın "İlköğretim Altıncı Sınıfta Görsel Sanatlar Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme Uygulaması" başlıklı tezi 07.05.2010 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim İş Öğretmenliği yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Yard.Doç.Metin İNCE	
Üye	: Yard.Doç.Dr.Ali ERSOY	
Üye	: Yard.Doç.Özlem KESER	

Prof.Dr.Eşrefhan AĞADÖĞLU
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu araştırma, işbirlikli öğrenme yönteminin, ilköğretim altıncı sınıfların görsel sanatlar dersinde nasıl uygulandığını, görsel sanatlar dersi işbirlikli öğrenme süreci sonunda oluşan öğrenci ürünlerinin niteliklerini, uygulama sürecine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini ve görsel sanatlar dersi işbirlikli öğrenme sürecinde yaşanan sorunları incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’de ilköğretim basamağında geliştirilen ve uygulamaya konulan öğretim programlarının etkililiğini, uygulamanın değerlendirilmesi sonucu elde edilen veriler belirleyecektir. Geliştirilen programda ele alınan yöntemler kapsamında işbirlikli öğrenme yöntemi önerilen uygulamalar arasındadır. Araştırmanın, okullarda Görsel Sanatlar Dersi’ uygulamalarında, görsel sanatlar öğretmenlerine işbirlikli öğrenme yöntemi ile yol gösterici bir yaklaşım, yöntem ve teknikler kazandırması umulmaktadır.

Araştırmada desteğini gördüğüm pek çok kişi olmuştur. Araştırmanın gerçekleşmesinde; yenilikçi ve örnek sanat eğitimcisi tavrıyla akademik ve manevi desteğini aldığım hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Metin İNCE’ ye teşekkür ederim.

Araştırma boyunca hiçbir zaman, desteğini esirgemeyen ve değerli görüşleriyle katkıda bulunan Yrd. Doç. Dr. Ali ERSOY’ a, araştırma sürecinde her zaman yanımda olan ve desteğini sunan aynı zamanda sınıfında uygulama izni veren görsel sanatlar öğretmeni ve canım arkadaşım Canser Kuşat LANPİR’e teşekkür ederim.

Araştırma için uygulama izni veren Gümüşkonak İlköğretim Okulu yönetimine ve altıncı sınıfın sevgili öğrencilerine teşekkür ederim.

Araştırma boyunca her zaman duygu ve düşünceleriyle benim yanımda olan, desteklerini sunan ve her geçen gün değerlerini daha çok anladığım; çok sevgili aileme, canım annem, Nilüfer SARIHAN’a ve canım babam, Ahmet SARIHAN’a sonsuz sevgilerimi teşekkürlerimi sunarım.

Kamile SARIHAN

Eskişehir, 2010

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ.....	.iii
ABSTRACT.....	.iv
JÜRİ ve ENSTİTÜ ONAYI.....	.v
ÖNSÖZ.....	.vi
ÖZGEÇMİŞ.....	.vii
İÇİNDEKİLER.....	.viii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	.xiii
RESİM LİSTESİ.....	.xv
TABLO LİSTESİ.....	.xvi
KISALTMALAR.....	.xvii

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ.....	1
1. 1. Sanat Eğitimi.....	7
1. 1. 1. Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Dersi.....	9
1. 1. 2. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı.....	10
1. 1. 2. 1. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı Genel Özellikleri.....	10
1. 1. 2. 2. Görsel Sanatlar Dersi Genel Amaçları.....	11
1. 1. 2. 3. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Öğeleri.....	13
1. 1. 4. Sanat Eğitimi Yöntem ve Teknikleri.....	15

1. 1. 5. Sanat Eğitiminde Yöntem Yaklaşımları.....	17
1. 2. İşbirlikli Öğrenme.....	18
1. 2. 1. Eğitimde Grup Çalışmaları.....	18
1. 2. 2. İşbirlikli Öğrenme Özellikleri.....	20
1. 2. 2. 1. İşbirlikli Öğrenme için Gerekli Koşullar.....	21
1. 2. 2. 2. İşbirlikli Öğrenmede Öğretmenin Rolü.....	24
1. 2. 3. İşbirlikli Öğrenme Teknikleri.....	26
1. 2. 3. 1. Ayrılıp Birleşme Tekniği.....	27
1. 2. 3. 2. Öğrenci Takımları Başarı Grupları Tekniği.....	27
1. 2. 3. 3. Birlikte Öğrenme Tekniği.....	28
1. 2. 3. 4. Grup Araştırması Tekniği.....	30
1. 2. 4. Görsel Sanatlar Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme.....	30
1. 3. Araştırmanın Amacı.....	33
1. 4. Araştırmanın Önemi.....	33
1. 5. Sınırlılıklar.....	36
1. 6. Tanımlar.....	37

BÖLÜM 2

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	39
2. 1. Sanat Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme Yöntemi İle İlgili İnceleme ve Araştırmalar.....	39

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM.....	43
3. 1. Araştırmanın Modeli	43
3. 2. Araştırmanın Ortamı.....	43
3. 3. Araştırmanın Katılımcıları.....	46
3. 4. Veri Toplama Araçları.....	48
3. 5. Verilerin Analizi	51

BÖLÜM 4

4. BULGULAR ve YORUMLAR	56
4. 1. İlköğretim Altıncı Sınıfta Görsel Sanatlar Dersi'nde “ Doğadan İzlenimler” Konusunda İşbirlikli Öğrenme Sürecinin Nasıl Gerçekleştirildiğine İlişkin Bulgular.....	56
4. 1. 1. Planlama.....	57
4. 1. 2. Uygulama.....	75
4. 1. 3. Değerlendirme.....	90
4. 2. İşbirlikli Öğrenme Yöntemi Kapsamında Gerçekleştirilen Öğrenci Ürünlerinin Özelliklerine İlişkin Bulgular	101
4. 3. İlköğretim Altıncı Sınıf Görsel Sanatlar Dersi'nde Gerçekleştirilen İşbirlikli Öğrenme Sürecinin Öğrencilerin Resimsel İfade Becerilerine Yansımalarına İlişkin Bulgular	105
4. 4. Öğrencilerin İşbirlikli Öğrenme Sürecine ve Geliştirdikleri Ürünlere İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	113
4. 5. Öğretmenin İşbirlikli Öğrenme Sürecine İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	124

4. 6. İlköğretim Altıncı Sınıf Görsel Sanatlar Dersi'nde Gerçekleştirilen İşbirlikli Öğrenme Sürecinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular	128
4. 6. 1. Öğrenci Kaynaklı Sorunlar.....	128
4. 6. 2. Öğretmen Kaynaklı Sorunlar.....	132
4. 6. 3. Okul Kaynaklı Sorunlar.....	133

BÖLÜM 5

5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	134
5. 1. Sonuç.....	134
5. 1. 1. İlköğretim Altıncı Sınıfta Görsel Sanatlar Dersinde İşbirlikli Öğrenme Sürecinin Nasıl Gerçekleştirildiğine İlişkin Sonuçlar.....	134
5. 2. Öneriler	138
5. 2. 1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	138
5. 2. 2. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	139

EKLER.....	140
I. Eskişehir İli Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Belgesi.....	140
II. Uygulama Öncesi Öğretmenle Yapılacak Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları.....	141
III. Uygulama Sonrası Öğretmenle Yapılacak Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları.....	142
IV. Öğrencilerle Yapılacak Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları.....	144
V. Öğretmen Kişisel Bilgi Formu.....	145
VI. Öğrenci Kişisel Bilgi Formu.....	146

VII. İşbirliğine Dayalı Öğrenme Öğrenci Gözlem Formu.....	147
VIII. Veli İzin Formu.....	148
IX. Kartallar Grubunun Hazırlamış Olduğu Powerpoint Sunusu.....	149
X. Dünya Grubunun Hazırlamış Olduğu Powerpoint Sunusu.....	152
XI. Dünya Grubu “Sonbahar” Eskizi.....	155
XII. Kartallar Grubu “İlkbahar” Eskizi.....	156
XIII. Yıldızlar Grubu “Kış” Eskizi.....	157
XIV. Güneş Grubu “İlkbahar” Eskizi.....	158
XV. Çalışma Kağıtları.....	159
KAYNAKÇA.....	166

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge	<u>Sayfa No</u>
1. 16.12.2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler.....	57
2. 17.12.2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler.....	59
3. 23.12.2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler.....	61
4. 24.12.2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler.....	75
5. 25.12.2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler.....	77
6. 30.12.2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler.....	79
7. 30.12.2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler.....	90
8. 31.12.2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler.....	92
9. Öğrenciler Tarafından Gerçekleştirilen Sunulara İlişkin, Sunu Konusu, Gruptaki Öğrenci Sayısı, Grupta Gerçekleştirilen Etkinlikler.....	102
10. Öğrencilerin, “Görsel Sanatlar Dersinde İşbirlikli Öğrenme Yöntemi ile Yaptığımız Çalışmanın Önceki Derslerinize Göre Hangi Özellikleri Senin İçin Farklıydı?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları.....	114
11. Öğrencilerin “Sınıfta İşbirlikli Çalışırken Kendinizi Nasıl Hissettiniz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları.....	116
12. Öğrencilerin “Yaptığımız İşbirlikli Öğrenme Çalışması sırasında Ne Tür Sorunlar Yaşadınız? Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları.....	117
13. Öğrencilerin, “İşbirlikli Öğrenme Çalışması sonrasında Resimsel İfade Becerinizin Ne Yönde Değiştiğini Düşünüyorsunuz? Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları.....	119
14. Öğrencilerin, “İşbirlikli Öğrenme Çalışması Sonrasında Neler Öğrendiniz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları.....	121

15. Öğrencilerin, “Grup Ortak Ürününüz İstedığınız Gibi Oldu Mu?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları.....122
16. Öğrencilerin, “Bundan Sonraki Dersleriniz de İşbirlikli Öğrenme ile Çalışmalar Yapmak İster misiniz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları....123

RESİM LİSTESİ

<u>Resim</u>	<u>Sayfa No</u>
1. Bilgi Teknolojileri Sınıfı.....	45
2. Görsel Sanatlar Atölyesi genel görünümü.....	45
3. İşbirlikli öğrenme sürecinde uygulanan sınıf düzeni.....	46
4. Dünya Grubu ve Sonbahar Resmi.....	106
5. Van Gogh “Tarlalar”.....	107
6. Van Gogh “Tarlada Çalışanlar”.....	107
7. Van Gogh “Dinlenenler”.....	108
8. Pissarro “Bir Sonbahar Günü”.....	108
9. Kartallar Grubu “İlkbahar Resmi”.....	109
10. Monet “İzlenim”.....	110
11. Cezanne “Yaz Manzarası”.....	110
12. Yıldızlar Grubu “KışResmi”.....	111
13. Monet “Bir Kış Günü”.....	112
14. Güneş Grubu “İlkbahar Resmi”.....	112

TABLO LİSTESİ

Tablo	<u>Sayfa No</u>
1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Özellikleri.....	47

KISALTMALAR

AG : Araştırmacı Gnlġ

G : Katılımcı Gözlem

G1: ġretmenle Uygulama ncesi Yapılan Görüşme

G2: ġretmenle Uygulama Sonrası Yapılan Görüşme

s : Dersteki Zaman

İLKÖĞRETİM ALTINCI SINIFTA GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNDE İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME UYGULAMASI

(“Doğadan İzlenimler” Konusunun İşbirlikli Öğrenme Yöntemi ile Uygulanması)

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem Durumu

Hızlı teknolojik gelişmeler, yaşamda pek çok alana yansımaktadır. Dünya her geçen saniye algılanamaz bir hızla, sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisine girmektedir. İnsanların yaşam tarzlarının, sosyal ilişkilerinin, kültürlerinin de bu değişimden etkilendiği günümüzde, yaşanan bilgi patlaması sonucu, nitelikli ve yaratıcı insan gücüne ihtiyaç artmaktadır. Bugünün insanının çevresindeki topluma uyum sağlayabilmesi bilim ve sanatı kapsayan tüm düşünce biçimlerini kullanabilmesi ile mümkündür, bunun içinde çağdaş bir eğitim ile donatılmak zorundadır. Çağdaş yaşamın bir gereği olarak eğitim biliminde ve uygulama yöntemlerinde de yeni arayışlara gidilmektedir.

Ülkemizde teknolojideki ilerlemelerin sonucunda değişen toplumsal yapı ve nüfus artışı nedeniyle ortaöğretime yığılan öğrenci kalabalığı giderek artmaktadır. Öğrenciler, öğrenim hayatına başladıkları andan itibaren sınavlarla boğuşmak zorunda bırakılmaktadır. Sınavlara dayalı bir eğitim sistemi de toplumumuzun geleceği, kültürel değerlerimizin yaşaması için çok gerekli olan sanat eğitimini çocuklarımızın eğitiminde çok geri sıralarda bırakmıştır (Kırışoğlu, 2002, s.1). Eğitim sistemimizin çağdaş eğitim çerçevesinde yeniden yapılanması, öğrencilerin sadece sınavlara yönelik bilgi bombardımanı içerisinde kültürlerinden habersiz yetişmeleri sakıncasının önüne geçmesi bakımından gereklidir.

Günümüzde çağdaş eğitim, kendini gerçekleştirmiş bireylerin yetiştirilmesini amaçlar. Çağdaş eğitim kapsamında bireyin; doğal, toplumsal, kültürel gelişim ve etkileşimine karşılık gelen ve tüm bu özellikleri bütünleyen üç ana eğitim yer almaktadır. Çağdaş eğitimde bulunması gereken bu üç eğitim: Bilim, teknik ve sanat eğitimidir. Bilim, teknik ve sanat eğitimi adıyla ve nitelik bakımından birbirinden ayrılan ancak; insan, toplum, yaşam ihtiyaçları ve çağın gereksinimleri bakımından birbirini tamamlaması gereken eğitimlerdir (Ertürk, 1998, s: 3).

Bilim, teknik ve sanata özgü düşünebilme, çağımız insanında aranan bir özelliktir; bunun için de aralarında bir uyumun ve hassas dengelerin, düşünce sisteminde yapılandırılması gerekmektedir. Disiplinler arasındaki hassas dengelerin sağlanması için sanat eğitime ve sanat eğitimi süreçlerine büyük görevler düşer. Çağdaş eğitim, özünde insanın geçmişten bugüne varoluşunu, gelişimini kısacası tarihçesini barındıran sanatın ve yaratıcılığın olduğu sanat eğitimi, eğitimin genel sınırları içinde diğer disiplinlerin destekçisi ve eğitimin tamamlayıcısı olarak bulundurmaya zorundadır.

Okullarımızda, ilköğretimin birinci kademesinden ortaöğretim son sınıfa –zekanın oluşum ve gelişim dönemlerinde - sanatın tüm disiplinlerini, görsel, işitsel, sahne sanatları vb. kapsayan bir sanat eğitimi gerekliyken, tam tersine dar kalıplar içerisine oturtulmaya çalışılan ve ders saatleri gitgide azaltılan, ilköğretimde görsel sanatlar ve müzik dersleri son yıllarda seçmeli drama derslerinin de kapsama alındığı bir program söz konusudur. Var olan sanat eğitimi derslerinde de okullarımızın yapısından ve öğrenci kalabalığından kaynaklanan “fiziksel”, sanatın ‘ne kadar’ öğretilirliği sorunsalından ve sanat eğitiminin kültürel çevre koşulları ile desteklenmesi gereğinden kaynaklanan “ilkesel”, programlardaki amaç ve uygulama süreçlerinden kaynaklanan, “yöntemsel” sorunlar mevcuttur (Kırıçoğlu, 2002, ss. 9-11).

İlköğretimde görsel sanatlar dersi’nde çocuklarda var olan yeteneklilik ve yeteneksizlik kaygıları, çocukların bu derse yönelik önyargılar taşmalarına, ilgilerinin azalmasına var olan yaratıcılıklarının da giderek körelmesine yol açmaktadır. Sanat eğitimi yöntemleri içinde, öğretim programları, öğretmen öğrenci birlikteliği içinde yürütülen düşünsel, duygusal, görsel, bedensel, katılımın yer aldığı bir etkinlikler sürecidir. Bu etkinlikler sonucunda, çocukta gerçekleşmesi istenen kalıcı öğrenmelerin; uygulamalardaki ve yaşamdaki, sonucunun kalıcı olmadığı bir gerçektir (Kırıçoğlu, 2002, s. 10). Sanat

eğitiminde öğrencilerin güdülenmelerini sağlayan, derse ilgi ve katılımlarını etkin tutan, kalıcı öğrenmeler sağlayan, yeni yöntemler uygulanmalıdır. Diğer disiplinlerde denenmiş ve etkili bir öğretim yöntemi olarak kabul görmüş olan işbirlikli öğrenme yöntemi (Gömleksiz, 1994; Şimşek, 1994) sanat eğitimi alanında da değerlendirilmelidir.

Sanat eğitiminde işbirlikli öğrenme yöntemi, sanatın bir iletişim aracı olduğu anlayışıyla yer almalı, öğretim süreci; öğrencilerin iletişimi, akranlarıyla grup çalışması, tüm sınıf çalışması ve eleştirilerle sürdürülerek yapılandırılmalıdır. Sanat eğitiminin bir organizasyon ve öğrencilerin de bu organizasyonun yaratıcıları olarak öğretmenlerce yönlendirilmesi, öğrencilerin yaratıcılık ve gruba karşı sorumluluk duygularını sözcüklerle değil sanatsal ifadeye dönüştürüp eylemlerle bizzat yaparak yaşayarak göstermelerini sağlayacaktır.

Süreç sonunda, eleştiri kısmında da; öğrenciler düşüncelerini özgürce savunmalı, sınıftaki demokratik ortam ve ortak hedeflerle gerçekleşen bir ekip çalışmasına yapılan farklı fikirlerden oluşan değerlendirmeye birbirlerinin fikirlerine duydukları saygı duyarak, öğrencilerce katılım öngörülmektedir (Kurtuluş, 2001, s. 202). Nitelikli bir sanat eğitimi, geniş anlamda, güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlar.

“Sanat eğitiminin hedefine ulaşması için özellikle okul öncesi ve ilköğretim okullarında resim, şiir, müzik, drama, öykü, dans, yontu gibi tüm sanatların çocuğun yetenek ve eğilimleri doğrultusunda eğitime girmesi gerekir (Sezer, 2000, s.1).”

Ne var ki okullarımızda “Güzel Sanatlar” ismini karşılması gerekli olan kapsamda bir sanat eğitimi verilememektedir. Sanat eğitimi süreci, görsel sanatlar, müzik ve son yıllarda seçmeli drama dersi adı altında; ders saati, içeriği sınırlı ve diğer disiplinlerin gölgesi altında kalan bir ders halini almıştır (Kırışoğlu, 2002, s. 5).

Bu araştırmanın hedeflediği sanat eğitiminin, mevcut okul yapıları içinde görsel sanatlar dersi kapsamında uygulanabileceği düşünöldüğünden, görsel sanatlar dersi programına bakmak gerekmektedir. Bu araştırmanın hedeflediği 11-12 yaş grubu için ilköğretim kurumlarında, MEB’in (11. 09. 2006) tarih ve 351 sayılı İlköğretim Kurumları Görsel Sanatlar Dersi 1-8. Sınıflar öğretim programı yürürlüktedir. Bu program, sanatın ve sanat eğitiminin gerekliliği anlayışıyla, bugüne kadar olan tüm öğretim programlarının

geliştirilmiş, günümüz şartlarında ise yeniden yapılandırılan eğitim sistemimizin öğretim programları kapsamında yeniden oluşturulmuştur. İlköğretim Kurumları Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda "Görsel Sanatlar Dersi'nde içerik olarak; "Görsel Sanat Kültürü", "Müze Bilinci", "Görsel Sanatlarda Biçimlendirme" olmak üzere üç öğrenme alanı belirlenmiştir. Yeni programın "Genel Amaçlar" bölümünde, Görsel Sanatlar Eğitiminin gerekliliği şöyle açıklanmaktadır:

" Sanat eğitimi, bireye çağdaş yaşama katılma ve özgür düşünme fırsatı kazandırır. Toplum için birbirini anlayan, eleştiren ve saygı duyan insanların yetiştirilmesine olanak sağlar. Sanat yaşama özgün biçimler verir. Kültürlerin anlaşılmasının önemini kavrama, kendi kültürümüze sahip çıkma, onu yaşatma ve gelecek kuşaklara aktarmada etkin bir rol üstlenir. Bu açıdan, görsel sanatlar eğitimi, eğitimin her basamağında herkes için gereklidir. Çünkü nitelikli bir sanat eğitimi çağdaş dünyada var olma şartlarından biridir (MEB. 2007, s. 4)".

Ayrıca Bireysel ve Toplumsal Amaçlar bölümünde, "Öğrenciye işbirliği yapma, paylaşma, sorumluluk alma, kendi işine saygı duyduğu kadar başkalarının işine de saygı duyma bilinci ve duyarlılığı kazandırma, analiz sentez yeteneği ile eleştirel bakış açısını geliştirme ve her alanda yaratıcı davranışlar sergileme yer alır. Programın temel yaklaşımı ise yapılandırmacı anlayış çerçevesinde, "Öğrenme sürecinde öğrencinin etkin katılımı, öğretmenin ise rehberliğidir" (MEB. 2007, s.7).

Bu araştırmanın hedeflediği altıncı sınıfların yaş ve resimsel özelliklerine bakacak olursak: (9-12 Yaş) Gerçekçilik dönemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaşlarda çocuk bir toplumun üyesi olduğunun farkındadır ve bu farkındalığı resimlerinde yansıtmaya başlar. Daha önceki yaşlarına göre resimlerinde, daha ayrıntılı çizgiler ve daha gerçekçi çizimler ve gerçeğe uygun renk seçimleri görülmektedir. Bu dönmedeki çocukların en büyük gereksinimlerinden biri kendi kişiliklerini bulmaları, güçlerinin farkına varmaları ve kendi grupları içinde kendi ilişkilerini geliştirebilmeleridir. Çocuk kendi çevresini keşfetmeye ve çevresi ile olan ilişkilerini geliştirmeye başlar. Çocuk içinde yaşadığı kültür ve toplumun zevk ve beğenilerine göre resimlerini şekillendirmeye başlar. İnsan figürleri daha ayrıntılı, gerçeğe uygun ve cinsiyet ayrımı gözetilerek yapılmaya başlanır. Resimlerde mekan ve perspektif kendini gösterir. Konu seçiminde kızlar ve erkekler arasında ayrımlar belirir. Bu dönemde çocuklar, yaptıklarını beğenmezler, gerçeğe uygun şekilde yapmak istedikleri için olduğu gibi yapamadıklarını sanıp cesaretlerini yitirirler ve umutsuzluğa kapılırlar. Çocuk bir önceki özgürlük dönemindeki yaratıcı üslubu beğenmemeye ve biçimleri gerçeğe uydurmaya başlar (Yavuzer, 2009, s: 66).

Programın altıncı sınıfların kazanımı bölümünde, görsel sanatlarla ilgili kazanımların yanı sıra, “Sınıf içi ve okul içi etkinliklere, proje ödevlerine, ulusal kültürü eserlerinde yansıtabilme becerisine, çalışmalarında diğer alanların müzik, şiir, öykü, masal, anı, efsane gibi ürünlerinden esinlenme becerisi” kazanımları ve Görsel Sanat Kültürü öğrenme alanı kapsamında; “Gösterilen sanat eserlerinden, edindiği izlenimlerden yola çıkarak görsel tasarımlar yapar” kazanımı da bulunmaktadır (MEB. 2007, ss. 66-68).

Yeni geliştirilen program, etkinlik örneklerinde geleneksel resim-iş eğitiminde, uygulanan bireysel çalışma yönteminin yanı sıra daha çok grup etkileşimli çalışmalara ve ürünlere yer vermektedir. Bu doğrultuda öğretme etkinlikleri öğrencinin etkin katılımının sağlandığı, bireysel farklılıklara göre şekillendirilebilen, bağımsız ve grup içinde öğrenmeyi özendirilen, okulda geliştirdiği estetik duyarlılığı sosyal hayatına da uyarlamasını sağlayan etkinliklerdir.

Yöntem konusunda ise programda açık sistematik bir yaklaşım yerine konuya göre örnek, dersin işlenişini ilgi çekici hale getirebilen öğrenme- öğretme yöntem ve teknikleri ile grup çalışmalarını yönlendiren bir yaklaşım söz konusudur. Geleneksel resim-iş eğitiminin gereği sayılan bireysel çalışmalardan daha çok grup etkileşimli; okul içi ve sınıf içi etkinliklere, proje, performans, ürün dosyası seçeneklerine ulaşmak mümkündür (MEB, 2007, ss. 66-68). Ancak bu haliyle programın uygulamada ne derece hayata geçirildiğine dair araştırmalar sınırlı sayıdadır. Uygulamaya bakıldığında okullarda farklı ve çelişkili yöntem uygulamalarının yer aldığı görülmektedir (Kırıçoğlu, 1990, s. 89).

Sanat eğitimi konusunda, yöntem bilimsel olarak yaklaşım getiren inceleme ve araştırma sınırlı sayıdadır. Yine, etkililiği kanıtlanırsa bile bu yöntemlerin bilinçli olarak uygulamaya ne derece yansıyor yansımadağı da araştırılmalıdır. Görsel Sanatlar derslerinde, işbirliğine dayalı öğrenme yönteminin kullanılmasına yönelik, Kurtuluş’un (1998) “Sanat Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme” (Resim-İş Dersleri’nde Bireysel Çalışmaların Yapılandırılmış Grup Çalışması ile Desteklenmesi için İşbirlikli Öğrenme) konulu deneysel araştırmasında, görsel sanatlar dersi’nde işbirlikli öğrenmenin, sanat eğitiminin etkililiğini arttırarak; öğrencileri bilişsel ve duyuşsal alanda geliştirdiğini, öğrencilerin sanatsal ifade yeterliliklerini geliştirmelerine olanak verdiğini, işbirlikli öğrenme yönteminin etkili ve tam öğrenmeyi gerçekleştirdiğini, bireyselleştirilmiş

öğretimin yanı sıra kullanılmasının, bireyselleştirilmiş öğretimin eksik yönlerinin tamamlanmasını sağladığı görülmektedir. Söz konusu araştırmada, 13-14 yaş grubu öğrencileri seçilmiştir ve işbirlikli öğrenmede yer alan birlikte öğrenme tekniği uygulanarak işbirlikli öğrenme yönteminin tüm öğrencilerin grup etkileşimi sonucu birbirlerinden etkilenecek gelişmelerine olanak verdiğine ulaşılmıştır. Buna göre, işbirlikli öğrenme okullarda uygulanabilir; bunun koşulu ise öğretmenlere yöntemin öğretilmesi, ders programının düzenlenmesi, öğrenme çevresinin oluşturulmasıdır (Kurtuluş, 1998, ss. 139- 142). Ancak işbirlikli öğrenmenin diğer teknikleri görsel sanatlardaki farklı uygulama biçimleriyle, farklı konularda ve farklı yaş gruplarında etkililiği ve okullarda nasıl uygulandığı da ele alınmalıdır.

Özer'e (2002) göre, programda yer alan işbirlikli öğrenme yönteminin, ilköğretimde gereği gibi uygulanmadığı ve kalıcı öğrenmeye yönelik hizmet eder nitelikte olmadığı saptanmıştır. Buradan anlaşılacağı üzere öğretim programı'nda yer alan kuramsal bilgilerin uygulamada büyük ölçüde sanat eğitimi ile ilgili sorunlardan kaynaklanarak karşılığını bulamadığıdır (Kırışoğlu, 2002, s. 10).

Çakır'ın (1985) "Temel Eğitim'in İkinci Basamağı'nda (Orta Okullarda) Plastik Sanatlar Eğitimi" konulu araştırması, bireyleri yaşama hazırlamada önemli bir basamak oluşturan ortaokullarda plastik sanatlar eğitimine gereken önemin verilmediğini göstermektedir (Çakır, 1985, ss. 105-109).

Günümüzde grup çalışması, grup etkileşimi ve etkileşimine yönelik çalışmalar ve bu tür çalışmaların desteklediği yeni yöntemler geliştirilmekte ve yapılan araştırmaların gösterdiği gibi en önemli çalışma biçimleri arasında yer almaktadır. "En güçlü işler kuvvetlerin birleştirildiği ortamlarda meydana gelir (Gökaydın, 2002, s.126)". Eğitimde etkileşimi, performansı ve katılımı hedefleyen çağdaş sanat biçimleri de bireysel ürüne yönelik sanat biçimlerinin önüne geçmektedir. Diğer disiplinlerde etkililiğini kanıtlamış işbirlikli öğrenme yönteminin sanat eğitimi gibi özünü yaratıcılıktan alan bir dersin yöntemi olarak derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Özellikle duvar resmi gibi büyük boyutlu çalışmalar grup çalışmasını gerektiren ve bu biçimde uygulanan çalışmalardır.

“Yaşamımızda yaratıcılığımızı kullandığımız halde, bunun farkında olmadığımız durumlar olabilmektedir. Ancak yaratıcılığı geliştiren çeşitli yöntemlerin, grup içi etkileşim çalışmalarının varlığını biliyoruz. Bugün birçok ülkede bu gibi çalışmalarla yaratıcılığı geliştiren yüz binlerce insandan söz etmek işi abartmak olmayacaktır” (San, 1990, s. 148) .

Bu araştırmada, sanat eğitiminde bireyselliğe yönelik geleneksel resim-iş eğitiminin tamamlayıcısı; etkili ve tam bir öğretim yöntemi olarak kabul edilen işbirlikli öğrenmenin uygulama ortamı olan okullarımızda ilköğretim altıncı sınıflarda görsel sanatlar dersi'nin, görsel sanat kültürü öğrenme alanında “Doğadan İzlenimler” konusu'nda, nasıl işlendiğinin betimlenmesi amaçlanmıştır.

1.1. Sanat Eğitimi

Çağdaş eğitim, bilim ve sanatın birbirini bütünleştirici birlikteliğini içermektedir. İnsanın tam bir gelişme gösterebilmesi için bilimsel eğitimin yanında bu eğitimin tamamlayıcısı olan sanat eğitimi de alması gerekmektedir. İnsan doğasının bir gereksinimi olan sanat, insanla var olmuştur. Sanatın bir anlam kazanması, insanın akli ve düşünceleriyle bir bütün oluşturarak, insan yaşamına yön vermesi ancak sanat eğitimiyle olmaktadır. Günümüzde sanatın yalnız duyuşsal alanla değil, eğitimle bilişsel anlamda da geliştiği ve öğretildiği bilinmektedir. Kagan, sanatın eğitimdeki öneminden; “Sanat, aslında bilincin bütün mekanizmalarının açılıp çalışması'nın en etkin bir aracı olarak karşımıza çıkmaktadır” (Kagan, 1982, s. 465) biçiminde bahsetmiştir. Sanatın duyuşsal alanda olduğu kadar bilişsel alandaki eğitimde de bütünleştirici etkisi şüphesizdir. Sanat eğitimi, insanın bir bütün olarak akıl ve duygu eğitiminde yerini almaktadır. Ancak sanat eğitiminin, eğitim sistemimizdeki yeri ve dolayısıyla işlevi hala yetersizdir. Sanat eğitiminin kendine özgü çok özel yasalarının ve ilkelerinin olduğu kabul edilmeli ve sanat eğitiminin, eğitim dizgesi içindeki yeri çok iyi belirlenmelidir (Gençaydın, 1990, s. 44).

20. Yüzyılın başlarından bu yana sanat eğitimi kavramı, genel anlamda, güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı sanatsal eğitimi, dar anlamda ise okullardaki ilgili bölüm ve sınıflarda bu alan ilişkin olarak verilen dersleri tanımlamaktadır (San, 2000, s:17).

Sanat eğitimi denildiği zaman, amacın; sanatçı yetiştirmek olmadığı, bireyin sanatsal gelişiminin ve yaşamının her alanında uygulaması gerektiği estetik kültürünün, belirli bir seviyeye gelmesinin amaçlandığı, sanat yolu ile eğitim anlaşılmalıdır.

“Resim ve el işleriyle öğrencinin, yaratıcı yetenekleri geliştirilecek ve sanat eserlerinin değerlerini anlayacak bir duruma getirilecektir. Bu bizzat sanat değildir. Belki herkesi sanata doğru eğitmektir. Bizzat sanat, ancak bu alanda yaratma gücü olan kısıtlı kişiler tarafından başarılabilir” (Telli, 1990, s. 13).

Bu anlayışın eğitim sistemi içinde de kabul görmesi, çocukları görsel sanatlar derslerinde yeteneklilik ve yeteneksizlik, ikilemi içinden çıkaracaktır. Sanat eğitimi ile ilgili dersler, çocuğu bu tarz gerilimlere iten dersler değil, tam tersine rahatladığı kendini özgürce ifade edebildiği, içinde var olan yaratıcılığı bu derslerde keşfederek, kendine olan güvenini kazandığı süreçler olmalıdır. Bu yolla kendi düşüncelerini, savunan ve varlığını dış dünyada fark ettiren bir birey olacaktır.

Sanat eğitimi çocuğun kendini özgürce ifade edebildiği bir ortamdır. Çocuğun kişiliğinin gelişmesinde, kendine güvenmesinde önemli rol oynar. Atölye derslerinde paylaşma, sorumluluk, düzen, malzemeyi kullanma konularında bilinçlenir. Sanat eğitimi, özgür, barışçı, insancıl, yaratıcı, toplumu ile bütünleşmiş, değişen şartlara göre kendini yenileyebilen, geleceğin izlerini yansıtan çocukların yetişmesi için vazgeçilmez bir dünyadır. Sanat eğitimi çocuklara, kültür, sanat ve tarih değerlerini kazandırırken aynı zamanda onların özgürce yaratıcı düşüncelerini ortaya koyabilecekleri bir süreç olmalıdır (Buyurgan, 2007, s. 23).

Yetkin’e (1972: 61) göre “Sanat eğitimi bir çeşit ahlak eğitimidir.” Bu tanım, insan yetişmesinde, insanın kişiliğinin ve karakterinin oluşmasında, sanat eğitiminin rolünü göstermektedir.

“ Sanat eğitimi yalnızca yeteneklilerin eğitimi için bir lüks değil, herkes için gerekli olan bir kişilik eğitimidir. Burada sanat eğitiminde amaçlanan, sanatçı yetiştirmeye yönelik eğitim değil, bireyin sanat yolu ile eğitimi, yani bireyin estetik eğitimidir. İnsanın yaratıcı güçlerini ortaya çıkarmasına yardımcı olacak koşulları hazırlayan ve bireyin sağlıklı bir kişilik kazanmasını sağlayan bir etkinliktir” (Gençaydın, 1990, s. 44).

Sanat eğitiminin özünde yaratıcılık vardır. Yaratıcılıkta, bireyin daha önce yapılanları yinelemesini değil, yeni şeyler yaratarak kendi varlığını, farklılığını giderek her şeyin birbirine benzetilmeye çalışıldığı global dünyada ortay koyarak yabancılaşmaması, varlığını bu doğrultuda sürdürebilmesi yatmaktadır.

1. 1. 1. Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Dersi: İnsan yalnız akıl ve mantık değildir. Akıl kadar güçlü olan kimi hallerde, onu bile aşan, akla yön veren duygusal bir iç yaşam vardır. Bu yaşam başıboş bırakılamaz. İşte bu iç yaşamı disipline eden şey, sanat eğitimidir. Gençaydın'ın (1993: 3) da belirttiği gibi, “gelecekte gereksinim duyulan insan tipini yetiştirmenin en etkili yolu, insanı yalnızca akıl ve irade varlığı olarak değil, aynı zamanda duygusal olarak yetiştirmekten geçmektedir”.

Çağdaş sanat anlayışı içinde, genel eğitim süreci kapsamında, sanat eğitiminin konularının içine, geçmiş ve şimdiki zaman girmektedir. Sanat eğitiminde kuram ve uygulama ile üretici ve tüketici süreçler hep bir arada yer almaktadır. İşte bu izlenen ve zaman zaman da üretilen sanat ürünleri, daha çok güzel sanatlar; resim, grafik, yontu, mimarlık, afiş ve fotoğrafçılık alanına giren sanatlardandır. Sanat eğitiminin diğer bir kolu olan; edebiyat, müzik, tiyatro, opera, bale, sinema-televizyon gibi sözel-ışitsel sanatlarda da zaman zaman görsel sanatlar alanından yararlanır (San, 2000, s. 18).

Görsel sanatların eğitim ve öğretim kapsamı içinde, uygulamaya yönelik; sanat etkinlikleri, sanat yapıtı inceleme, sanat tarihi ve estetik yer alır. Bireyin sanatsal ve estetik gelişimi, sanatta öğrenme ve yaratıcılık eğitimi, sanat eğitimini araştırma konularındandır. Ayrıca araç-gereç ve atölye donanımı ile öğretim programları, çalışma düzeni ve değerlendirme gibi yöntemsel konuları da içerir (Kırışoğlu, 2002, s. 3). Sanat eğitiminin okullardaki en önemli uygulama alanlarından biri de Görsel Sanatlar dersi'dir. Çocukların zeka ve duygularının yükseltilmesinde ve dengelenmesindeki en önemli yaklaşımlardan biri Görsel Sanatlar Dersi'dir (Telli, 1990, s. 12).

İnsanın doğuştan getirdiği özelliklerin arasında bulunan, sanatsal alt yapının gelişiminde kültürel yapı, çevre ve eğitimin büyük etkisi vardır. Görsel Sanatlar dersi ise, işte bu insanda var olan sanatsal alt yapıyı estetik beğeni seviyesine yükseltmeli ve bireye sanatsal duyarlılık kazandırmalıdır.

Çocukların sanatsal eğitim alması, onların hayatında kullanabileceği istenilen davranışları edinebilmesi için zorunludur. Böylelikle toplumda, estetik duyarlılığı olan ve bunu sergileyebilen; nazik, ince ruhlu, zevkli, saygılı, dürüst ve kişiliği oluşmuş bireylerin sayısının artmasında etkili olacaktır (Özsoy, 1998, s. 65).

Sonuç olarak, Görsel Sanatlar dersi; çocuğun düşünsel, duyuşsal ve algısal yönlerden bir bütün olarak gelişmesini sağlamalıdır. Görsel sanatlar dersi sanatçı yetiştirmeyi amaçlamamaktadır. Artut (2009: 104)'e göre, “çağdaş sanat eğitimi herkes için

gereklidir. Bireylerin sanata ilişkin yanlış önyargılarını kıran, sanattan anlayan, sanat destekleyicisi, seçkin bir sanat tüketicisi olarak yetiştirmeyi hedefler”.

1. 1. 2. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı: Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı, uygulanmaya başlayana kadar bu ders; ilköğretim okullarında, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 1992 yılında yayınladığı *İlköğretim Okulları Resim-İş Öğretim Programı* aracılığı ile uygulanmaktaydı. 2006 yılında İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanıp uygulamaya konan Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı ile önceki programa çeşitli değişiklikler ve yenilikler getirilmiştir. Buna göre programın kapsamı genişletilmiş, amaç, içerik, öğrenme- öğretme süreci ve değerlendirme boyutlarında yeniden yapılanmaya gidilmiştir.

Bu bağlamda yeni ilköğretim programlarını geliştirme ihtiyacı doğuran sebeplerden bazıları şunlardır: eğitimde kaliteyi artırmak ve eşitliği sağlamak, öğrencilerin çoğunluğunda okulda öğrenmeye ve okumaya tepki düzeyinde bir isteksizlik olması, okul yaşantısı ile gerçek yaşantının uyumsuzluğu, dersler arasında yeterli paralelliğin sağlanmamış olması ve bireylerin yaratıcılık, eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, işbirliği yeterliliklerini kazanmalarının öneminin artmasıdır MEB (2005a’ dan akt. Yeşilyurt, 2007, s. 184).

1. 1. 2. 1. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı ’nın Genel Özellikleri: Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı ’nın en belirleyici özelliklerinden biri, öğrenci merkezli olması ve öğretmene esneklik sağlayan bir anlayışın benimsenmesidir. Programda estetik bilincin kazandırılması, algı birikimi, el-göz-zihin birlikteliğinin sağlanması amacı ile çeşitli yöntem ve tekniklerin bilinçli bir rehberlikler uygulatılması amaçlanmıştır. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı ’nda öğrencinin ilgisini çekme, güdüleme, sanatsal çalışmalara özendirme vurgulanmıştır. Programda sanatsal uygulamaların yanı sıra sanat eserlerini anlama, görsel olarak okuma ve onlardan haz alma birikiminin kazandırılmasına büyük önem verilmektedir. Bu doğrultuda “Müze Bilinci”ne de önem verilmesiyle öğrencilerin, duyuşsal, bilişsel, kültürel ve toplumsal yönlerden donanımlı hale gelmeleri, böylece sağlıklı, dengeli kimlik oluşturmaları ve nitelikli alışkanlıklar edinmeleri için hazırlanmıştır. Bu nedenle görsel sanatlar öğretiminde geleceğe ilişkin beklentiler, davranış ve kazanımların bu programla gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2007, ss. 4-7).

1. 1. 2. 2. Görsel Sanatlar Dersi Genel Amaçları: Bu amaçlar 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile örtüşen bir anlayış ile hazırlanmıştır. Görsel sanatlar dersinin amaçları bireysel ve toplumsal, algısal, estetik ve teknik amaçlar olarak gruplanabilir.

Bireysel ve Toplumsal Amaçlar:

1. Öğrenciye doğayı gözlemlene duyarlılığı kazandırmak,
2. Öğrencinin, analiz ve sentez yeteneği (seçme, ayıklama, birleştirme, yeniden organize etme) ile eleştirel bakış açısını geliştirmek,
3. Öğrencinin yeteneklerini fark etmesini, kendine güven duygusu kazanmasını ve geliştirmesini sağlamak,
4. Öğrencinin görsel biçimlendirme yolları ile kendini ifade etmesini sağlamak,
5. Öğrencinin ilgisini, bu alandaki çeşitli kaynaklarla besleyebilmek (müze, galeri, tarihi eser vb.), bu yolla geçmişine sahip çıkma ve geleceğini yapılandırma bilinci kazandırmak,
6. Öğrencinin her alanda kullanılabilecek yaratıcı davranışlar geliştirmesini sağlamak,
7. Öğrencinin ulusal ve evrensel sanat eserlerini ve sanatçıları tanımasını sağlamak,
8. Ulusal ve evrensel değerleri tanıyabilme ve anlayabilme bilincini kazandırma,
9. Geçmişten günümüze miras kalan sanat yapıtlarından haz alma ve onur duyma duyarlılığını kazandırmak,
10. İş birliği yapma, paylaşma, sorumluluk alma, kendi işine saygı duyduğu kadar başkalarının işine de saygı duyma bilinci ve duyarlılığı kazandırmak,
11. Öğrencinin ruh sağlığını koruma, iç dünyasını anlatma, duygusal tepkilerini ortaya koyma ve bedenine saygı duyma bilinci geliştirmesini sağlamak,
12. Öğrenciye aklını, duygularını, zevklerini sorgulama bilinci kazandırmak.

Algısal Amaçlar

1. Öğrencinin algı birikimini ve hayal gücünü geliştirme,

2. Öğrencinin görsel algı ve birikimleri ile öznel algılarını sanatsal anlatımlara dönüştürebilmesine imkan tanımak,
3. Öğrencinin birikimlerini başka alanlarda kullanabilme becerisini geliştirmek,
4. Öğrenciye bilgiyi ve birikimi dönüştürme yeteneği kazandırmak,
5. Öğrenciye yeni durumlar karşısında özgün çözümler geliştirme becerisi kazandırmak.

Estetik Amaçlar

1. Öğrencinin, sanatın ve sanat eserlerinin her zaman önemsenecek birer değer olduğunu kavramasını sağlamak,
2. Öğrenciye doğadan, çevreden ve geçmişten günümüze miras kalan sanat yapıtlarından haz alma, onlarla gurur duyma ve onları koruma bilincini kazandırmak,
3. Öğrenciye görsel sanatlar sevgisi ve bu sevgiyi yaşamın her alanına yansıtabilme, bunu davranış biçimi haline getirebilme yetisi kazandırmak,
4. Öğrenciye, doğada olan ve insan eli ile üretilen her şeyi estetik değerlendirme birikimi kazandırmak,
5. Öğrenciye kendini ifade edebilmede estetik değerlerden yararlanma yeteneği kazandırmak.

Teknik Amaçlar

1. Öğrenciye her türlü araç ve gereci kullanarak görsel anlatım diline dönüştürme isteği ve kullanma becerisi kazandırmak ve öğrencinin gelişmesine imkan tanımak,
2. Öğrenciye değişik tekniklerle elde edilen sonuçların etkilerini sezdirebilmek ve öğrencilerin farklılıklardan zevk alabilmelerini sağlamak,
3. Öğrenciyi farklı tekniklerin getireceği anlatım zenginliğinin farkına vardırabilmek,
4. Öğrenciye kullandığı tekniklerin dışında yeni teknikler arama isteği ve cesareti kazandırmak,

5. Öğrenciye, amacına uygun malzemeyi seçme, malzemedен anlam çıkarma becerisi kazandırmak,

6. Öğrenciye kendini ifade etme sürecinde çıkacak sorunlara teknik çözümler üretebilme becerisi ve güveni kazandırmak (MEB, 2007, ss. 7-8-9).

1. 1. 2. 3. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Öğeleri: Bir öğretim programı, amaç, içerik, öğrenme- öğretme süreci ve değerlendirme olmak üzere dört öğeden oluşmaktadır. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında bu öğeler, kazanımlar, öğrenme alanları ve etkinlikler, öğrenme- öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme olarak yer almıştır (Coşkun, 2008, s. 230).

Kazanımlar: Kazanımlar, öğrencilerin öğrenme düzeyine uygun bir biçimde üç alanda düzenlenmiştir. Her sınıf düzeyinde, Görsel Sanatlarda biçimlendirme, görsel sanat kültürü ve müze bilinci olarak belirlenen öğrenme alanları, öğretim programının içerik boyutuna da koşut olarak programda, öğrenme alanları ve etkinlikler bölümüne de yer verilmiştir.

Öğrenme Alanları: Görsel Sanatlarda Biçimlendirme: Görsel Sanatlar dersi'nin sanatsal uygulama boyutunu içermektedir. Bu öğrenme alanı, çizgi, biçim, doku, leke, mekan, renk gibi görsel sanat öğeleri ile denge, uyum, vurgu, hareket, ritim, oran-orantı gibi sanatsal düzenleme ilkelerini içerir ve bunların seçilen etkinlik ve uygun yöntem-teknikler aracılığı ile uygulanması, geliştirilmesi ve pekiştirilmesine dayanır.

Görsel Sanat Kültürü: Estetik, sanat tarihi ve sanat eleştirisi disiplinlerinin sarmal bir biçimde iç içe geçirilerek oluşturulduğu bir öğrenme alanıdır. Böylece, Görsel Sanatlar dersinin yalnızca sanatsal uygulamaları içeren bir ders olmadığı, aynı zamanda sanattan anlayan ve sanat eserlerini çözümlayıp değerlendirebilen bireylerin topluma kazandırılması amaçlanmaktadır.

Müze Bilinci: Öğrenme alanı, küçük yaşlardan itibaren çocukların müzelerdeki nesnelere karşılaşılarak sanatsal bakış açısını zenginleştirmek amacıyla yer almaktadır (Coşkun, 2008, s. 230).

Öğrenme ve Öğretme Süreci: Öğrenme ve öğretme süreci öğrenci merkezli bir anlayış üzerine kurulu yapılandırmacı yaklaşımı temel alan bir anlayış sergilemektedir. Buna göre programda yer alan tüm etkinlikler öğrencinin etkin katılımını gerektirir. Öğrenciler, öğrenme öğretme sürecinde bireysel veya grup çalışmaları ile katılırlar. Öğretmen ise, öğrencileri etkinlik boyunca izler, yol gösterir ve onları yönlendirir gerektiğinde yardımcı niteliktedir.

Ölçme ve Değerlendirme: Değerlendirme, süreç ve sonuç değerlendirmeyi içermektedir. Süreç değerlendirmede, öğrencilerin etkinlik boyunca izlenmesi ve performanslarının dikkate alınması gerekmektedir. Süreç değerlendirmede, öz değerlendirme, grup değerlendirme, kontrol listeleri, değerlendirme ölçekleri ile performans ödevi, proje ödevi ve öğrenci süreç dosyasını içeren performans değerlendirme bu ders için önerilen ölçme araçlarıdır.

Öğretmenler, ölçme ve değerlendirmeyi bu ölçütler doğrultusunda yapabilecekleri gibi, kendi belirledikleri kazanımlara yönelik ölçütleri de ekleyebilir ya da önerilen ölçütleri uyarlama yoluna gidebilirler. Görsel sanatlar öğretim programında, yöntem konusu ayrı bir bölümde ele alınmamıştır. Programın genel amaçlar ve öğrenme alanları bölümleri taranarak, yöntem anlayışının saptanmasına çalışılacaktır.

Yeni ilköğretim programlarında özellikle bir öğretim yöntem veya tekniği belirtilmemekle birlikte, verdiği örneklerde daha çok işbirlikli, araştırmacı ve öğrencinin kavram oluşturmaya yönelik yöntem ve tekniklerin kullanılmasını önermektedir. Önerilen bu yöntemlere baktığımızda öğrencinin; aktifliğini, yaratıcılığını, düşünmesini, bilgilerini başka alanlarda da kullanmasını, yaparak ve yaşayarak öğrenmesini sağlayıcı yöntem ve teknikler olduğunu görebilmekteyiz (Yeşilyurt, 2007, s. 186).

Programın genel amaçlar bölümünün 10. Maddesinde “İşbirliği yapma, paylaşma, sorumluluk alma, kendine saygı duyduğu kadar başkalarına da saygı duyma bilinci ve duyarlılığı kazandırmak” ifadesinin grup çalışması yöntemlerini içerdiği düşünülmektedir (MEB, 2007).

Programın kazanımlar, altıncı sınıf öğrenme alanları gibi bölümlerin de, etkinlik örneklerinde sık sık “grup çalışması” kavramının uygulanabileceğini vurgu yapılmıştır. Yöntem seçiminde ise çoğunlukla öğretmene esneklik tanınmıştır. Grup çalışmalarında ve grup çalışmalarının değerlendirilmesinde ise öğrencilere not vermek amacıyla değil, kendilerini ifade etme, etkili bir öğrenme, birbirine karşı hoşgörü, ortak hedef için

hareket etme, karşılaşılan sorunları grup dayanışması içinde aşma gibi ölçütler belirlenmiştir. Bu tespitler ışığında programdaki yöntem anlayışının, bireysel çalışmaların yanı sıra grup çalışmalarını da ön gördüğü söylenebilir (MEB, 2007, ss. 21, 22).

1.1.4. Sanat Eğitimi Yöntem ve Teknikleri: Bu bölümde sanat öğretiminde kullanılan öğrenme stratejilerine ve yöntemlerine değinilecektir. Ayrıca bu yöntem ve stratejilerinin görsel sanatlar eğitiminde kullanım biçimleri ve dikkat edilmesi gerekenler belirtilecektir.

Genel öğretim yöntemleri sanat eğitimi alanına aktarılırken, alan özelliklerine göre biçimlendirilmektedir. Öğretim yöntemlerinin, kullanılacak teknikler, program amaçları, beklenen davranışlar, öğrencinin yaş özellikleri, duyuşsal giriş özellikleri ve ön öğrenmeleri ile ilgili saptamalara uygun olarak seçilmesi gerekmektedir. Sanat eğitimi yöntemlerinin de, aynı tutarlılık içinde seçilmesi gerekmektedir.

Sanat eğitim yönteminin kapsamı, program hazırlama, çalışma alanını düzenleme, çalışmaların sürekliliğini sağlama ve değerlendirme etkinliklerini içine almaktadır (Kurtuluş, 1998, s. 27).

Yöntem bir sorunu çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğretmek gibi amaçlara ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yoldur (Demirel, 2004, s. 151). Sanat öğretimi ise kendi özgü yasaları ve ilkeleri olan özel bir disiplin alanıdır. Sanat eğitiminde planlanan amaçlara ulaşılmasında büyük ölçüde sınıfta uygulama sırasında kullanılan yöntemler değişiklik göstermekte ve öğretmenler tarafından belirlenmektedir. Sanat eğitiminin kendine özgü özel öğretim yöntemleri bakımından düşünüldüğünde uygulama açısından farklılıklar göstermektedir.

Sanat eğitimi yöntem bilimi: Tümel sanat derslerini ve sanat eğitiminin, çağdaş deyişle güzel kültürün tüm alanlarının öğretilmesi ve öğrenilmesi sorunlarıyla uğraşır. Sanat eğitiminin büyük ölçüde ders programlarıyla bağımlı olduğu ve belli düzeylerde zorunlu ya da seçmeli ders olarak yer aldığı göz önüne alınır (San, 2000, s. 20).

Sanat eğitiminde yöntem belirlenirken üzerinde durulması gereken bazı konular; genel olarak sanatsal olay ve olguları tanımlayabilme, öğrenciyi güdüleme sürecinde,

örnekleme, ilişkilendirme, analiz–sentez v.b. diğer disiplinlerden yararlanma, estetik, sanat tarihi ve sanat eğitimi gibi temel kavramların içeriklerini anlayabilme, sanatsal dilin gelişimine ortam sağlamak, sanat eğitiminde araştırma, inceleme, değerlendirme, eleştirme anlayışlarını geliştirme, öğrencilerin edinmiş oldukları bilgi ve deneyimleri diğer disiplin alanlarıyla ilişkilendirmesine olanak verme, sanat yapıtlarını değerlendirme ve eleştiri ölçütleri oluşturmak, grup ile çalışma, plan yapabilme beceri ve anlaşışını kazandırmak, öğrencilere artistik, entelektüel bilgi ve genel kültür kazandırmak biçiminde öğretmenler tarafından göz önünde bulundurulmalıdır.

Hangi öğretim yöntemi kullanılırsa kullanılsın sanat öğretimi; yaşantılarla örtüşen uygulama ağırlıklı, yaratıcı, eleştirel, üretici düşüncüyü besleyen, kendini ifade edebilen, estetik duyarlılığı geliştiren, insan haklarına saygılı, sağlıklı iletişim kurabilen, problem çözebilen, çevreye duyarlı, öğrenci merkezli bir anlayışa dayalı olmalıdır (Artut, 2009, s. 133).

Görsel sanatlar öğretiminde öğretim stratejilerine geçmeden önce öğretim stratejisi kavramı açıklanmalıdır. Öğretim stratejisi, öğretmenlerin öğretme-öğrenme sürecinde öğrenmeyi gerçekleştirmek için benimseyecekleri en genel yoldur. Öğretim stratejileri öğretmen merkezli öğretim stratejileri ve öğrenci merkezi stratejileri olarak iki grupta toplanır (Yaşar ve Gültekin, 2006, s. 112'den akt. Coşkun, 2008, s. 205).

Öğretmen merkezli öğretim stratejileri: Görsel Sanatlar dersi açısından, uygulanacak resim teknikleriyle ilgili açıklamalarda ya da görsel kültüre (sanat tarihi, estetik, sanat eleştirisi) ait bilgilerin aktarımında kullanılabilir. Öğretmenlerin Görsel Sanatlar dersinde kullanabileceği öğretmen merkezli öğretim stratejileri, sunuş yoluyla öğretim stratejisi ve büyük grupla öğretim stratejisidir.

Öğrenci merkezli öğretim stratejileri: Öğrenciyi merkeze alan öğretim stratejilerinde öğrenciler kendi öğrenmelerinden sorumludur. Hazırlanmış, çeşitli araç gereçlerle donatılmış öğrenme ortamlarında bilgiyi kendileri üretirler. Öğretmenlerden yardım alırlar, kendi gereksinimleriyle ilgili sorular sorarlar. Bu öğretim biçimi yapılandırıcılığı temel almaktadır. Görsel Sanatlar dersinde bu strateji, öğrencilerin hayal dünyalarını geliştirmelerine, kendilerini ifade etmelerine, yaratıcı düşüncelerini harekete

geçirmelerine, grup çalışmaları yoluyla iletişim ve sosyal beceriler kazanmalarına olanak tanır.

Görsel Sanatlar dersinde öğrenci merkezli öğretim stratejileri uygulanırken araştırma, inceleme, gözlem ve problem çözmeye yönelik etkinlikler yer almalıdır. Bu derste kullanılacak öğrenci merkezli öğretim stratejilerinden bazıları şunlardır; buluş yoluyla öğretim stratejisi, araştırma yoluyla öğretim stratejisi, küçük gruplarla öğretim stratejisi (Coşkun, 2008, ss. 206-207).

Görsel sanatlar öğretiminde öğretim teknikleri: Öğretme öğrenme sürecinde etkili bir öğrenme ortamı oluşturabilmek için öğretmenin farklı yöntemlerin yanı sıra farklı öğretim tekniklerini de kullanması gerekmektedir. Görsel Sanatlar dersinde kullanılacak kimi teknikler ise şunlardır: Gezi-Gözlem Tekniği, Müzikle Eğitim Tekniği (Coşkun, 2008, s. 214).

1. 1. 5. Sanat Eğitiminde Yöntem Yaklaşımları: Sanat eğitiminde yöntem belirleme söz konusu olduğunda, belirlenmiş tek bir yöntem kullanmak yerine pek çok yöntem kullanılabilir. Öğretmen, konuya, öğrencinin eğilimine, yöne öğrenciye kavratacağı sanatsal ve estetik soruna ve kullanılacak araç gerece göre yöntem seçmekte, hatta yaratmakta özgürdür. Öğretmen duruma, kendi deneylerine, araştırma ve gözlemlerine göre uygulayacağı yöntemi belirleyebilir (Kırışoğlu, 2002, s. 144).

Eğitimde sınıfın çalışma düzenine belirleyen üç farklı yapı kullanılmaktadır. Okullarda görsel sanat çalışmaları, rekabete dayanan sınıf düzeni, bireysel çalışmalar ve grup etkinlikleri şeklinde gerçekleştirilir. Bireysel çalışmalarda, öğrencilerin kendi gelişimi hedeflenerek, başarı düzeyleri diğer öğrencilerle karşılaştırılmaksızın, her öğrenci kendi gelişimi süreci içerisinde daha önceki performanslarına bakılarak değerlendirilir.

Yaratıcı düşüncüyü geliştirmede bireysel çalışmalar, grup çalışmaları, verilen bir konunun öğrenciler tarafından değişik malzemeler kullanarak farklı anlatım biçimleriyle irdelenmesi ilkesine dayanan sanat eğitimi yöntemlerinden mutlaka yararlanılmalıdır (Gürtuna, 2004, 106). Rekabet ortamında ise, her öğrenci kendi kendine çalışmaktadır. Yapılan çalışmalar diğer öğrencilerin yaptıkları çalışmalarla karşılaştırılarak, değerlendirme buna göre yapılmaktadır.

Grup etkinliği doğrultusunda öğrenciler arası işbirliği durumunda ise öğrenciler küçük gruplar halinde yerleştirilmekte ve öğrencilere ortak bir grup hedefi verilmektedir. Grup alışmaları, öğrencilerin paylaşma, işbirliği yapma, soruluk alma, tartışarak ortak paydada buluşma duygularını geliştirmeyi ve sosyalleşmesini hedeflemektedir. Grup çalışmalarını temelini öğrenciler arası işbirliği oluşturmalıdır (Yılmaz, 2007, s. 24).

1.2. İşbirlikli ğrenme

Bu bölümde işbirlikli öğrenme konusunda, eğitimde grup çalışmalarına, işbirlikli öğrenme özelliklerine, işbirlikli öğrenme tekniklerine, işbirlikli öğrenmede öğretmenin rolüne, görsel sanatlar eğitiminde işbirlikli öğrenmeye, ve işbirlikli öğrenme yararlarına ve sanat eğitiminde işbirlikli öğrenme ile ilgili inceleme ve araştırmalara yer verilmiştir

1. 2. 1. Eğitimde Grup alışmaları: Eğitimde grup etkinliklerine yer verilerek, birbirinden çok farklı hatta zıt fikirlerin birleşerek yeni ve özgün çalışmaların oluşması sağlanabilmektedir. Bu konuya temel alan farklı fikirlerin dayanışması sonucunda ortaya çıkan işbirliği, insanın doğasında yer alan önemli bir insan etkinliğidir. Görsel Sanatlar eğitiminde grup çalışmaları ile öğrenciler fikir alış verişinde bulunarak, yaratıcı duygularını harekete geçirirler ve ortak çalışma mutluluğu yaşarlar. Zaman alıcı uygulamalarda işbirliği nedeniyle zamandan da tasarruf ederek çalışmaya olan ilgilerini kaybetmezler ve daha büyük haz duyarlar (Yılmaz, 2007, s. 24).

Genel olarak, grup çalışması yöntemi, “ğrencilerin işbirliği yaparak ortak amaçlar doğrultusunda çalışmalarına olanak sağlayan bir yöntem” olarak belirtilirken, “bir proje ve konu üzerinde öğrencilerin birlikte çalışmaları” da grup çalışması olarak kabul edilmektedir (Derviş, 1993, s. 9). Eğitim normalde birçok etkenin bir araya gelmesiyle yapılan bir iştir. Eğitim sürecinde, öğrencilerle ğretmen, öğrencilerle öğrenciler ve öğretmenlerle öğretmenler arasında sık sık işbirliği yapılır. Bu bağlamda eğitim de bir grup etkinliğidir (Kurtuluş, 1998, s. 31).

Toplumsallaşma konusunda eğitimin bireye yönelik amaçlarından biri de, ona işbirliği ve iletişim yeterliği kazandırmaktır (Uluğ, 1999, s. 49). Çocuğun başkalarıyla iyi

geçinmesi, işbirliği yapması, duygu ve düşüncelerini paylaşması, başka düşüncelere saygı göstermesi, kendi görüşlerini ortaya koyması büyük ölçüde okullarda eğitimin ilk basamağında kazandırılmalıdır. Bu da ancak öğrenme-öğretme sürecinde öğrenciler arasında rekabetçi ortamlar yaratmak yerine grup iletişimine önem verip, sık sık grup etkinliklerine yer verme ile gerçekleştirilecektir (Uluğ, 1999, s. 65).

“Grup faaliyetlerinin artırılması, öğrenciler arasında grup davranış özelliklerini geliştirecektir. Bütün eğitimleri boyunca bireysel davranışları ve bireysel bilgi seviyelerinin sorgulandığı sınıf ortamlarında yetişen sayısız öğrencinin, yetişkin oldukları zaman çok fazla bireysel davranmalarının sonuçları bugün çevremizde kolayca görülebilmektedir. İnsanlarımızda görülen, ortak iş yapamama, grup oluşturamama, bireysel davranma arzusunun fazlalığında eğitim istemimizin hiç mi kusuru yoktur? Bu olumsuzlukları yenebilmenin bir yolu, sınıf içi grup çalışmalarını teşvik etmek, grup ödevleri ile sınıf içi işbirliğini sağlamaktır” (Gökay, 2005, s. 106).

Eğitimi oluşturan tüm öğeler arasında bir etkileşim ve iletişim söz konusudur. Aslında okul ve sınıf kavramları da genel anlamda bir gruptur. Ancak eğitimde grup çalışmaları sınıf bazında farklı şekillerde adlandırılmış ve sınıflandırılmıştır.

Hesapçıoğlu (1994)'na göre, grup çalışması, bir topluluk çalışmasıdır. Bilen (1999)'de grup tartışmalarına yer vermiş, büyük grup tartışması, küçük grup tartışması, panel, zıt panel, sempozyum, forum, kolokyum ve küme çalışması tekniklerine ayırmıştır. Erden (1997) ise grup çalışmasını Küçük Gruplarla Öğretim Yöntemi olarak adlandırmıştır (Hayırsever, 2007, s. 165). Kırıçoğlu, O. ,Storocki, M. (1997), “Sanat Eğitiminde Çağdaş Öğretim Yöntemleri Nelerdir?” başlığı altında “küçük grup” terimini kullanmıştır. Yaşar, Ş. (1994), “Küçük gruplarla öğretim yöntemi”ni, öğretimin bireyselleştirilmesi yolunda atılmış bir adım olmasının yanı sıra, öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci etkileşimine yer vererek işbirliğine dayalı bir öğrenmenin gerçekleşmesi olarak tanıtmaktadır (Yaşar, 1994, s. 432). Oğuzkan, F. (1989), “Küme çalışması yöntemi”ni, kalabalık sınıflarda öğrencileri etkin duruma geçirmek ve öğrencilerin kendilerini anlatma ve arkadaşlarını tanıma, görüşlerini sınımadan geçirmek için kullanılan bir eğitim ortamı olarak tanıtmaktadır (Kurtuluş, 1998, ss. 32-33).

Eğitimde yer alan grup çalışmaları içerisinde yukarıda bahsedilen teknik ve yöntemlerin yanında “İşbirlikli Öğrenme ya da Kubaşık Öğrenme” olarak adlandırılan yöntemde yer almaktadır. Açıkgöz (2000), Senemoğlu (2000), Bilen (1997) ve Saban (2000), İşbirliğine Dayalı Öğrenme olarak adlandırırken; Gömlüksiz (1997), Çalışkan (2000), Büyükkaragöz ve Çivi (1999), Şimşek (1994) Kubaşık öğrenme adını vermektedir. Ancak bu kaynaklarda İşbirliğine Dayalı Öğrenme ve Kubaşık Öğrenme aynı anlamlarda kullanılmaktadır. Kurtuluş (1998)'de İşbirlikli Öğrenme terimini kullanmıştır (Yeşilyurt, 2007, s. 165).

Yabancı kaynaklarda “Cooperative learning” ve “Colloborative learning” şeklinde kullanılmaktadır. “Cooperative learning” bir öğrenme yaklaşımı, “Colloborative learning” ve “Colloborative teaching” öğrenme ve öğretme yaklaşımı olarak kullanılmaktadır. “Colloborative teaching”, öğrencilerin bireysel çalışmalarını, küçük grup çalışmalarını ve öğretmenlerin de ekip oluşturarak çalışmaları biçimlerini de içermektedir (Kurtuluş, 1998, s. 34). Bu araştırmada, Kurtuluş (1998)’un kullandığı bir tür yapılandırılmış grup çalışması içinde öğrencilerin öğrenmesi söz konusu olduğundan, “İşbirlikli öğrenme” terimi kullanılmıştır.

1. 2. 2. İşbirlikli Öğrenme’nin Özellikleri: İşbirlikli öğrenme yönteminin ortak özellikleri, alan yazınında şöyle belirlenmektedir; İşbirlikli öğrenme, basitçe, öğrencilerin küçük gruplar halinde çalışarak ve birbirlerinin öğrenmesine yardım ederek öğrenmeyi gerçekleştirme sürecidir (Açıkgöz, 2003, s. 336). İşbirlikli öğrenme yöntemi, öğrencilerin kavramları üst düzeyde öğrendikleri ve arkadaşlarına bilgi aktardıkları bir yöntemdir. Ayrıca öğrencilerde sorumluluk duygusunu artıran, sosyal becerilerini geliştiren, ortak bir amaç için bir arada çalışan küçük gruplardan oluşan bir öğretim şeklidir (Gömlüksiz, 1993, Mallinger, 1998, Slavin, 1990, Siegel, 2005’den akt. Şimşek, Doymuş ve Şimşek, 2008, s. 124).

İşbirlikli öğrenme, öğrenmeyi en üst seviyede gerçekleştirmek amacı ile değişik yetenekleri olan öğrencilerin küçük gruplar halinde çalışarak ortak ir hedefe ulaşmalarını ifade eder (Johnson ve Johnson, 1994 ve 1999 dan akt. Efe, Hedevanlı, Ketani, Çakmak ve Efe. 2008, s. 2). İşbirlikli öğrenmenin geleneksel öğrenme yöntemlerinden birçok üstünlüğü tespit edilmiştir. Shroyer (1989). Bu üstünlükleri ispatlamıştır.

İşbirlikli öğrenmenin geleneksel öğrenme yöntemine göre üstünlükleri şunlardır: Yüksek başarı ve iyi kavrama, muhakeme stratejilerinin kullanılmasında artış ve eleştirel düşünme becerilerinin kazanılması, arkadaşlarına ve derse karşı olumlu davranış gösterme, kendine olan güvenin artması, olaylara değişik açılardan bakabilme, işbirliği yeteneğinin gelişmesi, daha az rahatsız edici davranış ve daha fazla konuya yoğunlaşma, yüksek motivasyon, öğretmene karşı saygının artması, başkalarını anlama ve başkaları tarafından anlaşılma, sorumluluk bilincinin artması (Efe ve diğ. 2008, ss. 2,

3, 4). Her grup ya da küme çalışması işbirlikli öğrenme değildir. Bu noktada işbirlikli öğrenme ile ilgili yanlışlıkların ele alınması doğru olacaktır.

İşbirlikli Öğrenme Tek Bir Öğretim Yöntemi Değildir: İşbirlikli öğrenmenin (birlikte öğrenme, öğrenci takımları v.b.) birçok uygulama biçimi vardır. Bu tekniklerde işbirlikli öğrenmenin bireysel değerlendirme, grup ürünü gibi ilkeleri uygulanmakta, yalnız bu ilkelerin uygulanma biçimleri çeşitlilik göstermektedir.

İşbirlikli Öğrenme Küme Çalışması Değildir: Yaygın olarak düşünülen bir yanlışlıktır. Okullarımızda uygulanan küme çalışmalarının, öncelikle grup çalışmalarının, yapılandırılmasına ilişkin nedenlerle işbirlikli öğrenme olmadığı söylenebilir. Küme çalışmalarında üyeler, konuları yaklaştıktan sonra genel olarak kendi üzerine düşen konuları ortak değil de ayrı ayrı çalışmaktadırlar. Yani yine bireysel olarak çalışılmaktadır.

Her Küçük Grup Çalışması İşbirlikli Öğrenme Değildir: Öğrencileri küçük gruplara ayırıp birlikte çalışmalarını söylemek işbirlikli öğrenmeyi gerçekleştirmeye yetmez. Böyle bir uygulama bazı üyelerin gruba katkı getirmemeleri, bazı üyelerin üzerine daha çok görev düşebilmesi, başarısı yüksek üyelerin ön plana çıkmaları, başarısı düşük üyelerin de daha geri planda kalmaları ve sorumluluğun karışması gibi sakıncalarına neden olabilmektedir (Açıkgöz, 2003, ss. 173, 174).

1. 2. 2. 1. İşbirlikli Öğrenme İçin Gerekli Koşullar: Bir grup çalışmasının işbirlikli öğrenme olabilmesi için grup elemanlarının çalışması sırasında şu faktörlerin olması gerekir:

Grup Ödülü: Gerçek işbirliği ortamlarında grup üyelerinin başarı için grubun başarılı olması şarttır. Bu koşul, işbirlikli ödül yapısı ve işbirlikli iş yapısı ile elde edilebilir. İşbirlikli ödül yapısı, öğrencilerin grup ürünü ortaya koymaları ve grup halinde

ödüllendirilmeleridir. İşbirlikli iş yapısı ise, grup üyelerinin bir işi bitirmek amacıyla çabalarını birleştirmeleridir.

Olumlu bağımlılık: İşbirliği ortamlarında önemli olan amaç bağımlılığıdır. İşbirliğinin en önemli koşuludur. Olumlu bağımlılık bireylerin ortak amaç ve ödül için çabalarını birleştirecekleri bir durum yaratır. Olumlu bağımlılık, olumlu ürün bağımlılığı ve olumlu araç bağımlılığı ile elde edilebilir.

Bireysel Değerlendirilebilirlik: Grup başarısının, tek tek bireylerin öğrenmesine bağlı olması durumudur.

Yüz yüze Etkileşim: Grup üyelerinin birbirinin çabasını özendirme ve kolaylaştırmasıdır. Öğrenciler arasında bu koşul, yardım etme, dönüt verme, güvenme, yapılanları tartışma v.b. biçimlerde gerçekleştirilir.

Sosyal Beceriler: Öğrencilere kişiler arası ilişkilerin nasıl olması gerektiği öğretmeli ve öğrencilerin bunu davranışa dönüştürmesi sağlanmalıdır.

Grup Sürecinin Değerlendirilmesi: Grup etkinliğinin sonunda, grup üyelerinin hangi davranışlarının katkı getirip getirmediğinin, sürmesi veya değişmesi gereken davranışların belirlenmesidir.

Eşit Başarı Fırsatı: Öğrencilerin başarı durumuna bakılmaksızın her öğrencinin eşit şekilde gayret ederek gruplarına katkıda bulunmaları ve her öğrencinin katkısının değerlendirilmesidir (Açıkgöz, 2003, ss. 341-344).

İşbirlikli öğrenmenin etkililiği ve verimliliği yukarıda açıklanan yedi ögenin uygun ve kesintisiz uygulanmasına bağlıdır. Bunlardan ayrı olarak yapılan araştırmalarda belirlenen sonuçlara göre işbirlikli öğrenmenin özellikleri aşağıda maddeler halinde verilmiştir:

- İşbirlikli öğrenme yöntemlerinin temel karakteristiği farklı yetenek ve kişilik özelliklerine sahip öğrencilerden oluşan ayrışık (heterojen) bir yapıda grupları oluşturmaktır. Esasen eğitimin de temel işlevi başlangıçta karışık (heterojen) olan grupları sonuçta benzeşik (homojen) hale getirmektir (Demirel, 2004. s. 219).

- İşbirlikli öğrenme modeli, öğrenci merkezlidir. Akran işbirliğini ve grup içi etkileşimini, öğrencilerin birbirlerinden öğrenmesini, fikirlerin paylaşılmasını, çalışma planının birlikte yapılmasını içerir. (Sharan, Y., Sharan, s., a.g.m., s. 21'den akt. Kurtuluş, 1998, s. 38).
- İşbirlikli öğrenme yöntemi özellikle karmaşık üst düzey öğrenmelerde akademik başarıyı artırmakla kalmamakta, aynı zamanda öğrencilerin birbirlerine olan güvenlerini konu alanına ilişkin tutum ve ilgi gibi özelliklerini de geliştirmektedir (Şimşek ve diğ., 2008, s. 38)
- İşbirlikli öğrenme, hatırlama ve eleştirel düşünme yetileri üzerinde olumlu etkilere sahiptir (Johnson, Johnson ve Smith, 1991, s. 89'dan akt. Yılmaz, 2001).
- Öğrencilere, ekip çalışması becerisinin kazandırılmasında, sosyal becerilerinin ve arkadaşlık ilişkilerinin geliştirilmesi de oldukça etkili bir yöntemdir (Yılmaz, 2001).
- İşbirlikli öğrenme, kişiler arası iletişim kurma ve iletişim becerilerini kazandırmada en etkili metotlardan biri; ayrıca problem çözme ve yaratıcı düşünme yetilerinin kazandırılmasında da etkili bir araçtır (Yılmaz, 2001). "Ben" yerine,"biz" kavramının gelişmesine yardımcı olur (Vural, 2003, s. 190).
- Öğrencilerin daha az konuşma imkanı bulabildikleri diğer yöntemlere göre bu yöntem, hareketli ve araştırmacı bir eğitim ortamı sağlar, Zaman alıcı uygulamalarda, işbirliği nedeniyle zamandan tasarruf ederek çalışmaya olan ilgilerini kaybetmez, daha büyük haz duyarlar (Yılmaz, 2007, s. 753).
- Görsel Sanatlar derslerinde, özellikle grup çalışmalarının ortak malzeme kullanımına olanak tanınması nedeniyle, grup çalışmaları malzeme alımı açısından ekonomik olma imkanı sağlar. Özellikle içedönük öğrencilerin diğer öğrencilerle daha kolay iletişim sağlayacak ortam yaratması, işbirlikli öğrenmenin önemini artırır (Yılmaz, 2007, s. 753).
- İşbirlikli öğrenmede arkadaşlar arası yardımlaşma artar, kendilerinin grup içinde desteklendiğini gören öğrencilerin kendilerine olan güvenleri artar ve kendilerini daha iyi ifade ederler. İşbirlikli öğrenmede, öğrenciler ellerinden gelenin en iyisini yapmaya çalıştıkları gibi; diğerlerinin öğrenmesine katkı yapmaya uğraşırken, kendileri de nasıl daha fazla öğreneceklerini düşünürler. İşbirlikli öğrenme bu

anlamda öğrencileri sınıfta bilgi edinme konusunda daha aktif hale getirmektedir (Namlu, 1996, s. 36).

- Gruplar arası yarış ortamı oluşurken, öğrenciler arası yarış en az seviyeye inmektedir. Öğrenciler arasında da demokratik tutumu becerileri gelişmektedir. Böylece işbirlikli öğrenme demokratik işleyişin okula yansımadır (Sümbül, 1995, s. 21).

Özetle işbirlikli öğrenme öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, sosyal, toplumsal, akademik yönlerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. İşbirliğini temel aldığı için de öğrencilerin daha az bireyci davranmalarını engellemekte, farklı kararlara, farklı kişiliklere daha hoşgörülü yaklaşımları, kendisinden farklı insanlarla bir arada çalışmalarını öğretmektedir. Öğrencilerin birbirlerini rakip gibi gördüğü rekabetçi anlayış, işbirlikli öğrenme anlayışla birbirine yardım eden ve birlikte çalışmaktan mutluluk duyan birbirlerinin başarılı olmasını isteyen yeni bir anlayışa yerini bırakacaktır. Günümüzde başarı için temel gereksinim olan ekip çalışması yeteneğini okul sıralarında kazandırmaktadır.

1. 2. 2. 2. İşbirlikli Öğrenmede Öğretmenin Rolü: İşbirlikli öğrenmede öğretmenin görevi, öğrencileri yönlendirme, gruplara arasındaki ilişkileri düzenleme ve grup içindeki etkileşime ve işbirliğine rehberlik etme ve kolaylaştırma gibi görevleri ve önemli rolleri vardır (Demirel, 2004, s. 219).

Karar Alma:

Bu aşamada öğretmen ilk olarak akademik ve işbirliği hedeflerini belirlemelidir. Hedefler, ilk anda öğrenciler işbirlikli çalışmaya yabancı olduklarından, kolay ve anlaşılır olmalıdır. Hedefleri belirleyen öğretmen, öğrenci gruplarını belirlemeli ve grup büyüklüklerine karar vermelidir. Grupları belirlerken de heterojen olarak belirlemeye dikkat edilmelidir (Efe ve diğ. 2008, s. 17). Grup büyüklükleri belirlenirken, dersin türüne, konusuna, öğrencilerin yaşına, grup içinde çalışma deneyimlerine, mevcut program ve materyallerin durumuna ve dersin süresine bakılmalıdır. Genelde ilk başlarda ikili ve üçlü gruplar yapılabilir. Öğrenciler tecrübe kazandıkça, kalabalık gruplarla çalışmak verimi artırabilir.

Grupların belirlenmesi: Öğretmen ilk olarak öğrencilerde akademik başarıları, etnik kökenleri, ırkları, yaşları gibi özellikleri dikkate almalıdır. Öğrencilerin arkadaşlık ya da samimiyetleri temeline dayanan kendi gruplarının oluşturmalarına izin verilmemelidir.

Sınıfın ayarlanması: Grup üyeleri yakın ve yüzleri birbirlerine dönük olarak yüz yüze iletişimi sağlayacak şekilde oturmalıdır. Çünkü üyelerin materyallerini ortaklaşa kullanabilmesi, göz temasını kurabilmeleri ve diğer grupları çalışma esnasında rahatsız etmemeleri gerekmektedir. Yine işbirlikli gruplar birbirlerinden uzak oturmalıdır.

Konu materyalinin planlanması: Öğrencilerin neyi öğreneceğini belirleyen konunun planlanması aşaması, öğrencilerle birlikte belirlenebilir. Bu öğrencilerin motivasyonunu artıracaktır. Örneğin bir konunun bölümleri çalışmalarını için öğrenciler arasında paylaşılabilir.

Görev dağılımı: Öğrencilere sorumluluklar verilebilir. Sessizlik sorumlusu, zamanlama sorumlusu, denetçi gibi. Grupların dağılmamaları için grupta üyeler arasında bir bağımlılık oluşturulmalıdır. Bağımlılığı sağlamak için, öğrencilere görev veya sorumluluk verilmesi gruplar yeterince başarılı olana kadar dağılmamaları için zemin hazırlar (Şimşek ve diğ., 2008, s.129).

Dersin Hazırlanması

Akademik görevin açıklanması: Öğretmen öğrencilere işleyecekleri konu ile ilgili bilmeleri gerekenleri açıklamalıdır. Bunun içine; ders hedeflerinin açıklanması, kavramların tanımlanması, izlenecek yolun açıklanması, örneklerin verilmesi girmektedir.

Pozitif bağımlılık: Pozitif bağımlılık, ortak grup hedefi, ortak ödül hedefi, grup üyeleri arasında bilgi ve materyal paylaşımı yoluyla yapılabilir (Efe ve diğ., 2008, s.18). Pozitif bağımlılığı yapılandırma, diğer üyelerin öğrenmesi için öğrenme grubunu tüm üyelerinin sorumlu olması gerektiğine dayanır. Diğer üyeler başarımada grup elemanları başarılı olamayacaklarını bilmelidirler (Şimşek ve diğ., 2008, s. 130).

Bireysel sorumluluğun sağlanması: Her öğrencinin gruba katkı yapması için sorumluluk hissetmesi gerekmektedir.

Gruplar arası işbirliğinin sağlanması: Verilen ödevi veya işi ilk bitiren grubun diğer gruplara yardım etmesi ve yardım eden grubun ödüllendirilmesi sınıf içinde işbirliğini artırır.

Başarı için ölçüt belirlenmesi: Öğrenci çalışmaları, belirli ölçütlere göre değerlendirilmelidir. Grup değerlendirme ölçütü iyice açıklanmalıdır.

İşbirliği becerilerinin öğretilmesi: Öğrenciler grup şeklinde çalışmaya alıştıklarında, sırayla belirli işbirliği becerisinin öğretilmesi gerekir. Grup arkadaşlarının grup çalışmasına katılımını teşvik etme, kendi fikirleri ile grup çalışmasına katkıda bulunma, grup arkadaşlarının anlayıp anlamadığı denetleme, grup çalışmasına yön verme gibi beceriler üzerinde sırayla durulabilir (Efe ve diğ. 2008, s.18).

Gözetleme ve Müdahale Etme

Bu aşamada öğretmen işbirlikli öğrenmedin yararı olabilmesi için öğrencilerin iletişimlerini, takım ve konu çalışmalarını geliştirmeleri için müdahale etmeli anında dönüt ve pekiştireç vermelidir. Eğer öğrenciler verilen işte zorlanıyorlarsa öğretmen açıklama yaparak dolaylı olarak yardım edebilir. Bu yardım grup becerilerine ve iletişimlerini geliştirmek için de söz konusudur (Efe ve diğ. 2008, s. 19).

Değerlendirme

Bu aşamada öğrenci öğrenmesi nitel ve nicel olarak değerlendirilebilir. Grupların etkili çalışıp çalışmadığı, ilerleme sağlamak için değerlendirilir. Değerlendirme sonrasında, grup üyelerinin sıkı çalışmaları kutlanır. Öğrencilere değerlendirme prosedürü açıklanmalıdır. Bu süreçte hem akademik hem de sosyal çıktılar değerlendirilmelidir (Efe ve diğ. 2008, s. 19) ve (Şimşek ve diğ., 2008, s. 130).

1. 2. 3. İşbirlikli Öğrenme Teknikleri: İşbirlikli öğrenme, öğrencilerin küçük gruplar halinde öğrenmesine olanak veren, öğretme stratejilerinin kullanıldığı öğrenme yaklaşımıdır. Tüm işbirlikli öğrenme gruplarında ortak bir işi birlikte yapma ve

ortaklaşa öğrenme esastır. Ancak, işbirlikli öğrenme yapıları ve yöntemleri arasında farklılıklar görülmektedir. Öğrencilerin grup üyesi olarak ödevlinin belirli parçalarından sorumlu olmaları gibi, aynı ödevden sorumlu olmaları da mümkündür (Kurtuluş, 1998, s. 43). İşbirlikli öğrenme modelini oluşturan başlıca teknikler: Birlikte öğrenme, öğrenci-takımları-başarı bölümleri, ayrılıp birleşme, grup araştırması tekniği olarak sayılabilir.

1. 2. 3. 1. Ayrılıp-Birleşme (Jigsaw) Tekniği: İlk kez Elliot Aronson (1978) tarafından geliştirilmiştir. Görev dağılımlı ve bireysel ödüllü bir işbirlikli öğrenme tekniğidir (Kurtuluş, 1998, s. 44).

- 1- Grupların oluşturulması
- 2- Öğrenilecek konuların grup üyeleri kadar küçük parçalara ayrılması
- 3- Her gruptan ilgili olduğu konuyu hazırlamak üzere bir kişinin ayrılması ve diğer gruplar dan aynı konuyla ilgili birer üyeye uzman grupların oluşturulması.
- 4- Uzman gruplar konunun kendilerine verilen kısmı üzerinde çalışırlar.
- 5- Sonra her üye kendi gurubuna ger dönerek kazandıkları bilgi ve becerileri arkadaşlarına öğretir.
- 6- Grup çalışmasından sonra her öğrenciye test verilir ve bireysel olarak değerlendirilir (Demirel, 2004, s. 220).

1. 2. 3. 2. Öğrenci Takımları- Başarı Grupları Tekniği: Bireysel öğrenme için, grup ödüllü grup çalışması tekniğidir (Kurtuluş, 1998, s. 44). Bu teknik Slavin (1978) tarafından geliştirilmiştir. En fazla araştırılan yöntemdir. Bunun nedeni farklı disiplinlere kolaylıkla uyarlanabilmesidir.

- 1- Heterojen öğrenci gruplarının oluşturulması.
- 2- Öğretmenin öğrenme ve ünitesini sunması.

- 3- Öğretim ünitelerinin sıraya konması, grup üyelerinin birlikte çalışma düzeninde önce eşlerle, daha sonra gruplarla çalışmayı tüm üyeler konuları öğrendiklerinden emin oluncaya kadar sürdürmeleri (Namlu, 1996, s. 33).
- 4- Grup çalışmasından sonra her öğrenciye test verilmesi ve bireysel olarak yanıtlanmalarının istenmesi.
- 5- Testten aldıkları puanlara göre başarı sırasına dizilmeleri.
- 6- Bireysel başarılar sonucunda grubun topladığı puana göre en başarılı grubu belirlenmesi ve ödül verilmesi.
- 7- Öğrencilerin güdülenmesini sağlamak grup içi dinamiğini artırmak için öğrencilere toplam puanlara yaptıkları katkı oranında ödül verilmesi (Demirel, 2004, s. 219).

1. 2. 3. 3. Birlikte Öğrenme Tekniği: Grup ürünü için grup ödüllü, grup çalışmasıdır (Kurtuluş, 1998, s. 44). Johnson, D. Johnson, R, (1975) tarafından geliştirilmiştir. Birlikte öğrenme tekniğinin en önemli özellikleri: Grup amacının olması, düşünce ve malzemelerin paylaşılması, işbölümü ve grup ödülüdür. İlk uygulamaları sırasında, öğrencilerin; bir tek ürün ortaya koymak için grup halinde çalışmaları, düşüncelerini ve malzemelerini paylaşmaları, sorularını öğretmenden önce birbirlerine sormaları, grup ürününün ödüllendirilmesi sağlanmıştır. Bu tekniğin geliştirilmesiyle, bireysel değerlendirilebilirlik özelliği eklenmiştir.

- 1- Öğretimsel hedeflerin belirlenmesi: Bu hedefler, akademik ve işbirliği becerileri olmak üzere iki gruptur.
- 2- Grupların kaç kişiden oluşacağına karar verilmesi.
- 3- Öğrencilerin heterojen gruplara ayrılması.
- 4- Sınıfın düzenlenmesi: Bu işlem için, grup üyeleri birbirine yakın farklı gruplar birbirine uzak oturmalı.
- 5- Öğretim malzemelerinin bağımlılık yaratacak biçimde planlanması: Bu işlem için özellikle öğretim malzemeleri grup üyelerine birer tane verilebilir.

- 6- Bağımlılığı sağlamak için grup üyelerine roller verme: Grup adına yanıtları açıklayan sözcü, gözlem formlarını denetleyen gözlem formu denetçisi, zamanlama sorumlusu, sessizlik sorumlusu v.b.
- 7- Akademik işin açıklanması.
- 8- Olumlu amaç bağımlılığının yaratılması: Öğrencilerden grup ürünü isteyerek ya da grup ödülü vererek sağlanabilir.
- 9- Bireysel değerlendirme: Bütün grup üyelerinin katkısını sağlamak için gereklidir.
- 10- Gruplar arasında işbirliğinin sağlanması.
- 11- Başarı için gerekli ölçütlerin açıklanması.
- 12- İstendik davranışların belirlenmesi: Bu davranışların, öğrencilere açıklanması öğretilmesi ve grupların süreçte gözlenerek istendik davranışları yapıp yapmadığı kontrol edilmesi. Herkesin katılmasının özendirilmesi, öbür grup üyelerinin söylediklerini dikkatlice dinleme, insanları değil düşünceleri eleştirme gibi istendik davranışlar örnek verilebilir.
- 13- Öğrenci davranışlarının yönlendirilmesi: Grupların çalışması sırasında öğretmen, öğrencilerin hangi noktalarda, hangi sorunlarla karşılaştıklarını saptamak için grupları gözler. Gözleniyor olduğunu bilmek, öğrencilerin uygun davranışları gösterme eğilimini artıracaktır. Gözlemler, gözlem formu kullanılarak da yapılabilir.
- 14- Grup çalışmasına yardımcı olma.
- 15- İşbirliği becerilerini öğretebilmek için araya girme: Grup çalışması sırasında öğretmenin, birlikte çalışmakta güçlük çeken öğrencilerin işbirliği yapmalarını sağlayacak öneriler getirmesi.
- 16- Dersi sona erdirme: Dersin sonunda öğrenciler o derste öğrendiklerini özetleyebilmeli ve bunları ileride nerede kullanacaklarını anlayabilmelidirler.
- 17- Öğrenci öğrenmesini nitel ve nicel olarak değerlendirme: Değerlendirmede olursa olsun öğrenme sürecinin sonunda öğrencilerin öğrenmeleri ve işbirliği becerileri değerlendirilmelidir (Açıkgöz, 2003, ss. 177, 178, 179).

1. 2. 3. 4. *Grup Araştırması Tekniği*: Görev dağılımlı ve grup ürünün ödüllendirildiği bir işbirlikli öğrenme tekniğidir (Kurtuluş, 1998, s. 44). Sharan, S. Sharan, Y. (1976), tarafından geliştirilmiştir. Grup araştırma yöntemi de bireylerarası diyaloga dayalıdır. Sınıftaki öğrenmenin duyuşsal ve sosyal yönlerine önem verilir. Grup araştırması yönteminin uygulanması aşamalarında, öğrencinin durumuna, zaman ve ortama uygun değişiklikler yapılabilir. Uygulama sırasında yer alan işlemlerin özeti aşağıda verilmiştir:

- 1- Öğretmen konuyu belirler, öğrenciler kendi aralarında araştırarak ve tartışarak alt konulara ayırırlar. Aynı alt konuya ilgi duyan öğrenciler, bir araya gelerek iki ya da altı kişilik gruplar oluştururlar. Bu aşamada üç grup amaç vardır. Öncelikle, öğrencilerin ana konuyu araştırması, alt konuları seçmesi ve öneriler getirmesi sırasında öğretimsel amaçlara, öğrencilerin gruplar oluşturması sırasında örgütsel amaçlara, öğrencilerin grupça çalışarak birbirine yardım etmesi ve desteklemesi sırasında ise sosyal amaçlara hizmet edilmektedir.
- 2- Grupların konuyu nasıl araştıracaklarını planlaması ve iş bölümünü belirlemesi.
- 3- Gruplar planlarını uygulayarak araştırmayı yaparlar. Her öğrenci kendi payına düşen kısımlar ile ilgili bilgiyi toplar çözümler ve değerlendirir. Sonra bütün grup üyeleri bir araya gelip edindikleri bilgileri paylaşarak grubun araştırma problemini çözmeye çalışırlar.
- 4- Gruplar toplanan verileri ve ulaştıkları sonuçları bir araya getirerek rapor haline getirir (Açıkgöz, 2003, ss. 205, 206).

1. 2. 4. Görsel Sanatlar Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme: Görsel sanatlar eğitimde çağdaş yaklaşımlar sınıf ortamında hem bireysel çalışmaların hem de grup çalışmalarının uygulanması gerektiğini şart koşar. Her iki uygulamanın da tek başına uygulanması sanat öğretiminde yeterli değildir. Bireysel çalışmalar bireyin kendi gelişimini hedeflerken, grup çalışmaları ve işbirlikli çalışmalar da bireyin sosyal gelişimini, toplumun bir parçası haline gelmesi bilincini kazanmasını hedefler. İşbirlikli öğrenme yönteminin görsel sanatlar eğitiminde kullanılması faydalı olacaktır (Yılmaz, 2007, s. 747).

San, İ. (1990), sanat eğitimi derslerinde çocukların hayaller ve imgeler kullanmasını, programda müzik, dans, drama ve oyun öğeleri kullanılmasını, grup içi etkileşimin sağlanabilmesi için yaratıcı dramadan yararlanılmasını ve daha iyi iletişim için küçük gruplar kurulmasını önermektedir (San, 1990, s. 172).

Çocuklar, sanatsal etkinlikler yoluyla edinmiş oldukları bilgileri, düşünceleri, deneyimleri birbirleriyle paylaşabilecekleri ortamlar içerisinde olmalıdırlar (Artut, 2009, s. 100). Özellikle sanat eğitimi gibi bireyin sosyal ve bireysel gelişiminde önemli yer tutan bir dersin diğer derslere oranla daha fazla öğrenciye ve sürece yönelik olması gerekmektedir. Sanatın içinde eğitimi ve iletişimi barındırdığı göz önüne alınırsa işbirlikli öğrenme yönteminin, sanatın kendine özgü ilkeleriyle ve sanat eğitimiyle örtüştüğü görülmektedir (Aydın ve Alakuş, 2009, s. 66).

MEB'in 2006 yılında yayınladığı, "Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu" sanat eğitimcisini çağdaş eğitimin hemen hemen bütün imkanlarını kullanmaya davet etmektedir. Gerek okul öncesi gerekse ilköğretim de işbirlikli sanat öğretiminin gerekliliği ortaöğretime göre son derece anlamlıdır (Artut, 2009, s. 101). Yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanmış olan İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programına göre,

- Çocuk kendini ifade etmiyorsa, yaşı kendi gelişimini göstermiyorsa, diğer öğrencilere göre "daha başarısız" sayılır. Geç gelişim gösteren öğrenciler, kendi işlerine ve kendi seviyelerine göre değerlendirilir.
- Kopya (kitaplardan, dergilerden v.b.) taklit (arkadaşından, kitaplardan, röprodüksiyonlardan v.b.), şablon (69'dan tavşan yapmak, Mickey Mouse vb.) ve sahte motiflere yöneliyorlarsa bu öğrencilerin çalışmaları "başarısız" sayılır.
- Öğrenci çalışmasını başkasına yaptırıyorsa, kendi yapıyormuş gibi gösteriyorsa, çalışma "başarısız" sayılır (Yılmaz, 2007, s. 749).

İşbirlikli öğrenme, yukarıdaki ölçütler göz önüne alındığında; temel özellikleri bakımından görsel sanatlar dersi için, etkili bir öğrenme yöntemidir. Grup etkinlikleri duygusal karakterde olup, oldukça yoğun ve dinamik bir süreçtir (Eisner, 2002'den akt. Artut, 2009, s. 101). İşbirlikli öğrenmede, çocuklar arası bilgi yaklaşımının gerçekleşmesi, sosyal becerilerin gelişimi, duyuşsal, bilinçsel, kültürel ve beceri farklılıkları bu yöntemle anlam kazanmakta, hedef davranışlara ulaşılmasında önemli bir unsur olarak görülmektedir (Artut, 2009, s. 101). Öğrenci merkezli bir model olan

işbirlikli öğrenmede sosyalleşme içselleştirilir. Öğrenciler daha önce yapamadıklarını yapabilir hale gelirler (Houser, 1991, ss. 33-37'den akt. Yılmaz, 2007, s. 749). Bu öğrenme yöntemi ile öğrenciler ellerinden gelenin en iyisini yapmaya uğraşmaktadırlar. Görsel sanat çalışmalarında, grup içi etkileşim; yaratıcı düşünceleri ve öğrencilerde ki özgüven gelişimini, harekete geçirebilir.

İşbirlikli öğrenmede her grup üyesinin çabası, grubun başarısı için gerekli ve zaruri olduğundan, görsel sanatlar derslerinde zorlanan öğrencilerin arkadaşlarına resimlerini çizdirme eğilimleri veya evde büyüklerine çizdirme eğilimleri yok olacaktır. Öğrencilerin bu şekilde resimleri için yardım almaları başarısız çalışma ölçütlerindedir.

Sanatta katılım önemlidir ancak birey, bundan da önemlidir. Birey özgür davranmaktan bu doğrultuda asla vazgeçmemelidir. İşbirlikli öğrenmenin grup yoluyla bireysel öğrenme özelliği ile sanatın katılımcı ancak özünde bireyci anlayışı da bu anlamda örtüşmektedir (Yılmaz, 2007, s. 750). Çocukları yalnız başlarına yaratıcı olmaya zorlamak, çoğu görsel sanatlar derslerinde bireysel yaratıcılığı ön planda tutmak önemli bir yanılgıdır. Okul dışında da çocuğun yaratıcılığını devam ettirmesine ve geliştirmesine önem verilmelidir. Eğitimciler yaratıcılığın sadece toplumdan uzak izole ortamlarda geliştiğini benimseyen yanlış düşünceleri terk etmelidir (Jolongo, 2003'den akt. Artut, 2009, s.102). Burada işbirlikli sanat öğretiminde öğrenci kazanımlarına değinmek yerinde olacaktır. İşbirlikli sanat öğretiminde öğrenci kazanımları, aşağıda verilmiştir:

- Öğretmen tarafından verilen etkinliklerde-projelerde karşılaşılan sorunları birlikte çözebilirler.
- Öğrencilerin, öğretmenlerinden başka ulaşabilecekleri kaynakların varlığını araştırıp, (kütüphane, müze, sergi ve basılı görsel kaynaklar) bunlara ulaşabilme becerisi gösterebilirler.
- Öğrencilerin sanata yaklaşım ve bakış açılarındaki estetik kaygıları belirginleşebilir.
- Öğrencinin kendine olan güveni artar, nitelikli soru sorma becerisi gelişir.
- Zayıf veya sorunlu öğrencilere yardım edilmesine, onların problem çözme ve motivasyonuna, güdülenmesine ortam sağlanır.
- Çeşitli araç-gereçleri birlikte kullanarak sağlıklı iletişim ve etkileşimler kurulabilir.
- Farklı, yeni teknik ve yöntemleri, buluşları yardımlaşarak gerçekleştirebilirler.
- Öğrencilerin hata yapma korkusu ve estetik kaygı düzeyini en aza indirerek sanatsal öğrenme sürecine etkin katılımı sağlanabilir.
- Konu ve yöntem seçiminde yaratıcı özgün arayışlar içinde bulunma ve kendilerini ifade etme, ön plana çıkma istekleri artar, bilişsel duyuşsal ve sosyal becerileri gelişebilir(Artut, 2009, ss. 102-103).

1. 3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, “İlköğretim altıncı sınıf görsel sanatlar dersi’nde işbirlikli öğrenme yöntemi nasıl uygulanmaktadır?” sorusuna yanıt aranmaktadır, şeklinde ifade edilmektedir. Bu genel amaca dayalı olarak şu alt problemler oluşturulmuştur:

1. İlköğretim altıncı sınıfta görsel sanatlar dersi’nde, işbirlikli öğrenme süreci nasıl gerçekleşmektedir?
2. İşbirlikli öğrenme kapsamında gerçekleştirilen öğrenci ürünlerinin özellikleri nelerdir?
3. İlköğretim altıncı sınıfta görsel sanatlar dersi’nde, işbirlikli öğrenme süreci öğrencilerin resimsel ifade becerilerini nasıl etkilemektedir?
4. Öğrencilerin işbirlikli öğrenme sürecine ve geliştirdikleri ürünlere ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Öğretmenin ilköğretim altıncı sınıfta görsel sanatlar dersi’nde, işbirlikli öğrenme sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?
6. İlköğretim altıncı sınıfta görsel sanatlar dersi’nde işbirlikli öğrenme süreci’nde yaşanan sorunlar nelerdir?

1. 4. Araştırmanın Önemi

Sanat eğitimi kapsamında, Görsel Sanatlar dersine okul programlarında yer verilmesine rağmen mevcut eğitim sistemimizin öğrencileri ilgi ve kabiliyetleri yönünde yetiştirdiğini ve bu yönde hayata uyumlarını kolaylaştırdığını ileri sürmek güçtür. Bu açıdan bakıldığında sanat eğitiminin okullarımızda hak ettiği yeri edinemediği, bunun sonucunda da sanatı gittikçe gerileyen bir toplum ve böyle bir sosyokültürel ortamda yetişen diplomalı kişiliksiz bireyler, kişiliksiz bir kültür içinde kişiliksiz bir sanat ortamı yaratırlar. Sanat eğitimi, bugün bir zevk ve duygu eğitimi olmanın ve güzel biçimler yaratmayı amaçlamanın yanı sıra daha çok yeni, özgür, atak, çağdaş düşünceler öğretmeyi öngören bir yaratıcı zihinsel etkinlikler süreci olarak görülmelidir (Erinç, 2004, ss. 15-16-91).” Ancak bu tanım ile görsel sanatlar dersi eğitim sürecinde okullarda görülen sanat eğitiminin fiziksel, ekonomik, yöntemsel ve ilkesel bazı sorun ve eksiklikler nedeniyle örtüşmediği bir gerçektir (Kırıçoğlu, 2002, s. 3).

Dersin amaçları ile elde edilen uygulamadaki sonuçlar arasındaki uyumsuzluk söz konusu olduğunda sanat eğitiminde kullanılan ilke ve yöntemlerin başarıyı sağlama doğrultusunda bazı durumlarda doğru seçilmemesi ve geliştirilmemesi de önemli etkindir (Akpınar, 1999, s. 37).

Çağdaş bilimsel ve teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilen bireylerin eğitiminde sanat eğitimi temelini yaratmadan alan amacı eleştirel ve çok yönlü düşünebilen, yargılayan, sorgulayan, güncelleştirebilen, algılama ve sanatsal ifade gücü yüksek bireyler yetiştirmek olan vazgeçilmez bir derstir. Sanat eğitiminde uygulanan yöntemler açısından, kullanılan yöntemlerde de çağın gereklerine ve ihtiyaç duyduğu insan tipine uygun olarak yeni bir yapılanmaya gidilmesi gerektiği kuşkusuzdur.

Temel sanat eğitimi süreçlerindeki başlıca öğeler olan gözlem, araştırma, bulma, uygulama, deneme, denetleme ve sonuçlandırma, bilimsel araştırmaların süreçleriyle hemen hemen aynı olmaları bakımından çocuk ve genci çağımızın bilgi ve teknoloji dünyasına hazırlamaktadır (San, 2000, s. 25). Eğitim sürecinde de bu bahsedilen bilimsel yöntemlerin program esaslarına uygun hale getirilmesi eğitilen bireylerin üretken ve yaratıcı bireyler olarak yetiştirilmelerini olanaklı kılar. Bu nedenle eğitimin önemli inceleme konularından biride öğretim etkinliklerinin nasıl olması gerektiği ve bunun nasıl geliştirilmesi gerektiğidir (Akpınar, 1999, s. 38).

Diğer disiplinler gibi sanat eğitiminde de yapılan yöntem araştırmalarında işbirliği temeline dayanan, grup etkileşimine açık öğrenme anlayışlarını temel alan yeni modeller daha çok ilgi çekmekte ve araştırma konusu olmaktadır (Kurtuluş, 2001, s. 202). Okullarımızda işbirlikli öğrenme öğretmenlerce eskiden beri geleneksel küme veya grup çalışmaları olarak algılanmaktadır. İlköğretimde genellikle öğretmenlerimizin geleneksel küme çalışması ile işbirliğine dayalı grup çalışmalarını karıştırdıkları görülmektedir (Özer, 2002, s. 81).

İşbirlikli öğrenme bir grup çalışmasıdır, ancak her grup çalışması işbirlikli öğrenme değildir. Bir grup çalışmasının işbirlikli öğrenme olması için gruptaki öğrencilerin birbiriyle etkileşerek birbirlerine yardımcı olması ve ortaya ortak bir ürün koyması esastır (Açıkgöz, 1992). Grup çalışmalarında öğrenciler konuları paylaşırlar ve kendilerine düşen kısımları herhangi bir etkileşim olmadan çalışırlar, yani öğrenciler

grup olarak sadece konuyu paylaşmaktadır. Ancak öğrenme konusunda bir etkileşme söz konusu değildir. Çalışma yine bireyseldir. İşbirlikli öğrenmede ise öğrencilerin başarısı ya da başarısızlığı bireylerden çok gruplara aittir. Sınıfta farklı yetenek, kişilik ve yaratıcılık özelliğine sahip olan öğrenciler bütünleşir ve sadece bilişsel yönleri değil duyuşsal ve sosyal yönleri de gelişir. Yardımlaşma ve dostluk duyguları artar (Namlu, 1999, s. 16).

Vgotsky (1978)' e bilişsel gelişme, toplumsal düzeyde kişilerarası etkileşimle ve çocuğun çevreden sosyal olarak öğrendiklerini psikolojik olarak içselleştirmesi ile gerçekleşmektedir (Senemoğlu, 2004, ss. 55-56). Grup içi etkileşim dediğimizde daha çok öğrenmenin sosyal boyutuna vurgu yapılmaktadır. Sanat eğitiminde genelde öğrencilerde birbirlerinin yaptıkları resimlerden veya kitaplardaki resimlerden etkilenme söz konusudur tamamen yeteneğe yönelik bir ders olarak algılandığı için resim konusunda yeteneksiz olduğunu düşünen, yani bu konuda kendine az güvenen öğrenciler diğerlerinden olumlu veya olumsuz olarak etkilenme yoluna gitmektedir. Ancak bunu öğrenme şeklinde değil de bireysel rekabete dönüştürüp tamamen taklit ve kopya yöntemiyle yapmaları birbirine benzeşik resimlerin ortaya çıkmasına neden olmakta ve bilinçsizce yaratıcılıklarını köreltmektedirler.

Bu yöntem öğretmenin rehberliğinde her öğrencinin niteliğine uygun sınıfta işbirlikli grupların yapılandırılması ve buna uygun çeşitli etkinliklere yer vermesi şekline dönüştürüldüğünde, model olarak öğrenme grup içi etkileşim sırasında olumlu yönde sosyal öğrenmeye katkıda bulunabilir. Sanat eğitiminde bu metot da öğrencilerin işbirlikli öğrenme sürecinde bireysel kaygılarından sıyrılarak tam tersi çalışmalardaki zenginliği onları oluşturmada en ufak bir katkıda bulunan ve bunun sorumluluğunu üstlenen pek çok bireysel yaratıcılığın bütünleşmesi ile sağlandığı öğrencilere gösterilmelidir.

Bu yönde sanat eğitiminde büyük alan çalışmaları öğrencilerin kendilerini özgürce ifade etmelerinde ve yaratıcılıklarının gelişmesinde etkilidir. Büyük alanlarda yapılan çalışmalar grup çalışmalarına ve işbirlikli öğrenmeye de zemin hazırlamaktadır. “Yaratıcılık özgürlük, bolluk ve güven ortamı ister (Kırışoğlu, 2002, s. 166).”

Sanat eğitiminde işbirlikli öğrenmenin etkililiğine dayalı sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bunun yanı sıra işbirlikli öğrenme gibi ve öğreneni yaşama hazırlayan; liderlik, paylaşma, eleştirme vb. destekleyici öğrenme ürünlerini oluşturmada ortam hazırlayan, sosyalleşme birlikte çözüm üretme gibi gelişen teknolojik, kültürel ortamda öğrencinin elinde gelecekte de bilinçli olarak kullanacağı bir öğrenme yönteminin farklı tekniklerinin sanat eğitimi dersi etkinliklerinde de etkili bir yöntem olarak kullanılması farklı uygulama biçimlerini araştırma konusu önem kazanmaktadır. Ayrıca sanat eğitiminde işbirlikli öğrenme yönteminin okullarımızda ne şekilde uygulandığına yönelik bir araştırma bulunmamaktadır. Bu araştırma, bu soruna çözüm getirmek amacıyla hazırlanmıştır.

1. 5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2009-2010 öğretim yılı güz döneminde Eskişehir ili, Günyüzü İlçesi Gümüşkonak İlköğretim Okulu altıncı sınıfında, gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme yöntemi'nin görsel sanatlar dersi'nde öğrenme uygulamasına katılan bir öğretmen ve 13 öğrenciden elde edilen verilerle,
2. Betimsel durum çalışması ve bir sınıf ortamından elde edilen ayrıntılı nitel verilerin betimsel analiziyle,
3. Araştırmaya katılan öğretmen ve öğrencilerin içinde buldukları sosyal, ekonomik ve kültürel durumlarla sınırlıdır.
4. Görsel sanatlar dersi, Görsel Sanat Kültürü öğrenme alanı kapsamında yer alan "Doğadan İzlenimler" konusunun sınıfta işleme süreci ile sınırlıdır.

1. 6. Tanımlar

Bireysel Çalışma Yöntemi: Bir öğrencinin bir konuyu yaparak ve yaşayarak öğrenmesidir (Demirel, 1995, s. 52).

Estetik: Klasik anlamıyla, estetik güzelin ne olduğu sorusunu yanıtlamakla ilgilenen felsefe dalı olarak tanımlanabilir. Bu anlamda estetik güzel ile sanatın özdeş olduğunu düşünen anlayışın bir ürünüdür (Sözen ve Tanyeli, 2003, s.79).

Görsel Sanat Eğitimi: Öğrencilere gözlem, izlenim ve gereksinimleri ile duygu ve tasarımlarını resimle anlatabilme bilgi, beceri ve yetisini, sanat yapıtlarını değerlendirmek için gerekli ölçüleri ve kavramları kazanmak konusunda onlara yardımcı olmak amacıyla yapılan eğitimidir (Özsoy, 2003, s. 15).

Görsel Sanatlar Dersi Programı: İlköğretim kurumlarında uygulanmakta olan T. C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 11. 09. 2006 tarih ve 351 sayılı kararı ile İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi 1-8. Sınıflar Öğretim Programıdır (MEB, 2007).

Grup Çalışması: Çeşitli biçimlerde oluşturulmuş, çeşitli sayılarda öğrencilerin bir arada çalışmasıdır (Hendrix, 1996, s. 333).

İşbirlikli Öğrenme: İşbirlikli öğrenme, öğrencilerin küçük gruplar halinde çalışarak ve birbirlerinin öğrenmesine yardım ederek öğrenmeyi gerçekleştirme süreci olarak ele alınabilir (Açıkgöz, 2003, s. 172).

Sanat: Artık eskimiş bir formülleştirmeye sanat, “insanoğlunun yarattığı yapıtlarda güzellik ülküsünün ifadesi”. Bu günkü tanımıyla; “doyurucu estetik yaşantılar oluşturmak amacıyla dürtüler yaratma becerisi”dir (Sözen ve Tanyeli, 2003, s. 208).

Sanat Eğitimi: Sanatların tüm alanlarını, biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlar (San, 2000, s. 17).

Yaratıcılık: Her düzeyde var olan ve insan yaşamının her bölümünde kendini gösterebilen bir yeti, gündelik yaşamdan bilimsel çalışmalara dek uzanan, sanatsal alanda başarıların ortaya çıkmasına neden olan süreçler bütünü ve ayrıca bir tutum ve davranış biçimidir (San, 1993, s. 71).

BÖLÜM 2

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2. 1. Sanat Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme Yöntemi İle İlgili İnceleme ve Araştırmalar

Schiller, M.,(1992), sanat eğitiminde ortaklaşa etkinliklerin çeşitli biçimlerde ortaya çıktığını, ancak etkili yöntemlerden biri olan işbirlikli öğretmenin, Plastik sanatlar eğitimi derslerinde çok az ilgi gördüğünü saptayarak; bu durumu, öğretmenlerin yaratıcı süreçte bireysel çabanın önemli olduğunu düşünmelerine bağlamaktadır. Bu eğilime karşın, plastik sanatlar eğitiminde duvar resmi çalışmalarının ve diğer büyük projelerin, geleneksel olarak çok kişinin yaratıcı edimiyle ortaya çıktığını saptayarak; sanat öğretmenlerinin birbirleriyle ilişkilerinin az olmasının ve hatta okullarda atölyede diğer ders öğretmenlerinden kopuk olarak çalışıyor olmalarının sonucunda, işbirlikli öğrenme anlayışının yayılamadığını düşünmektedir. Bunun da ötesinde, üniversitelerde genel sanat eğitimi ile sanatçı yetiştiren sanat eğitimi bölümleri arasındaki kopukluğa da dikkat çekilerek, sanat eğitimcilerinin bu sorunun üstesinden gelmesi istenmektedir (Schiller, 1992, s. 1-7'den akt. Kurtuluş, 1998, s. 52).

Plastik sanatlarda, grup çalışmasına olanak veren, geleneksel konulardan biri olan, duvar resmi çalışmaları ürün amaçlı olup, bütün sınıfın birlikte çalışması şeklinde bir yapılanma olarak görülmektedir.

Duvar resmi konusunda, Keiler, M. L.(1955)'in resim dersinde grup çalışması uygulaması, sınıftaki bütün öğrencilerin tek grup halinde çalışması, buna tipik bir örnektir. Bu uygulamada, bir ulusal gün için duvar resmi projesi olarak, bütün sınıfın katılımıyla oluşturulan eskizin parçaları üzerinde işbölümü yapılmış, öğrencilerin kendilerine verilen bölüm üzerinde çalışmalarıyla, büyük boyutlu bir resim elde edilmiştir. Duvar resmi için grup çalışması modeli öneren, Amerika'da yaşayan Meksikalıların sanat eğitimi merkezi olan Chicana and Chicano Space, bu çalışmanın amaçları olara, öğrencilerin konuyu bir durumu onaylayan ya da karşı çıkan bir bakışla nasıl ele alacaklarını, bunun için materyal, sembol ve biçim seçimlerini öğrenmelerini

ve sınıf arkadaşlarına karşı paylaşma sorumluluğu geliştirmelerini öngörmektedir (Keiler, 1955 s. 175-177'den akt. Kurtuluş, 1998, s. 52). Eylem sanatları, ekip çalışmasını gerektiren sanat formları içerir. Bunun sonucu olarak, sanat eğitiminin bu alanında grup çalışmaları yaygındır.

Hanna, J. L. (1992) göre, eylem sanatları ekip çalışması becerileri gerektirir. Sahnede yetkin bir dans gösterisi için, zamanın iyi kullanılması, insanları yönetmenin yanı sıra ortak hedeflerle ekip çalışması yapılması gerekmektedir. Akranların oluşturduğu bir grup dansı hazırlığı, işbirliğini, dikkatli dinlemeyi, yönlendirme ve düzeltmelerin titizlikle izlenmesini, zamanında başlayan ve biten provaları kapsar. Böylesi etkinliklerde öğretmenler, farklı görüşlerin ortaya çıkması ve fikirlerin geliştirilmesi için öğrencileri yaratıcı işbirliğine yönlendirirler. Öğrencilerin yarışma ve işbirliğinin dinamiklerini anlamalarına yardım etmek için, sınıf alıştırmalarında rol dağılımı yarışmalarının ardından başarılı bir bütünlük amacıyla işbirliği sağlanır. Grup çalışmasının başarısı için öğrenciler teşvik edilirler (Hanna, 1992'den akt. Kurtuluş, 1998, s. 53)..

Hauser, N. O. (1991), "A Collaborative Processing Model" olarak isimlendirdiği, plastik sanatlar eğitiminde ortaklaşa öğrenme süreçlerinin kullanıldığı bir eğitim modeli oluşturmaktadır. Buna göre, görsel sanatlar eğitiminde işbirliği içinde yaratma, çözümlenme ve değerlendirme süreci, üst psikolojik süreçlerin sonucunda oluşur. Bu hem öğrencilerin işlerini üretmede, hem de birbirlerinin işlerinin değerlendirmelerinde esas olarak ortaya çıkar. Katılımcılığın etkileri, çalışmanın izleme aşamasında bile gözlenebilir. İşbirliği anlayışı içinde çalışmak öğrencilerin toplumsallaşma becerilerini geliştirmektedir (Hauser, 1991, s. 33-37'den akt. Kurtuluş, 1998, s. 53).

Carter, S. A., Steinbrick, J. E., Smiley, F. M. (1992), sosyal bilgiler, İngilizce ve sanat eğitimi dersleri için işbirlikli öğrenme modeli konulu makalelerinde, tipik bireysel eylemler olarak görülen sanat çalışmaları alanında da işbirlikli öğrenmenin kullanılabilirliğini söylemektedirler (Carter, 1992'den akt. Kurtuluş, 1998, s:54).

Dokuma, baskı, seramik gibi sanatsal süreçlerde, grup içi etkileşim yaratıcı düşüncüyü harekete geçirebileceği, işbirlikli öğrenmede grup çalışmasının karşılıklı sorumlulukları desteklemesi gibi, grubun sanatsal çalışmalarının sanat üretimindeki yetersizlik

duygularının en aza indirgenmesine yardım edeceği düşünülmektedir (Kurtuluş, 1998, s. 54).

Bu görüşlerle hazırlanan, “İşbirlikli Baskı Resim” konulu ders planının amaçları, Yüksek baskı tekniği işleminde, yapılandırılmış işbirlikli grup çalışması yöntemiyle, öğrencilerin imgelerinin birleştirilerek bir kompozisyon oluşturulması ve bir grup baskısına dönüştürülmesi olarak yer almaktadır.

Bilen, S. (1995), “İşbirlikli öğrenmenin müzik öğretimi ve güdüsel süreçler üzerindeki etkileri” konulu araştırmasında, işbirlikli öğrenme yönetiminin müzik bilgilerinin öğrenilmesinde kulaktan nota ile öğrenme yöntemine göre daha etkili olduğunu bulmuştur. Ayrıca araştırma bulgularına göre, işbirlikli öğrenme, güzel şarkı söyleyebilme becerisinin, müziksel işitme becerilerinin, müziğe ilişkin olumlu tutumların ve müziğe ilişkin güdünün gelişmesi üzerinde etkilidir. İşbirlikli öğrenme becerileri kısa sürede kazanılabilmektedir. İşbirlikli öğrenme, öğrencilerde coşku yaratarak, derse ilgi ve katılımı arttırmaktadır. Öğrenciler, işbirlikli öğrenme yaşantılarını, diğer öğrenme yaşantılarına tercih etmekte, müzik öğretmenini işbirlikli öğrenme ortamı yaratılmasına yönlendirmektedirler.

Kocabaş, A. (1995), “İşbirlikli öğrenmenin blok flüt öğretimi ve öğrenme stratejileri üzerindeki etkileri” konulu araştırmasında, işbirlikli öğrenme tekniklerinin öğrencilerin müziğe ilişkin tutumları, müziksel alan bilgileri, müziği öğrenme stratejileri ve blok flüt çalma becerileri üzerinde, geleneksel öğrenme tekniklerinden anlamlı derecede olumlu yönde etkili olduğunu bulmuştur.

Kurtuluş, Y. (1998), tarafından yapılan, “Sanat Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme- Resim-İş Derslerinde Bireysel Çalışmaların Yapılandırılmış Grup Çalışması ile Desteklenmesi” başlıklı çalışmada, resim-iş derslerinde işbirlikli öğrenme yönteminin uygulandığı deney grubu ile bireysel öğrenme yönteminin uygulandığı kontrol grubunun bilişsel ve duyuşsal öğrenme ürünleri karşılaştırılmıştır. Araştırmada, işbirlikli öğrenme yönteminin, öğrenmeler, öğrenci tutumları ve sanatsal ifade yeterlilikleri üzerinde, bireysel öğrenme yöntemine göre daha etkili olduğudur. İşbirlikli öğrenme yöntemi öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmekte; birbirlerinden öğrenmelerine, kaygılarını yenmelerine, içsel güdülemeye yardım etmekte; öğrencilerin dersi ve okulu daha çok

sevmelerine, işbirliği ve yardımlaşma duygusu geliştirmelerine olanak vermektedir. Sonuçta, İşbirlikli öğrenme yönteminin hemen hemen tüm öğrenciler üzerinde etkili olduğu, bireysel çalışma yönteminin ise kimi öğrenciler üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Yılmaz, M. (2007). “Görsel sanatlar eğitiminde işbirlikli öğrenme” konulu araştırmasında, sanat eğitimcilerinin bir kısmı tarafından görsel sanat eğitimi derslerinde çeşitli şekillerde kullanılan grup çalışması konusunu, sistematik bir yaklaşım olan işbirlikli öğrenme modeli kapsamında ele almış ve incelemiştir. Bu araştırmaya göre; eğitim kurumlarımızda işbirlikli öğrenme modeline sanat eğitimcileri tarafından en az bireysel öğrenme yöntemi kadar ağırlık verilmelidir. Ancak diğer yöntemler gibi bu yöntemde yanlış kullanılması, amacının tam tersi sonuçlar doğurarak öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde hasarlar bırakabilir. Araştırmada, yöntemin doğru uygulanabilmesinin ön koşulu ise eğitimcilerin görsel sanatlar eğitiminin bir “duyarlılık eğitimi” olduğu gerçeğine inanmaları olduğu vurgulanmıştır.

Aydın, S. ve Alakuş, A. (2009), “İşbirlikli öğrenme ile görsel sanatlar dersini işlemenin öğrencilerin başarısına ve öğrenilenlerin kalıcılığına etkisi” konulu araştırmasında, Görsel sanatlar dersinde işbirlikli öğrenme yönteminin, öğrencilerin başarısını ve öğrenilenlerin kalıcılığını olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmış, bu yöntemin öğretmenler tarafından daha sık ve etkili kullanılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca işbirlikli öğrenme yönteminin öğrencinin, görsel sanatlar dersindeki başarısını artırma konusunda geleneksel sınıf öğretim yaklaşımına göre daha etkili olduğu da bulunmuştur.

Sanat eğitiminde grup çalışması ve işbirlikli öğrenme konusunda derlenen inceleme ve araştırma sonuçları göstermektedir ki, işbirlikli öğrenme yöntemi, bireysel eğitim ya da yarışmacı eğitim yöntemlerinden daha etkilidir. Öğrencilerin, akademik başarılarını artırmakta; güdülenme düzeylerini, özgüvenlerini, tutumlarını ve iletişim becerilerini iyileştirmektedir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3. 1. Araştırma Modeli

Araştırma durum çalışması (case study) biçiminde desenlenmiştir. Durum çalışması, güncel bir olgu, olay, durum ve gruplar üzerine odaklanan, derinlemesine incelemedir (Yin, 1994, s. 3). Yıldırım ve Şimşek (2005) 'e göre ise durum çalışmaları nicel ve nitel yaklaşımla yapılabilir. Nitel durum çalışmalarının da en büyük özelliği bir veya birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 77). Bu araştırmada, ilköğretim altıncı sınıfta Görsel Sanatlar Dersi, Görsel Sanat Kültürü öğrenme alanında yer alan, “Doğadan İzlenimler” konusunda işbirlikli öğrenme uygulamalarının nasıl gerçekleştiğinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle gerçekleştirilen araştırmada, üzerinde çalışılan durumun ayrıntılı bir biçimde betimlenmesi amaçlandığından, araştırma katılımcı gözleme dayalı betimsel bir durum çalışması olarak desenlenmiştir.

3. 2. Araştırma Ortamı

Araştırmacı Eskişehir ili Günyüzü ilçesinde Gümüşkonak İlköğretim Okulunda araştırmasını uygulamıştır. Gümüşkonak Belediyesi, Eskişehir'e 140 km, Ankara'ya 130 km uzaklıkta, halkı genelde tarım ve hayvancılıkla uğraşmakta ve gelirlerini çoğunlukla çiftçilikten sağlamaktadırlar. Gümüşkonak İlköğretim Okulu İlköğretimin sekiz sınıfı ve ana sınıfından oluşmaktadır. Okul dört katlı ve yeni yapılmış bir binadır. Okulda bulunan sınıflar, atölyeler ve diğer kullanım alanları temiz ve bakımlıdır. Okulun iç ortamında görülen en belirgin özelliği büyük, ferah, güneş ışığı alan bir okul olması ve temizliğidir. Dört katlı binanın içinde sınıfların yanı sıra, görsel sanatlar dersi atölyesi, sosyal bilgiler dersliği, fen ve teknoloji dersliği, bilgisayar laboratuvarı, yönetici odaları, öğretmenler odası, okul görevlileri odası, kütüphane, çok amaçlı salon, spor odası, malzeme odası, araç odası, kantin, öğrenci ve öğretmen tuvaletleri bulunmaktadır. Genel olarak sınıf mevcutları 11-20 öğrenci arasında değişmektedir.

Araştırmanın gerçekleştirildiği görsel sanatlar atölyesi binanın dördüncü katında, koridorun sağ tarafındaki son sınıftır. Atölyede, büyük ebatlı çalışma masaları bulunmadığından, işbirlikli çalışmaya uygun olarak; sekiz adet sıra ikişerli birleştirilmiş, dört grubun çalışabileceği şekle sokulmuştur. Sınıfta öğretmen masası ve sandalyesi, atölye dolabı, öğrenci ürünlerinin asıldığı ve Atatürk köşesi olarak kullanılan iki adet pano, öğrenci ürünlerini saklamaya yönelik masalar, atık kağıt toplama kutusu, çöp kutusu bulunmaktadır.

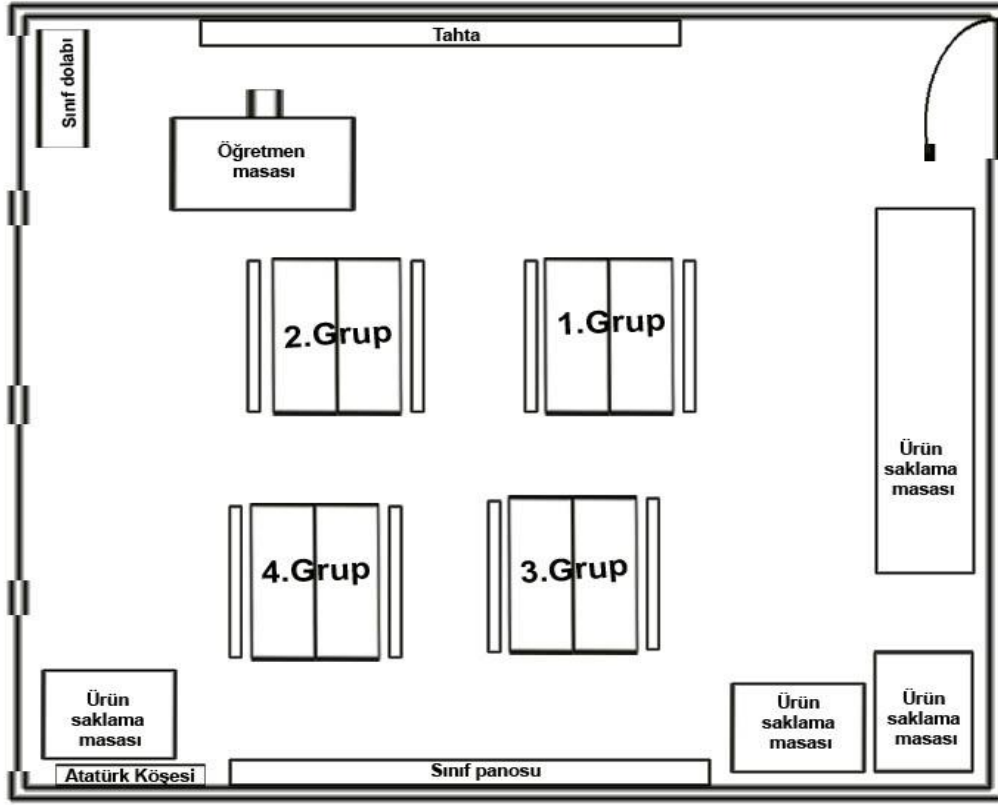
Araştırmanın uygulaması, 2009-2010 öğretim yılı güz döneminde Eskişehir ili Günyüzü ilçesinde Gümüşkonak ilköğretim okulunda altıncı sınıf Görsel Sanatlar dersinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada işbirlikli öğrenme uygulaması, uygulama konusu, görsel sanatlar dersi'nde "Görsel Sanat Kültürü" ünitesinden seçilmiştir. Araştırma sürecinde öğrenciler okulda iki ortamı kullanmışlardır. Bunlardan birincisi okulun Görsel Sanatlar Atölyesi, Bilgi Teknolojileri Sınıfı'dır. Öğrenciler işbirlikli öğrenme uygulamasının planlama aşamasının ilk dersini ve değerlendirme aşamasının son dersini Bilgi Teknolojileri Sınıfında yapmışlardır (Resim 1). Diğer tüm dersler Görsel Sanatlar Atölyesi'nde yapılmıştır. Okulun tüm öğrencilerine açık olan Görsel Sanatlar Atölyesinde toplam 13 sıra yer almaktadır. Atölyede ayrıca öğretmenin kullandığı bir masa ve sandalye yer almaktadır (Resim 2). Araştırma sürecinde Görsel Sanatlar Atölyesinin oturma düzeni gruplar biçiminde olup (Resim 3). Bilgi Teknolojileri Sınıfı'nın oturma düzeni ise U düzeni şeklinde kullanılmıştır.

Resim 1: Bilgi Teknolojileri Sınıfı

Resim 2: Görsel Sanatlar Atölyesi genel görünümü.

Resim 3: İşbirlikli öğrenme sürecinde uygulanan sınıf düzeni.

3. 3. Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın katılımcıları, Eskişehir ili Günyüzü ilçesi Gümüşkonak ilköğretim Okulu altıncı sınıfta öğrenim gören 13 öğrenci, Görsel Sanatlar Öğretmeni'nden oluşmaktadır. Katılımcılar seçilirken; araştırmanın yapılacağı sınıf düzeyinin ilköğretim altıncı sınıf olması, araştırmanın yapılacağı sınıf mevcudunun 10-20 öğrenci arasında bir sayıda olması, araştırmanın yapılacağı sınıfta daha önceden işbirlikli öğrenme uygulamalarının geliştirilmiş olması gibi ölçütlere bakılmıştır.

Bu araştırmada, sınıf ortamında Görsel Sanatlar dersinde gerçekleştirilen tüm etkinlikler kamera ile kayıt edilmiştir. Ayrıca, araştırmacı katılımcı gözlem yoluyla notlar tutmuştur. Bu işlemler yapılırken araştırmacı sınıf dinamiğini anlamaya çalışmış, proje amaçları doğrultusunda görevlerini yerine getiren ve sorunlar yaşayan grupları belirlemeye çalışmıştır. Bu çalışmalar sonucunda en çok sorun yaşayan grubunun Güneş

grubu olduğu belirlenmiştir. Projedeki görevlerini en iyi biçimde yansıtan grup Dünya ve Yıldızlar grubu, görevlerini tam olarak yapamayan, ğretmen ve diğer gruplardan yardım alan grup ise, Kartallar grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel zellikleri Tablo1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan ğrencilerin Kişisel zellikleri

Öğrencilerin zellikleri	f	%
Cinsiyet		
Kız	6	46.1
Erkek	7	53.8
Kardeş sayısı		
Yok	0	0
1	3	23.0
2	2	15.3
3	3	23.0
4 ve st	5	38.4
Anne-babanın eğitim durumu		
Anne		
İlkokul	10	76.9
Ortaokul	2	15.3
Diğer	1	7.6
Baba		
İlkokul	6	46.1
Ortaokul	5	38.4
Lise	2	15.3
Diğer		

Anne-babanın mesleği		
Anne		
Ev hanımı	12	92.3
İşçi	1	7.6
Baba		
İşçi	4	30.7
Memur	1	7.6
Diğer	8	61.5
Toplam	13	100

Tablo 1'e göre, araştırmaya 6'sı kız ve 7'si erkek toplam 13 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin 3'ü 1 kardeşe, 2'si 2 kardeşe, 3'ü 3 kardeşe sahipken, 1'inin kardeşi yoktur ve 5'inin de 4 ten fazla kardeşi vardır. Öğrencilerin ailelerinin eğitim durumu; annelerin 10'u ilkokul, 2'si ortaokul, 1'i de okuryazar değildir; babaların, 6'sı ilkokul, %'i ortaokul ve 1'i lise mezunu biçimindedir. Öğrencilerin ailelerinin mesleki durumu; annelerin, 12'si ev hanımı, 1'i işçi iken; babaların, 4'ü işçi, 1'i memur, biçimindedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin büyük bir kısmı çiftçilikle uğraşmaktadır. Öğrencilerin de büyük bir kısmının, boş zamanlarında tarlalarda, ailelerine yardım ettikleri gözlenmiştir.

Araştırmanın yapıldığı görsel sanatlar öğretmeni ise, bayan, Eğitim Fakóltesi Resim-İş Öğretmenliği mezunu iki yıldır görsel sanatlar öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Öğretmen araştırmanın uygulandığı altıncı sınıfların bir yıldır, Görsel Sanatlar öğretmeliğini yapmaktadır.

3. 4. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın veri toplama aracı durum çalışması araştırmalarının temel veri toplama yöntemi olan katılımcı gözlem olarak belirlenmiştir. Bunun yanında kişisel bilgi formu, araştırmacı günlüğü, video kayıtları, yarı-yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla da veri

toplanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve bu araçların geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sırasıyla aşağıda açıklanmıştır:

Katılımcı Gözlem: Katılımcı gözlem, davranışın gerçekleştiği doğal ortamlarda yapılır ve araştırmacı ortamda yer alır. Araştırmacı, çalıştığı konuya ilişkin kültür ya da alt kültürün içine girmeye ve bir parçası olmaya çalışır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 171). Araştırılan kişi ya da kişiler, kurum ya da kurumların günlük yaşamlarının anlaşılabilmesi için veriler birinci elden bizzat araştırmacının katılımıyla elde edilir (Ekiz, 2003, s. 57). Katılımcı gözlem tekniğiyle toplanan verilerin geçerliğini artırmada video kayıtları yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunun yanında, kişisel bilgi formu, yapılandırılmamış alan notları, video kayıtları ve yarı-yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem formu aracılığıyla veri toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel bilgi formu araştırmaya katılan öğretmen ve öğrencileri daha iyi tanımak amacıyla ve onların kişisel bilgileri elde etmek amacıyla kullanılmıştır. Öğretmen kişisel bilgi formu EK-V' te, öğrenci kişisel bilgi formu EK-VI' da verilmiştir.

Video Kayıtları: Video kayıtları, sınıf içi etkileşimin etkili ve nesnel bir biçimde anlatımı olarak görülebilir. Video kayıtlarıyla diğer araştırmacılar, incelenen veriyi görebilir, tekrar inceleyebilir, farklı yöntemlerle analiz edebilir ve bunun sonucunda da araştırmacı ile okuyucular ya da diğer araştırmacılar arasında, öğretimin sağladığı öğrenme olanakları hakkında bir uzlaşmaya varılabilir (Ratcliff, 2004; akt. Kuzu, 2005, s. 62).

Araştırmada video kayıtları araştırmacı tarafından yapılmıştır. Araştırmacı önceden kayıta kullanılacak video kameranın teknik özelliklerini incelemiş ve süreçte nasıl video kayıt yapılacağına ilişkin strateji geliştirmiştir. Daha önceden araştırmanın yapılacağı okulda izin alınarak bir deneme video çekimi gerçekleştirmiştir. Bu çekim araştırma verisi olarak kullanılmamıştır. Yapılan video çekimi incelenmiş, videonun sınıfta nerede durması gerektiği gibi konularda alanında uzman, ilköğretimde en az üç yıl deneyimli olan, iki tane görsel sanatlar öğretmeninden yardım istenerek, ortak görüşler geliştirilmiştir. Bu süreçte de öğrencilerin ve öğretmenin sınıfta video kaydına ve araştırmacılara alışmaları, sağlanmıştır.

Araştırma verilerinin video kayıtları, bir adet JVC GR-D33AG Dijital Video kamera ve kamera ayaklığı kullanılarak yapılmıştır. Video kayıtları kamera sabit tutularak ve bazı kısımlarda işbirlikli öğrenme gruplarının ortak resimlerini görüntülemek için elde gerçekleştirilmiştir. Bu kayıtlar daha sonra tarih sırasına göre bilgisayara, daha sonra da CD ortamına aktarılmıştır. Toplamda 8 ders saatinde 5 saat 30 dakikalık çekim yapılmıştır.

Yarı-yapılandırılmış Görüşmeler: Yarı-yapılandırılmış görüşmede, araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar, ancak görüşme sırasında oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesi esnekliğine izin verilir (Ekiz, 2003, s. 62). Araştırmacı tarafından hem öğretmenle hem de öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilerle gözlemi desteklemek ve işbirlikli öğrenmenin öğrencilerin resimsel ifade becerilerine yansımalarını ve işbirlikli öğrenmenin sürecin sonundaki etkilerini tespit etmek amacıyla süreç bitiminde görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenle hem süreç başlangıcında hem de süreç bitiminde olmak üzere iki adet görüşme yapılmıştır. Öğretmen ve öğrenci görüşme soruları EK-II, EK-III ve EK-IV'te verilmiştir.

Öğretmenle yapılan birinci görüşmede, genel olarak öğretmenin yeni ilköğretim programı kapsamındaki düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Görüşme soruları, yeni ilköğretim programı, işbirlikli öğrenme ile ilişkili olacak biçimde hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formu uzman görüşüne sunulduktan sonra forma son biçimi verilmiştir. Öğretmenle yapılan ikinci görüşme soruları birinci görüşmedeki soruları kapsayacak biçimde ancak daha çok işbirlikli öğrenme uygulama süreciyle ilişkili olarak hazırlanmıştır. Araştırma kapsamında öğrencilerle yapılan görüşmeler, Her gruptan en az iki öğrenci ile yapılarak sınırlandırılmıştır.

Yarı-yapılandırılmış görüşme her bir katılımcı ile birebir yapılmıştır. Araştırmacı, her bir görüşmeye geçmeden önce katılımcıya görüşmenin nasıl yapılacağını içeren bir bilgilendirme formu vermiş, katılımcının formu okumasını sağlamış daha sonra yazılı izin belgesini katılımcının imzalamasını istemiştir. Araştırmacı, görüşme için yazılı izin aldıktan sonra, görüşmeye geçmeden önce bir de sözlü izin almış ve bunu web kamera aracılığıyla kayıt etmiştir. Daha sonra, katılımcılara görüşme formundaki sorular sırasıyla yöneltmiştir. Görüşmeler sırasında öğretmen ve öğrencilerin yöneltilecek görüşme sorularını istediği genişlikte yanıtlamasına izin verilmiş ve katılımcıları

yönlendirmekten özellikle kaçınılmıştır. Katılımcı kendisine yöneltilen soruda daha sonraki soru ya da soruların yanıtlarını vermişse, araştırmacı “Yukarıdaki soruda bu soruya ilişkin şunları söylediniz. Ekleme istediğiniz başka bir şey var mı?” diye ek soru yöneltmiştir. Görüşmede katılımcılara, isimleriyle hitap edilmiş; araştırmanın analiz ve raporlaştırma sürecinde ise, katılımcılara kod isimler verilmiştir. Kasetlerin üzerine tarih ve görüşülen kişinin adı yazılmıştır. Görüşmeler öğretmenle öğretmenler odası’nın boş olduğu bir saatte ders bittikten hemen sonra yapılmıştır. Görüşme ortamını öğretmen belirlemiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmeler ise, yine öğretmenin önerisiyle okulun Görsel Sanatlar Atölyesinde ve bu sınıfın boş olduğu bir saatte öğrencilerle tek tek yapılmıştır.

Öğrenci Ürünleri: Öğrenciler, işbirlikli öğrenme sürecinin başından sonuna kadar yaptıkları tüm çalışmalarını sentezleyerek, süreç sonunda her grup ortak bir resim ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, öğrenci ürünlerinin kapsamına, öğrencilerin işbirlikli öğrenme süreci, sonunda değerlendirme aşamasında yaptıkları, ikisi Powerpoint sunusu, biri de canlandırma biçiminde olmak üzere üç adet öğrenci ürünü de girmektedir.

3. 5. Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda verilerin analizi konusunda en önemli nokta, verilerin betimlenmesine ve temaların ortaya çıkarılmasına verilen önemdir. Nitel araştırmalarda verilerin analizini, betimsel analiz ve içerik analizi şeklinde incelemek mümkündür (Strauss ve Corbin (1990)’dan akt. Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 223). Betimsel analiz, araştırma konusuna ilişkin alan yazında kavramsal ve kuramsal olarak yeterli açıklamanın olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Bu analizde, veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini yorumsuz, birebir yansıtmak amacıyla, sık sık doğrudan alıntılar yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 224). Bu araştırmada verilerin analizi için veri toplama sürecinde ve veriler toplandıktan sonra olmak üzere iki aşamalı bir analiz stratejisi benimsenmiş ve toplanan veriler “betimsel analiz

yöntemi” kullanılarak çözümlenmiştir. Betimsel analiz yöntemine göre araştırma: Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamaları izlenerek gerçekleştirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005, ss. 224-225) Araştırmada betimsel analiz sürecinde izlenen aşamalar aşağıda verilmiştir:

Verilerin gözlem/görüşme formuna yazımı: Bu aşamada, her bir görüşme ya da her bir gözlem kaydıyla ilgili veriler hiçbir değişiklik yapılmadan olduğu biçimiyle araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme ya da gözlem formuna ayrı ayrı aktarılmıştır. Veriler sözü edilen forma aktarıldıktan sonra, değerlendirilmek üzere başka bir uzmana verilmiştir. Araştırma verileri, orijinal (video kaydı, gözlem notları vb.) biçimiyle uzman verildikten sonra uzman kendisine verilen kayıtlar ile kayıtların yazılı dökümlerini karşılaştırarak tutarlı olup olmadığını değerlendirmiştir. Uzman değerlendirmesi sonucunda, dökümler üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Bulguların tanımlanması: Araştırma soruları çerçevesinde gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenerek bulgular tanımlanmıştır. Bu aşamada verilerin kolay anlaşılır ve okunabilir bir dille tanımlamaları yapılmış ve gereksiz tekrarlardan kaçınılmıştır.

Bulguların yorumlanması: Tanımlanan bulgular araştırmacı tarafından açıklanarak, ilişkilendirilerek ve anlamlandırılarak yorumlanmıştır. Bu araştırmada betimsel analiz yönteminin seçilme nedeni, araştırmanın ilköğretim altıncı sınıf görsel sanatlar dersinde işbirlikli öğrenme uygulamasının nasıl gerçekleştirildiği betimlemek amacıyla desenlenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Araştırma verileri, çeşitli veri toplama araçları kullanılarak toplanmıştır. Bu veri toplama araçları “Veri Toplama Araçları” başlığı altında ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Veri toplama süresinde yapılan analizlerden sonra, araştırmada toplanan veriler betimsel analiz için hazır duruma getirilmiştir. Araştırma verileri sekiz ders saatinde ve ek çalışma saatlerinde toplanarak sonlandırılmıştır. Veri toplama bitirildikten sonra her bir veri toplama aracından

toplanan veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Araştırma sürecinde gerçekleştirilen video kayıtlarının analizinde aşağıda açıklanan yol izlenmiştir:

Video kayıtlarının uzmanlar tarafından izlenmesi ve temsili CD'lerin oluşturulması: Her bir dersin kayıtlı olduğu CD'lerin belirli bölümleri alandan iki uzmanla birlikte izlenmiştir. Araştırmacı ve uzmanlar gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme sürecinin yansıtılması amacıyla tüm kayıtlardan örneklem alınmasında karar verilmiştir. Böylece, tüm derslerin kayıtlı olduğu CD'lerden tüm kayıtların %20'sinden az olmayacak biçimde temsili CD'ler oluşturulması yoluna gidilmiştir.

Geçerlik çalışması: Genel anlamda geçerlik, araştırma sonuçlarının doğruluğuna ilişkindir. Dış geçerlik, elde edilen sonuçların benzer gruplara ya da ortamlara aktarılabilirliğine; iç geçerlik ise, araştırma sonuçlarına ulaşırken izlenen sürecin çalışılan gerçekliği ortaya çıkarmadaki yeterliğine ilişkindir (LeCompte ve Goetz, 1982; den akt. Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 255). Bu çalışmada geçerlik için aşağıda belirtilen önlemler alınmıştır:

- Veri toplama ve analiz sürecindeki her bir aşama ayrıntılı olarak açıklanmıştır.
- Araştırmanın başlangıcından sonuna kadar her bir aşama kayıt edilmiştir.
- Verilerin tanımlanması ve yorumlanmasında nesnel davranılmaya çalışılmıştır.
- Verilerin yorumlanmasında katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır.
- Gözlem verileri araştırmanın öğretmeninin görüşüne sunulmuştur.
- Gözlem verileri doğru ve kesin olarak kayıt edilmiştir.
- Veri çeşitlemesi yapılmıştır.
 - o Farklı veri kaynakları kullanılmıştır.
 - o Farklı veri toplama araçları kullanılmıştır.
 - o Veriler farklı zamanlarda toplanmıştır.

o Verilerin ve bulguların doğruluğu için araştırmacılardan yararlanılmıştır.

Güvenirlik çalışması: Genel anlamda güvenilirlik, araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği ile ilgilidir. Dış güvenilirlik, araştırma sonuçlarının benzer ortamlarda aynı biçimde elde edilip edilmeyeceğine; iç güvenilirlik ise, başka araştırmacıların aynı veriyi kullanarak aynı sonuçlara ulaşıp ulaşamayacağına ilişkindir (LeCompte ve Goetz, 1982; den akt. Yıldırım ve şimşek, 2005, s. 255). Gerçekleştirilen araştırmanın dış ve iç güvenilirlik çalışmaları kapsamında yapılanlar aşağıdaki biçiminde özetlenebilir:

- Araştırmacı, araştırma sürecindeki konumunu ayrıntılı olarak açıklamıştır.
- Araştırmanın katılımcılarının özellikleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır.
- Araştırmanın geçtiği ortamlar ayrıntılı olarak betimlenmiştir.
- Araştırmada farklı veri toplama araçlarıyla elde edilen veriler herhangi bir yorum katılmadan olduğu gibi verilmiştir.
- Araştırmanın güvenilirlik çalışması, araştırmacı dışında bir alan uzmanıyla birlikte yapılmıştır.
- Araştırmacı tarafından oluşturulan temsili CD'lerin dökümünün doğruluğu için bir alan uzmanından yardım alınmıştır. Bunun için uzman, araştırmacı tarafından oluşturulan temsili CD'leri izlemiş ve CD'lerin dökümlerini karşılaştırarak dökümlerin doğru olup olmadığını kontrol etmiştir. Bu işlem sonunda araştırmacı, uzmanın belirlediği kelime hatalarını düzeltilmiş uzmanla birlikte bir araya gelerek dökümlere son biçimini vermiştir.

Yukarıdaki işlemler tamamlandıktan sonra, veriler “Verilerin Analizi ve Yorumlanması” başlığı altındaki betimsel analiz süreci izlenerek analiz edilmiştir. Tüm verilerin betimsel analizi gerçekteştirildikten sonra, araştırma soruları temel alınarak bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

Geçerlik ve güvenilirliği sağlamak için kullanılan stratejiler, Geçerlik ve güvenilirliği sağlamak amacıyla, inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik gibi stratejilerden yararlanılmıştır (Yıldırım ve şimşek, 2005, s. 265). Araştırmada geçerliği ve güvenilirliği sağlamak amacıyla yapılan çalışmalar aşağıda verilmiştir.

- *İnandırıcılık*, Araştırmada inandırıcılık kapsamında şunlar yapılmıştır:
 - Araştırma verileri ortamdan yapılan etkileşimler sonucu 16 Aralık 2009- 4 Ocak 2010 tarihleri arasında toplanmıştır.
 - Araştırma sürecinde toplanan verilerin birbiriyle ilişkisi gözden geçirilmiş ve birtakım örüntüler ortaya konmuştur.
 - Araştırma verileri beş farklı veri toplama aracıyla, farklı zamanlarda ve farklı katılımcılardan toplanmıştır.
 - Araştırmanın desenlenmesinden raporun yazımına kadar geçen süreçte farklı alan uzmanlarından yardım alınmıştır. Örneğin veri toplama amacıyla hazırlanan araçlar uzman görüşüne sunulmuş ve öneriler doğrultusunda düzeltmeler yapılmıştır. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında nitel araştırma konusunda deneyimli uzmanlardan yardım alınmıştır. Araştırma verileri, analiz süreci ve sonuçları uzmanlarla paylaşılmıştır.
 - Katılımcı gözlem verileri araştırmaya katılan öğretmenin görüşüne sunulmuştur.
- *Aktarılabilirlik*, Araştırmada aktarılabilirlik kapsamında şunlar yapılmıştır:
 - Araştırma verileri ayrıntılı olarak betimlenmiş, araştırma ortamının okuyucuların zihninde canlandırılması sağlanmıştır. Bu amaçla betimlemelerde doğrudan alıntılara yer verilmiştir.
 - Araştırmada amaçlı örneklemeden yararlanılmış, katılımcıları belirleme ölçütleri ve katılımcıların özellikleri ayrıntılı olarak verilmiştir.
- *Tutarlık*, Araştırmada *tutarlık* kapsamında, veri toplama, veri analizi ve raporlaştırma süreçlerinde benzer işlemler aynı biçimde yapılmaya çalışılmıştır. Örneğin, katılımcı gözlem verilerinin toplandığı süreçler video ile kayıt edilmiştir. Yapılan görüşmelerde sorular aynı biçimde sorulmuş ve kayıt edilmiştir. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları aynı uzmanlarla yapılmıştır.
- *Teyit edilebilirlik*, Araştırmada elde edilen sonuçların dayandığı veriler, analiz süreci ve kodlamalar teyit amaçlı olarak düzenlenmiş ve denetim altına alınmıştır.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde, araştırma kapsamında çeşitli veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin betimsel analizi yapıldıktan sonra bulgular araştırma soruları temel alınarak sunulmuş ve yorumlanmıştır.

4. 1. İlköğretim Altıncı Sınıfta Görsel Sanatlar Dersi'nde "Doğadan İzlenimler" Konusu Kapsamında İşbirlikli Öğrenme Sürecinin Nasıl Gerçekleştiğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci sorusu olan "İlköğretim altıncı sınıfta Görsel Sanatlar dersi'nde "Doğadan İzlenimler" konusu kapsamında işbirlikli öğrenme süreci nasıl gerçekleşmektedir?" sorusunun yanıtı oluşturulan temsili CD'lerin betimsel analiziyle elde edilen bulgular temel alınarak sunulmuştur. Bu kapsamda, uygulama süreci, gözlem verilerine dayalı olarak betimlenmiş ve uygulamayı gerçekçi bir biçimde yansıtmak amacıyla gözlem sürecinde öğretmen-öğrenci ve öğrenci-öğrenci etkileşiminden ortaya çıkan konuşmalardan alıntılar yapılmıştır. Aynı biçimde, araştırmacı günlüğü, öğretmen ve öğrencilerle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşme verilerinden de alıntılar yapılmıştır.

Gözlem yapılan sınıfta, Görsel Sanatlar dersi'nde, işbirlikli öğrenme uygulaması; planlama, uygulama ve değerlendirme olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalardan; planlama aşamasında yapılan etkinlikler ayrıntılı bir biçimde aşağıda açıklanmıştır:

4.1.1. Planlama

Altıncı sınıf görsel sanatlar dersinde işbirlikli öğrenme uygulamasının planlama aşaması üç ders saatinde gerçekleşmiştir. 16.12.2009 tarihinde gerçekleştirilen “Doğadan İzlenimler” konusu kapsamında işbirlikli öğrenme uygulamasının planlama aşamasında yapılan etkinlikler Çizelge 1’de verilmiştir.

Çizelge 1. 16. 12. 2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler

Tarih	: 16. 12. 2009
Gün	: Çarşamba
Saat	: 13.30-14.10
Dersin Süresi	: 39’00’’
Gerçekleştirilen Etkinlikler	
Ders:	
<ul style="list-style-type: none">• Öğrencileri selamlama.• Konunun “Mevsimler” olduğunu söyleme.• Süreci açıklayıcı genel bir açıklama yapma.• Ortak bir resim çalışması yapılacağını söyleyerek öğrencilere sürecin amacını kısaca belirtme.• “Mevsimler” konulu slayt gösterisini sunma.• İşbirlikli Öğrenme için grupları oluşturma.• Öğrencilerin birbirlerini daha iyi tanımaları için top oyunu oynatma.• Gruplarına isim belirlemelerini söyleme.• Birinci çalışma kağıtlarını dağıtma.• Çalışma kağıdını değerlendirmeye yönelik renk oyununu oynatma.• Dersi bitirme.	

Planlama aşamasının birinci dersine öğretmen, selam vererek başlamıştır. Selam verdikten sonra konuyu söylemiş ve süreçte neler yapacaklarını genel olarak açıklamıştır. Bu açıklama kapsamında öğrencilere uygulayacakları sürecin üç haftalık bir çalışma olduğunu, sürece mevsimler konusu ile giriş yapacaklarını, değişik etkinliklerle devam edeceklerini söylemiştir. Bu süreçte gruplar oluşturacaklarını ve bu

grupların ortak olarak bir resim çalışması ortaya çıkaracaklarını belirterek öğrencileri çalışmanın amacından kısaca haberdar etmiştir. Öğretmen derse “Mevsimler” konulu – ressamların bu konuya örnek oluşturabilecek- çalışmalarının da içeren slayt gösterisini başlatarak devam etmiştir. Slayt gösterisini sunarken slaytları tek tek, resimlerdeki renklere vurgu yaparak açıklamış, açıklarken soru-cevap tekniğini kullanmıştır. Slayt bittikten sonra öğretmen, sınıfa; işbirlikli öğrenme için grupları kendinin oluşturduğunu söylemiş ve oluşturduğu gruplardaki öğrencilerin isimlerini okumuştur. Grupları heterojen biçimde planlayıp, oluşturduktan sonra bir etkinlik yapacaklarını söylemiş ve gruplardaki öğrencilerin yüzleri birbirlerine dönük olarak oturmalarını ve birbirlerine yaklaşmalarını sağlamıştır. Öğrenciler önce gruplarına alışmaya çalışmışlar, ancak kolay uyum sağladıkları gözlenmiştir. Grup sözcüğünün ne anlama geldiğini açıklamıştır. Gruplardaki öğrencilerin birbirlerini daha iyi tanımalarına yönelik “kağıt topu” oyununu oynatmıştır. Öğretmenin bu oyunu oynatması öğrencilerin birbirlerine uyum sağlamalarını kolaylaştırmıştır. Grup ismi belirlemeleri için zaman tanımıştır. Gruplar isimlerini belirledikten sonra, birinci çalışma kağıdını dağıtmıştır. Çalışma kağıdını öğrencilerin incelemelerini sağladıktan sonra, kendi açıklayarak ve sınıfla soru-cevap tekniğiyle etkileşerek açıklanmıştır. Dersin devamında çalışma kağıdında yer alan bilgileri değerlendirici “renk oyununu” başta kendi göstererek oynatmıştır. Gruplar aralarında etkileşerek oyunu oynamışlardır. Oyunun sonuna doğru teneffüs zili çalmıştır. Kalan son bir grubunda uygulamasına izin vererek dersi bitirmiştir.

17.12.2009 tarihinde gerçekleştirilen “Doğadan İzlenimler” konusu kapsamında İşbirlikli Öğrenme uygulamasının, planlama aşamasının ikinci saatinde yapılan etkinlikler Çizelge 2’de verilmiştir.

Çizelge 2. 17. 12. 2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler

Tarih	: 17.12.2009
Gün	: Perşembe
Saat	: 15.00-16.30
Dersin Süresi	: 49'00''

Gerçekleştirilen Etkinlikler

Ders:

- Öğrencileri selamlama
 - Dün işlenen konuyu hatırlatma
 - İzlenimci bazı resimlerdeki sahneleri canlandırmaya yönelik drama yaptırma.
 - İşbirlikli öğrenmede grup bilincini açıklama.
 - Süreç sonunda en iyi seçilecek resme ödül verme.
 - Gözlem formlarını ve nasıl doldurulacağını ve kendilerini nasıl değerlendireceklerini açıklama.
 - Gruplarda öğrencilere sorumluluklar verileceğini söyleme.
 - Öğrencilere sorumlulukları açıklama ve grupların bu sorumlulukları kendi aralarında paylaşmalarını söyleme.
 - “İzlenimcilik” ile ilgili ikinci çalışma kağıdını dağıtma.
 - Araştırmaları için, ressamaları gruplara paylaşdırma.
 - Sunuların ve resimlerin nasıl yapılacağını açıklama.
 - Her grubun konuyu kendilerinin seçmelerini söyleme.
 - Dersi bitirme.
-

Planlama aşamasının ikinci dersine öğretmen dünkü verdiği “Mevsimler” konusunu hatırlatarak başlamıştır. Sonra “İzlenimci” ressamaların resimlerini gruplara dağıtarak, bu resimleri deki sahneleri bir fotoğraf karesi gibi kendi aralarında kararlaştırarak canlandırmalarını ve hangi sahneyi canlandırdıklarını sınıfın tahmin etmesini istemiştir. Dramalar gruplar tarafından, tahtaya çıkılarak canlandırılmıştır.

Öğretmen işbirlikli öğrenme sürecini, süreçte ve süreç sonunda neler yapacaklarını sınıfa anlatmaya başlamıştır. Öncelikle grup bilincini anlatmış, değerlendirme ölçütlerinden bahsetmiş ve en iyi gruba ve resme süreç sonunda ödül verileceğini açıklamıştır. Dersin devamında her gruba, gözlem formları dağıtmıştır. Bu gözlem formları ile grupların kendi kendilerini değerlendireceklerini söylemiştir, gözlem

formlarının nasıl doldurulacağını tahtada çizerek anlatmıştır. Daha sonra öğretmen grup üyelerinin ayrı ayrı sorumluluk alacaklarını söylemiştir. Sorumlulukları tek tek tahtaya yazmış ve bu sorumluluğu alan grup üyesinin gruptaki görevini açıklamıştır.

Gruplara kendi aralarında bu sorumlulukları paylaşımları için zaman tanımıştır. Gelmeyen öğrencilere de sorumluluk verilmesini söylemiştir. Sorumluluklar belirlendikten sonra “İzlenimcilik” konulu ikinci çalışma kağıdını herkese dağıtmış ve incelemelerini sağlamıştır. Öğrenciler çalışma kağıdını inceledikten sonra izlenimcilik hakkında sınıfa sorular sorarak açıklamalar yapmış ve panoda asılı “izlenimci” resimleri incelemelerini sağlamıştır. Çalışma kağıdını inceledikten sonra araştırmaları için gruplara tek tek ressam isimleri vermiş ve hayatını, üslubunu ve eserlerini araştırmalarını ve bu konu ile ilgili bir sunum yapacaklarını söylemiştir. Sunumları nasıl yapacaklarını söyledikten sonra ortak resimleri için gruplardan birer mevsim seçmelerini istemiştir ve büyük boyutlu resimlere geçmeden önce küçük kağıtlar da ne yapacaklarını önce planlamalarını istemiştir. Resimlerini nasıl yapacaklarını nelere dikkat edeceklerini söylemiştir. Tüm gruplar hangi mevsimi resimleyeceklerine karar verdikten sonra dersi bitiriyor (G, 17. 12. 2009).

23.12.2009 tarihinde gerçekleştirilen “Doğadan İzlenimler” konusu kapsamında İşbirlikli Öğrenme uygulamasının planlama aşamasının, üçüncü saatinde yapılan etkinlikler Çizelge 3’de verilmiştir.

Çizelge 3. 23. 12. 2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler

Tarih	: 23. 12. 2009
Gün	: Çarşamba
Saat	: 13.30-14.10
Dersin Süresi	: 39'00''
Gerçekleştirilen Etkinlikler	
<ul style="list-style-type: none">• Öğrencilere hazır olup olmadıklarını sorma.• Gelmeyenler için işbirlikli öğrenme sürecini hatırlatma• Araştırma konularını ve sorumluluklarını tekrarlama.• Gelmeyen öğrencilere de sorumluluk verilmesini söyleme.• Ressamların belirgin özelliklerini söyleme.• Ortak resimleri nasıl yapacaklarını hatırlatma.• Gruplara ortak birer eskiz yapmalarını söyleme.• Yaptıkları eskizleri sınıfa anlatmalarını sağlama.• Üçüncü çalışma kağıtlarını dağıtma.• Çalışma kağıdını değerlendirmeye yönelik “eser yapbozu” oyununu oynatma.• Gözlem formlarını hatırlatma ve doldurmalarını sağlama.• Dersi bitirme.	

Planlama aşamasının üçüncü dersinde, öğretmen geçen ders gelmeyen öğrenciler için işbirlikli öğrenme sürecini tekrar anlatarak derse başlamıştır. Ayrıca gruplara verdiği konuları da tekrarlatarak, araştırma sürecinin nasıl gittiğini kontrol etmiştir. Gelmeyen öğrencilere geçen ders anlattığı sorumluluklardan verilmesini istemiş ve grupların masalarına tek tek giderek görevleri nasıl paylaştıklarını tek tek sormuştur.

Ortak resimlerinde nelere dikkat edeceklerini sormuş ve panodaki izlenimci resimleri renkleri ve üslupları açısından iyice incelemelerini istemiştir. Öğrencilere resimleri inceledikten sonra yorumlamalarını sağlamıştır. Öğrencilere resimleri yorumlattıktan sonra, tüm grupların grup üyeleriyle ortak olarak bir veya birden çok eskiz yapmalarını söylemiştir. Boya kullanmamalarını ve kabataslak kurşun kalemle eskiz yapmalarını istemiştir. Eskizler tamamlandıktan sonra grup sözcüleri grup adına yaptıkları eskizleri, büyük boyutlu ortak resimlerinde yapmayı planladıkları şeyleri sınıfa anlatmışlardır. Dersin devamında öğretmen üçüncü çalışma kağıtlarını (Resimde leke değerlerini

anlatan) sınıfa dağıtmış ve incelemelerini istemiştir. Öğrenciler çalışma kağıdını okuduktan sonra, resimde leke değerlerine yönelik tahtada asılı duran bir resmin renkli hali ile siyah – beyaz fotokopisine yönelik sorular sorarak sınıfta bir tartışma başlatmıştır. Daha sonra sınıfa “eser yapbozu” etkinliğini yaptırmıştır. Etkinlik sonunda öğretmen gruplar tarafından oluşturulan resimlerde lekelere dikkat çekerek; sınıfta tartışarak değerlendirmiştir. Dersin sonunda gözlem formları tüm sınıf tarafından doldurulmuştur. Öğretmen haftaya her grubun görev dağılımı yaparak ve ressamı araştırarak gelmesini söyleyerek dersi bitirmiştir. Böylece gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme uygulamasının planlama aşaması için üç ders saati ayrılmıştır. (G, 23.12. 2009).

İşbirlikli Öğrenme Sürecinin planlama aşamasında yapılan etkinlikleri araştırmacı 23. 12. 2009 tarihli günlüğüne aşağıdaki biçimdeki görüşleriyle yansıtmıştır:

Planlama aşamasının birinci dersi, bilgisayar atölyesinde yapılmıştır. Birinci derste öğretmen “Mevsimler” konulu izlenimci ressamın resimlerini içeren bir slayt gösterisi yapmıştır. Slaytları öğrencilerle birlikte değerlendirerek ve slaytları yaşadıkları köyle, yaşam koşulları ile ilişkilendirerek onların ilgisini çekmiştir. Çocukların slayt gösterisini çok beğenerek, gösteri sırasında eğlendikleri gözlenmiştir. Öğretmen işbirlikli öğrenme grupların, heterojenlik ve öğrencilerin başarı durulmanı dikkate alarak oluşturmuştur. Öğrencilerin gruplara itiraz etmedikleri gözlenmiştir. Öğretmen grup bilincini tekrar tekrar hatırlatmış ve önemini vurgulamıştır. Öğretmen bu çalışmanın bir süreç olduğunu ve süreç sonunda ortak bir resim çalışması yapacaklarını ve gruplarını benimsemeleri gerektiğini söylemiştir. Süreç ile ilgili sorulara ayrıntıları daha sonraki derslerimizde anlatacağım demiştir. Öğretmen çocuklar derse gelmeden sınıf ortamını hazırlamış örnek resimleri panolara asmıştır. Birinci ders bilgisayar atölyesinde yapılmıştır. Slayt gösterisi için Atölyedeki koltukların çocuklar derse gelmeden öğretmen tarafından U şekline getirildiği ve yine öğretmen tarafından, Görsel Sanatlar atölyesinin de derslerden önce grup çalışmasına uygun olarak hazırlandığı, konuya uygun slayt gösterisinin dersten önce hazır hale getirildiği, gözlem formlarının, çalışma kağıtlarının ve uygulanan etkinliklerin materyallerinin derslerden önce hazırlandığı görülmüştür. Öğretmen, öğrencilerin grup isimlerini, araştırma konularını bir deftere kayıt etmiştir. Ayrıca öğretmen öğrencilere işbirlikli öğrenme sürecini açıklarken elinde daha önce hazırlamış olduğu notlara bakarak hareket etmiş ve her işlemten sonra bu notlara bakmıştır. Buradan öğretmenin işbirlikli öğrenmenin planlama aşamasına ilişkin önceden hazırlıklı geldiği izlenimi ortaya çıkmıştır (AG, 23. 12. 2009).

Görsel Sanatlar dersinde gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme uygulamasının planlama aşamasına ilişkin yapılan betimsel analizde aşağıdaki alt tema başlıkları oluşturulmuştur.

- Çalışmanın amacını ve konusunu açıklama.
- İşbirlikli öğrenme için grupları ve öğrencilerde grup bilincini oluşturma.
- Konuları gerçek yaşamla ilişkilendirme.

- Etkinliklere yer verme.
- Ortak bir resim yapılacağını söyleme.
- Süreç sonunda ödül verileceğini söyleme.
- Gözlem formları dağıtma ve açıklama.
- Sorumluluklar verme ve gruplardan paylaşımlarını isteme.
- Süreç sonunda bir sunu yapılacağını söyleme.
- Örnek resimleri incelemeye yöneltme.
- Ortak resme yönelik eskiz yaptırma ve eskizleri gruplara açıklatma.
- Değerlendirme ölçütlerini belirleme.

Çalışmanın amacını ve konusunu açıklama: Öğretmen öncelikle birinci derste öğrencilere, Görsel Sanatlar dersinde konuyu genel olarak açıklayıcı bir giriş açıklaması ve konuyu görsel olarak özetleyen bir slayt gösterisi ile başlamıştır. Öğretmen çalışmanın amacını “Bu çalışma sürecinde ‘Mevsimler’ konulu, ortak bir resim çalışması yapacağız” biçimindeki ifadeleriyle açıklamıştır (G, 16. 12. 2009, s: 13:28-13:29).

İkinci derste bu ifadelerini daha da genişleterek, “Biz bir çalışma yapıyoruz. Bu çalışma sonunda bir resim ortaya çıkaracağız. Yeni büyük bir kağıda ortak bir resim planlayacağız. Bu süreçte konuşup, yaptığımız her şeyi içine katarak bir çalışma yapacağız, bu çalışmada bireysellik ön planda değil grup olarak hareket edeceğiz” (G, 17. 12. 2009, s: 15:23-15:24) biçiminde ifade etmiştir.

Gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme uygulamasının hangi konuda olacağına ve ne tür ek konuları kapsayacağına öğretmen karar vermiştir. Öğretmen bu çalışmada “Doğadan İzlenimler” ünitesinin ve konu olarak “Mevsimler” konusu’nun seçilme nedenini şu görüşleriyle açıklamıştır:

Doğadan İzlenimler konusunu ben farklı konularla bağladım ve bu şekilde büyük boyutlu bir yüzeye çalışma düşündüm. Doğadan İzlenimler konusunu başta Mevsimler konusu ile başlattım. Mevsimler ve sanatçıların resimleriyle bir bağ kurdum, daha sonrasında konuyu daha da açarak renkler, leke değerleri ve empresyonist ressamlarla bağ kurarak daha kapsamlı hale getirmeye çalıştım. Bu süreçte tabii ki tek benim katkım olmadı. Öğrencilerin de derste araştırıp materyaller

getirdiği derse katkıda bulunduğu, süreci yönlendirdiği noktalarda oldu. Bu şekilde süreci geliştirdik (ÖG2, 04. 01. 2010).

Öğretmenin yukarıdaki görüşlerinden işbirlikli öğrenme yöntemini daha önceden araştırdığı ve sürecin başarısı için bir takım önlemler aldığı anlaşılmaktadır.

İşbirlikli Öğrenme için grupları ve öğrencilerde grup bilincini oluşturma:

Öğretmen hemen ilk derste bu çalışmanın bir grup çalışması olacağını ve bireysel olarak değil grup olarak hareket edeceklerini söylemiş ve grupları ilk derste belirlemiş ve grupların daha kolay kaynaşmaları için hemen ilk derste kağıt topu oyununu oynatmıştır. Grupları oluştururken öğretmen düşüncelerini şu görüşleriyle ifade etmiştir:

Ben heterojen gruplar oluşturmayı seçtim. Çünkü aynı özellikteki öğrencileri bir araya toplarsam, birbirinden öğrenme konusunda çok fazla aktif olamayacaklarını düşündüm. Birbirlerinden öğrenmeleri için cinsiyet, ilgi, beceri, yetenek bütün bunları değerlendirerek farklı özellikteki öğrencileri bir grupta topladım (ÖG2, 04. 01. 2010).

Öğretmenin grupları belirledikten sonra ilk derste, öğrencilerin hemen gruplarını kabullendikleri gözlemlendi. Gruplara dair herhangi bir itiraz olmadı. Gruplar belirlendikten sonra grup üyelerinin kişisel (herkes tarafından bilinmeyen örn, hobileri, sevdiği yemekler, sevdiği renkler v.b.) özelliklerini birbirlerine attıkları kağıt top ile tek tek söyledikleri kağıt topu oyunu, ortak bir grup isminin belirlenmesi grup üyelerinin birbirlerine yakınlaşmasını sağlamıştır (G, 16. 12. 2009, s:13:50-13:54).

Öğretmen grup olmanın önemini, “Birimizin başarısı, hepimizin başarısı” (G, 16. 12. 2009, s:13:48- 13:49). “Grupların birer ismi var, üyeleri var bunlar en güzeli, en iyiyi yapmaya çalışacaklar. Grup üyelerinin hepsinin sürece en güzel şekilde katılması gerekir. Grup başarısı önemli” (G, 17. 12. 2009, s: 15:24). “Grup demek, ben demek, biz demek mesela üç arkadaşınız ver bu grupta, birisi çok başarılı ancak diğer iki arkadaşınız sürece çok fazla katılmıyor. O yüzden başka bir grup birinci oldu. Yani değerlendirme bir arkadaşınızın başarısı yerine hepsinin sergilediği ortak performansa göre olmuş olacak” (G, 23. 12. 2009, s: 13:31-13:32) biçimindeki ifadeleriyle açıklamıştır. Öğretmenin derslerde sürekli gruplara, grup isimleriyle seslenmesi, grup üyelerinin diğer gruplara uzak, birbirlerine yakın oturmaları, resmini yapacakları konuya birlikte karar vermeleri grup bilincinin oluşmasına katkı sağlamıştır.

Öğretmenin grup içinde yaşanan ve ona gelen sorunlarda da çoğunlukla doğrudan müdahale etmediği ve öğrencileri bu sorunları birlikte çözmeye yönelttiği görülmektedir. Bu tür sorunlar ve grup bilincine yönelik diyalog örnekleri aşağıda verilmiştir:

Ömer: Öğretmenin gruptaki en zor görevi bana vermişler.

Kübra: Öğretmenin Ömer görevini istemiyor.

Öğretmen: Grup demek biz demekti değil mi? Senin görevin arkadaşlarını da görevi sen yapmazsan onlar da yapmamış sayılacak (G, 23. 12. 2009, s: 13:34-13:35).

Öğretmen: Bu işin planını nasıl yapacağız?

Melek: Hepimizin fikrini söyleyerek (G, 17. 12. 2009, s:15:52).

Öğretmen, ortak yapacakları resmin konusuna ve alacakları sorumluluklara grup olarak karar vermelerini “Evet, gruplar bir mevsim seçiyor, istedikleri bir mevsimi resimleyecekler” (G, 17. 12. 2009, s: 15:53) biçimindeki ifadeleriyle açıklamıştır. Öğretmen ayrıca gruplar arası rekabeti de sürekli vurgulamıştır. “Her grup birbirine rakip (G, 23. 12. 2009, s: 13:32).” “Gruplar arası rekabette söz konusu, siz rakipsiniz çocuklar” (G, 17. 12. 2009, s: 15:25) biçiminde ifadeleriyle öğrencileri, gruplar arası rekabeti dikkate almaya yöneltmiştir.

Konuları gerçek yaşamla ilişkilendirme: Öğretmen çalışmada işleyeceği konuları ve verdiği örnekleri sık sık öğrencilerin yaşantılarıyla ve çevreleriyle ilişkilendirerek anlatmıştır. İlk derste öğretmen slayt gösterisini sunarken, ressamın yaptıkları tablolarla Gümüşkonak’ın görünümünü ve öğrencilerin yaşadıklarını eşleştirmelerini istemiştir. Bu konu ile ilgili öğretmen ve öğrenciler arasında şu konuşmalar geçmiştir:

Öğretmen: Yaz mevsimi denilince, aklınıza ne geliyor çocuklar?

Sınıf: (hep bir ağızdan) Serin bir şeyler içmek, tatile gitmek, çalışmak, deniz...

Öğretmen: Peki çalışmakta geliyor mu, çocuklar aklınıza?

Sınıftan, maalesef diye yakınmalar geliyor.

(...)

Öğretmen: Bazı meyveleri sonbaharda topluyoruz değil mi? Mahsulleri (G, 16. 12. 2009, s: 13:35-13:36).

Van Gogh'un "Tarlalar" (Resim 5) ve Cezanne'nin bazı resimlerini "Bakın, tarlalar var Gümüş konak gibi dümdüz bir yer" biçiminde ifadeleriyle açıklamıştır (G, 16. 12. 2009, s: 14:37). Ayrıca slayt gösterisinde yine Van Gogh'un "Dinlenenler", (Resim 7) resmi gelince bütün sınıfın resimle ilgilendiği gözlenmiştir. Öğrencilerin bu resimle ilgili "Saman çekmişler, çalışmaktan yorulmuşlar" gibi ifadeler ile kendi yaşantılarına benzer resimlerle daha çok ilgilendikleri ve derse güdülendikleri, görülmüştür (G, 16. 12. 2009, s:14:38).

Etkinliklere yer verme: Öğretmen, planlama aşamasının hemen her safhasında etkinliklere, eğitsel oyunlara ve canlandırmalara yer vermiştir. Yapılan etkinlikleri araştırmacı 23. 12. 2009 tarihli günlüğüne aşağıdaki biçimdeki görüşleriyle yansıtmıştır:

Planlama aşamasının birinci dersinde, öğretmen "Renkler" ile ilgili birinci çalışma kağıdını dağıttıktan sonra gruplara iki resim seçtirerek ellerine verilen renk kartlarından, bu resimlerde kullanılan baskın renkleri birlikte seçmelerini ve sıra sıra tahtaya çıkararak, seçtikleri resimlerin altlarına, resimde kullanılan renkleri yapıştırılmalarını istemiştir. Bu etkinlik resimlerde kullanılan renkleri analiz etmelerini ve somut bir şekilde görmelerini sağlamıştır. Ayrıca mevsim konulu resimlerin renk armoni sistemleri de, yan yana yapıştırılan renk kartları ile görülmüştür. İkinci derste, öğretmen gruplara dağıttığı resimlerdeki sahneleri grupların sessiz canlandırmasını istemiştir. Gruplarda etkinliği planlarken ve canlandırırken etkileşiminin arttığı gözlenmiştir. Etkinlikte bir grubun canlandırmasından sonra da diğer grupların sahnenin ne olduğunu tahmin etmeye çalışmaları gruplar arası etkileşimi de artırdığı görülmüştür (AG, 23.12.2009).

Üçüncü derste ise, "Resimde Leke Değerleri"ni anlatan üçüncü çalışma kağıdı dağıtıldıktan sonra; öğretmen dersten önce hazırlamış olduğu,- bir resmin açık, orta, koyu leke değerleri-ni yapboz haline getirerek "Eser Yapbozu" oyununu öğrencilere oynatmıştır. Öğrencilerin resimdeki parçaları yine gruplarıyla etkileşerek bir araya getirdikleri gözlenmiştir. Bu oyun sırasında önce bitirmek için grupların rekabet ettiği de gözlenmiştir (G, 23. 12. 2009, s: 14:06-14:13).

İkinci derste, öğretmen resimleri dağıttıktan sonra öğrencilerden istediği dramayı şu cümlelerle ifade etmiştir; "Bu resimleri çok dikkatli bir şekilde inceliyorsunuz, grup arkadaşlarınızla. Bu resimlerde yer alan olayları ve insanları çok iyi bir şekilde sentezliyorsunuz. (...) Mesela yağmur mu yağıyor, tarlada insanlar bir şeyler mi yapıyor. (...) – Gruplarda etkileşim artıyor, gürültü çoğalıyor. - Yapacağımız şey şu!

Evet! Dinle bakalım! Bir daha konuşmayacağım! Sizi grup olarak tahtaya alacağım bir fotoğraf karesi gibi canlandırma yapmanızı isteyeceğim (G, 17. 12. 2009, s: 15:15-15:17)”.

Üçüncü derste ise gruplar üçüncü (Resimde leke değerleri ile ilgili) çalışma kağıtlarını inceledikten sonra öğretmen “eser yapbozu” oyununu oynatmıştır.”Şimdi bu açık - koyuyu daha iyi anlamamız için ne yapalım? Sizle bir etkinlik yapalım. “(....)” Evet bu siyah – beyaz resimlerin üzerine bu leke değerlerini koyarak resmi tamamlıyorsunuz (G, 23. 12. 2009, s: 14:05)” biçimindeki ifadeleriyle açıklamıştır. Öğretmen gruplar tarafından tamamlanan yapbozları tahtaya asmış ve tek tek açık ya da koyu parçalarını çıkararak sınıfça değerlendirirken, bu konu ile ilgili öğretmen ve öğrenciler arasında şu konuşmalar geçmiştir:

Öğretmen: Bakalım yaptığımız resimlere, bu resimlerden açık veya koyu değerleri çıkarsak ne olur?

Sınıf: Kötü olur.

Bir öğrenci: Resimde boşluklar oluşur.

Öğretmen: Şimdi bir çıkartalım bakalım, mesela şu resimde koyu yerleri çıkartalım.

(....)

Emir: Öğretmenim sanki resim yapmıştı yarısından çoğunu boyamamış gibi.

Fazıl: Resim benliğini kaybeder.

(....)

Öğretmen: Peki şu resme bakalım! Bu resimde de çok belirgin değerler. İncele! Koyuları alalım bakalım, nasıl oldu?

(....)

Fazıl: Çok kötü.

Emir: Öğretmenim hani flaşı patlayınca bazı fotoğraf makineleri bir yeri siyah, bir yeri renkli gösterir ya o gibi oldu.

(....)

Öğretmen: Evet değil mi? Açık – koyu değerler birbirini tamamlıyor diyebilir miyiz?

Sınıf: Evet! (Hep bir ağızdan) (G, 23. 12. 2009, s:14:11- 14:15).

Ortak bir resim yapılacağını söyleme: Öğretmen planlama aşamasında bir süreç başladıklarını ve bu süreç sonunda grupların kendi aralarında ortak birer resim çalışması yapacaklarını söylemiştir. Resim çalışmalarının konusunu öğretmen “Mevsimler” olarak belirlemiş ancak hangi mevsimi resimleyeceklerini öğrencilere bırakmıştır. Resimlerini yaparken resamlardan etkilenmelerini ve onların etkilerini resimlerinde yansıtmaları gerektiğini söylemiştir. Bu konu ile ilgili, “Herkes bir ressam seçti. Birde mevsim seçti. Bu ressamın üslubunu inceleyip seçtiğimiz mevsimle birleştirip bir resim yapacağız” (G, 23. 12. 2009 s: 13:50) biçiminde ifadeler kullandığı gözlenmiştir. Bu konu ile ilgili öğretmen ve öğrenci konuşmaları aşağıda verilmiştir:

Sema: Siz bize incelememiz için Van Gogh’u verdiniz. Onun resimlerinden mi etkileneceğiz?

Öğretmen: Evet siz onun resimlerinden etkilenebilirsiniz. Ancak hoşunuza giden bir başka ressam varsa ondan da etkilenebilirsiniz (G, 17. 12. 2009, s: 15:54).

Üçüncü derste de öğretmen resimlerinde nelere dikkat edeceklerini sık sık vurgulamış ve grupları sık sık resimleri incelemeye yönelttiği gözlenmiştir:

Öğretmen: Resimlerinizi nasıl yapacaktık?

Melek: Ressamlardan etkilenecektik. Mesela Van Gogh, Monet gibi ressamların neler yaptığını onların resimlerinden etkilenecek yapacağız. Bir de konumuzu belirleyeceğiz, belirledikten sonra tasarlayacağız, sonra yapabiliriz.

Öğretmen: Önce diyor ki arkadaşımız plan yapacağız grup olarak nasıl yapacağımıza karar vereceğiz. Başka eklemek istediğiniz.

(...)

Fazıl: Ressamların yaptığı resimlere yapma tarzlarına bakarak, onlardan etkileneceğiz, şekline konuşmalardan öğrencilerin ortak resimlerde nelere dikkat edeceklerini anladıkları görülmektedir (G, 23. 12. 2009, s: 13:44-13:45).

Süreç sonunda ödül verileceğini söyleme: Öğretmen, süreç sonunda ödül vereceğini planlama aşamasında ikinci derste “Süreci en güzel şekilde yansıtan grup üyeleriyle, en güzel şekilde çalışıp en iyi resmi yapan gruba da bir ödül vereceğim. Derse katılmanız benim için önemli” (G, 17. 12. 2009, s: 15:24) biçimindeki ifadeleriyle açıklamıştır. Öğretmenin ödülden bahsetmesi öğrenciler için çok güdüleyici olmuştur, teneffüste bile

– Öğretmenin nasıl ödül vereceksiniz?- diye gelip soran öğrenciler gözlenmiştir. Ödül'ün ne olacağına yönelik öğretmen ve öğrenciler arasında geçen konuşmalar aşağıda verilmiştir.

Öğretmen: Bu bitirdiğimiz süreçlere göre en çok beğendiğim resme bir ödül var.

Emir: Ödül ne öğretmenim?

Öğretmen: Ödül mü? Ödül ne söylemeyeyim onu da, sürpriz olsun, yoksa ödüle göre çalışsınız.

Ömer: Mesela bir porsiyon döner (Herkes gülüyor) (G: 23. 12. 2009, s: 13:32).

Öğretmen ödülün öğrencileri güdülemesi hakkındaki düşüncelerini şu görüşleriyle açıklamıştır:

Ödül vereceğimi söyledikten sonra bazı öğrenciler daha heyecanlı bir şekilde sürece katıldı, daha istekliydiler, sık sık da bana sordu birkaç öğrenci ödülü ne zaman vereceksiniz nasıl bir ödül gibi (ÖG2, 04. 01. 2010).

Gözlem formları dağıtma ve açıklama yapma: Öğretmen ikinci dersten itibaren işbirlikli öğrenme süreci'ni açıklamaya başlayınca gözlem formları da dağıtıp, “Evet çocuklar bu formlar grubunuzun ortak çalışma performansını düzenleyecek bir kağıt. Burada bir tablo var, buraya tarihleri yazacağız. Üst kısmına, mesela bu gün ayın 17'si, 17'sinin tarihini atıyorsunuz. Dünün de tarihini atacaksınız. Hemen şöyle kısaca çizelim tahtaya. (...) Gruptaki her kişi her derste ayrı ayrı dolduracak şimdi mesela bu derste bir arkadaşınız dolduruyorsa öbür derste başka bir arkadaşınız dolduracak” biçiminde ifadelerle açıklamıştır (G, 17. 12. 2009, s: 15:26-15:28). Gözlem formları ile ilgili görüşlerini araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansıtmıştır:

Gözlem formlarında yer alan, “özgünlük, zamanlama, sessizlik, uyum, çalışma, öğrenme” gibi ölçütler, öğrencilerin gruplarını kendilerini değerlendirmelerini ve grubun otokontrol sağlamasını amaçladığı görülmüştür. Öğretmen değerlendirme ölçütlerini kendisi belirlemiş ve gözlem formu tablosunun altına bu ölçütlerin açıklamalarını ve puanlama anahtarını yazmış ve grubunu değerlendirme kısmını öğrencilere bırakmıştır (AG, 17. 12. 2009).

Öğretmen ikinci derste gözlem formundaki kelimeleri “özgünlük, bu süreçte herkes kendine özgü olmak üzere çalışmaya bir katkıda bulundu mu? Kendine özgü fikir veya düşünce olarak bir şeyler kattı mı? (...) İkinciye bakalım herkes terimleri süreçte

söylediğimiz sözleri öğrendi mi diyor. Mesela drama ya herkes katıldı mı?” biçiminde açıklamıştır (G, 17. 12. 2009, s: 15:28- 15:29).

İkinci derste gözlem formlarındaki kelimeler açıklandıktan sonra gruptaki öğrencilere “gözlem formu sorumlusu, sessizlik sorumlusu” gibi sorumluluklar verilerek gözlem formlarında yer alan ölçütlerin pekiştirildiği gözlenmiştir (G, 17. 12. 2009, s: 15:31). “-herkes anladı mı? Zamanlama, mesela süreyi herkes iyi kullandı mı? Sessizlik, grupta çok arbede oldu, gürültülü oldu mu, hiçbir şey yapamadıysanız 1-6 arası bir not verdim. Grup üyeleri uyumlu mu? Çalıştı mı ve yardımlaştı mı? Grupta anlaşılmayan biri mi var? Ona göre not veriyorsunuz” (G, 17. 12. 2009, s: 15:29) biçimindeki ifadeleriyle açıklamıştır.

Ayrıca öğretmen planlama aşamasında birinci ders hariç, ikinci ve üçüncü dersin sonunda gözlem formlarını hatırlatmış ve özellikle ders sonunda doldurulmasını istemiştir. Bu konuda üçüncü derste öğretmen ile öğrenciler arasındaki konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Elif: Öğretmenim gelir misiniz? Ne yazacağız, çarpı mı vereceğiz?

Öğretmen: Çocuklar, altta ne yazıyor bakın puanlama sistemi var değil mi? Ondan bahsetmiştik. Bakın bu grup yanlış yapmış.

(...)

Öğretmen: Not veriyorsunuz. 10’a kadar. 1’den 10’a kadar not veriyorsunuz. Kendi grubunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz.

(...)

Öğretmen: Önceki dersleri de doldurun! (G, 23. 12. 2009, s: 14:15-14:17) (Önceki ders gelmeyen öğrencilere diyor).

Sorumluluklar verme ve gruplardan paylaşımlarını isteme: Öğretmen planlama aşamasının ikinci dersinde öğrencilere sorumlulukları grupların kendi aralarında karar verip paylaşımları için tahtaya yazmıştır. Öğretmen sorumlulukları sürecin işleyişine göre kendisi belirlemiştir, fakat kime hangi sorumluluğun verileceğine grupların karar vermesini istemiştir. Öğretmen tahtaya, sessizlik sorumlusu, yazıcı, sözcü, gözlem formu sorumlusu, dosya denetçisi gibi sorumluluklar yazmıştır. Önce sorumlulukların ne anlama geldiğini ve ne gibi görevleri olacağını anlatmıştır, sonra da grupların kendi

aralarında paylaşımları için zaman tanımıştır (G, 17. 12. 2009, s: 15:31-15:39). Bunun üzerine bir grup gelmeyen bir öğrencinin nasıl sorumluluk alacağı konusunda öğretmene danışıyor. Bu konu ile ilgili öğretmen ile öğrenciler arasında geçen konuşma aşağıda verilmiştir:

Gülây: Öğretmenim, Şahin gelmiyor, orada üç adet sorumluluk var o ne yapacak? O da isterse ne olacak.

Elif: Şahin katılamaz ki o taşımalı

Öğretmen: Şahin de birine dosya ya da gözlem formu denetçisine yardım etsin (G, 17. 12. 2009, s: 15:26).

Öğretmen o gün gelmeyen öğrencilere de sorumluluk verilmesini özellikle hatırlatıyor. “Arkadaşları gelmeyen gruplar, sizde gelmeyen arkadaşlarınıza sorumluluk paylaşırın,” (...). “Arkadaşlarınız gelmezse de bir pozisyon boş kalmayacak gelenler yerini dolduracak”(G, 17. 12. 2009, s: 15:38) biçiminde ifadelerle açıklamıştır.

Öğretmen üçüncü derste sorumlulukları tekrar hatırlatmış, her gruba giderek sorumlulukları nasıl paylaştıklarını sormuştur. Bu konuda öğretmen ve öğrenciler arasında geçen konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Emir: Biz herkesin o görevi yapabileceğine göre, kim hangi görevi yapabiliyorsa ona göre paylaştık öğretmeni. Mesela Gülây dosya denetçisi; dosyaları kontrol etsin diye, Elif’e de yazıcılığı verdik iyi yazıyor diye, bende sözcüyüm.

(...)

Öğretmen: Sözcü ne yapıyordu?

Melek: Grupta herhangi bir şey olduysa. Mesela öğretmenimiz resimle ilgili bir şey sorduysa sözcü kalkıp söylüyor.

Öğretmen: Evet. Grup adına sözcü grubu sözel olarak ifade ediyor. Sessizlik sorumlusu ne yapıyor?

Sema: Grup gürültü yaptığında,

Öğretmen: Mesela Furkan konuşuyor değil mi orada?

Sema: Sessizlik sorumlusu, konuşanları uyarıyor, susturuyor (G, 23. 12. 2009, s: 13:41-13:43).

Bu konuşmalardan sorumlulukların ne anlama geldiğinin anlaşılabilirliği ve gruplarda kendi içlerinde paylaşıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca öğretmen sınıfa veya gruba bir şey söyleyeceği zaman sorumlulara, “Evet, Güneş grubu anlatsın bakalım eskizini, sözcüsü

(G, 17. 12. 2009, s: 14:00)”, ”Sessizlik sorumluları çalışıyor değil mi?” (G, 17. 12. 2009, s: 16:04) biçiminde hitap ederek sık sık vurgulamaktadır. Öğrencilerin de süreç ilerledikçe gürültü yapan grupları, “Sizde sessizlik sorumlusu kim? “(...)”Sessizlik sorumlunuz yoksa hemen belirleyin” (G, 25. 12. 2009, s: 12:35) biçiminde uyardıkları gözlenmiştir.

Süreç sonunda bir sunu yapılacağını söyleme: Öğretmen planlama sürecinin ikinci ve üçüncü dersinde öğrencilere bir ressamın hayatı, üslubu ve eserlerini konu alan bir sunu yapacaklarını söylemiş ve her gruba araştırmaları için bir ressam ismi vermiştir. “Bu ressamı araştırıyorsunuz, yazıcılar not alsın, bir kişi hayatını, bir kış resimlerini, bir kişi de üslubunu araştırın” (G, 17. 12. 2009, s: 15:49) biçiminde görev paylaşımı yapmalarını istediği gözlenmiştir.

Öğretmen planlama aşamasının üçüncü dersinde, “Geçen hafta ressamı paylaştık, bununla ilgili bir şeyler yaptınız mı?” diye sormuştur, bunun üzerine iki grubun – Kartallar ve Dünya gruplarının – dosya olarak bir şeyler araştırdıkları görülmüştür. Öğretmenin Kartallar grubunun dosyasını sınıfa örnek olarak göstermesi üzerine Dünya grubunun bunu görünce “bizde hazırladık” dedikleri gözlenmiştir. Bu davranış ile gruplar arası rekabetin başladığı anlaşılmaktadır. Öğretmen, “Hayatını tamamlamışlar, ne kalmış eserler ve üslubu” (G, 23. 12. 2009, s: 13:35) diyerek araştırmalarını diğer gruplara da söylemiştir. Öğretmen sunularını nasıl yapacaklarını öğrencilere bırakmış, “Araştırdıklarınızı çıktı da alabilirsiniz”, “ İzlediğimiz slayt gösterisi gibi bir sunum da yapabilirsiniz” (G, 17. 12. 2009, s: 15:50) biçiminde ifadelerle açıklamıştır.

Örnek resimleri incelemeye yöneltme: Öğretmenin resimlerini yapma konusunda öğrencileri sık sık panoda önceden hazırladığı resimleri incelemeye yönelttiği gözlenmiştir. Öğretmenin bu konuda doğrudan yardım etmek yerine öğrencilerin resimlerini nasıl yapacaklarını izlenimci ressamlardan gözlemleyerek bulmalarını ve uygulamalarını sağlamaya çalıştığı “Van Gogh’un üslup özelliği ne?”, “Şimdi şu resimlere baktığınızda ortak ne görüyorsunuz?”, “Peki, geometrik şekiller görebiliyor muyuz? Bu resimde”, “Peki, renkleri nasıl kullanmış?” (G, 23. 12. 2009, s: 13:48-

13:49) biçiminde kullandığı ifadelerinden anlaşılmaktadır. Öğretmenin, öğrencileri resimleri incelemeye yöneltmesini araştırmacı günlüğünde şu şekilde ifade etmiştir:

Öğretmenin ressamların üsluplarına ve resimlerinde kullandıkları renklere de, öğrencilerin yapacakları resimleri planlama aşamasında açıklamalarında yer verdiği ve bu değerleri, öğrencilerin ortak resimleriyle ilgili sordukları sorulara cevap niteliğinde kullandığı gözlenmektedir. Yani öğretmen öğrencilere doğrudan cevap vermemekte öğrencilerin cevaplarını, görsel olarak bulmalarını sağlamak istediği gözlenmiştir (AG, 23. 12. 2009).

Ortak resme yönelik eskiz yaptırma ve eskizleri gruplara açıklama: Öğretmen planlama aşamasının ikinci dersinde dersin bitmesine az zaman kala grupları eskizlere başlatmış, üçüncü dersin ikinci yarısında da devam ettirmiş ve yaptıkları eskizleri gruplara sundurmuştur. Öğretmen ikinci derste büyük kağıtları çocukların görmeleri için gruplara dağıttıktan sonra resim defterlerini çıkarttırmıştır (G, 17. 12. 2009, s: 15:52). Öğretmen eskizi, “Şimdi çocuklar bir işi yapmadan önce ne yapıyoruz, plan yapıyoruz.” “Bu büyük kağıtlara ortak bir çalışma yapacağız, çocuklar. Ama öncesinde bu büyük kağıtlara nasıl bir resim çizeceğimizi daha iyi planlamamız lazım. Şöyle bir kağıt üzerinde kurşun kalem ile boyasız; nasıl bir resim çizeceğinizi, planlayın bakalım ” (G, 17. 12. 2009, s: 15:53-15:54) biçimindeki ifadelerle açıklamıştır. Planlama aşamasının üçüncü dersinde öğretmen, “Şimdi, eskiz kağıtlarımızı çıkartın bakalım. Bu kağıtlara grupların ortak birer eskizlerini istiyorum. Küçük kağıtlar ama herkes grup olarak çalışıyor duydunuz mu?” (G, 23. 12. 2009, s: 13:51) biçiminde ifadelerle grupları eskiz yapmaya başlatmıştır.

Öğrencilerin eskizleri gruplarıyla etkileşerek, ortaklaşa yaptıkları bazı öğrencilerin fikir verdikleri, bazı öğrencilerin çizdikleri sonra dönüşümlü olarak bu görevleri yerine getirdikleri gözlenmiştir (G, 23. 12. 2009, s: 13:50-13:57). Gruplardan ikisi eskizlerini sınıfta açıklamaların da “Arkadaşlar ilk önce ağacımızı Pisarro’nun yaptığı gibi yapmaya çalıştık”, (...) “Aşağıda otları yaptık. Van Gogh gibi rüzgarda esen otlar”, “Evet arkadaşlar biz Cezanne’nin etkilerini yaptık ” biçiminde ifade etmişlerdir. Diğer ikisi de “ Yaz mevsimini yaptık, dağ yaptık, evler, ağaçlar yaptık ”, “Biz kış mevsimini yapmaya çalıştık, etrafta evler, sokakta oynayan çocuklar, kardan adam var.” (G, 23. 12. 2009, s: 13:57-14:01) biçiminde ifade etmişlerdir. Bu açıklamalardan ilk iki gurubun

ressamların resimlerini incelediklerini, diğer ikisinin ise mevsimleri yansıtmaya yoğunlaştığı görülmektedir (G, 23. 12. 2009).

Değerlendirme ölçütlerini belirleme: Öğretmen değerlendirme ölçütü olarak gözlem formlarında, “sessizlik, zamanlama, öğrenme, uyum, çalışma” gibi öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerine yönelik ölçütleri kendisi belirlemiştir. Bu ölçütler daha çok grup performansına ve sürekli değerlendirmeye yönelik ölçütlerdir. Ortak resimlerde dikkat edilecek ölçütleri, ressamın resimlerini açıklarken vurgulamıştır. Özellikle, resimlerdeki ışık etkilerine, ressamın kullandıkları renklere, “Aynı noktayı, hem sabah çizmiş, hem öğlen, hem akşam çizmiş. Yani o yer günün farklı zamanlarında nasıl görünüyor ışık etkilerini anlamaya çalışmış”, “izlenimciler canlı renkler kullanmışlar”, “O zaman biz ortak yaptığımız resimlerde de ne yapıyoruz? Açık orta değerleri kullanıyoruz çocuklar. Tamam mı?”, “Açık renkler için genellikle sarı ve turuncu kullanmışlar (G, 23. 12. 2009, s: 14:03)” biçimindeki ifadelerle vurgu yapmış ve resimlerin üzerinde değerlendirmelerde bulunmayı ve ölçütleri görsel olarak belirlemeyi tercih etmiştir.

Ayrıca öğretmenin gruplar eskizlerini açıklarken resimleri yapmayı planladıkları mevsimleri yansıtmak için yine renk ölçütünü kullanmayı vurguladığı gözlenmiştir. Bu konu ile ilgili öğrenci – öğretmen konuşmaları aşağıda verilmiştir:

Öğretmen: Yaz mevsimini nasıl vurgulayacaksınız?

Ömer: Sıcak olarak,

Öğretmen: Sıcığı nasıl vurgulayacaksınız?

Ömer: Sıcak renklerle.

Öğretmen: Evet, güzel (G, 23. 12. 2009, s. 13:59).

(...)

Öğretmen: Hangi renkleri kullanacaksınız? İlkbaharı vurgulamak için.

Emir: Öğretmenim daha çok yeşilleri.

Öğretmen: Güzel (G, 23. 12. 2009, s: 14:01).

Gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme' nin planlama aşamasında öğretmen ders zamanını işbirlikli öğrenme sürecini anlatmaya ve öğrencileri güdülemeye ayırmıştır. Bu süreçte öğretmen etkinlikler yaptırmış, öğrencilerin almış olduğu kararlara saygı göstermiş. Ayrıca öğretmen grup bilincini ve sorumluluklarını sık sık hatırlatmıştır.

4. 1. 2. Uygulama

Altıncı sınıf görsel sanatlar dersinde işbirlikli öğrenme uygulamasının “uygulama aşaması” üç ders saatinde gerçekleşmiştir. Görsel sanatlar dersi'nde 24.12.2009 tarihinde gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme uygulamasının, uygulama aşamasının birinci saatinde, yapılan etkinlikler, Çizelge 4'de verilmiştir.

Çizelge 4. 24. 12. 2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler

Tarih	: 24. 12. 2009
Gün	: Perşembe
Saat	: 15:00-14:30
Dersin Süresi	: 63'00”
Gerçekleştirilen Etkinlikler	
Ders:	
<ul style="list-style-type: none">• Öğrencileri selamlama.• Devamsızlık yapmamaları konusunda öğrencileri uyarma.• Klasik müzik dinletme ve müzik dinlerken hayal ettiklerini açıklatma.• Mevsimlerin, öğrencilerde hangi müzikleri çağrıştırdığını anlattırma.• Gruplara mevsimleri canlandırdıkları dramalar yaptırtma.• Resimlere başlatma.• Konuyu ve dikkat edecekleri noktaları hatırlatma.• Değerlendirmeden bahsetme.• Öğrencilerin yaptıkları resimleri kontrol etme ve dönüt verme.• Resimleri uzaktan göstererek kendilerini eleştirmelerini sağlama.• Öğrencilere gözlem formlarını doldurmalarını hatırlatma.• Dersi bitirme.	

İşbirlikli öğrenme'nin uygulama aşamasının birinci dersi, görsel sanatlar atölyesinde yapılmıştır. Birinci ders, 15dk. geç başlamıştır. Derste altı öğrencinin gelmemesi sebebiyle öğretmen ek bir çalışma yapmaya karar vermiştir. Bir grup (Güneş grubu) bu derse katılmamıştır. Dersin başlangıcında öğretmen öğrencilere devamsızlıkların, çalışmanın devamı için sorun olacağını belirterek, bu konuda daha dikkatli olmalarını ve devamsızlık yapmamalarını söylemiştir. Bu konuşmadan sonra öğretmen normalde ders esnasında klasik müzik dinlediklerini fakat bu uygulamada ders esnasında grup etkileşimini etkilemesin diye açmadığını söylemiştir. Şimdi Vivaldi'nin "Dört Mevsim" parçasını dinleyeceklerini, bu parçanın mevsimleri anlattığını söyleyerek müziği başlamıştır. Klasik müzik parçasını dinlettikten sonra çocuklara neler hayal ettiklerini paylaşmalarını istemiştir. Sonra da mevsimleri düşününce hangi mevsimin, hangi müziği çağrıştırdığını örnekler vererek öğrencilere anlattırılmıştır. Dersin devamında gruplara, birer mevsim seçmelerini söylemiş ve o mevsimi anlatan bir drama şeklinde canlandırma yaptırmıştır. Bu süreçte öğrencilerin, resimlerine başlamak için sabırsızlandıkları görülmüştür. Dramadan sonra öğretmen resimlere başlatmıştır. Başlattıktan sonra konuyu ve dikkat edecekleri noktaları tekrar hatırlatmıştır. Gruplar resimlerini yaparken, değerlendirme şeklinden kısaca bahsetmiştir, sınıfta dolaşarak öğrencilerin neler yaptığını kontrol etmiştir. Bu süreçte, bazı grupların; öğretmenin fikirlerini sordukları, resimlerine ilişkin planlarını anlattıkları görülmüştür. Öğretmen yanına gittiği gruplara resimlerine fazla karışmadan, renkler konusunda bazı yönlendirmeler yapmıştır. Bazı grupları da resimlerin gidişatları konusunda, sınıfın önünde kutlamıştır. Soruları tekrar hatırlatarak araştırmalarını toparlamalarını söylemiştir. Ertesi gün öğle arasını, ek bir çalışma yapacağını hatırlatmıştır. Öğretmenin bu derste devamsızlık olunca, sık sık devamsızlık yapmamalarına ve bu çalışmanın bir ardışık bir süreç olduğuna ve devamlılık arz ettiğine vurgu yaptığı görülmüştür. Öğretmen sık sık grupları tahtada asılı resimleri incelemeye yöneltmiştir. Birinci derste dersin bitimine doğru öğretmen resimleri kaldırarak, grupların tek tek yaptıkları şeklini uzaktan görmelerini ve kendilerini değerlendirmelerini istemiştir. Bu uygulamadan sonra gözlem formlarını doldurarak dersi bitirmiştir.

Görsel sanatlar dersi'nde 25.12. 2009 tarihinde gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme uygulamasının, uygulama aşamasının ikinci saatinde yapılan etkinlikler, Çizelge 5'de verilmiştir.

Çizelge 5. 25. 12. 2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler

Tarih	: 25. 12. 2009
Gün	: Cuma
Saat	: 12:30-13:10
Dersin Süresi	: 50'00"

Gerçekleştirilen Etkinlikler

Ders:

- Öğrencileri selamlama.
- Derste neler yapılacağını söyleme.
- Konuyu günlük yaşamla ilişkilendirme.
- Kartallar grubuna rehberlik etme.
- Öğrencileri sessiz çalışmalarını için uyarma.
- Öğrencileri örnek resimleri incelemeye yönlendirme.
- Öğrencilere araştırdıkları bilgileri sunu yapacaklarını hatırlatma.
- Sorumlulukları hatırlatma.
- Grupların resimlerini uzaktan görmelerini sağlama.
- Öğrencilere rapor yazmalarını söyleme.

Uygulama aşamasının ikinci dersine öğretmen, öğrencilere bu derste resimlerini yapmaya devam edeceklerini söyleyerek başlatmıştır. Daha sonra öğretmen, öğrenci gruplarının aralarında; tek tek dolaşarak yarım resimlerin gelişimlerini, kontrol etmiştir. Kontrolden sonra Kartallar grubunun çok gürültü yapması sebebiyle öğretmen onları uyarmıştır. Dersin devamında öğrenciler resimlerine grup arkadaşlarıyla etkileşerek devam etmişlerdir. Resimlerine devam ederken Kartallar grubunda iki öğrenci arasında bir anlaşmazlık çıkmış ve öğretmen bu gruba müdahale etmiştir. Öğretmen grupların resimlerine rehberlik etmiştir ve sık sık ressamların örnek resimlerini incelemeye yönlendirmiştir. Dersin sonuna doğru ortak yapılan resimleri, uzakta tutarak grupların resimlerini uzaktan görmelerini ve resimlerine yönelik değerlendirme yapmalarını sağlamıştır.

Görsel sanatlar dersi'nde 30.12.2009 tarihinde gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme uygulamasının, uygulama aşamasının üçüncü saatinde yapılan etkinlikler, Çizelge 6'da verilmiştir.

Öğretmen önceki hafta uygulama çalışmalarına gelmeyen ve resimlerine başlamayan Güneş grubuna boş zamanlarında görsel sanatlar atölyesinin de boş olduğu zamanlarda resimlerine başlamaları için ek çalışmalar yaptırmış ve resimlerine başlamalarını sağlamıştır. Güneş grubu 10 dk.'lık, 20 dk.'lık teneffüs saatlerinde ve bir buçuk saatlik öğle arasında görsel sanatlar atölyesine gelerek resimlerini toparlamak ve diğer gruplara yetişmek için çalışmışlardır. Bu ek çalışma hakkında araştırmacı 30. 12. 2009 tarihli günlüğüne şunları yazmıştır:

Güneş grubunun ek çalışması uzun teneffüslerde ve öğle arasında yapılmıştır. Öğretmen son iki derse gelmeyen güneş grubuna bazı hatırlatmalar yaptıktan sonra eskiz yaptırmıştır. Onlarda da grup bilincini tekrar hatırlatmak için sık sık yönlendirmelerde bulunmuştur. Güneş grubunda ki öğrencilerde bu çalışmaları yaparken resimlerini bitirmek ve diğer gruplara yetişmek için büyük bir istek gözlenmiştir. Öğretmen resimlerine yönelik fikirler vermiştir. Eskizlerini bitiren gruba "Mevsimler" konusunu, etkilenecekleri ressamı tek tek hatırlatmış ve dikkat edecekleri konulara vurgular yapmıştır. Grup uzun teneffüste resimlerine başlamıştır. Öğretmen, grupların sordukları sorulara; örnek resimlerdeki renk karışımlarına dikkat çekerek, yönlendirme yapmıştır. Resimlerine devam eden gruba, diğer grupların resimlerini göstermiş ve örnekler vermiştir. Ayrıca öğretmen grubu birbirleriyle etkileşime yönlendirmiş ve sık sık ne yapacaklarını birbirlerine anlatmalarını, düşündüklerini arkadaşlarıyla paylaşmalarını sağlamıştır (AG, 30. 12. 2009).

Çizelge 6. 30. 12. 2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler

Tarih	: 30. 12. 2009
Gün	: Çarşamba
Saat	: 12:30-13:30
Dersin Süresi	: 49'58"

Gerçekleştirilen Etkinlikler

Ders:

- Öğrencileri selamlama.
- Kişisel bilgi formlarını doldurtma.
- Daha önceki derslerde yaptıklarını özetleme.
- Sunum yapacaklarını hatırlatma.
- Sunumları ne şekilde yapabileceklerine dair örnekler verme.
- Gözlem formlarını hatırlatma.
- Resimlerine devam edebileceklerini söyleme.
- Öğrencilerin resimlerini kontrol etme.
- Dördüncü, "Renkler ve Psikolojik Etkileri" adlı çalışma kağıtlarını dağıtma.
- Çalışma kağıdına örnekler verip konuyu anlatma.
- Güneş grubuna müdahale etme.
- Resimlere yönlendirmelerde bulunma.
- Grupların resimlerini uzaktan görmelerini sağlama.
- Gruplara kendi resimlerine eleştiriler yapmalarını söyleme.
- Raporları hazırlamalarını hatırlatma.
- Derse ara verme.

Uygulama aşamasının üçüncü dersini öğretmen, o gün okulun beyaz bayrak alması nedeniyle yapılacak törenlerden dolayı dersinin boşa gitmemesi için 30 dk. erkene almış ve çocukları derse erken gelmeleri için aynı gün sabah uyarmıştır. Ayrıca güneş grubuna da çalışmalarda geri oldukları için sınıftan daha erken gelebileceklerini söylemiştir. Güneş grubu derse diğerlerinden 10 dk. daha erken gelmişler ve resimlerine devam etmişlerdir. Tüm sınıf toplandıktan sonra uygulama aşamasının üçüncü dersini öğrenci bilgi formlarını doldurarak başlatmıştır. Bilgi formları öğrenciler tarafından doldurulduktan sonra öğretmen daha önceki dersler ve etkinliklerle ilgili hatırlatmalar yapmıştır. Sunumlarını da hatırlatmış neler yapabileceklerine, sunumlarını nasıl ilginç hale getirebileceklerine değinmiş sorumluluklarını herkesin yerine getirmesi konusunda

uyarmıştır. Gözlem formlarının eksik kısımlarının doldurulmasını sağladıktan sonra grupları resimlerine başlatmıştır. Resimlerine devam ederken, grupların resimleriyle tek tek ilgilenerek sorularını cevaplamıştır. Dersin devamında dördüncü, “Renkler ve Psikolojik Etkileri” isimli çalışma kağıtlarını gruplara dağıtmış ve okumalarını sağlamıştır. Sonra tek tek çalışma kağıdındaki renkleri ve etkilerini anlatarak sınıfla birlikte çalışma kağıdını sorular sorarak değerlendirmiştir. Bu değerlendirmeye katılmayıp resimlerini yapan Kartallar grubunu uyarmıştır. Dördüncü çalışma kağıdı sınıfça değerlendirildikten sonra resimlerini beğenmeyen Güneş grubuna müdahale etmiş ve anlaşmalarını sağlamıştır. Bundan sonra grupların resimlerini tek tek uzaktan tutarak sınıfla paylaşmış ve grupların kendilerini eleştirmelerini istemiş, gruplara kendi resimleri hakkında yorumlar yaptırmıştır. Sessizlik yapan grupları da sık sık sessiz çalışmaları konusunda uyarmıştır. Ders hakkında istediği raporları yazmalarını hatırlatarak derse ara vermiştir.

Görsel sanatlar dersi işbirlikli öğrenme uygulamasının, uygulama aşamasındaki üç ders için araştırmacı 30.12.2009 tarihli günlüğüne şunları yazmıştır:

İşbirlikli öğrenme uygulama aşamasının ilk iki dersinde bir grubun derse katılmaması öğretmeni ek tedbirler almaya yöneltmiştir. Güneş grubu öğrencileri ve diğer gruplardan bir öğrenci mazeretleri sebebiyle uygulama aşamasının ilk iki dersine katılmamış ve klasik müzik dinlendikten sonra yapılan etkinliğe, mevsimlerin canlandırıldığı drama çalışmasına katılmamışlar ayrıca resimlerine de başlayamamışlardır. Öğretmen bu grubun başarılı olduğunu ve ek çalışma yaparlarsa resimlerini devam ettirebileceklerini söyleyerek güneş grubuna ek çalışma yaptıracağını söylemiştir. Uygulama aşamasında gruplardaki öğrencilerin resimlerini birbirlerine danışarak yapmalarını sağlamıştır. Öğretmenin resimlerinde kullandıkları renkler konusunda panoya astığı izlenimci ressamlardan örnekler vererek grupları yönlendirdiği ve kendisine sorulan soruları “grup arkadaşlarına danış” diyerek grupların fikir alışverişini sağlamaya çalıştığı gözlenmiştir. İkinci derste resimlerini yaparken aralarında anlaşmazlık çıkan kartallar grubundaki iki öğrenciye öğretmen anlaşmaları konusunda müdahale etmiştir ve ilk eskizi beğenmeyen bir öğrenciyle tartışan diğer öğrenciyi üçüncü grup üyesiyle de anlaşarak yeni bir eskiz yaparak orta yolu bulmalarını sağlamıştır. Bunun yanı sıra ek çalışmalarda önceki iki derse katılmayan güneş grubunun üyelerinin arasında grup bilincinin oluşması ve resimlerini toparlamaları için gruba telkinlerde bulunmuştur. Bunun yanı sıra üçüncü derste yine güneş grubundan yaptıkları resmi beğenmeyen ve derse katılmayan bir öğrenciyi tekrar motive ederek derse katılmasını sağlamıştır. Ayrıca derslerin bitimine doğru grupların resimlerine uzaktan bakmalarını söyleyerek kendilerini eleştirmelerini sağlamıştır (AG; 30.12.2009).

Uygulama aşamasında, eskizler ve resmi yapma sürecinde; grupların genel olarak etkileşimlerinin daha da arttığı, öğrencilerin gruplarını ortak bir şeyler oluşturmaya başladıkça daha da benimsedikleri gözlenmiştir. Planlama aşamasında fazla gözlenmeyen gruplar arası etkileşimde birbirlerinin resimlerine tavsiyelerde bulunma,

eleştirme, malzeme paylaşımı gibi konularda daha da artmıştır. Böylece gerçekleştirilen işbirlikli öğrenmenin uygulama aşamasına toplam üç ders saati ve ek çalışma saatleri ayrılmıştır.

Görsel sanatlar dersinde gerçekleştirilen işbirlikli öğrenmenin uygulama aşamasına ilişkin yapılan betimsel analizde aşağıdaki alt tema başlıkları oluşturulmuştur.

- Konuyu hatırlatıcı etkinlik yaptırma.
- Öğrencilere rehberlik yapma.
- Çalışmanın amacını ve takvimini hatırlatma.
- Öğrencilere teknik yardımlarda bulunma.
- Öğrencileri işbirliği yapmaya yönlendirme.
- Öğrencileri resimleri konusunda güdüleme.
- Biçimlendirici değerlendirmeler yapma.
- Resimlerini eleştirmelerini sağlama.
- Resimlerin nasıl değerlendirileceğini söyleme.

Konuyu hatırlatıcı etkinlik yaptırma: Öğretmen öğrencileri resimlerine başlatmadan önce konuyu hatırlatan ve öğrencileri rahatlatıcı bir etkinlik yaptırmıştır. Öğrencilere Vivaldi'nin "Dört Mevsim" adlı eserini dinletirken bir yandan da gözlerini kapattırıp hayal etmelerini "Mevsimleri düşününce aklına ne geliyor? Biz nasıl anlatıyoruz; resimle anlatıyoruz, eserle anlatıyoruz ya da dramayla anlatıyoruz. Müzisyenler nasıl anlatmış müzikle anlatmış" biçiminde açıklayarak ve "Gözlerini kapat, hayal et" biçiminde yönergeler kullanarak sağlamıştır (G, 24. 12. 2009, s: 15:33). Öğrencilerin hepsinin gözlerini kapatarak, müziği istekle dinledikleri gözlenmiştir ve öğretmenin "gözlerini açabilirsin" demesiyle hepsinin gülerken neşe içinde gözlerini açtıkları gözlenmiştir. Öğretmen sonra müzik sırasında hayal ettiklerini öğrencilere anlattırılmıştır. Müzik sırasında hayal ettiklerini Sema adlı öğrenci şu şekilde açıklamıştır:

Sema: Öğretmenim kışa geçtiği zaman biraz böyle hüzünlü gibi oluyor. Sonra tekrar kışın eğlenceli taraflarından dolayı müziği daha bir eğlenceli oluyor. Kış geldi diye. Sonra kış bitince tekrar bir hüzünleniyor. Bu kez de sonbahar geldi diye sonbaharın eğlencelerini, mesela rüzgarda

koşuyorsun, yağmurun altında yürüyorsun şeklinde bu kez de onun eğlenceli yerlerini bu şekilde yaza geçiyor, ilkbahara geçiyor (G, 24.12.2009, s: 15:38).

Öğretmen dersin devamında müzikleri mevsimlerle bağdaştırarak, hangi müziklerin hangi mevsimleri çağrıştırdığını anlatan sınıfça tartışma başlatmıştır. Bu konuda öğrenci öğretmen konuşmaları aşağıda verilmiştir:

Öğretmen: Bazı müzikler bizde bazı duyguları çağrıştırır. (...) Mesela yazın her şey cıvıl cıvıldır renk renktir, daha böyle acaba hareketli müzikler mi yazı çağrıştırır?

Ömer: Yaz mevsiminde canlı, sesli böyle hareketli şarkılar dinleriz. Sonbahar da mesela daha hüzünlü.

Sema: Mesela sonbaharda hüzünlenmemizin sebebi, herkes işini yetiştiremiyor. Bazıları böyle yağmurda evinden çıkamıyor her yer çamur oluyor.

(...)

Melek: İlkbaharın başlamasıyla yavaş yavaş çiçeklerin açılmasıyla yavaş tempolu bir müzik geliyor. Çiçekler açıldıkça yaza yaklaştıkça müzikte tempo artıyor, hızlanıyor müzik böylece çok mutlu bir, nasıl desem...

Öğretmen: Tablo oluşuyor diyorsun. Güzel bir tablo oluşuyor (G, 24. 12. 2009, s: 15:39-15:41).

Öğretmen müziğin öğrencilerde çağrıştırdığı duyguları öğrencilere anlattırdıktan sonra, her gruba bir mevsim olmalarını söylemiş ve o mevsimi tahtada drama şeklinde canlandırmalarını istemiştir. Bu sırada öğrencilerin öğretmenim “Biz ne zaman resim yapacağız? (G, 24. 12. 2009, s: 15:45-15:48)” diye söyledikleri ve resimlerine başlamak için sabırsızlandıkları görülmüştür.

Öğrencilere rehberlik yapma: Öğretmenin, resimlerde renk kullanımı, grup dayanışması ayrıca sunularını hazırlarken bilgisayar kullanımı konusunda öğrencilere sık sık rehberlik yaptığı gözlenmiştir. Öğretmenin yapmış olduğu rehberliğin öğrencilere doğrudan yardım etmek yerine onlara farklı seçenekler sunma ya da onları kendi işlerini kendilerinin yapmasına yönlendirme biçiminde olduğu gözlenmiştir. Öğrenciler daha çok renk kullanımı konusunda sorular soruyorlar. Öğretmende sık sık tahtada asılı resimleri inceleyerek analiz etmelerini söylemiştir. Örneğin, “gökyüzünü nasıl boyayalım hangi renkleri kullanalım?” diye soran bir gruba öğretmen, “Değişik renkleri karıştırın, mesela mavinin içinde tek bir mavi yok içinde yeşiller var, morlar var, hangi mevsimi resmettiğinizi renklerle anlatmalısınız”, “İsteddiğiniz renkleri kullanmalısınız, resimleri inceleyin (G, 24.12.2009, s: 16:11-16:13) ” demiştir.

Resimlerinin nasıl gittiğini soran bir diğer gruba da öğretmen, “Siz daha çok böyle kar resimlerini inceleyin, onlar en çok hangi tonları kullanmışlar, bir bakın, Onlarda daha çok açık tonlar var; griler, açık maviler. En alttaki Monet’in resmine, (Resim 13) bakabilirsiniz (G, 24.12.2009, s: 16:17)” biçimindeki açıklamalarıyla öğrencilerin hem resimlerinde kullanacakları renkleri kendilerinin bulmalarını sağlamış hem de resimleri incelemeye yönlendirmiştir. Ayrıca, bu açıklamalarını yüksek sesle yaparak, tüm sınıfın duymasını sağlamıştır. Böylece, öğretmen hem soru soran gruplara, hem de tüm sınıfa açıklama yapmıştır.

Öğretmen Güneş grubunun, -teneffüs saatlerindeki- ek çalışmalarında, diğer gruplara göre geride kalmamaları için onlara rehberlik yapmış ve resimlerine ilişkin önerilerde bulunmuştur. Örneğin güneş grubu resimlerine başlarken “Pastelle başlayabilirsiniz, sadece şatonun yerini belirleyin kurşun kalemle, sonrasında direk pastele geçin”, “İlkbahar mevsiminde hangi renkler ağırlıkta?” “Resimde birden fazla ressamın etkilerini yansıtabilirsiniz”. “Monet’in çimenlerine bakın, bir sürü renk katmış” “Gülay takıldığı zaman gelerek buradaki resimlere bakarak bilgi edinebilirsiniz” (G, 30.12.2009, ilk teneffüs) biçiminde öğrencilere yönlendirmeler yapmıştır. Öğretmen daha sonra güneş grubuna diğer grupların resimlerinde de örnekler göstererek, onların resimlerinin gidişatı hakkında da grubu bilgilendirmiştir. Resimleri ilerledikçe, resimlerinin kötü olduğunu düşünen güneş grubuna “Gökyüzüne morlarda sürebilirsiniz, Dünya grubundaki arkadaşlarınız da baştan kötü olduğunu düşündü resimlerinin ama çok harika oldu. Öyle düşüncelere kapılmayın tamam mı? (G, 30.12.2009, ikinci teneffüs) ” biçiminde bir takım önerilerde bulunmuştur.

Çalışmanın amacını ve takvimini hatırlatma: Öğretmen öğrencilere uygulama aşamasında sık sık ne yapmaya geldiklerini, yapacakları sunuya ilişkin araştırma sürecinin ne zaman biteceğini ve bu süreçte neler yapılması gerektiğini hatırlatmış ve içinde buldukları süreci sık sık özetleyerek öğrencilerin, çalışmanın amacına yönelik farkındalık sağlamasına katkıda bulunmuştur (G, 30.12.2009). Örneğin, uygulama aşamasında üçüncü dersinde; öğrenciler resimlerini yapmaya başlamadan öğretmenin süreci açıklayan ve özetleyen ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Evet biz ne yapıyoruz şimdi? Bir resim yapıyoruz. Bu resim aşamasına nasıl geldik? Belli aşamalar etkinlikler yaptık değil mi? Bir sunum izledik, drama yaptık, ressamların resimlerini inceledik. Renklerle, lekelerle ilgili çalışmalar yaptık ve sonunda ne yapıyoruz bir resim yapıyoruz, her grup bir ressam seçti.”, “Sunumlarınızı hazırladınız mı?”. “Sunumlarınızı resimleriniz bitince, yani yarın ki dersimizde birinci dersimizde sunumlarınızı yaptıracağım”(G, 30.12.2009, s: 12:37).

Öğretmen uygulama aşamasının ikinci dersinde de gruplar arasında gezinerek sunularını nasıl yapmayı planladıklarına ilişkin sorular sorarak önerilerde bulunmuş ve planlarını sorgulamıştır (G, 25.12.2009).

Öğrencilere teknik yardımlarda bulunma: Öğretmenin yapmış olduğu teknik yardımlar, öğrencileri bilgisayar dersinde sunularına ilişkin araştırma yapmaları için aldığı slayt hazırlamak isteyen öğrencilere yönelik, internetten slayta resim getirme, Google’da arama çubuğuna ressamların yabancı adlarını yazdırma, internet erişimini sağlama, sunumlarını hazırlayan öğrencilerin sunumlarını bellekle ana bilgisayara atma biçiminde olduğu gözlenmiştir (G, 25.12.2009).

Öğrencileri işbirliği yapmaya yönlendirme: Öğretmenin öğrencileri hem grup içinde hem de gruplar arasında işbirliği yapmaları yönünde yönlendirdiği görülmüştür. Örneğin, sunuları hazırlama konusunda, Kartallar grubundan bir öğrenci, “Öğretmenim, sunular konusunda bana hiç yardımcı olmuyorlar, ne olacak?” dediğinde öğretmen öğrencilerine, “O, sizin grup içindeki mesele, ne demiştim ben, ben yok biz var demiştim değil mi? Eğer grubunuzun içinde bir uyuşmazlık varsa hepinizin notu düşer (G, 30.12.2009, s: 12:39) ” biçiminde açıklamalarla öğrencilerin sorunlarının grup içinde, işbirliği yaparak, çözmelerini istemiştir. Ayrıca öğretmen resimler ile ilgili öğrenciler tarafından kendisine yöneltilen sorulara, dersin farklı zamanlarında, “Çocuklar bu hepinizin resmi”, “Grup arkadaşlarına sor” “Neler yapacaksınız paylaş arkadaşlarınızla” (G, 30.12.2009) biçimindeki ifadelerle öğrencileri sorunlarını grup içinde çözmeleri konusunda, dersin farklı zamanlarında, yönlendirmiştir. Gruplar arası işbirliği özellikle boya paylaşımı, birbirlerinin resimlerinden etkilenme biçiminde gerçekleşmiştir. Örneğin, öğretmen Güneş grubunun ek çalışmasında, onlar resimlerine başlamadan diğer grupların resimlerinden örnek alabileceklerini söylemiş. “Bu resmin alt kısmı çiçekleri Monet’in çiçekleri gibi olmuş değil mi?”, “Gökyüzünde yerde buzda bir sürü renk karıştırmışlar” (G, 30.12.2009, ek çalışma-ikinci teneffüs) biçimindeki ifadelerle başka gruplardan etkilenebileceklerini belirtmiştir.

Öğrencileri resimleri konusunda güdüleme: Öğretmen öğrencileri güdülemek için öncelikle yapılan işbirlikli öğrenme çalışması sonucunda sınıfın belirlediği birinci çalışmaya ödül verileceğini açıklamıştır. Değerlendirme biçimi tüm sınıfın katılımıyla belirlenmiş, birinci olacak gruba verilecek ödül sürpriz olarak gizli kalmıştır. Ödül vereceğini açıklamasının etkisini öğretmen aşağıdaki biçimde ifade etmiştir:

Ödül vereceğimi söyledikten sonra bazı öğrenciler daha heyecanlı bir şekilde sürece katıldı, daha istekliydiler, sık sık da bana sordu birkaç öğrenci ödülü ne zaman vereceksiniz? Nasıl olacak? Gibisinden, tabi ödülün yanı sıra gruplar arası rekabette bu süreçte, bu çalışmada etkiliydi. Tabi ki ödülün daha fazla etkisi olduğunu düşünüyorum (ÖG2, 04.01.2010).

Ödül konusunda sınıfta öğrencilerin davranışlarını ve öğretmenin açıklamalarını araştırmacı günlüğüne aşağıdaki biçimde yansıtmıştır:

Öğretmen ödül konusunda her açıklama yaptığında öğrencilerin daha da heyecanlandıkları, hatta teneffüste bile öğretmenin yanına gelerek ödülün nasıl olacağı hakkında sorular yönelttikleri gözlenmiştir. Ayrıca öğretmen bu çalışmaya katılan her öğrenciye de ödül verileceğini, birinci olan gruba ise artı başka bir ödül verileceğini sık sık vurgulamıştır (AG, 30.12.2009).

Öğretmen gruplara resimlerini yaptıkları sırada sürekli “güzel”, “afetin” diyerek güdüleyici ifadeler kullanmıştır. Örneğin, resimlerinin kötüye gittiğini düşünerek umutsuzluğa kapılıp resim yapmayan bir öğrenciye “Kötü olmadı, kötü olsaydı söylerdim emin ol, oldukça iyi gidiyor” biçiminde ifadeler güdülemeye çalışmıştır (G, 30.12.2009, s: 13:02). Ayrıca öğretmenin, uygulama aşamasının birinci dersinde yapılan resimlerle, sergi açılacağına söylemesine de öğrenciler çok sevinmişlerdir (G, 24.12.2009). Bu konuda öğretmenle öğrenciler arasında şöyle bir konuşma geçmiştir:

Fazıl: Öğretmenim bu resimlerde bir şey yapacak mıyız?

Öğretmen: Bu resimlerle mi? Sergi açacağım, evet bu resimlerle bir sergi açmayı düşünüyorum. Açalım mı? (Tüm sınıfa yüksek sesle soruyor)

Sınıf: Açalım! (Hep bir ağızdan)

Yusuf: Öğretmenim, yarışmaya gitsin.

Fazıl: Yarışma olsa keşke (G, 24. 12. 2009, s: 16:20).

Biçimlendirici değerlendirmeler yapma: Öğretmenin işbirlikli öğrenme sürecinin farklı aşamalarında, öğrencilere hem grup hem de sınıf olarak biçimlendirici değerlendirmeler yaptığı gözlenmiştir. Öğretmenin biçimlendirici değerlendirmeyi daha çok işbirlikli öğrenmenin uygulama aşamasında resimlerin yapılma sürecinde yaptığı gözlenmiştir (G, 30.12.2009). Öğretmen, öğrenciler resimlerini yaparken, grup olarak etkinlikleri yaparken, sunumlarını hazırlarken yapılan çalışmalara ilişkin sık sık biçimlendirici değerlendirmeler yapmıştır (G, 30.12.2009). Örneğin, ilkbahar mevsimi ile ilgili canlandırma yapan Dünya grubunun dramasına ilişkin öğretmen şöyle bir biçimlendirici değerlendirme yapmıştır:

Öğretmen: Hangi mevsimi canlandırdılar?

Fazıl: İlkbahar ve yaz.

Öğretmen: Nereden anladınız?

Ömer: İlk başta ağacın çiçekleri açmış ilkbahar, sonrada dereye oynuyorlar, yaz mevsimi.

Sema: İlkbahardı öğretmenim, dereler akıyor, çiçekler açıyor. Biz öyle düşündük yani.

Öğretmen: (Sınıfa) Yani olayı bir bütün olarak düşünürseniz, ilkbahar. Ama sadece dereye ayaklarını soksalardı, yaz mevsimi diyebilirdik, ama bir bütün olarak onlar; bir çiçek topluyorlar, bir ağaçların canlandığını görüyorlar, bir kuzuları görüyorlar, o yüzden ilkbahar mevsimini bu şekilde düşünmüşler (G, 24.12.2009, s: 15:48-15:49).

Öğretmen gruplar resimlerini yaparlarken Dünya grubunun resmine ilişkin şöyle bir biçimlendirici değerlendirme yapmıştır:

Sema: Öğretmenim zemin nasıl oluyor?

Öğretmen: Hep aynı şekilde değil de, farklı renk uyumlarını da kullanabilirsin diyerek (ayrı bir kağıtta uygulayarak gösteriyor) bu şekilde. Mesela şu resimde Van Gogh'un tarlası var ya şurada, - Van Gogh'un bir resmini göstererek- sizin yapmak istediğiniz sanki buradaki gibi (G, 24.12.2009, s:16:15).

(....)

Öğretmen: Bu kısımda hangi rengi kullanacaksınız, önce o rengi zemine silik bir şekilde atın, sonra kontürlerini atın. Sizin sonbahar sarı ve tonlarını da kullanabilirsiniz, gökyüzünde (G, 24.12.2009, s: 16:20).

Öğretmen resimlerin ilerleme aşamalarında da gruplara yol gösterecek şekilde resimlere doğrudan müdahale etmeden biçimlendirici değerlendirmeler yapmıştır (G, 25.12.2009).

Resimlerini yaparken, iki öğrenci arasında tartışma çıkan “Kartallar” grubuna sık sık müdahale etmiş, resimlerine de biçimlendirici değerlendirmeleri yapmıştır. Bu konuda, öğretmenle öğrenciler arasında geçen konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Ömer: Furkan biraz da bizim sözümüzü dinle,

Öğretmen: (Yanlarına giderek) Gökyüzü çok güzel görünüyor. Hangi ressamın resminden etkileniyorsunuz?

Kartallar: (Cezanne’ın resmini gösteriyorlar) Öğretmenin daha çok dağlarda etkilendik.

Öğretmen: Evet dağlar güzel olmuş. Gökyüzünde de o etkiyi yakalamışsınız (G, 25.12.2009, s:12:42).

Resimlerini bitirmek için ek çalışma yapan, Güneş grubuna da öğretmenin resimleri üzerinde renk kullanımlarına ilişkin, aşağıdaki gibi hatırlatıcı biçimlendirici değerlendirmeleri olmuştur:

Elif: Öğretmenim daha koyu renkler kullandım.

Öğretmen: Mesela hafif hafif o renkten şuralara yapabilirsiniz tamam mı? Buralara yapacağınız şeyleri çok fazla kapatmayın, sonradan koyulukları atarsınız. Bu etkileri şu tarafa yay, gökyüzü çok güzel oldu, bir sürü renk karıştırdınız. Şimdi neler yapacaksınız? Şu kısma (G, 30.12.2009, s: 12:25-12:26).

Öğretmenin yukarıda Kartallar ve Güneş gruplarına vermiş olduğu, biçimlendirici değerlendirme örneklerinde kullandığı dil farklıdır. Öğretmen birincisinde, Kartallar grubunda; iki öğrenci arasında gökyüzünü nasıl yapacakları konusunda çıkan tartışmaya, hem müdahale hem de motive etme amacıyla, biçimlendirici değerlendirme yapmıştır. İkincisinde ise, resimlerini diğer grupların resimlerine yetiştirmek amaçlı, ek çalışmaya gelen Güneş grubuna öğretmen hem hatırlatıcı hem de yol gösterici değerlendirmeler yapmıştır. Öğretmen tarafından bunlar ve benzeri değerlendirmeler sık sık diğer gruplara da yapılmış, her gruba çalışma temposuna ve gösterdikleri gayrete göre farklı bir dil kullanılmıştır.

Öğretmen uygulama aşamasının her dersinde gurupların sunumlarını nasıl ne şekilde planladıklarına ilişkin grupların fikirler almış ve nasıl daha güzel yapacaklarına ilişkin sık sık biçimlendirici değerlendirmeler yapmıştır (G, 24.12.2009). Örneğin, sunumlarını

nasıl yapacaklarını açıklayan, Dünya grubuna yönelik aşağıdaki biçimlendirici değerlendirmeleri yapmıştır:

Sema: Hayatı, üslubu ve eserleri hakkında bilgi topluyoruz.

Öğretmen. Güzel, eserleri hakkında bilgi topluyorsunuz, tamam mı?

Kübra: Yarın mı sunacağız, öğretmenim?

Öğretmen: Hayır, şimdiden yavaş yavaş hazırlamaya başlayın diyeceğim ki Kartallar grubu çıksın seçtikleri sanatçıyı şimdi bize sunsunlar diyeceğim. Ne dedim? Değişik etkinliklerde yapabilirsiniz bu sunumla ilgili ne mesela? Canlandırma yaptık değil mi hep? O sanatçı ile ilgili, okursun diyordur ki bu sanatçı hep ayçiçeklerini çizerdi diyordur mesela. Biriniz ressam olur mesela oturur, canlandırır. İlginç şeyler istiyorum sizden... Derki işte çizer mesela, başka biri gelir derki, bugün ne çiziyorsun? Bu günde mi ayçiçeklerini çiziyorsun Van Gogh der mesela tamam mı? Böyle ilgi çekici şeyler planlayın bakalım, güzel şeyler bekliyorum sizden (G, 24.12.2009, s: 16:25).

Resimlerini eleştirmelerini sağlama: İşbirlikli öğrenme sürecinin uygulama aşamasında, öğretmen kendi yaptığı biçimlendirici değerlendirmelerin yanı sıra yapılan resimlerin daha bitmeden, grupların geldikleri noktayı ve bundan sonra yapacaklarını daha iyi görebilmeleri için resimleri, kendisi kaldırarak karşıdan tutmuş ve grup olarak kendi kendilerini eleştirmelerini istemiştir. Uygulama sürecinde, grupların kendi resimlerini eleştirmeleri, kendi eksikliklerini görmeleri; öğretmen tarafından resimler kaldırılarak, bu sürecin neredeyse her aşamasında sağlanmıştır. Grupların kendi resimlerini eleştirmeleri ve değerlendirmelerine yönelik öğrenciler arası diyaloglar, Kartallar grubunda “Açıkla denesek daha iyi olmaz mı?”, “Açıkla koyuyu birleştirelim”, “önce açıkla yapalım sonra üzerine koyuyla gideriz” (G, 24.12.2009, s: 16:23) biçiminde gerçekleşmiştir.

Öğretmen uygulama aşamasının sonlarına doğru, grupların resimlerinin tamamlanmamış halini eliyle kaldırarak karşıdan görmelerini, kendi gruplarının resimlerini, neler yapabileceklerini tekrar eleştirmelerini sağlamıştır. Grupların kendi resimlerinde yer alan eksikliklere ilişkin eleştirilerine yönelik, öğretmen öğrenci konuşmaları aşağıda verilmiştir:

Öğretmen: Tamam Emir nasıl istediğiniz gibi gidiyor mu? Resminiz,

Emir: Öğretmenim, bence istediğimiz gibi gidiyor. Bazı çok kötü olan yerleri kapattık, onları daha da güzelleştireceğiz, öbür renklerle bağdaştıracağız.

Öğretmen: Başka neler yapacaksınız? Planlayıp ta yapmadığınız bir şeyler var mı?

Gülây: Öğretmenim ağaçları çoğaltacağız, yukarı kısımda.

Öğretmen: Güzel tamam, güzel gidiyor (G, 30.12.2009, s: 13:07).

Öğretmen gruplar kendi kendilerini eleştirirken de, onları motive edecek biçimlendirici değerlendirmelerde ve güdülemelerde bulunmuştur. Öğretmenin grupları motive edici değerlendirmelerinin grupları daha da heyecanlandığı ve üyelerin birbirlerine olan güvenini grup içinde artırdığı gözlenmiştir (G, 30.12.2009). Örneğin iki öğrenci arasında sık sık tartışma çıkan Kartallar grubunda öğretmenin resimlerine ilişkin motive edici değerlendirmelerinden sonra öğrencilerin birbirleriyle daha iyi anlaştıkları ve birbirlerine resimleri güzel olunca, daha çok güvendikleri gözlenmiştir (G, 30.12.2009). Öğretmenin de resimlerini olumlu olarak değerlendirmesinden sonra daha iyi iletişim kuran Kartallar grubu ile öğretmen arasındaki diyalog aşağıda verilmiştir:

Öğretmen: Evet nasıl gidiyor? İstemediğiniz, beğenmediğiniz veya hayal edip yapamadığımız bir şey var mı?

Ömer: Şu evde biraz düzeltme yapabiliriz.

Öğretmen: Daha farklı bir ev de yapabilirsiniz, mesela (resimde yeşille mavinin birleştiği kısımda) şurayı biraz yedirebilirsiniz. Başka, beğendiğiniz yer var mı?

Furkan: “Resimde çiçekli ağacı gösteriyor”

Ömer: Ağaçlar, göl ve dağ.

Öğretmen: Mesela, gölünüz çok güzel, gökyüzünün rengi çok güzel, ağaçlarınız bir sürü çeşit ağaç yapmışsınız, değişik değişik, çok güzel. Sonra şuradaki, –çiçekli dalı göstererek- dalmız, önde etkisi yaratıyor, güzel, devam edin.

Furkan: Sen şuraları biraz daha koyulaştırabilirsin(Ömer’e) (G, 30. 12. 2009, s:13:08).

Resimlerin nasıl değerlendirileceğini söyleme: Öğretmen, grupların resimlere başladıkları uygulama aşamasının birinci saatinde, birinci resmi belirlemek amacıyla değerlendirmenin nasıl olmasını istediklerini sınıftaki öğrencilere sormuştur. Bu konuda öğrencilerin verdikleri tepkileri araştırmacı günlüğüne aşağıdaki biçimde yansıtmıştır:

Öğretmen gruplar resimlerine başladıkları sırada, bu sürecin sonunda bütün resimleri belirli ölçütlere uygun olarak değerlendireceklerini söylemiştir. Sınıfa resimlerini değerlendirmeyi “ben mi değerlendireyim bu süreci, siz mi değerlendireceksiniz? Sorusunu yöneltmiştir. Sınıftaki öğrencilerin çoğu herkesim kendi grubuna oy vereceği gerekçesiyle değerlendirmeyi öğretmenin yapmasını istemişlerdir. Öğretmenin herkesin kendi grubu hariç diğer gruplara oy vereceğini

söylemesi öğrencileri değerlendirme sisteminin nesnelliği konusunda ikna etmiştir (AG, 24.12.2009).

4. 1. 3. Değerlendirme

Altıncı sınıf Görsel Sanatlar dersinde işbirlikli öğrenme uygulamasının “değerlendirme aşaması” iki ders saatinde gerçekleşmiştir. Görsel Sanatlar dersinde 30. 12. 2009 tarihinde gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme uygulamasının, değerlendirme aşamasında yapılan etkinlikler Çizelge 7’de verilmiştir.

Çizelge 7. 30. 12. 2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler

Tarih	: 30. 12. 2009
Gün	: Çarşamba
Saat	: 13:35-14.15
Dersin Süresi	: 38’33”
Gerçekleştirilen Etkinlikler	
Ders:	
<ul style="list-style-type: none">• Öğretmenin sınıfa gelmesi ve öğrencileri selamlaması.• Resimlerini tamamlamalarını söyleme.• Ödül verileceğini hatırlatma.• Resimleri bitirenleri sunularını çalışmaya yönlendirme.• Öğrencileri sessiz olmaları için uyarma.• Sunumlarını ilginç bir şekilde yapabileceklerini söyleme.• Ortak resimlerini sınıfa sunacaklarını söyleme.• Biten resimleri tahtaya asma.• Öğrencilere değerlendirmede kullanılacak oylama sistemini anlatma.• Tahtaya değerlendirme ölçütlerini yazma.• Gruplara tek tek resimlerini anlattırma.• Resimlere yönelik sınıfta oylama yapma.	

Değerlendirme aşamasının ilk dersinde, öğretmen sınıfa gelmeden önce teneffüste grup üyelerinin erken geldiği ve resimlerine başladığı gözlenmiştir. 30. 12. 2009 tarihli olan bu derse ek çalışma saatleri de eklenmiş ve ilk 50 dk. uygulama aşaması ve ondan sonraki yaklaşık 40 dk. lık bir süre de değerlendirme aşaması olarak ders yapılmıştır. Öğretmen geldikten sonra öğrencilere son düzenlemeleri yapmalarını, bunun için 15 dk. verdiğini söylemiştir. Bazı grupların -resimlerimiz bitti- demesi üzerine sunumlarına

hazırlık yapabileceklerini söylemiştir. Bazı grupların yanına gidip sunumlarını nasıl yapacaklarını öğrenmiştir ve farklı önerilerde bulunmuştur. Resimlerimiz bitti diyen Kartallar grubunun yanına gidip birkaç öneri daha vermiştir. Ayrıca resimleri bittikten sonra resimlerini sınıfa anlatacaklarını söylemiş ve hazırlık yapmalarını istemiştir. Gruplar resimlerini bitirdikten sonra, resimleri öğretmen tarafından tahtaya asılmıştır. Resimler tahtaya asıldıktan sonra, öğretmen öğrencilere nasıl oy vereceklerini anlattıktan sonra, yine tahtaya dikkate alacakları ölçütleri yazmış ve bu ölçütleri dikkate alarak değerlendirme yapacaklarını gruplara söylemiştir. Dersin devamında, grup sözcüleri sırayla, resimlerinin önünde gruplarının ortak resimlerini anlatmıştır. Grup sözcüleri, resimlerini anlattıktan sonra öğretmen tek tek grupların diğer üyelerini de tahtaya almış ve onlara da grup sözcülerinin anlattıklarına eklemek istedikleri şeyler olup olmadığını sormuştur. Bu sırada diğer gruplar tahtada anlatılan resimlere yönelik olarak görüşlerini, eleştirilerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin kendi gruplarının resimleri haricindeki resimlere kapalı bir şekilde puan vermelerinden sonra, kapalı oylamaya geçilmiştir. Öğretmen öğrencilerin oyladıkları kağıtları alarak, sonuçları yarınki derste; sunular yapıldıktan sonra gözlem formlarının da değerlendirilmesiyle, açıklayacağını söyleyerek dersi bitirmiştir (G, 30. 12. 2009).

Görsel sanatlar dersinde 31. 12. 2009 tarihinde gerçekleştirilen İşbirlikli öğrenme uygulamasının değerlendirme aşamasında yapılan etkinlikler Çizelge 8’de verilmiştir.

Çizelge 8. 31. 12. 2009 Tarihli Görsel Sanatlar Dersinde Gerçekleştirilen Etkinlikler

Tarih	: 31. 12. 2009
Gün	: Perşembe
Saat	: 15.00-16.10
Dersin Süresi	: 33'00"

Gerçekleştirilen Etkinlikler

Ders:

- Öğretmenin sınıfa gelmesi ve öğrencileri selamlaması.
- Sunuları ana bilgisayara kaydetme.
- Sunular yapıldıktan sonra gözlem formlarını doldurmalarını söyleme.
- Gözlem formlarını tam verdikleri için Yıldızlar grubuna teşekkür etme.
- Dünya grubunun slayt gösterisi eşliğinde sunusunu yapması.
- Yıldızlar grubunun drama şeklinde sunusunu yapması.
- Kartallar grubunun sunusunu slayt gösterisi eşliğinde yapması.
- Güneş grubunun sunuya hazırlanmadıklarını söylemesi.
- Güneş grubunun araştırdıkları ressamla ilgili öğretmenin de yardımıyla akıllarında kalan bilgileri anlatmaları.
- Grupların gözlem formlarını doldurmaları.
- Öğretmenin sürecin genel bir değerlendirmesini yapması.
- Grupların sınıf değerlendirmesi ile aldıkları puanları açıklama.
- Gözlem formları değerlendirmeleri katılarak toplam puanları açıklama
- Öğrencilere hediyelerini verme, teşekkür etme.
- Birinci grubun hediyelerini verme ve teşekkür etme.

Değerlendirme aşamasının ikinci dersine öğretmen, öncelikle farklı bilgisayarlarda olan öğrenci sunularını, ana bilgisayara kaydederek başlamıştır. Öğrencilere, sunular için hazır olup olmadıklarını sorduktan sonra; öğretmen sunulardan sonra gözlem formlarını dolduracaklarını hatırlatmış ve eksiklikleri olan gruplara, tekrar gözlem formu dağıtıp bu eksiklikleri tamamlamalarını, tekrar doldurmalarını söylemiştir. Gözlem formlarını titizlikle dolduran Yıldızlar grubuna sınıfın önünde teşekkür etmiştir. Eksiklerinizi sunulardan sonra giderirsiniz diyerek sunu yapmaya ilk hangi grup başlamak ister diye sormuştur Dünya grubu “sunular ilk bizden başlasın öğretmenim” diyerek birinci sunuyu yapmaya gönüllü olmuştur (G, 31. 12. 2009).

Dünya grubu, Vincent Van Gogh konusunda hazırladığı sunuyu, (EK-X) sınıfa sunmaya başlamıştır. Dünya grubunun üç üyesi, Van Gogh'un hayatını, üslubunu, eserlerini öğretmenin dediği gibi paylaşarak araştırmışlardır, ancak sunuyu bir üyenin okula gelmediği günlerde iki üye hazırlamıştır. Dünya grubu Van Gogh'un hayat hikayesini ve üslubunu anlatmış, fakat eserlerini internet gittiği için slayta geçiremediklerini söylemişlerdir ancak bir tek Van Gogh'un kendi portresini yaptığı resmini, slaytta sunabilmişlerdir. Kendi araştırdığı kısmı sunacak olan öğrenci sunuyu yansıtılan perdeden okumuştur. Slayt gösterisini öğretmen yönetmiştir. Öğrenciler böylece sunularını bitirmişlerdir. Sunu bittikten sonra sınıftaki öğrenciler, soru-yanıt biçiminde sunuya ilişkin olumlu veya olumsuz görüşlerini belirtmiştir. Ayrıca öğretmen de zaman zaman araya girerek, sunuya ilişkin eleştiri ve görüşlerini belirtmiştir (G, 31. 12. 2009, s: 15:31-15:36).

Yıldızlar grubu, Claude Monet konusunda hazırladıkları dramayı sunmak üzere sınıf tahtasının önüne gelmişlerdir. Yıldızlar grubu dersten önce drama için sınıfta bazı düzenlemeler yapmıştır. Bu gruptaki öğrenciler, öğretmen masasının üstüne bir boya, kağıtlar ve Monet'in resimlerinden almış oldukları, örnek çıktıkları koymuşlar ve üç adet tabureyi masanın arkasına getirmişlerdir. Yıldızlar grubu Monet'i resim yaparken ve iki arkadaşıyla sohbet ederken dramalarında canlandırmış ve resim çıktıklarını sınıfa drama içinde göstermişlerdir. Drama sırasında bazen gülmüşler ve sınıfta onlarla beraber gülmüştür. Sunuda Monet'in yaşam hikayesinden ve üslubundan bahsedilmemiştir. Sunu bittikten sonra öğretmen Yıldızlar grubuna Monet hakkında sorular sormuş ve biraz daha ayrıntılı anlatmalarını istemiştir. Gruptaki öğrencilerin öğretmenin sorduğu sorulara –dramalarında eksik kalan yerlere ilişkin-, doyurucu yanıtlar verdikleri görülmüştür. Sunu bittikten sonra sınıftaki öğrenciler soru yanıt biçiminde sunuya ilişkin olumlu veya olumsuz görüşlerini belirtmiştir (G, 31. 12. 2009, s: 15:36-15:41).

Kartallar grubu, Camille Pissarro hakkında hazırladıkları slayt gösterisi biçiminde hazırladıkları sunuyu, (EK-IX) sınıfa sunmaya başlamışlardır. Bir öğrenci Pissarro'nun hayatını, elindeki kağıttan okumaya başlamıştır. Ancak metinde çok fazla yabancı kelime ve isim olduğu için okumakta zorlandığı gözlenmiştir. Bu grupta da sanatçının hayat hikayesi, üslubu ve eserleri grup üyeleri arasında paylaşarak araştırıldığı gözlenmiştir. Öğretmen arada müdahale ederek sorular sormuş ve eklemeler yapmıştır.

Pisarro'nun hayat hikayesi bittikten sonra ikinci grup üyesi slaytlarla ressamın eserlerini anlatmaya başlamıştır. Eserleri ile ilgili slayt bittikten sonra, üçüncü üye de üslubunu okumaya başlamıştır ama oda okumakta zorlanınca başka bir grup üyesi metni alarak okumaya devam etmiştir. Öğretmen sunu bitiminde grupları alkışlattırıştır. Kartallar grubuna başka eklemek istedikleri bir şey olup olmadığını sormuştur (G, 31.12.2009, s:15:41-15:48).

Güneş grubuna sıra geldiğinde, konusu Paul Cezanne olan, sunuya hazırlanmadıklarını söylemişlerdir. Grubun bir üyesi araştırdığını fakat evde unuttuğunu, söylemiştir. Bunun üzerine öğretmen araştırdıklarından akılda kalanları gelip sunmalarını “Sizde doğaçlama bir şeyler yapacaksınız, o zaman” şeklinde ifade ederek, istemiştir. Öğretmen Güneş grubunu tahtaya çıkarmış ve soru-cevap şeklinde, ressamın üslubu hakkında bazı bilgiler vermelerini ve gözlemlerini yansıtmalarını, sağlamıştır. Ancak sunuya hazırlanmadıkları için sunu sadece gözlemlerden ibaret ve yüzeysel kalmıştır(G, 31.12.2009, s: 15:48).

Sunular bittikten sonra, öğretmen dağıtılan gözlem formlarının doldurulmasını söylemiştir. Gözlem formları doldurulurken öğretmen eksiklikleri bulunan gruplara, tek tek eksik kısımlarını söylemiştir. Bu işlemde sonra öğretmen, önceki derslerdeki oylama puanları ve gözlem formu puan dökümlerine son derste ki gözlem formu puan dökümlerini de eklemiş ve grupların puanlarını hesaplamıştır. Bunu sonucunda birinci grup belirlenmiştir. Bu puanların hesaplandığı süreçte bazı grupların heyecanlı oldukları gözlenmiştir. Puanlar hesaplandıktan sonra işbirlikli öğrenme uygulamasının birinci grubunun yıldızlar grubu olduğu öğretmen tarafından sınıfa duyurulmuştur. Çalışmanın birincisi Yıldızlar grubu sonuca çok sevinmiş ve grup üyeleri birbirlerini kutlamışlardır. Öğretmen Yıldızlar grubunu kutlamıştır ve daha sonra diğer grupları da çalışmada çaba gösterdikleri için teşekkür etmiştir. Öğretmen daha sonra tüm sınıfa İngilizce kitap hediye etmiştir. Sonrada birinci gelen gruba, ayrı hazırladığı anahtarlık hediyelerini vermiştir. Birinci grup hediyelerini açarken diğer öğrencilerin hediyelerinin ne olduğunu merak ettikleri görülmüştür (G, 31.12.2009).

Görsel Sanatlar dersinde gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme uygulamasının, en sıkıntılı aşamalarından biri değerlendirme aşaması olmuştur. Değerlendirme aşamasında çıkan sorunlara ilişkin, araştırmacı görüşlerini, günlüğüne aşağıdaki biçimde yansıtmıştır:

Değerlendirme aşamasında, daha önceden derse devamsızlık yapan Güneş grubu üyelerinde, aralarında organize olamadıkları, planlama ve uygulama aşamasının çoğu derslerine katılmadıkları için değerlendirme aşamasında sıkıntılar yaşanmıştır. Özellikle, işbirlikli öğrenme sürecinde, temel olan grup bilinci ve pozitif bağımlılığın oluşturulduğu “planlama” aşamasında devamsızlık yaptıkları için aralarında güven ve bağımlılığın oluşmadığı gözlenmiştir. Resimlerini öğretmenin onlara verdiği ek süre sayesinde tamamlamalarına rağmen, araştırmada organize olamadıkları için sunuyu hazırlayamamışlardır. Bu eksikliklerin, değerlendirme aşamasında, Güneş grubunu daha puanları eksik olduğu ve diğer gruplardan geri kaldıkları için daha çok etkilediği gözlenmiştir (AG. 31. 12. 2009).

Görsel Sanatlar dersinde gerçekleştirilen, işbirlikli öğrenme uygulamasının; değerlendirme aşamasına ilişkin yapılan betimsel analizde, aşağıdaki alt tema başlıkları oluşturulmuştur:

- Öğrencilere değerlendirmede kullanılacak oylama sistemini anlatma.
- Grupların resimlerini anlatmaları.
- Akran değerlendirmesine olanak verme.
- Sunulardan sonra gözlem formu doldurulacağını söyleme.
- Gözlem formlarını öğrencilere dağıtma.
- İşbirlikli öğrenme gruplarının sunularını yapmaları.
- Öğretmen ve öğrencilerin yapılan sunulara ilişkin görüş bildirmeleri ve eleştiride bulunmaları.
- Öğrencilerin yapılan sunuları değerlendirmeleri.
- Grupların puanlarının, öğretmen tarafından tek tek duyurulması.
- İşbirlikli Öğrenme çalışmasının birincisinin ilan edilmesi, öğrencilerin hepsine ödül verilmesi ve birinci olan gruba artı ödül verilmesi.

Öğrencilere değerlendirmede kullanılacak oylama sistemini anlatma: Öğretmen değerlendirme aşamasının birinci dersinde, birbirlerinin resimlerini değerlendirirken nelere dikkat etmeleri gerektiğini ve oylama sisteminin nasıl olacağını açıklamış ve öğrencilerin bu konudaki sorularına cevap vermiştir. Öğretmen oylama sistemini anlatırken, öğrencilerin hala puanlamada diğer grupların objektif olmayacağı konusunda kafalarında soru işaretleri olduğu gözlenmiştir. Örneğin öğretmen herkesin bireysel olarak puan vereceğini anlatırken öğrencilerden, “Ama öğretmenim, herkes benim grubum birinci olsun diye, az puan verir”, “Puanlar verilirken siz de bakacaksınız değil mi?” (G, 30.12.2009, s: 13: 21) biçiminde sorular gelmiştir.

Öğretmen grupların biten resimlerini değerlendirme için tahtaya astıktan sonra, oylama sisteminin nasıl olacağını; birbirlerini değerlendirirken hangi ölçütleri dikkate alacaklarını, açıklayarak ayrıntılı bir biçimde anlatmıştır. Bu oylama sistemine göre gruplara üzerinde kendi gruplarının isimleri olmayan kağıtlar dağıtılmıştır. Puanlama sistemi tahtadaki ölçütler dikkate alınarak 1 ile 10 arasında diğer gruplara bireysel olarak öğrencilerin birer puan vermesi şeklinde gerçekleşecektir. Oylama kapalı olacak ayrıca puan veren öğrencilerin isimleri kağıtlara yazılmayacaktır (G, 30. 12. 2009). Araştırmacı değerlendirme aşamasının başlangıcında öğretmen ve öğrenciler arasında yaşananları günlüğüne aşağıdaki biçimde yansıtmıştır:

Öğretmen biten resimleri yan yana tahtaya asmış ve üst kısımlarına hangi gruplara ait olduklarını yazmıştır. Öğrencilere, resimlerin de neler yapmak istediklerini gruplara anlattırmadan önce, değerlendirme yaparken, nelere dikkat edeceklerini, dikkat etmeleri için kendi belirlediği “Renk uyumu, resamlardan etkilenme, leke değerleri ve koruya uygunluk” gibi şimdiye kadar süreçte işledikleri ölçütleri, ayrıntılı bir biçimde anlatmış ve tahtaya yazmıştır. Gruplara üzerinde sadece diğer grupların isimleri olan, kapalı oylama kağıtlarını vereceğini söylemiştir. Öğrencilerin tahtaya yazılan ölçütleri anladıkları fakat puanlama yaparken teknik konularda zorlandıkları görülmüştür. Öğrenciler tahtada yazılan ölçütlere ayrı ayrı puan vereceklerini zannetmişlerdir. Bu durum daha sonra öğretmenin açıklamalarıyla düzeltilmiştir. Ayrıca oylama kağıtlarının, hazırlık sürecinde öğretmen tarafından özenli bir şekilde hazırlandığı gözlenmiştir (AG, 30.12.2009).

Grupların resimlerini anlatmaları: Öğretmen, değerlendirme aşamasının birinci saatinde, biten resimleri tek tek tahtaya asarak bütün sınıfın resimleri görmelerini sağlamıştır. Grup sözcülerine ve daha sonra grubun diğer üyelerine resimlerinde ne yapmak istediklerini kendisi de sorular sorarak anlattırmıştır. Böylece gruplar resimleri bir de yapanların dilinden dinlemişlerdir. Bu etkinlik bir bakıma değerlendirme etkinliğine bir hazırlık niteliğindedir. Örneğin Dünya grubunun bir üyesi olan Sema resimleri hakkındaki düşüncelerini aşağıdaki biçimde sınıfa anlatmıştır:

Ben ilk başta resmin alt kısımlarını beğenmemiştim, sonra çiçeklerin bu resimdeki gibi olduğu bir bahçeye gitmişim, Çaykoz diye bir kasabaydı, aynen orada da bu şekilde çiçekler vardı, renkler karışmıştı, mor çiçekler vardı, ondan sonra itiraz etmemeye başladım arkadaşlarıma, gökyüzünü de beğenmemiştim baştan gökyüzünde de çok belirgin renkler turuncular vardı, sonra onları da rüzgarı belli edecek şekilde yapınca onları da beğendim, resimde en çok Van Gogh’tan esinlendik sadece ağaçları Pissarro’dan etkilendik, yolu sarı yapmamızın sebebi de sonbaharın asıl rengi sarıdır ve hüznü belli eder (G, 30.12.2009, s: 13:53).

Yıldızlar grubundan Tülin ise ortak resimlerini, aşağıdaki biçimde sınıfa anlatmıştır:

Biz, Eskimoların resimlerini yapmaya çalıştık. Eskimoların nasıl beslendiklerini resmimizde anlattık. Resmi kış mevsimine benzetmek için, çok farklı, değişik renkler kullandık. (...) Kış rengi, beyaz ve mavi gibi görünüyor, ama biz yeşil mor pembe gibi renkler de karıştırdık. (...) Ağaçları ve evleri ilk önce tam görünüm şeklinde yaptık, resmin diğer taraflarında arkadaşım evleri ve ağaçları uzaktan görünüm şeklinde küçük yaptı. (...) Gökyüzündeki renklerde Monet'den etkilendik (G, 30.12.2009, s: 13: 43- 13:44).

Akran değerlendirmesine olanak verme: İşbirlikli öğrenme sürecinin değerlendirme aşamasında, gruplar tahtada kendi yaptıkları resmi sınıfa anlatırken öğretmen kendi yaptığı biçimlendirici değerlendirmelerin yanı sıra yapılan resimleri sınıftaki öteki öğrencilerin de değerlendirmesine izin vermiştir. Değerlendirme aşamasında gruplar resimlerini anlattıktan sonra, öğretmen sınıfa “siz de fikrinizi belirtebilirsiniz” diyerek onlardan da sözlü değerlendirmeler yapmalarını istemiştir. Öğrencilerin resimlere yönelik yaptıkları akran değerlendirmeleri, resimlerdeki renk kullanımı, resmin konuya uygunluğu, resmin yapılış biçimi, konularında yığılaştığı görülmüştür. Örneğin, yaptıkları Sonbahar konulu resmi sunan Dünya grubuna Tülin, “Öğretmenim ben bu resimdeki mevsimi, yaz mevsimine benzettim” biçimdeki eleştirisini yöneltmiştir. Yine aynı resme Fazıl, “Rüzgarı belirtmek için resimdeki çocukların saçları uçuşabilirdi” diyerek, Yusuf ise “Öğretmenim, rüzgar esiyor ya orada rüzgardan yere düşen bir ağaç olabilirdi, ya da yerde uçan yapraklar” diyerek yapılan resmin geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunmuşlardır. Elif ise resimde gördüğü eksiklikleri “Öğretmenim bir de yaprakları yuvarlak yapmışlar” (G, 30.12.2009, s:13:51-13:55) biçimindeki görüşüyle ifade etmiştir.

Sunulardan sonra gözlem formu doldurulacağını söyleme: Öğretmen ressamlarla ilgili sunulara geçmeden önce, sunuların nasıl değerlendirileceğini öğrencilere söylemiştir. Değerlendirmede, “gözlem formu” kullanılacağını hatırlatan öğretmen, bugün değerlendirmelerini yaparken sunulara not vereceklerini değerlendirme aşamasında sık sık hatırlatmıştır. Ayrıca önceki tarihlere ait gözlem formlarını eksiksiz dolduran Yıldızlar grubuna teşekkür etmiş, diğer grupları da eksikliklerini tamamlamaları konusunda uyarmıştır (G, 31.12.2009, s: 15:30).

Gözlem formlarını öğrencilere dağıtma: Öğretmen gözlem formlarını dağıttıktan sonra gruplardan, yapılan sunuları değerlendirmelerini istemiştir. Öğretmen daha önceki derslerde grupların doldurmuş olmaları gereken gözlem formlarında eksikleri olan grupları ve doldurmadıkları tarihleri okumuştur. Örneğin: “Güneş grubu; Cuma günü, dün ve bugün eksik, Kartallar dün ve bugünü dolduruyorlar” biçiminde hatırlatmalarda bulunmuştur. Eksik gözlem formlarını vermeyen gruplardan dosyalarından vermelerini istemiştir (G, 31.12.2009, s: 15:54). Öğretmen, işbirlikli öğrenme ilkelerine göre belirlenen ölçütlere göre hazırlanan gözlem formlarını grupların doldurmalarını sağlamıştır. Sınıfın dünkü derste yaptığı oylamaları sonrasında, dersin başından beri değerlendirdikleri gözlem formlarındaki puanların da bu oylamalara eklenip, iki puanın ortalamasının alınarak, birinci grubun belirleneceğini söylemiştir. Gözlem formlarının doldurulması tamamlandıktan ve sunuların da nasıl değerlendirileceği belirlendikten sonra, gruplar kendi istedikleri sırayla sunularını yapmaya başlamışlardır (G, 31.12.2009, s: 15:31).

İşbirlikli öğrenme gruplarının sunularını yapmaları: Ressamların hayatı, üslubu ve eserleri ile ilgili sunuların sınıfla paylaşılması, gruplardan ikisinin Powerpoint sunusu, bir grubun canlandırma yapması ve bir grubun da hazır olmadığı için sunu yapmaması biçiminde gerçekleşmiştir. Genelde öğrenciler Powerpoint sunularını ve canlandırmayı iş bölümü içinde yapmışlardır. Powerpoint sunusu yapan gruptaki öğrencilerden biri araştırdıkları sanatçının hayatı ile ilgili bilgileri araştırıp sunmuş, diğeri üslubundan örnekler vermiş bir diğeri ise sanatçının resimlerinden örnekleri ya slaytla sunmuş veya da çıktı alarak sınıfa göstermiştir. Çoğu zaman slaytlardaki bilgileri okuma şeklinde sunmuşlardır. Hatta kimi zaman metindeki yabancı kelimeleri okumakta zorlanan öğrencilerde olmuştur. Bu durum daha çok Kartallar grubunun sunusu sırasında, görülmüştür. Bu grupta sunuyu yapan öğrenciler ellerindeki metinlere bakarak sunu yapmayı tercih etmişlerdir. Bunun yanı sıra, hazırladıkları sunuyu önceden okuyup, grup içinde daha belirgin işbirliği yapan, ekrana daha az bakarak, ekrandaki sunuyu kendi cümleleriyle anlatan Dünya grubu da vardır. Sunuyu canlandırma olarak hazırlamayı tercih eden Yıldızlar grubundan bir öğrenci Monet’i canlandırmış diğerleri de onun arkadaşlarını canlandırmışlardır. Diyaloglara ve ortamın hazırlanmasına ilişkin

önceden hazırlık yaptıkları gözlenmiştir. Yaptıkları canlandırmada Monet'in üslubundan ve eserlerinden bahsetmişler, eserlerini sergilemişlerdir. Ancak hayatı ile ilgili herhangi bir bilgi vermemişlerdir. Sunularını hazırlamayan Güneş grubunda ise öğrenciler sunuya hazırlandıklarını, ancak materyallerini evde unuttuklarını ileri sürmüşlerdir (G, 31.12.2009).

Sunularını hazırlamayan Güneş grubunda, devamsızlık yapan öğrenciler nedeniyle grup bilincinin oluşmaması kaynaklı; öğrencilerde verilen sorumlulukları yerine getirememeye, gibi sorunların olduğu gözlenmiştir (G, 30. 12. 2009). Güneş grubunda yaşanan bu tür sorunlara ilişkin, öğretmenin görüşleri aşağıda verilmiştir:

Güneş grubu; eksiklikleri çok fazlaydı, bütün terslikler o grupta oldu gibi gözüküyor. İşte domuz gribi aşısı vurulan öğrenciler gelemeydi, yine rahatsızlık nedeniyle gelemeyen öğrenciler vardı. O grup uygulama aşamasında geri kaldı. Derslere katılmadıkları için iletişimlerini de çok aktif olmadı aralarında, ama en baştaki etkinliklerde iyilerdi. Bir tanesi taşımalı, o zaten egzersiz derslerine katılmadı (ÖG2, 04. 01. 2010).

Öğretmen ve öğrencilerin yapılan sunuya ilişkin görüş bildirmeleri ve eleştiride bulunmaları: Her bir grup sunusunu yaptıktan sonra sınıftaki öğrenciler ve öğretmen yapılan sunuya ilişkin görüş ve eleştirilerini bildirmişlerdir. Öğretmen genellikle yapılan sunuları olumlu bir şekilde eleştirmiş ve eksik gördüğü noktalar varsa onları belirtmiştir. Örneğin: Konuları Monet ile ilgili bir canlandırma yapan Yıldızlar grubunun canlandırması bittikten sonra “Evet, güzel. Başka söylemek istediğiniz bir şey var mı? Mesela işte nasıl resimler yapıyor? Nerede çalışıyor Monet?” (G, 31.12.2009, s:15:38).

Yıldızlar grubunun yaptıkları canlandırmada, daha çok Monet'in birkaç özelliğine yoğunlaşması üzerine öğretmen, diğer özelliklerini gruba soru sorarak anlattırmıştır. Ancak grup öğretmen ve sınıftan gelen sorulara doğru cevaplar vererek sununun eksik yanlarını tamamlamışlardır. (G, 31.12.2009). Öğrencilerin sunulara olan eleştirileri, metinleri okuyamayan öğrencilerin olduğu gruplarda sununun yapılış biçimine yönelik olmuştur. Ancak genel olarak sununun içeriğine yönelik olmuş, içeriğin eksik olduğu ve konularına uyamadığı biçiminde görüşler ortaya çıkmıştır. Sunusunu hazırlamayan Güneş grubuna yönelik de tüm sınıftan eleştiri gelmiştir (G, 31.12. 2009).

Öğrencilerin yapılan sunuları değerlendirmeleri: Öğrenciler yapılan sunuya ilişkin görüşlerini açıkladıktan sonra, gözlem formları ile kendi gruplarını değerlendirmişlerdir (G, 31.12.2009, s: 15:51-15:56).

Grupların puanlarının öğretmen tarafından tek tek duyurulması: Öğretmen öğrencilerin daha önce kapalı oylamayla resimlere verdikleri puanlarla, gözlem formlarındaki puanları toplamış ve ortalamalarını alarak, puanları belirleme yoluna gitmiştir. Öğretmen puanları açıklamadan önce işbirlikli öğrenme sürecini, yaptıklarını ve bu çalışma sonucunda amaçladıklarını genel bir şekilde özetlemiş ölçütleri tekrar hatırlatmış ve birincinin bu puanlar sonucu ortaya çıkacağını söylemiştir. Bu sırada sunusunu yapmayan Güneş grubu mazeretlerini tekrarlamışlardır. Ancak öğretmen sürecin ardışık unsurlardan oluştuğunu dile getirerek sunu yapmamalarının büyük bir eksiklik olduğunu, bu eksikliği kabul etmeleri gerektiğini söylemiştir. Öğretmen sonra puanları hesaplayarak önce kapalı oylama ile verilen sınıf değerlendirme puanlarını açıklamıştır. Gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme sonunda grupların, diğer gruplardan aldıkları puanlar şöyle olmuştur (G, 31.12.2009):

- Yıldızlar grubu: 19
- Kartallar grubu: 63
- Dünya grubu: 42
- Güneş grubu: 34

Öğretmen daha sonra grupların gözlem formlarından elde edilen puanlarla, sınıfın değerlendirme puanlarının ortalamalarını duyurmuştur. Gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme sonunda, grupların kendilerini değerlendirdikleri gözlem formları ve diğer gruplardan almış oldukları puan ortalamaları sonucu gerçek puanları şöyle olmuştur (G, 31.12.2009):

- Yıldızlar grubu: 419
- Kartallar grubu: 398

- Dünya grubu: 382
- Güneş grubu: 359

İşbirlikli öğrenme çalışmasının birincisinin ilan edilmesi, öğrencilerin hepsine ödül verilmesi ve birinci olan gruba artı ödül verilmesi: Öğretmen tarafından gözlem formlarından ve sınıf değerlendirmesinden elde edilen puanlar toplandıktan sonra öğretmen bu işbirlikli öğrenme çalışmasını 419 puan alan Yıldızlar grubunun birinci olarak tamamladığını, ilan etmiştir. Sınıftaki öğrenciler birinci gelen gruba alkışlamışlardır. Daha sonra öğretmen tüm sınıftaki öğrencilere seviyelerine uygun İngilizce hikaye kitabı ödülleri vermiştir. Ve hepsine çalışmaya katıldıkları için teşekkür etmiştir. Birinci gelen grubun öğrencilerine ise her birine birer tane anahtarlık hediye etmiştir. Tüm öğrencilerin birincilerin hediyelerini, sürpriz olduğu için merak ettiği gözlenmiştir. Birinci gelen grup vermiş oldukları puanlar için sınıfa teşekkür etmişlerdir. Böylece gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme uygulaması sonlandırılmıştır (G, 31.12.2009, s: 16: 02).

Gerçekleştirilen İşbirlikli Öğrenme Uygulamasının değerlendirme aşaması, birinci ders Görsel Sanatlar atölyesinde “Resim değerlendirmesi”, ikinci ders Bilgi Teknolojileri sınıfında grupların sunumları yapmaları ve yapılan sunumların değerlendirilmesi olmak üzere toplam iki ders saati yapılmıştır.

4. 2. İşbirlikli Öğrenme Kapsamında Gerçekleştirilen Öğrenci Ürünlerinin Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusu olan, “İşbirlikli öğrenme yöntemi kapsamında gerçekleştirilen öğrenci ürünlerinin özellikleri nedir?” sorusuna yanıt aramak amacıyla, grupların yapmış olduğu sunular değerlendirilmiş ve sunular genel özellikleri bakımından tanıtılmıştır. Kartallar ve Dünya grubu sunularını Powerpoint sunusu şeklinde yapmış, Yıldızlar grubu canlandırma şeklinde gerçekleştirmiştir. Güneş grubu ise sunuya hazırlanmadıklarını söyleyerek sunu yapmamışlar ve süreç sonunda yalnız

ortak resim çalışması ortaya koymuşlardır. Yıldızlar yapmış olduğu drama ve Güneş grubunun yapmış olduğu doğaçlama gözlem verilerine dayalı olarak açıklanmıştır.

Öğrenciler “Doğadan İzlenimler” konusu kapsamında ressamların hayat hikayeleri, üslupları ve eserlerini konu alan toplam üç adet sunu gerçekleştirmişlerdir. Bu üç sununun konusu: Vincent Van Gogh, Camille Pissarro, Claude Monet biçimindedir. İşbirlikli öğrenme sürecinde dört grup olmasına rağmen, Güneş grubu Paul Cezanne konulu sunuyu hazırlayamamışlardır. Bu sununun hazırlanamama nedeni bu grup öğrencilerinin süreç içinde toplu olarak iki derse ve ayrı ayrı bazı derslere hastalıktan dolayı katılamamaları sonucunda grup bilincinin grupta tam olarak oturamamasıdır. Görsel sanatlar dersinde, öğrenciler tarafından gerçekleştirilen sunulara ilişkin; grup adı, sunu konusu, gruptaki öğrenci sayısı, grupta gerçekleştirilen etkinlikler, Çizelge 9’da verilmiştir.

Çizelge 9. Öğrenciler Tarafından Gerçekleştirilen Sunulara İlişkin, Sunu Konusu, Gruptaki Öğrenci Sayısı, Grupta Gerçekleştirilen Etkinlikler.

Grup Adı	Sunu Konusu	Gruptaki Öğrenci Sayısı	Grupta Gerçekleştirilen Etkinlikler
Dünya	Vincent Van Gogh	3	Powerpoint sunusu
Kartallar	Camille Pissarro	3	Powerpoint sunusu
Yıldızlar	Claude Monet	3	Drama
Güneş	Paul Cezanne	4	-

Vincent Van Gogh: Bu etkinlik, ikisi kız ve bir erkek olmak üzere toplam üç öğrenci tarafından; Vincent Van Gogh’un hayat hikayesi, üslubu ve eserleri konularında grup üyeleri arasında paylaşılarak hazırlanmıştır. Grup kendisine *Dünya*, adını seçmiştir. Öğrenciler projelerini altı slayttan oluşan Powerpoint sunusu biçiminde hazırlamışlardır.

İlk slaytta konu adına yer verilmiştir. Sunu içeriği Vincent Van Gogh'un hayat hikayesi ve eserleridir. Son slaytta Van Gogh'un bir adet eserine yer verilmiştir. Grup aslında ressamın daha çok eserini bulduklarını, fakat resimleri slayta getirmek konusunda, internette sorun çıktığını belirtmişler ve yalnızca bir eserini sunuya koyabildiklerini söylemişlerdir. Grup sunularını sınıfa sunarken slayttan okumuşlardır. Dünya grubunun hazırladığı sunu genel olarak değerlendirildiğinde, internetten hazır ve birebir olarak slayta konulduğu anlaşılmaktadır (G, 31.12.2009). Dünya grubunun hazırlamış olduğu Powerpoint sunusu EK-X'da verilmiştir.

Claude Monet: Bu sunu ikisi erkek, biri kız olmak üzere üç öğrenci tarafından hazırlanmıştır. Öğrenciler kendilerine *Yıldızlar* grubu adını seçmişlerdir. Öğrenciler konularını drama biçiminde canlandırarak, sınıfla paylaşmışlardır. Dramada bir öğrenci, Claude Monet'i, bir öğrenci onun hayranını, bir öğrencide onun arkadaşını canlandırmıştır. Öğrencilerin yaptıkları drama yaklaşık beş dakika sürmüştür. Drama Claude Monet adlı ressamın resim yaparken yanına arkadaşı ve ondan sonrada bir hayranının gelmesi ve resimleri ve onun hakkında konuşmaları biçiminde sunulmuştur. Drama esnasında karakterler ressamın resimleri hakkında konuşurlarken resimlerinden örnek çıktılar sınıfa gösterilmiştir (G, 31.12.2009).

Bu canlandırmada verilen ödev olan ressamın hayatı, üslubu ve eserleri ödevlerinden yalnızca ressamın eserleri gösterilmiş ve özelliklerinden biraz bahsedilmiştir. Ressamın hayat hikayesine değinilmemiştir. Grubun yaptığı drama verilen ödev açısından eksik olmasına rağmen sınıf tarafından eğlenerek izlenmiştir. Ancak sonunda bazı öğrencilerden eksikliklere eleştiriler gelmiştir. Öğretmen ise grubun çok çalıştığını belirterek dramayı beğendiğini söylemiş fakat yinede eksikliklerine değinerek drama sonunda grubun ressama ilişkin eklemek istediği bir şey olup olmadığını sormuş, soru-cevap biçiminde gruptan eksik kalan bilgileri sonradan almıştır (G, 31.12.2009). Bu konuda öğretmen ve öğrenciler arasında geçen konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Öğretmen: Evet başka eklemek istediğiniz bir şeyler var mı? Monet ile ilgili, mesela işte nasıl resimler yapıyor? Nerede çalışıyor mesela?

Tülin: Arkadaşlar, Monet daha çok göl kenarlarında ve deniz kenarlarında resimler yapıyor.

(....)

Öğretmen: Fazıl ve Yusuf sizin eklemek istediğiniz bir şeyler var mı? Monet ile ilgili.

Fazıl: Deniz kenarlarında resimler yapmıştır. Bir de güneş ışığının değişen etkilerine göre gökyüzünde farklı renkler kullanmıştır.

Öğretmen: Evet, renkleri diyor arkadaşımız, karışık olarak kullanmıştır.

Tülin: Ayrıca Monet çok farklı renkler kullanıyor mesela, gökyüzü aslında mavi beyaz görünüyor ancak, Monet mor, yeşil gibi farklı renkler kullanmıştır (G, 31. 12. 2009, s:15:38-15:40).

Camille Pisarro: Bu sunu konusu biri kız ve ikisi erkek olmak üzere üç öğrenci tarafından hazırlanmıştır. Öğrenciler gruplarına *Kartallar*, adını vermişlerdir. Öğrenciler hazırladıkları Powerpoint sunu içeriğini, Pisarro'nun resimlerinden oluşan toplam altı adet slayttan oluşturmuşlardır. Sununun geri kalan kısmının yani ressamın hayat hikayesi ve üslubu kısmını hazırlamış oldukları araştırmalardan okuyarak tamamlamışlardır. Ancak okudukları metinde çok fazla yabancı kelime olduğu için, okumakta zorluk çektikleri gözlenmiştir. Okumakta zorluk çektikleri kısımları öğretmen düzelterek tamamlamıştır. Kartallar grubunun hazırlamış olduğu Powerpoint sunusu EK-IX'da verilmiştir. Resimleri slayttan sunarken ise öğretmen ressamın üslubu hakkında bazı sorular yönelmiştir, grubun bu sorulara doğru cevaplar vermesi, ressamın üslubunu anladıklarını göstermektedir (G, 31.12.2009). Bu konuda öğretmen ve öğrenciler arasında geçen konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Öğretmen: Pisarro'nun en belirgin özelliği ne sizce çocuklar?

Kartallar: Ağaçları uzun bir biçimde yapması.

Öğretmen: Evet ağaçları belirgin değil mi? Resimlerinde ağaçları uzun yapmayı tercih ediyor.

Ömer: Genellikle resimlerinde, uzaktan bakarak çizmiş insanları (G, 31. 12. 2009, s: 15:43)

Paul Cezanne: Bu ressam sunu konusu olarak, ikisi kız ve ikisi erkek olmak üzere dört kişiden oluşan *Güneş* grubuna verilmiştir. Güneş grubu bu sunuya hazırlanamadıklarını sunuların yapılacağı gün söylemişlerdir. Ancak bu grubun üç üyesinin öğretmenin grupları sunularına hazırlanmak için "Bilgi Teknolojileri Sınıfı"na aldığı araştırma saatinde sunularını araştırdıkları gözlenmiştir. Öğretmen neden hazır olmadıklarını

araştırdıklarını gördüğünü sorduğunda, sunu materyallerini toparlayamadıklarını söylemişlerdir. Güneş grubunun üyelerinden biri taşımalı öğrenci olduğundan bu öğrenci süreçteki sekiz dersten oluşan egzersizlere katılamamıştır. Ayrıca geri kalan grup üyelerinin ikisi, rahatsızlığı; biri domuz gribi aşısı olması sebebiyle, uygulama aşamasındaki iki derse katılamamışlardır. Bu nedenle bu grupta grup bilincinin tam oturmadığı gözlenmiştir. Sunu yapılacağı gün taşımalı öğrencinin olmaması sebebiyle grup üç kişi olarak derse katılmıştır. Öğretmen araştırdıklarından akıllarında kalanları soru- cevap yöntemiyle grup üyelerine sormuştur. Grup üyeleri öğretmenin sorduğu sorulara kısmen doğru cevaplar vermişlerdir (G, 31.12.2009, s: 15:48-15:51).

4. 3. İlköğretim Altıncı Sınıf Görsel Sanatlar Dersi'nde Gerçekleştirilen İşbirlikli Öğrenme Sürecinin Öğrencilerin Resimsel İfade Becerilerine Yansımına İlişkin Bulgular

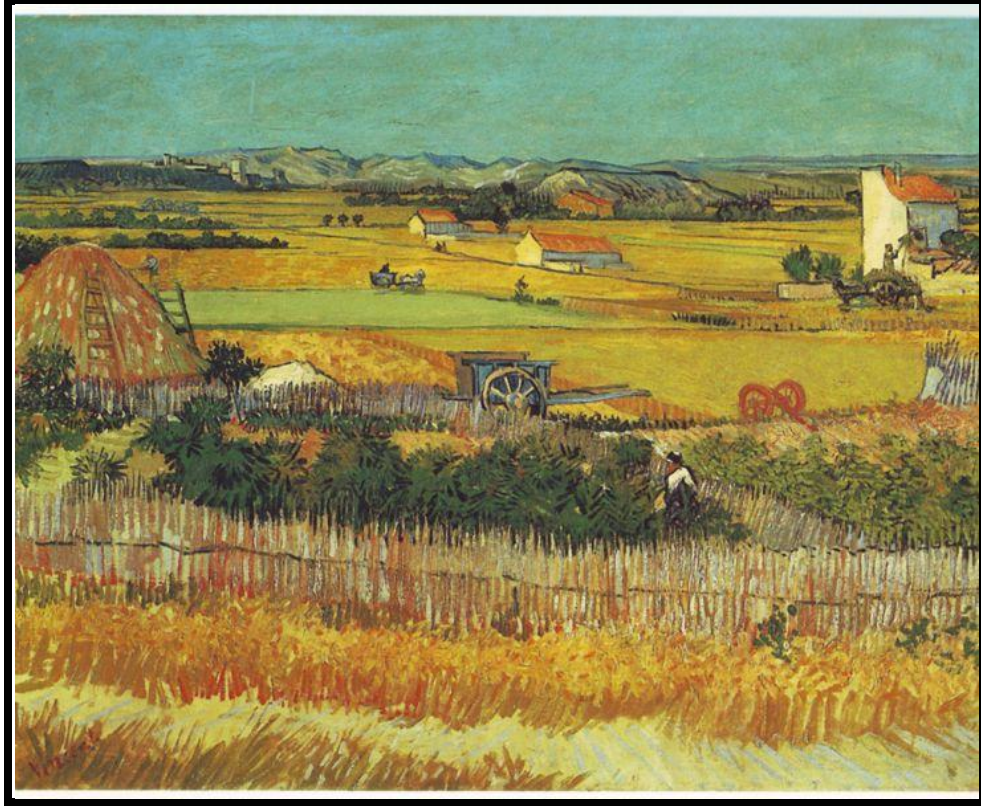
Araştırmannın beşinci sorusu olan, “İlköğretim altıncı sınıfta gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme süreci öğrencilerin resimsel ifade becerilerine nasıl yansımaktadır? Sorusunun yanıtı katılımcı gözlem, grupların yapmış oldukları ortak resimlerin “eser analizi” yöntemi temel alınarak betimlenmiştir. Öğretmen ve öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilere dayalı olarak veriler desteklenmiştir. Buna göre gruplar işbirlikli öğrenme sürecinin uygulama aşamasında ortak bir resim meydana getirmişlerdir. Bu ortak resimde süreçte yapmış oldukları etkinliklerden, katılmış oldukları çalışmalardan, öğrendikleri bilgilerden bir sentez oluşturmuşlardır. Grup bilinciyle davranarak, kendi grupları, diğer gruplarla etkileşerek öğretmenin rehberliğinde, grupça yapılmış dört adet resim oluşturmuşlardır. Bu resimler “Mevsimler” konusu temel alınarak, izlenimci ressamların, etkilerini yansıtarak oluşturulmuştur. Aşağıda ortak resimler değerlendirilmiş ve genel özellikleri bakımından tanıtılmıştır. Grupların resimleri ve değerlendirmeleri aşağıda verilmiştir.

Öğrenciler grup olarak “Mevsimler” konusu kapsamında izlenimci ressamların etkilerini yansıtarak, toplam dört adet resim gerçekleştirmişlerdir. Bu dört resmin ve resmi yapan grubun isimleri sırasıyla şöyledir: Dünya grubu-sonbahar, Yıldızlar grubu-kış, Kartallar grubu-ilkbahar ve Güneş grubu-ilkbahar mevsimlerini yapmışlardır.

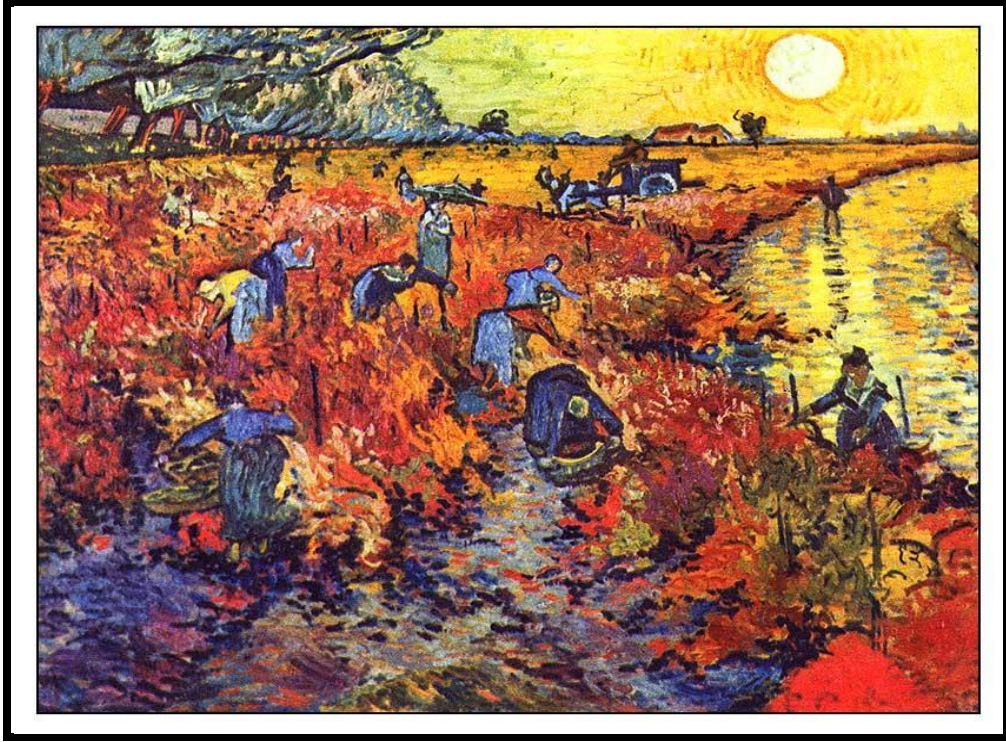

Resim 4. Dünya Grubu ve Sonbahar Resmi, (100-70 cm)

Dünya grubunun resminde sonbahar teması seçilmiştir (Resim 4). Resimde ikiye bölünmüş kompozisyon dikkat çekmektedir. Renk bakımından canlı ve sonbahar temasını vurgulayacak sarı, kırmızı, kahverengi renk armonileri dikkat çekmektedir. Resim açık- orta-koyu ilişkisi bakımından başarılıdır (Resim 5 ve 6). Resimde Van Gogh'un gökyüzündeki ve resmin alt kısmındaki etkileri belirgindir. Ayrıca Pissarro'nun resimlerinde (Resim 8) kullanmış olduğu ağaçların biçiminden öğrencilerin etkilendiği görülmektedir. Resmi ikiye ayıran sarı renkli yol da yine Van Gogh'un "Tarlalar" resminden etkilenecek yapılmıştır. Ressamlardan etkilenme konusunda, Dünya grubunun sözcüsü Melek, "Biz gökyüzünü Van Gogh'a benzettik, ağaçlarımızı da Pissarro'ya benzettik" (G, 30. 12. 2009, s: 13:50) biçiminde resimlerinde etkilendikleri ressamı belirtmiştir. Figürlerin bazılarında orantı bozuklukları olmasına rağmen resim kullanılan renkler bakımından başarılı bir resimdir. Resimde etkilenilen Van Gogh ve Pissarro'nun resimleri aşağıda verilmiştir.

Resim 5. Van Gogh "Tarlalar"

Resim 6: Vincent Van Gogh "Tarlada Çalışanlar"

Resim 7. Vincent Van Gogh "Dinlenenler"

Resim 8. Pissarro "Bir Sonbahar Günü"

Resim 9. Kartallar Grubu “İlkbahar Resmi”, (100-70 cm)

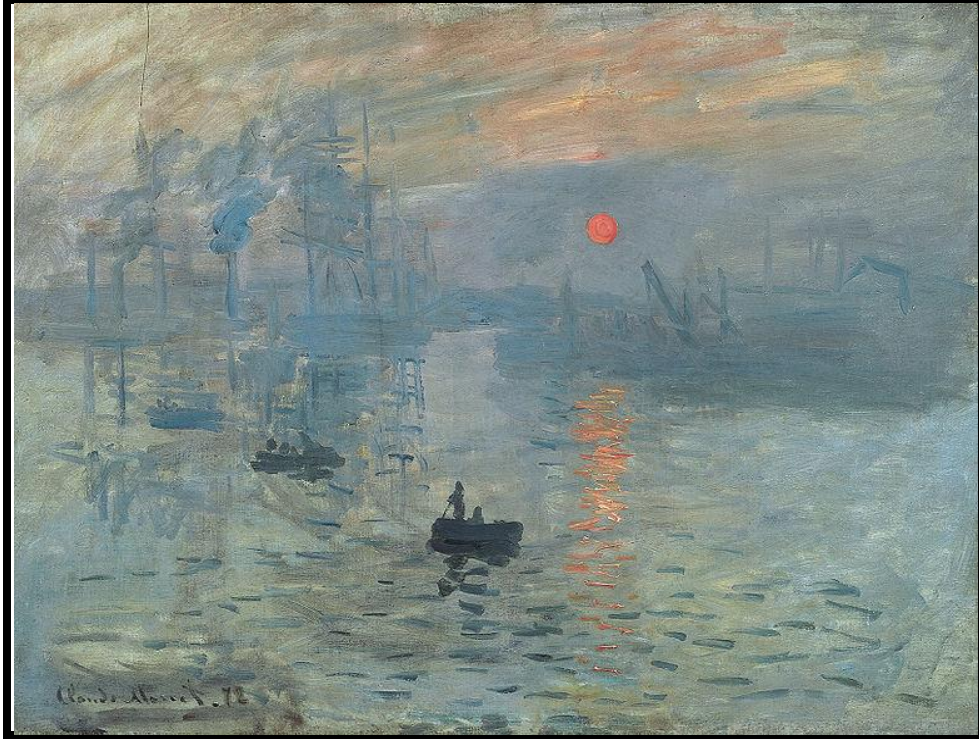
Kartallar grubunun resmi ilkbahar konusunda yapılmıştır (Resim 9). Bunu resimdeki bahar dalından yeşilin bol kullanılmasından anlayabiliyoruz. Kompozisyon olarak resmin solunda görülen bahar dalı açık kompozisyon kullanılarak yapılmıştır. Bu da resimde ön plan, arka plan ilişkisi yaratmıştır. Ayrıca ağaçların arka arkaya yapılması ve arkadaki ağaçların gövdelerinin görülmemesi tepede kullanılan renkler resimde bir espas (ön plan-arka plan ilişkisi) etkisi yaratmıştır. Resim açık-orta-koyu ilişkisi bakımından başarılıdır. Renk karışımlarında özellikle gökyüzünde ve aşağıdaki dereye Monet’in “İzlenim” (Resim 10) ve Cezanne’nin “Yaz Manzarası” (Resim 11) resimlerinden etkilenilmiştir. Bu konuda öğretmen ve Kartallar grubunun sözcüsü olan Furkan adlı öğrenci arasında geçen konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Furkan: Biz aslında bütün sanatçıların, ressamların modellerini kullandık, mesela gökyüzünde karıştırdık renkleri, güneşte de.

Öğretmen: Evet bu etkiler hangi ressamda daha belirgin?

Furkan: Monet’de (G: 30. 12. 2009, s: 13:47).

Resimde etkilenilen Monet'in ve Cezanne'nin eseri aşağıda verilmiştir.

Resim 10. Monet "İzlenim"

Resim 11: Cezanne, "Yaz manzarası"

Resim 12. Yıldızlar Grubu “Kış Resmi”, (100-70 cm)

Yıldızlar grubunun resmi kış mevsimi konusunda yapılmıştır (Resim 12). Resimde perspektif etkisi, derinlik ve ön arka ilişkisi belirgin şekildedir. Renk bakımından canlı renkler kullanılmıştır. Kış mevsiminin renk armonileri, renk karışımlarıyla vurgulanmıştır ve resimde kullanılan renkler mevsimin özelliklerini yansıtmaktadır. Açık-orta-koyu ilişkisi başarılıdır. Figürler orantılı olarak yapılmıştır. Renk karışımları bakımdan Monet’in kış resminden (Resim 13) etkilenilmiştir. Yıldızlar grubunun sözcüsü olan Tülin bu konudaki görüşlerini, “*Gökyüzündeki renklerde Monet den etkilendik* (G, 30. 12. 2009, s: 13: 43- 13:44)” biçiminde ifade etmiştir. Yıldızlar grubu üyeleri kendi aralarında görev dağılımı yapmışlar ve grup üyelerinden Fazıl, çizim görevini; Tülin ve Yusuf ise boyama görevini üstlenmişlerdir. Resmi yaparken, paylaştıkları görevler konusunda, Yıldızlar grubundan Fazıl ve Yusuf’un görüşleri aşağıda verilmiştir:

Çizimi ben yaptım, arkadaşlarıma da şuraları da siz boyayın dedim. Arkadaşlarımin kafasında çok güzel boyama şekilleri vardı. Çok güzel boyadılar (Fazıl, 31. 12. 2009). Ben baştan dedim, ben çizmek istemiyorum dedim. Ben boyamak istiyorum dedim. Sonra Tülin, ben çizmek istiyorum dedi. Fazıl, Tülin’den daha iyi çiziyor. Sonra Tülin bir gün gelmemişti. Fazıl da çizdi, sonra geldiğinde güzel olmuş dedi, o da beğendi (Yusuf, 31. 12. 2009).

Resim 13. Monet “Bir Kış Günü”

Resim 14. Güneş Grubu “İlkbahar Resmi”, (100-70 cm)

Güneş grubunun resmi, ilkbahar konusunda yapılmıştır (Resim 14). Grup resmi ilkbahar konusunda ve hayali öğeler kullanarak yapmıştır. Bunun için resimlerini “Bir Çocuğun Rüyası” biçiminde açıklamışlardır. Resimde belirgin olarak zıt renkler kullanılmıştır. Zıt renklerin kullanımı, yeşil ve kırmızılardan aynı zamanda resmin sağındaki mavi ve turunculardan belirgin olarak görülmektedir. Ancak resim ilkbahar konusunu yansıtamamaktadır. Arka plandaki ağaçların boyamasında kullanılan farklı renkler, öndeki ağacın yapraksız oluşu sonbahar mevsimini çağrıştırmaktadır. Resmin sağında kullanılan kiraz simgesi yaz mevsimini çağrıştırmaktadır. Bu nedenlerden dolayı resim gerçekçi bir gözle değil hayali bir takım öğeler kullanılarak yapılmıştır. Açık-orta-koyu bakımından yetersizdir. Resmin ilkbahar konusunu yansıtmamasıyla ilgili Güneş grubundan Gülay adlı öğrenci, “*Öğretmenim mesela biz ilkbahar resmini yapmak istemiştik. Oradaki ağaç sonbahar ağacı oldu, yaprakları dökük. Bir de balkabağı yazın olduğu için resim ilkbahara benzemedi* (Gülay, 31. 12. 2009)”. Yine bu konuya ilişkin, öğretmen öğrenci diyalogları aşağıda verilmiştir:

Öğretmen: (Sınıfa soruyor.) Evet, sizce bu resim hangi mevsimi çağrıştırıyor bize? Söyle Furkan.

Furkan: Üç mevsimi öğretmenim. Söyleyebilir miyim? Hangi mevsimler olduklarını?

Öğretmen: Üç mevsimi mi?

Furkan: Yaz, ilkbahar, sonbahar.

Öğretmen: Yaz, ilkbahar, sonbahar birlikte gibi mi olmuş?

Sema: Yaz, resimdeki meyvelerden dolayı yaz gibi olmuş (G, 30. 12. 2009, s: 13:41).

4. 4. Öğrencilerin İşbirlikli Öğrenme Sürecine ve Geliştirdikleri Ürünlere İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu olan, “Öğrencilerin işbirlikli öğrenme sürecine ve geliştirdikleri ürünlere ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna yanıt aramak amacıyla sınıfta örneklem olarak belirlenen dokuz öğrenci ile yarı- yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen verilere betimsel analiz yapılmış, analiz sonucu görüşmelerdeki sorular temel alınarak sunulmuştur. Öğrencilerin görüşmelerdeki sorulara verdikleri yanıtların frekansları hesaplanarak

çizelgeleştirilmiştir. Çizelgelerin yorumlanmasında, öğrencilerin görüşmelerdeki sorulara verdikleri yanıtlardan, araştırmacı günlüğünden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Öğrencilerin, “Görsel Sanatlar dersi’nde işbirlikli öğrenme ile yaptığınız çalışmaların önceki derslerinize göre hangi özellikleri sizin için farklıydı?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 10’da verilmiştir.

Çizelge 10. Öğrencilerin, “Görsel Sanatlar Dersinde İşbirlikli Öğrenme Yöntemi ile Yaptığınız Çalışmanın Önceki Derslerinize Göre Hangi Özellikleri Sizin İçin Farklıydı?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Görsel Sanatlar dersi’nde işbirlikli öğrenme ile yaptığınız çalışmaların önceki derslerinize göre hangi özellikleri sizin için farklıydı?	
	f
Grup olarak çalıştık	8
Ressamlardan etkilendik	1
Toplam	9

Öğrencilerin tümüne yakın bir bölümü, işbirlikli öğrenme yöntemi ile işledikleri Görsel Sanatlar dersi’nin daha önceki dersleri ile farklarını “grup olmaları” biçiminde vurgulamıştır. Sadece bir öğrenci ilk defa bu derste ressamlardan örnek aldıklarını söylemiştir.

Öğrenciler Görsel Sanatlar dersinde gerçekleştirdikleri, işbirlikli öğrenme süreci ile diğer derslerdeki süreçlerin kimi farklılıklar içerdiğini söylemişlerdir. Öğrencilere göre; işbirlikli öğrenme sürecinde, ressamları tanıma, herkesin fikrini alma, daha güzel resimler otaya çıkarma, grupla ve karşı cinsle çalışmayı öğrenme. Görsel sanatlar dersini daha eğlenceli bulma gibi yönlerden, işbirlikli öğrenme farklılık göstermektedir.

İşbirlikli Öğrenme sürecinde diğer derslere göre ressamları daha iyi tanıdıklarını belirten öğrencilerden Melek, *Bu uygulama sonucunda eserleri ve sanatçıları daha iyi tanıdık, gördük, resim yapan sanatçıların özelliklerini gördüm* (Melek, 31.12.2009) biçiminde görüş bildirmiştir. Furkan, *Bunda değişik ressamları tanıdık, değişik ressamların ne çeşit resim yaptıklarını tanıdık, yapış şeklinde de biz ressamların çizdikleri şekilleri kullanarak resim yaptık* (Furkan, 31.12.2009) biçimindeki görüşüyle

Görsel Sanatlar dersindeki İşbirlikli öğrenme uygulamasının diğer derslerden farkını belirtmiştir.

İşbirlikli Öğrenme sürecinde diğer derslere göre daha güzel resimler ortaya çıkardıklarını ve bu dersi daha eğlenceli bulduklarını ifade eden, öğrencilerden Fazıl, *Farkı, grupla yaptığın resim bir başka oluyor, daha çok eğleniyorsun, daha güzel oluyor. Renklerin uyumunu falan daha güzel yapıyorsun, Herkesin kendine özgü katkıları oluyor resme, ama kendi resminde böyle sadece kendin yapmış oluyorsun, kendi renklerini kendin beğeniyorsun, en önemlisi de eğlenemiyorsun* (Fazıl, 31.12.2009) biçiminde görüş bildirmiştir. Faruk, *Daha güzel bir resim ortaya çıkarttık, ilk defa ressamlardan örnek aldık* (Faruk, 31.12.2009) biçiminde görüşünü ifade etmiştir. Melek ise derste eğlendiğini, *Çok zevkli geçti, arkadaşlarımızla grup olmaktan çok memnunum. Canser öğretmenime teşekkür ediyorum, bu etkinliği yapması çok iyi oldu, çok güzel bir resim oldu bence* (Melek, 31.12.2009) biçiminde belirtmiştir. İşbirlikli Öğrenme sürecinde grupla ve karşı cinsle çalışmayı öğrendiğini söyleyen öğrencilerden Sema görüşlerini aşağıdaki biçimde ifade etmiştir:

Farkı arkadaşlarımıza daha yakın olduk, daha iyi nasıl resim yaptıklarını öğrendik, fikirlerini öğrendim, onlarla çalışmayı öğrendim. Grubumuzda mesela erkek arkadaşlarımız vardı. Ben önceden onlarla çalışmıyordum, aynı gruba bile girmiyordum, fakat bu derste erkeklerle de dostluk kurulabileceğini öğrendim. Sonra derste ayrı ayrı fikirlerle resim yapıyorduk, fikirlerimizi birleştirerek çok güzel bir resim ortaya çıkardık (Sema, 31.12.2009).

Görsel Sanatlar dersinde “işbirlikli öğrenme uygulamasının daha önceki derslerinden farkı”na ilişkin öğrenciler farklı görüşler de bildirmişlerdir. Örneğin, Ömer, *Önceki derslerimizde büyük kağıtlara resim yapmıyorduk, grupla resim yapmıyorduk, grup iletişimimiz pek olmamıştı* (Ömer, 31.12.2009) biçiminde görüş belirtirken; Elif, *Daha önceden slayt gösterisi ile yapmıyorduk şimdi öyle yaptık, resimleri belirledik gördük, renkleri tanıdık bunları ilk defa yaptık* (Elif, 31.12.2009) biçimde görüşlerini ifade etmiştir. Gülay, *Önceden tek tek çalışıyorduk, şimdi grupla çalıştık, herkesin değişik değişik yapabileceği şeyler var, hepsini katarak bir resim yaptık* (Gülay, 31.12.2009) biçimindeki görüşleriyle fikirlerini birleştirdiklerini ifade etmiştir.

Öğrencilerin, “Sınıfta işbirlikli çalışırken kendinizi nasıl hissettiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları, Çizelge 11’de verilmiştir.

Çizelge 11. Öğrencilerin “Sınıfta İşbirlikli Çalışırken Kendinizi Nasıl Hissettiniz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

İşbirlikli çalışırken kendinizi nasıl hissettiniz?	f
İyi hissettim	8
İyi hissetmedim	1
Toplam	9

Öğrencilerin “Sınıfta İşbirlikli Çalışırken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin belirttikleri görüşlerin 8’i iyi hissettim, 1’i iyi hissetmedim biçimindedir.

Bu soruya ilişkin öğrencilerin çoğu iyi hissettiklerini, bazıları çalışmanın başlarında kötü hissetseler de daha sonra grup iletişimi ile bu sorunun üstesinden geldiklerini belirten öğrencilerden Sema, *Çok mutluydum, bazen resimde kötü ve beğenmediğim yerler olsa da yinede onları hatalarımı düzelttim arkadaşlarımdan da özür diledim, bazen baya sinirli oluyordum, güzel bir resim ortaya çıkarttık* (Sema, 31.12.2009) biçiminde görüşlerini belirtmiştir. Melek, *çok güzel hissettim, arkadaşlarımla beraber çok zevkli geçti. Bazen arkadaşım gelmedi, bazen geç kaldık ancak hep birlikte üstesinden geldik* (Melek, 31.12.2009) biçiminde görüşlerini ifade etmiştir. Furkan, *Baştan resim kağıdı büyüktü tek başıma nasıl yapacağım diye düşündüm ilk baştan böyle düşündüm, sonda grupta olunca daha kolay ve güzel oldu* (Furkan, 31.12.2009) biçiminde grup olarak çalışınca resim yapmanın kolaylaştığını belirtmiştir.

Fazıl, işbirlikli öğrenme uygulamasında kendini nasıl hissettiğini aşağıdaki biçimde ifade etmiştir:

Ben biraz heyecanlandım, ilk başta yaptığımız çalışmalarda eskizlerde, ben onları beğenmemiştim, ondan sonra bir daha yapalım demiştim arkadaşlarıma, arkadaşlarımda tamam dedi. Sonra bir daha yaptık, sonra onu da beğenmedik. Sonra resme döndük, çalışma sonradan güzelleşmeye başladı (Fazıl. 31.12.2009).

İşbirlikli öğrenme çalışması sırasında kendimi iyi hissetmedim diyen Güneş grubundan Elif görüşlerini, *Kendimi pek fazla iyi hissetmedim, grubumuzun üyeleri birbirine sormadan hareket ediyordu. Kararlar veriyordu. Resmimizi yaparken de, görevleri paylaşırken de* (Elif, 31.12.2009) biçiminde belirtmiştir.

Öğrencilerin “Yaptığımız işbirlikli öğrenme çalışması sırasında, ne tür sorunlar yaşadınız? Sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 12’de verilmiştir.

Çizelge12. Öğrencilerin “Yaptığımız İşbirlikli Öğrenme Çalışması sırasında Ne Tür Sorunlar Yaşadınız? Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Yaptığımız İşbirlikli öğrenme çalışması sırasında ne tür sorunlar yaşadınız?	f
Grup içi resim yaparken tartışma	4
Yapılan resimden memnun olmama	2
Sununun bir kısmının bilgisayarda bozulması	1
Görev paylaşımında sorun çıktı.	1
Sorun yaşamadık	1
Toplam	9

Bu soruya öğrencilerden 4’ü grup içinde resim yaparken çeşitli konularda tartıştık, 2’si yapılan resimden memnun olmadık, 1’i hazırladıkları sunum bir kısmının bilgisayarda bozulması, 1’i görev paylaşımında sorun çıktı ve 1’i sorun yaşamadık biçiminde yanıtlamışlardır.

Öğrencilerin, işbirlikli öğrenme süreci sırasında yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşleri farklılık göstermekle birlikte; öğrenciler sırasıyla, resim yapma esnasında çıkan tartışmalar, yapılan resimden başlangıçta memnun olmama gibi sorunları öncelikle belirtmişlerdir. Bunların dışında yaşanan sorunlar sırasıyla, bilgisayar kullanımına ilişkin yetersizlikler ve görev paylaşımında yaşanan sorunlardır.

İşbirlikli öğrenme sürecinde, grup içi tartışmaların belirgin bir şekilde yaşandığı Kartallar grubundan Furkan süreçte yaşanan sorunlara ilişkin görüşlerini, *Resim yapmadan önce, hangi resmi yapalım diye çok tartıştık, ilk önce bir arkadaşımız yoktu, o gelince de bizim yaptığımız şeyleri yeniden beraber karar verdik, onunla da tartışma oldu. Nasıl yapacağımızı tartıştık sonra düzelttik. Arada bir arkadaşlarla tartışırken çok ses yapıyoruz diye diğer gruplardan şikayet geldi. Orada biz de sonra onları şikayet*

ettik (Furkan, 31.12.2009) biçiminde ifade etmiştir. Yine Kartallar grubundan Ömer yaşadıkları sorunları şöyle açıklamıştır:

İlk önce anlayamadık, Furkan'la bir dediğimiz, bir dediğimizi tutmuyordu. Önce kalemle bir şeyler yapıyorduk. Sonra bir bakıyorduk Furkan başka şeylerle uğraşiyor. Görev paylaşımında da sorunlar çıktı. İlk önce sözcü olmak için sorunlar çıktı, sonradan yazı-tura yaptık seçtik. Sonradan kendimize ayrı ayrı görevler verdik. Sonradan biraz düzeldi. Birbirimize daha iyi davrandık (Ömer, 31.12.2009).

Ömer'in görüşlerinden görev paylaşımında da sorun yaşadıklarını ve bu sorunu da grup içinde kendi belirledikleri yollarla çözdükleri anlaşılmaktadır. Resimlerini başta beğenmediğini söyleyen Melek, sonradan; *ilk önce yaptığımız resimden pek memnun olmamıştık, sonradan Canser öğretmenin yönlendirmesi güzel olduğunu fark etmemizi sağladı* (Melek, 31.12.2009) biçiminde görüş bildirmiştir. Resim yaparken yaşadıkları sorunlara ilişkin Sema ise görüşlerini, *resim yaparken herkesin farklı bir fikri olduğu için bazı yerleri hiç düşünmemiştik. Mesela bir yeri boyarken baya renk kattık. Arkadaşlarımdan bazıları beğenmedi. Sonradan çok kötü gibi görsek de aramızda yine görev paylaştık ve düzeltebiliriz dedik* (Sema, 31.12.2009) biçiminde belirtmiştir.

Bilgisayar kullanmadaki yetersizliklerinden dolayı sunularının bozulduğunu söyleyen öğrencilerden Faruk, *aslında resimleri sunarken bazı sorunlar yaşadık, yazı yazarken sunumuzun bir kısmı bozulduğu için sorun yaşadık* (Faruk, 31.12.2009) diye görüşlerini ifade etmiştir. Görev paylaşımında grupta bazı sorunlar çıktığını ifade eden Gülay, *görev paylaşımında biraz sorun çıktı mesela Doğan'a görev kalmamıştı o yüzden, o bana yardım ediyordu. O konuda biraz sorunlar çıktı* (Gülay, 31.12.2009) biçiminde görüşlerini belirtmiştir.

Öğrencilerin, “ İşbirlikli öğrenme çalışması sonrasında resimsel ifade becerinizin ne yönde değiştiğini düşünüyorsunuz? Sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 13'te verilmiştir.

Çizelge 13. Öğrencilerin, “İşbirlikli Öğrenme Çalışması sonrasında Resimsel İfade Becerinizin Ne Yönde Değiştiğini Düşünüyorsunuz? Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

İşbirlikli öğrenme çalışması sonrasında resimsel ifade becerinizin ne yönde değiştiğini düşünüyorsunuz?	
	f
İyi yönde gelişti	7
İyi yönde gelişmedi	2
Toplam	9
Eğer katkısı olduysa bunu yaptığımız hangi çalışmaya bağlıyorsunuz?	
	f
Ressamların resimlerini inceleme	3
Yaptığımız dramalar	3
Eser yapbozu	2
Slayt gösterisi	1
Toplam	9

Öğrencilerin tüme yakını işbirlikli öğrenme çalışması sonrasında, resimsel ifade becerilerinin iyi yönde gelişme gösterdiğini söylemiştir. İyi yönde gelişmediğini söyleyen Güneş grubundan Elif ise onunla yapılan görüşmede, bunu grupta bir türlü sağlanamayan grup iletişimine bağlamıştır. Ancak, eser yapbozu uygulamasında çok eğlendiklerini söylemiştir (Elif, 31.12.2009). Elif ile aynı görüşte olan yine aynı grupta bulunan Gülay resimsel ifade becerisinin iyi yönde gelişmediğini, *Biraz gelişti, yani bu resimde güzel oldu da daha önceden tek başıma yaptığım resimler daha güzel oluyordu* (Gülay, 31.12.2009) biçiminde görüşlerini ifade etmiştir. O da aynı Elif gibi iyi yönde gelişmedi düşüncesine karşın, slayt gösterisinin resimsel ifade becerisine katkısı olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerden resimsel ifade becerilerinin iyi yönde geliştiğini düşünenler, buna hangi uygulamanın katkısı olduğu konusunda ise farklı görüşler belirtmişlerdir. Öğrencilerden üçü ressamların resimlerini incelemenin, üçü yaptıkları dramaların, ikisi eser yapbozu'nun ve biri de slayt gösterisinin, resimsel ifade becerilerini geliştirmekte katkısı olduğunu belirtmişlerdir.

Öğrencilerden Fazıl ressamların resimlerinden etkilendiğini aşağıdaki görüşleriyle açıklamıştır:

Evet, geliştiğini düşünüyorum, biz buz rengini, hava rengini bilmiyorduk. Monet'in resmindeki gökyüzüne baktık. Oradaki etkilenmeden sonra bizde böyle yapalım dedik. Ben orada yeşille maviyi görmüştüm. Sonra arkadaşlarım moru da katalım, mor da güzel olur dedi. Sonra biz moru da kattık. Sonra bir hafta geçti sarıyı da denedik. Çok güzel oldu (Fazıl, 31.12.2009).

Melek, resim yeteneğinin ressamlardan etkilenerek, tekniklerini fark ederek geliştiğini, ve çeşitli yönlerinin de işbirlikli öğrenme çalışması sayesinde geliştiğini aşağıdaki görüşleriyle açıklamıştır:

Mesela ressamların nasıl resim yaptıklarını, nasıl teknikler kullandıklarını bilmiyordum, fark etmemiştim. Bu çalışma sonucunda nasıl yaptıklarını fark ettim, mesela, dramalar konuşma konusunda yeteneğimi çok geliştirdi. Çok heyecanlıydım ben konuşmaya kalksam, slayt gösterisi de çok muhteşem olmuştu (Melek, 31.12.2009).

Sema, *Ressamları inceleyerek, hepsinin nasıl resim yaptığını gördük. Resimlerini renkleri birbirine karıştırarak yaptıklarını gördük mesela dramalarda ben hiç canlandırma yapamazdım, çok utanırdım ama bir iki kez yaptıktan sonra alıştım. Sınıf ortamında hiç utanmadım* (Sema, 31.12.2009) biçimindeki görüşleriyle Melek gibi sadece resimsel yeteneğinin değil diğer yönlerinin de geliştiğini belirtmiştir. Yine resim yeteneğinin iyi yönde geliştiğini düşünen Faruk, *insanları o kadar güzel yaptığımı düşünmüyordum, şimdi daha güzel yaptığımı düşünüyorum* (Faruk, 31.12.2009) diyerek görüşlerini ifade etmiştir.

Öğrencilerin "İşbirlikli öğrenme çalışması sonrasında neler öğrendiniz?" sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 14'te verilmiştir.

Çizelge 14. Öğrencilerin, “İşbirlikli Öğrenme Çalışması Sonrasında Neler Öğrendiniz? “Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

İşbirlikli öğrenme çalışması sonrasında neler öğrendiniz?	f
Ressamların resimlerini incelemek	6
Grup iletişimi	2
Renkler ve izlenimcilik	1
Toplam	9

Öğrencilerin İşbirlikli öğrenme çalışması sonrasında neler öğrendiklerine ilişkin belirttikleri görüşleri farklılık göstermiştir. Öğrencilerin 6’sı ressamların resimlerini incelemeyi, 2’si grup iletişimini ve 1’i’de renkleri ve izlenimciliği öğrendiğini belirtmiştir.

Ressamların resimlerini incelemeyi öğrendiğini söyleyen Furkan bu görüşünü, *Bizim araştırdığımız Pisarro’nun resimlerinden yapmıştık onlardan etkilendim, çok güzeldi sonra birde onun yaptığı çalışmalardan incelemeyi öğrendim* (Furkan, 31.12.2009) biçiminde ifade etmiştir.

Öğrencilerden Sema neler öğrendiğini şöyle ifade etmiştir:

Bizim grubumuzda araştırdığımız ressam Van Gogh’tu. Tabi Van Gogh’u araştırırken de hem kendi görevimden, hem de arkadaşlarımdan görevlerinden çok şey öğrendim. Van Gogh’un resimlerinden etkilendim, önceden onun resimleri hakkında, nasıl resim yaptığı hakkında bir bilgim yoktu, esinlenmiyordum. Kendime göre resimler yapıyordum, ama şimdi diğer ünlü ressamların resimlerini bilerek, üsluplarından esinlenerek resimler yapmaya başladım ve bu şekilde daha güzel resimler yaptığıma inanıyorum (Sema, 31.12.2009).

Renkleri ve ressamları arkadaşlarının sunusundan daha iyi öğrendiğini söyleyen Gülay bu görüşünü, *Arkadaşlarımızın sunusundan Van Gogh’un çizgili üslubunu ve ressamları tanıdık. Renkleri mesela renkleri karıştırdığımızda daha güzel etkiler oluştuğunu. Karışık renklerle daha güzel olduğunu, sade olunca o kadar güzel olmuyor. Karıştırınca daha güzel oluyor* (Gülay, 31.12.2009) biçiminde ifade etmiştir.

Fazıl ise, işbirlikli öğrenme sürecinde renkleri ve izlenimciliği öğrendiğini aşağıdaki görüşleri ile ifade etmiştir:

İşte biz, açık ve koyu renkleri öğrendik, bu renklerin resimdeki önemini anladık. Çalışma kağıtların da, Monet ve izlenimciliği öğrendik. İzlenimcilikteki eserleri öğrendik. Sonra ödevlerimizi yaptık. Resmimizi de onlara göre yapmaya çalıştık, sonuçta bu resim ortaya çıktı (Fazıl, 31.1.2009).

Yusuf, *Grupla çalışırken çok şey öğrendim. Ressamları öğrendim. Başta o evleri yapamayacağımı düşünmüştüm sonradan Fazıl'ın aklına onları yapmak geldi. Çizemedim ilk başta, biraz eğik çizdim sonradan birlikte düzelttik* (Yusuf, 31.12.2009) biçiminde görüşlerini ifade etmiştir.

Öğrencilerin, “Grup ortak ürününüz istediğiniz gibi oldu mu?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları, Çizelge 15’te verilmiştir.

Çizelge15. Öğrencilerin, “Grup Ortak Ürününüz İsteddiğiniz Gibi Oldu Mu?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Grup ortak ürününüz istediğiniz gibi oldu mu?	f
Evet oldu	7
Hayır olmadı	2
Toplam	9

Öğrencilerin, grup ortak resminiz istediğiniz gibi oldu mu? sorusuna ilişkin tümüne yakını evet oldu demişlerdir ve neden öyle olduğuna ilişkin görüşlerini belirtmişlerdir. Grup ortak resimlerinin güzel olmadığını düşünen Güneş grubundan Elif ise yapılan görüşmede bu cevabı yine önceki sorulara verdiği cevaplar doğrultusunda gruplarında sağlanamayan grup iletişimine bağlayarak görüşünü, *Herkesin birbirine sormadan hareket ettiği için* (Elif, 31.12.2009) biçiminde belirtmiştir. Elif ile aynı biçimde görüş bildiren ve grup ortak resimlerini beğenmeyen yine Güneş grubundan Gülay beğenmeme nedenini, *öğretmenim mesela biz ilkbahar resmi yapmak istemiştik. Resimdeki ağaç sonbahar ağacı oldu yaprakları dökük. Bir de balkabağı yazın olur. Böyle olduğu için resim ilkbahara benzemedi* (Gülay, 31.12.2009) biçiminde görüşleriyle ifade etmiştir.

Grup ortak resimlerini beğenen öğrencilerden Melek, *Ressamların resimlerine benzediği için çok beğendim* (Melek, 31.12.2009) diyerek görüşlerini ifade etmiştir.

Ömer ise grup resimlerine ilişkin görüşlerini, *Renklerin karışımıyla güzel şeyler ortaya çıktı. Baştan kötü oldu sanmıştık, sonradan güzel oldu* (Ömer, 31.12.2009) biçiminde belirtmiştir. Furkan resmi yapış şekillerini vurgulayarak, *Bazı ağaçları değişik yaptık, çiçek yaptık, kulübe yaptık uzaktan görünüşünü, öğretmenimiz grubumuza karışık renkler katarsanız daha güzel olur dedi, doğru denedik güzel oldu* (Furkan, 31.12.2009) yaptıkları resmi beğendiğini belirtmiştir.

Öğrencilerden Sema duygularını şöyle ifade etmiştir:

Evet, gayet iyi oldu. Grupta ben seçmiştim sonbahar konusunu, sonbaharda genelde çok güzel duygular yaşıyor. Bazen güneşi böyle, resmimizde yaptığımız gibi silik silik gördüğümüz zaman, genelde hüzünlenirim, ağaçlar solduğu zaman, sonbaharda genelde ağaçları kesiyorlar kış geliyor diye, sonbahar genelde çok hüzünlü gelir bana sonbaharda bizde sarıyı çok belirgin kullandık bu nedenle hüzün çok belirgin oldu resmimizde (Sema, 31.12.2009).

Öğrencilerden Yusuf resimlerinin güzel olmasını arkadaşlarının fikirlerine bağlayarak bu konudaki görüşünü, *Ben başta dedim, iki tane daha kardan adam çizelim dedim dört tane olsun dedim, arkadaşlarım fikrime katılmadı, ama şimdi iyi ki demişler, böyle daha güzel oldu* (Yusuf, 31.12.2009) biçiminde ifade etmiştir.

Öğrencilerin, “Bundan sonraki derslerinizde işbirlikli öğrenme ile çalışmalar yapmak ister misiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları, Çizelge 16’da verilmiştir.

Çizelge 16. Öğrencilerin, “Bundan Sonraki Dersleriniz de İşbirlikli Öğrenme ile Çalışmalar Yapmak İster misiniz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Bundan sonraki derslerinizde işbirlikli öğrenme ile çalışmalar yapmak ister misiniz?	f
Evet, isterim	9
Toplam	9

Öğrencilerin tümü bundan sonraki derslerinde işbirlikli öğrenme ile çalışmalar yapmak istediklerini belirtmiştir. Önceki çoğu soruya olumsuz yanıt veren Güneş grubundan Elif

ve Gülay adlı öğrencilerin bu soruda olumlu yanıt vermelerine ilişkin araştırmacının görüşleri aşağıda verilmiştir:

Yapılan etkinlikleri beğendiklerini ve eğer derse düzenli devam ederlerse işbirlikli öğrenme'nin daha etkili olacağını kabul etmişler ve bu soruda bundan sonraki derslerde bu şekilde çalışmak istediklerini belirtmişlerdir (AG, 31.12.2009).

Öğrencilerden Ömer bundan sonraki derslerinde de işbirlikli olarak çalışmak istediğini, *Grup dağılımı yapıyoruz daha iyi oluyor, işbirlikli olarak görüşlerimize bakıyoruz, en güzel olanını yapıyoruz* (Ömer, 31.12.2009) biçiminde ifade etmiştir. Yusuf, *Tek başına yapınca hiç güzel olmuyor, kendi fikirlerinle, arkadaşlarının fikirleriyle birleştirince daha güzel oluyor* (Yusuf, 31.12.2009) biçiminde görüş bildirerek Ömer gibi o da işbirlikli öğrenmede grup dinamiğini vurgulamıştır.

Fazıl ise çalıştığı grubunu çok sevdiğini ve bir daha onlarla çalışmak istediğini, *evet isterim, grubumu çok beğendim, dışarıda anlayamıyoruz aynı arkadaşlarımla fakat grup içinde çok güzel anlaşıyoruz* (Fazıl, 31.12.2009) biçiminde ifade ederek önceden anlamadığını düşünen öğrencilerin grup içinde davranışlarını kontrollü olarak değiştirebildiğini ve düzeltebildiğini kanıtlamıştır.

4. 5. Öğretmenin İşbirlikli Öğrenme Sürecine İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın dördüncü sorusu olan, “Öğretmenin ilköğretim altıncı sınıfta, görsel sanatlar dersi’nde; Doğadan İzlenimler konusunda işbirlikli öğrenme sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna yanıt aramak amacıyla öğretmenle uygulama öncesi ve sonrasında yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiş ve sonuçlar sayılaşdırılmadan oluşturulan temalar biçiminde sunulmuştur.

Öğretmenin işbirlikli öğrenme uygulaması öncesi ve sonrasındaki görüşleri:
Öğretmenin İşbirlikli öğrenme uygulaması öncesinde ve sürece ilişkin önceden araştırma ve planlamalar yaptığı anlaşılmaktadır. Daha önceden öğretmenin, işbirlikli

öğrenme konusunda bilgisinin olduğu ve uygulama anlamında birebir işbirlikli öğrenme yöntemini sınıfında birkaç kez uyguladığı görülmektedir. Öğretmenin görüşlerinden, önceden işbirlikli öğrenme uygulamasını incelediği ve dersine uygun olan tekniği kafasında belirlediği anlaşılmaktadır. Öğretmenin uygulamadan önce işbirlikli öğrenmenin birçok tekniği olması, ve bu sınıfta belirlediği tekniği ilk defa uygulayacak olması nedeniyle uygulamanın öncesinde ve süreçte bir takım kaygılar yaşamasına neden olmuştur. Öğretmen bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Daha önceden İşbirlikli Öğrenme ile ilgili bilgim vardı, fakat yetersiz olabileceğini düşündüğüm için buna yönelik bir araştırma yaptım. Birçok değişik tekniği olduğunu biliyorum. Ben ama içlerinden dersim açısından en uygununu seçmeye çalıştım. Bir iki tane belirledim, bunları uygulamaya çalışacağım.. Grupla çalışma daha önce yaptık ama tabi proje ödevlerinde daha çok uygulamalar yaptık bu konuda. Sınırlı sayıda biraz daha bağımsız gruplar şeklinde oldu ama böyle sistemli bir şey yapmadık (ÖG1, 15. 12. 2009).

Öğretmen uygulama öncesinde işleyeceği konuda da bir takım değişiklikler ve işbirlikli öğrenme sürecine uygun düzenlemeler yapmıştır. Görsel sanatlarda pek çok konunun işbirlikli öğrenme yöntemiyle işlenebileceğini söylemiştir. Genelde geniş içerikli birkaç tane konuyu birbiriyle sentezleyen bir plan hazırladığı aşağıdaki görüşlerinden anlaşılmaktadır:

Aslında pek çok konuyu işbirlikli öğrenme ile yapabileceğimi düşünüyorum. Tabi bunların içinde bireysel uygulamalarda ağırlıklı olarak yapılacak konular var. İşbirlikli öğrenme konusunda daha uzun süren ve birbiriyle ilişkili konuların daha uygun olduğunu görüyorum bende zaten öyle bir konu seçtim. Şu an birçok konuyu birbiriyle ilişkilendirip sonuca ve ürüne yönelmeyi istiyorum. Bilgi örüntüsü olan, konu ilişiği olan büyük kapsamlı konular daha iyi uygulanabilir (ÖG1, 15. 12. 2009).

Öğretmenin uygulama öncesi yaptığı planların, uygulama sonrasında memnunluğa dönüştüğü, belirttiği görüşlerinden anlaşılmaktadır. Öğretmen İşbirlikli öğrenme sürecinde istediği noktaya ulaştığını söylemiş ve bunun nedenini de aşağıdaki biçimde açıklamıştır:

En başta yaptığımız etkinliklerden başlayarak konuşursak bu etkinliklere çocukların ilgisi çok büyüktü. Çok iyi güdülendiklerini düşünüyorum ben, hepsi çok sevdiler zaten bunu da onların çok istekli olmalarından anlayabiliyorum. Sonuç olarak çıkan ürün benim ulaşmak istediğim aşamayı karşılıyor. Beklentilerimi karşılıyor. Benim istediğim onların doğadan, kendi çevreleriyle sonuçta biz köyde yaşıyoruz. Doğayla iç içeler. Doğayı biraz daha fark etmeleri, çevrelerine biraz daha farkındalık sağlamaktı, benim amacım. Bunu resimlerinde gerçekleştirdiklerini düşünüyorum (ÖG2, 04. 01. 2010).

Öğretmenin işbirlikli öğrenme sürecine ilişkin görüşleri: Öğretmen uygulama bittikten sonra işbirlikli öğrenme sürecinde planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerinin kendi içinde farklılıklar gösterdiğini söylemiştir. Öğrenci gruplarının iletişiminin bu süreçte değişkenlikler gösterdiğine ve sürece öğrencilerin davranışlarının yön verdiğine vurgu yapmaktadır. Öğretmenin görüşlerinden işbirlikli öğrenme sürecinin uygulama esnasında her an değişkenlik gösterebileceği bu nedenle önceden planlanan noktaların yeni değişikliklere adapte edilebilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Öğretmenin İşbirlikli öğrenmenin planlama ve uygulama aşamasına ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Doğadan İzlenimler” konusunu en başta mevsimlerle başlattım. Mevsimler ve sanatçıların resimleriyle bir bağ kurdum. Daha sonrasında konuyu daha da açarak renkler, leke değerleri ve empresyonist ressamlarla bağ kurarak daha kapsamlı hale getirdim. Bu süreçte tabii ki bir tek benim katkımdan ibaret değildi. Öğrencilerin de araştırıp getirdiği, derse katkıda bulunduğu, süreci yönlendirdiği noktalar oldu. Bu şekilde süreci geliştirdik (ÖG2, 04. 01. 2010). Grupların birbirlerinden bir şeyler öğrenmesi gerekiyordu ve birlikte bir şeyler yapmaları bir ürün oluşturmaları isteniyor uygulama sonunda, giriş ve planlama sonunda (ÖG2 04. 01. 2010).

Öğretmen, planlama ve uygulama süreçlerinde, fikir alışverişinin çok yoğun olduğunu düşünmektedir. Öğretmenle yapılan görüşmede, gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme'nin uygulama sürecinin; altıncı sınıflar görsel sanatlar eğitimi programı uygulama süreçleriyle örtüştüğü, görsel sanatlar öğretmenlerinin bu süreci uygulamadan üzerinde düşünüp planlayarak, yeni eklemeler yapabileceğini düşündüğü anlaşılmaktadır. Süreç esnasında aksaklıklar çıksa da sürenin ek çalışmalar yapacak biçiminde planlanmasının gerektiğini düşündüğü anlaşılmaktadır.

Öğretmenin işbirlikli öğrenme sürecinde öğrencilerde gelişen becerilere ilişkin görüşleri: Öğretmen işbirlikli öğrenme sürecinde öğrencilerde hem grup etkileşimi yönünden, hem de resimsel ifade becerileri yönünden, birtakım beceriler geliştiğini belirtmiştir. Öğretmen grup etkileşimi bakımından grupların süreç sonunda çok geliştiğini düşünmektedir. Bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

Çoğu grupta süreç içerisinde bazı aksaklıklar çıktı. Mevsimsel rahatsızlıklardan dolayı sürece katılmayan öğrenciler oldu. Onlar arasında çok fazla etkileşim olmadığını düşündüm ama daha sonradan, bu eksikliklerini tamamlamak için baya uğraştılar. Diğer gruplar arasında eksiklikler olsa

da birbirlerini bilgilendirerek iyi bir iletişim içinde çalıştılar. Diğer gruplar arasında da eksiklikler olsa da birbirlerini bilgilendirerek iyi bir iletişim içinde çalıştılar (ÖG2, 04. 01. 2010).

Grup etkileşimini ürünü oluştururken daha belirgindi, birlikte plan yaptılar, bir eskiz çizdiler, burada herkes fikir beyan etti. Farklı öğrencilerin, farklı yorumları oldu. Renk kullanımı gibi konularda birbirlerini farklı şekilde yönlendirdiler, fikir alışverişi çok yoğundu (ÖG2, 04. 01. 2010).

Öğretmen süreçte gelişen grup etkileşiminin aynı zamanda ortak resimlere olumlu bir şekilde yansıdığını da düşünmektedir. Bu etkileşimin ifade becerilerini geliştirdiğini öğretmen şu görüşleriyle ifade etmektedir:

Her öğrencinin farklı bir fikri oluyor. Farklı bir bakış açısı oluyor. Bu bakış açılarını birbirlerine bahsedip kabullendirdiler. Ortak bir paydada buluştuklarına inanıyorum ben. Farklı bakış açılarıyla farklı ürünler meydana getirdiler (ÖG2, 04. 01. 2010).

Öğretmenin işbirlikli öğrenme sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri:

Öğretmene göre işbirlikli öğrenme uygulamasının gerçekleştirilmesinde bir takım sorunlar yaşanmıştır. Bu sorunlar, öğrencilerin çeşitli nedenlerden dolayı devamsızlık yapmaları, gruplarda öğrenciler arasında çıkan tartışmalar ve öğrencilerin daha resimleri bitmeden kötü olduğunu düşünerek önyargıya kapılmaları, olarak sıralanmaktadır. Öğretmenin, öğrencilerin devamsızlıkları hakkındaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

Çoğu grupta bazı aksaklıklar çıktı tabii ki. Bunlarda mevsimin özelliklerinden kaynaklanan mevsimsel rahatsızlıklar ve domuz gribi aşısı olması nedeniyle sürece katılamayan bazı öğrenciler oldu. Onlar (Güneş grubu) arasında çok fazla etkileşim olmamış gibi düşündüm baştan, ama daha sonradan bu eksikliklerini tamamlamak için baya uğraştılar. Diğer gruplar arasında da devamsızlıklar olsa da onlar birbirlerini bilgilendirerek iyi bir iletişim içinde çalıştılar (ÖG2, 04. 01. 2010).

Öğretmenin Kartallar grubunda, öğrenciler arasında yaşanan sorunlara ve uyguladığı çözümlere ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir:

Mesela bir grupta iki öğrencim arasında, bazı tartışmalar geçti. Bunu da şöyle çözümledik grupla beraber; grupla görüştim her ikisinin de fikrini aldım. Bazı noktalarda her ikisi de uzlaşmıyordu. Mesela onlara görevler vermiştim. Grup sözcüsü, grup yazıcısı diye ikisi de aynı görevi almak istediği için bu tür sorunlar çıktı. İkisiyle de konuştum, ikisinin de fikrini aldım ve diğer grup üyesini de uzlaştırmaya katarak, ortak bir payda da buluşturdum (ÖG2, 04. 01. 2010).

Öğretmenin, öğrencilerin resimleri ile ilgili önyargıları nedeniyle gruplarda yaşanan sorunlara görüşleri aşağıda verilmiştir:

Çocukların resim uygulamalarını yaparken, ya birbirlerinin tarzlarına ya da yaklaşımlarına karşı; işte güzel olmuyor, iyi olmuyor, iyi gitmiyor gibi düşündükleri şeyler oldu. Ya da resmimiz kötü gidiyor diye oturup hiç bir şey yapmayan öğrencilerle de karşılaştım. Bu öğrencilere resimlerini sevmeleri, arkadaşlarıyla iletişim kurmaları için sürekli telkinler verdim. Sorunları, bu şekilde aştık (ÖG2, 04. 01. 2010).

Öğretmenin işbirlikli öğrenme'nin uygulanabilirliğine ilişkin görüşleri: Öğretmen işbirlikli öğrenmenin görsel sanatlar dersinde daha pek çok konuda uygulanabileceğini düşünmektedir. Ancak bu konuda bazı koşulların diğer okullarda uygun olmayabileceğini bunun da sıkıntı yaratabileceğini şu görüşleriyle ifade etmektedir:

İşbirlikli Öğrenme güzel bir yaklaşım bence, güzel bir yöntem, birçok konuda uygulanabilir. Duvar resimlerinde, büyük yüzeyli çalışmalarda, grup olarak işlenebileceğini düşündüğümüz bütün konularda uygulanabilir (ÖG2, 04. 01. 2010).

Öğrencilerin araştırma imkanı yoksa, birlikte bir şeyler paylaşma gibi başka zamanlarda ortak bir paydaş alanları yoksa bu tür sıkıntılar yaşanabilir. Bizim ilçemizde birbirlerine yakın oturuyorlar, kültürel anlamda birbirine daha yakın ailelerin öğrencileri ve okulumuz tam zamanlı, öğle aralarımız ve uzun teneffüslerimiz var. Öğle aralarında ve okul çıkışında bilgisayar laboratuvarını kullanabiliyorlar bunların hepsinin artısı var. Kalabalık olan sınıflarda gürültü faktörü var. Ben öğrenci az olduğu için çok iyi kontrol altına alabildim bazı öğrencileri, her grupta görevler vererek. Daha kalabalık sınıflarda gürültünün sorun yaratacağını düşünüyorum (ÖG2, 04. 01. 2010).

4. 6. İlköğretim Altıncı Sınıf Görsel Sanatlar Dersi'nde Gerçekleştirilen İşbirlikli Öğrenme Sürecinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci sorusu olan, “İlköğretim altıncı sınıfta gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme sürecinde yaşanan sorunlar nelerdir? Sorusunun yanıtı katılımcı gözlem temel alınarak betimlenmiştir. Sorunlar, İlköğretim altıncı sınıfta gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme sürecinde yapılan katılımcı gözlem, öğretmen ve öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilere dayalı olarak belirlenmiştir. Bu sorunlar öğrenci kaynaklı sorunlar, öğretmen kaynaklı sorunlar ve okul kaynaklı sorunlar olarak ortaya çıkmıştır.

4. 6. 1. Öğrenci Kaynaklı Sorunlar

Öğrenci kaynaklı sorunlar, sınıfta gürültülü çalışma, sunuları eksik hazırlama, bilgisayar kullanmadaki yetersizlikler, grup içi tartışma, ortak resmi beğenmeme ve ortak resme ilişkin önyargılı olma ve sunu hazırlamadaki eksiklikler biçiminde olduğu gözlenmiştir.

Sınıfta öğrencilerin gürültülü çalışması: Sınıfta öğrencilerin kimi zaman, gürültü yaparak çalıştıkları gözlenmiştir. Gruplarda sessizlik sorumluları olmasına rağmen bazı gruplarda diğerlerinin onu dinlemedikleri gözlenmiştir. Sessizliği bazı grupların çok iyi kavrayıp uyguladığı, ancak özellikle bazı grupların kendi aralarında gürültü yaptığı ve diğerlerinin onları sık sık uyardığı gözlenmiştir. Bu gibi durumlarda öğretmen kimi zaman gürültü yapan öğrencileri ve grupları doğrudan, kimi zaman da tüm sınıfı daha sessiz çalışmalarını gerektiği konusunda uyardığı görülmüştür. Öğretmen özellikle tüm sınıfı sessiz olmaları konusunda uyarırken sesini yükselttiği gözlenmiştir. Örneğin, sınıfta gürültünün arttığı değerlendirme aşamasında sınıfın oylama yaptığı anda, öğretmen yüksek sesle aşağıdaki konuşmayı yapmak zorunda kalmıştır.

Bakıyorsun! Elindeki kağıdı al! Kartallar grubunun resmine bak! Kaç puan veriyorsun! Hemen yaz oraya! (G, 30. 12. 2009).

Öğretmen, grupların gürültü yaptığı anlarda sık sık “sessizlik sorumluları uyuyor mu?”, “sizin grubun sessizlik sorumlusu kim?” gibi sesli yönergeler kullanmıştır. Öğretmenin ders esnasında meydana gelen gürültülere karşı söyledikleri aşağıdaki biçimde verilmiştir:

Dinle! Evet resimleri asıyorum artık, yorum yapma sessizce bir otur.

Arkadaşlarınıza saygı duyun çocuklar, her şeyden önce saygılı olun, ses yapmayın (G, 30. 12. 2009).

Öğretmenin yukarıdakine benzer uyarılarından sonra sınıftaki gürültü düzeyi düzeyinin düştüğü ancak bir süre sonra yeniden yükseldiği görülmüştür (G, 31. 12. 2009).

Bilgisayar kullanmada yetersizlikler: Öğrencilerin genel olarak bilgisayardaki temel programları bildikleri gözlenmiştir. Sunularında kullandıkları Powerpoint programını bazıların bilmediği, bazı öğrencilerinde yetersiz bir şekilde bildikleri ve sık sık sunularını hazırlarken öğretmenden yardım istedikleri gözlenmiştir. Öğrenciler, özellikle, internette buldukları resimleri ve metinleri kopyalama, kayıt etme ve slaytlara getirmede zorlanmışlardır.

Grup içi tartışma: Öğrencilerin hem etkinlikler sürecinde hem de ortak resimlerini yaptıkları süreçte zaman zaman tartıştıkları ve birbirlerini suçlayıcı ifadeler kullandıkları gözlenmiştir. Grup içi tartışmalar bazı gruplarda hiç olmamasına rağmen özellikle Kartallar ve Güneş grubunda gözlenmiştir. Öğrencilerin derslerde birbirlerini suçlayıcı biçimde kullandıkları ifade örnekleri aşağıda verilmiştir:

Ömer: Öğretmenim gruptaki en zor görevi bana vermişler.

Kübra: Öğretmenim Ömer görevini istemiyor.

Furkan: Öğretmenim önceden yaptığımız eskizi Ömer değiştiriyor.

Ömer: Öğretmenim Furkan arkadaşımız gruba sormadan hareket ediyor (G, 24. 12. 2009, s: 15:52).

Ortak resmi beğenmeme ve ortak resme karşı önyargılı olma: Bu sorun özellikle Dünya ve Güneş gruplarında gözlenmiştir. Öğrencilerden bazıları uygulama aşamasında, resimleri yaparken resmin gelişiminin kötüye gittiği gibi olumsuz duygulara ve daha resimleri bitmeden resimlerine ilişkin önyargılara kapılıp; resmin bitmeyeceği, grubun başarılı olamayacağı, resmin bazı yerlerinin kötü olduğu, gibi yorumlar yaparak grup ortamında sorun çıkarmışlardır. Güneş grubunda Elif resimlerini beğenmeyerek, resim yapmamayı tercih etmiştir. Bu durum ile ilgili öğretmen ve öğrenciler arasında, geçen konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Emir: Öğretmenim Elif hiçbir şey yapmıyor.

Elif: Öğretmenim kötü oldu.

Öğretmen: Kötü olmadı, kötü olsaydı söylerdim. Emin ol. Nesini beğenmediniz açıklayın bakalım? Mesela şu kısımlarda ağaçları çoğaltabilirsiniz (G, 30. 12. 2009, s: 13:02).

Dünya grubunda bir öğrenci de grup olarak resimlerini yaptıkları sırada beğenmediğini grup arkadaşlarına belli etmiş, umutsuzluğa kapılmıştır. Öğretmeninden sık sık resimlerinin nasıl olduğuna ilişkin yönlendirme istediği gözlenmiştir (G, 30. 12. 2009). Bu konuda aşağıdaki şekilde konuşmalar geçmiştir:

Öğretmen: İstemediğin beğenmediğin bir yerler var mı?

Sema: Benim alt kısmı hoşuma gitmedi.

Emir: Aslında öğretmenim şuraya bir ev çizselerdi iyi olurdu.

Öğretmen: Bu onların resmi (G, 30. 12. 2009, s: 13:10).

Sunu hazırlamadaki eksiklikler: Öğrencilerin işbirlikli öğrenme sürecinde, özellikle resim yaparken grup etkileşimini, onlardan beklenen pozitif bağımlılığı çok iyi sağladıkları, fakat sunuları hazırlarken veya sorumlulukları paylaşırken bir takım sorunlar yaşadıkları ve sorumlulukları diğer grup üyelerine yıkmaya çalıştıkları gözlenmiştir. Bu sorunlara neden olan etkenlerden en önemlisi, önceki bölümlerde de sık sık bahsedilen öğrencilerin devamsızlık yapmaları sonucu –özellikle Güneş grubunda- grup iletişiminin sağlanamamasıdır. Sunuya ilişkin bazı sorumlulukları yerine getirmeme ve bu sorumlulukları diğer grup üyelerinin üzerine yıkmaya çalışma gibi sorunlar daha çok Kartallar grubunda yaşanmıştır. Kartallar grubunda sunu hazırlamadaki eksikliklere ilişkin öğretmen-öğrenci arasında geçen konuşmalar aşağıda verilmiştir:

Öğretmen: Çocuklar, yarınki dersimizde, sunuları yapacağız.

Kübra: Öğretmenim yapmayan grup olursa ne olacak?

Öğretmen: Yapmayan yok, herkes yapacak.

Kübra: Öğretmenim ben yaptım, arkadaşlarım daha bir şey yapmadı, ne olacak?

Öğretmen: Hayır. O sizin grup içindeki mesele, ne demiştim ben? Ben yok biz var demiştim değil mi? Eğer grubunuzun içinde böyle bir uyumsuzluk varsa, hepinizin notu düşer. O yüzden grup arkadaşlarınızla anlaşın ve sunuları planlayın (G, 30. 12. 2009, s: 12:38-12:39).

Kartallar grubunda, Kübra adlı öğrenci aslında grupta başat bir öğrenci olmamasına rağmen, gruptaki diğer öğrencilerden Ömer ve Furkan'ın aralarındaki anlaşmazlıklar nedeniyle grupta dengeleyici rolü üstlenmiştir. Öğretmenin de müdahalesiyle daha sonra bu iki öğrenci arasındaki problemler çözülmüş ve sunu hazırlamada onlar da katkı sağlamışlardır.

4. 6. 2. Öğretmen Kaynaklı Sorunlar

Öğretmen kaynaklı sorunlar arasında öğrencilerin yaptıkları çalışmalara uygulama sürecinde yeterli dönüt verememe, değerlendirme sürecini öğrencilere iyi açıklayamama olarak sayılabilir.

Yeterli dönüt verememe: Öğretmenin işbirlikli öğrenme uygulamasının başlarında, etkinliklerde ve öğrencilerin yaptıkları çalışmalarda daha fazla dönüt verirken, çalışmanın sonlarına doğru özellikle değerlendirme aşamasında yeterli dönüt vermediği görülmüştür. Öğretmenin, uygulama aşamasında resimler yapılırken Kartallar grubuna ve Yıldızlar grubuna daha fazla dönüt verdiği, kimi zaman öğrencilere yardım ettiği görülmüştür. Özellikle dünya grubunun resim çalışmasına pek fazla dönüt vermediği görülmüştür.

Değerlendirme sürecini öğrencilere iyi açıklayamama: Öğretmenin işbirlikli öğrenme sürecinin planlama ve uygulama aşamalarına göre değerlendirme aşamasında daha çok sorun yaşadığı görülmüştür. Öğretmen ortak resimler bittikten sonra, sınıfın resimler hakkında oylama yapacakları sırada, resimleri nasıl değerlendireceklerini öğrencilere açık bir şekilde anlatmadığı gözlenmiştir. Bunun üzerine öğrencilerden oylamada nelere dikkat edecekleri hakkında sık sık sorular gelmiştir ve bu aşamada sınıfta gürültünün daha çok arttığı gözlenmiştir. Gözlem formlarının doldurulması konusunda da öğretmen, planlama sürecinde öğrencilere bu gözlem formları sayesinde kendi kendilerini ve gruplarını değerlendirecekleri bir anlamda öz değerlendirme yapacaklarını öğrencilere kapsamlı bir şekilde açıklayamamıştır. Öğretmen, değerlendirme aşaması kadar olmasa da planlama aşamasında da sorunlar yaşamıştır. Özellikle öğrencilerde, grup bilincini oluşturma ve aralarında pozitif bağımlılığı sağlama konularında zorlandığı, en çok ders saatini planlama aşamasına ayırdığı görülmüştür. Bu sorunların kaynağında, bu sınıfta daha önce grup çalışmasının uygulanmamasının ve öğrencilerin ilk defa işbirlikli çalışma yapacak olmalarının da etkisi vardır.

4. 6. 3. Okul Kaynaklı Sorunlar

Okul kaynaklı sorunlar arasında, Bilgi Teknoloji Sınıfındaki bilgisayarlarda öğrencilerin araştırma yapacakları bazı zamanlarda internet olmaması sayılabilir. Bu sorunun haricinde okul, hem mevcut hem de fiziksel imkanlar bakımından işbirlikli öğrenme uygulaması için yeterli özellikler taşımaktadır. Okuldaki öğrencilerin, Bilgi Teknoloji Sınıfından yararlanmaları saatlere bağlanmıştır. Sınıflar saatli olarak, ders çıkışlarında bu sınıftan ve internetten yararlanabilmektedir. Ancak zaman zaman, bilgisayarlarda internetin kesilmesi öğrencilerin araştırmaları için, internetten yararlanabilmesini engellemektedir.

BÖLÜM 5

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda ortaya konulan sonuçlara, gerçekleştirilen araştırmaya hem de ileride yapılabilecek benzer nitelikteki araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

5. 1. 1. İlköğretim Altıncı Sınıfta Görsel Sanatlar Dersinde İşbirlikli Öğrenme Sürecinin Nasıl Gerçekleştirildiğine İlişkin Sonuçlar: Araştırma kapsamında işbirlikli öğrenme, planlama, uygulama ve değerlendirme olarak üç aşamada gerçekleştirilmiştir. İşbirlikli öğrenme uygulaması için altıncı sınıf görsel sanatlar dersi “Görsel Sanat Kültürü” ünitesinden “Doğadan İzlenimler” konusu seçilmiştir. “Doğadan İzlenimler” konusu uygulama öğretmeni tarafından mevsimler konusuyla bağlanmış sınıftaki oluşturulan dört grup arasında mevsimler paylaşarak GS dersinde yürütülmüştür. Planlama aşamasına üç ders saati, uygulama aşamasına üç ders saati ve değerlendirme aşamasına iki ders saati ayrılmıştır. Böylece, işbirlikli öğrenme uygulaması sekiz ders saatinde ve üç haftada tamamlanmıştır.

İşbirlikli Öğrenmenin planlama aşamasında gerçekleştirilen etkinlikler aşağıdaki biçimde ortaya çıkmıştır:

- Çalışmanın amacını ve konusunu açıklama: Çalışmanın amacı ve konusu öğretmen tarafından belirlenmiştir. Çalışmanın konusu “Mevsimler” ve çalışmanın amacı ise “Empresyonizmin renk etkilerini tanıma” biçiminde oluşturulmuştur.
- İşbirlikli öğrenme için grupları ve öğrencilerde grup bilincini oluşturma: Öğretmen hemen ilk derste işbirlikli öğrenme gruplarını heterojen olarak kendisi oluşturmuştur. Bundan sonra grup bilincini oluşturmak için etkinlikler yaptırmış ve hep grup olarak hareket edeceklerini söylemiştir.

- Konuları gerçek yaşamda ilişkilendirme: Öğretmen çalışmada işleyeceği konuları ve verdiği örnekleri sık sık öğrencilerin yaşantılarıyla ve çevreleriyle ilişkilendirmiştir.
- Etkinliklere yer verme: İşbirlikli öğrenme sürecinde öğretmen uygulama aşamasına kadar işbirlikli öğrenmenin anlaşılabilmesi ve öğrencilerin güdülenmesi için sürekli etkinliklere yer vermiştir.
- Ortak bir resim yapılacağını söyleme: Çalışmada ne tür ürün olacağına öğretmen karar vermiş ve nasıl geliştirileceğinin kararını öğrencilere bırakmıştır. Öğretmen grupların ortak birer resimleri olacağını ve süreç sonunda konularıyla ilgili bir sunu yapacaklarını söylemiştir. Bu ürünlerin nasıl yapılacağına seçimini öğrencilere bırakmıştır.
- Süreç sonunda ödül verileceğini söyleme: Öğretmen süreç sonunda bir ödül verileceğini planlama aşamasının ikinci dersinde söylemiştir. Ödülün öğrenciler üzerinde çok güdüleyici olduğu gözlenmiştir.
- Gözlem formları dağıtma ve açıklama: Öğretmen uygulamanın planlama aşamasında gözlem formlarını dağıtmış ve gözlem formlarındaki kriterleri tek tek üzerinde durarak açıklamıştır.
- Sorumluluklar verme ve gruplardan paylaşımlarını isteme: Öğretmen planlama aşamasının ikinci dersinde sorumlulukları sınıfla birlikte belirlemiş, grupların kendi aralarında karar verip paylaşımları söylemiştir.
- Süreç sonunda bir sunu yapılacağını söyleme: Planlama aşamasının ikinci ve üçüncü dersinde öğretmen öğrencilere bir ressamın hayatı, üslubu ve eserlerini konu alan bir sunu yapacaklarını söylemiştir. Her gruba araştırmaları için bir ressam ismi seçmelerini söylemiştir.
- Örnek resimleri incelemeye yöneltme: Öğretmen grupları resimlerini yapma konusunda sık sık örnek resimleri incelemeye yöneltmiştir.
- Ortak resme yönelik eskiz yaptırma ve eskizleri açıklattırma: Planlama aşamasında gruplar resimlerine başlamadan önce bir plan niteliğinde eskiz yapmışlardır. Eskizlerini diğer grupların önünde açıklamışlar ve eleştirilerini almışlardır.
- Değerlendirme ölçütlerini belirleme: Öğretmen değerlendirme ölçütü olarak gözlem formlarında, “sessizlik, zamanlama, öğrenme, uyum, çalışma” gibi

öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerine işbirlikli çalışmaya yönelik ölçütler belirlemiştir. Yapılacak resimlere yönelik ölçütleri ise; “ressamlardan etkilenme, konuya uygunluk, açık orta koyu değerler, renk uyumu”, değerlendirme aşamasında belirlemiştir.

İşbirlikli öğrenmenin uygulama aşamasında gerçekleştirilen etkinlikler aşağıdaki biçimde ortaya çıkmıştır:

- Konuyu hatırlatıcı etkinlik yaptırma: Öğretmen uygulama aşamasının başında “müzik ve resme etkileri” konulu öğrencileri motive edici hayal etmeye ve canlandırmaya yönelik bir etkinlik yaptırmıştır.
- Öğrencilere rehberlik yapma: Öğretmenin uygulama sürecinde öğrencilere resim yaparken renk kullanımı, ressamlardan etkilenme, açık orta koyu değerler, konularında rehberlik yaptığı gözlenmiştir. Bu rehberlik doğrudan yardım etmek yerine öğrencilere farklı seçenekler sunma ve onları grup arkadaşlarına danışmaya yönlendirme biçiminde olmuştur.
- Çalışmanın amacını ve takvimini hatırlatma: Öğretmen uygulama aşamasında sık sık çalışmanın amacını, işbirlikli öğrenme sürecini hatırlatıcı açıklamalar yapmıştır. Çalışmanın ne zaman biteceğini ve sonuçta neler yapacaklarını uygulama aşamasında söylemiştir.
- Öğrencilere teknik yardımlarda bulunma: Öğretmen öğrencilere teknik yardım konusunda bilgisayar kullanımı açısından yardım etmiştir.
- Öğrencileri işbirliği yapmaya yönlendirme: Öğretmen öğrenciler tarafından kendisine yöneltilen sorulara sık sık grup arkadaşlarına danışmalarını söyleyerek cevap vermiştir.
- Öğrencileri resimleri konusunda güdüleme: Süreç içinde öğretmenin yaptırdığı etkinliklerin ve uygulama aşamasında kullandığı cümlelerin sürekli öğrencileri güdüleyici nitelikte olduğu gözlenmiştir. Ayrıca öğrencilere işbirlikli öğrenme çalışmasına güdülemek için sınıfın değerlendirmesi ve kendilerini değerlendirmeleri sonucunda birinci olacak gruba ve sürece devamlı olarak katılan öğrencilere sürpriz bir ödül vereceğini söylemiştir.
- Biçimlendirici değerlendirmeler yapma: Öğretmen özellikle işbirlikli öğrenmenin uygulama aşamasında öğrencilerin yapmış olduğu çalışmalarını

biçimlendirici değerlendirmeler yapmıştır. Uygulama aşamasında öğretmenin biçimlendirici değerlendirmeler; resimleri düzenleme ve resmin içeriğinin konuyla ilgili olup olmadığı konularında yoğunlaşmıştır, resimlerde kullanılan renklerin resmin konusunu vurgulamasını önem vermiştir. Öğrencilerin internetten buldukları metin ve resimleri sunularına kopyalayıp kayıt etmiştir, öğretmenin gruplara sürekli olumlu bir dil kullandığı gözlenmiştir.

- Resimlerini eleştirmelerini sağlama: Öğretmen grupların yaptıkları ortak resimleri bittikten sonra resmi tahtaya asarak, grubun kendisinin ve diğer grupların eleştirmesini sağlamıştır.
- Resimlerin nasıl değerlendirileceğini söyleme: Uygulama aşamasının sonunda öğretmen sınıfın yapacağı değerlendirmeyi nasıl yapacağını açıklamıştır.

İşbirlikli Öğrenme'nin değerlendirme aşamasında gerçekleştirilen etkinlikler aşağıdaki biçimde ortaya çıkmıştır.

- Sunulardan sonra gözlem formu doldurulacağını söyleme: Öğretmen sunulardan sonra birincinin belirlenmesi için sunuları da değerlendirmeleri gerektiğini öğrencilere söylemiştir. Bunun içinde sunuları değerlendiren gözlem formlarının doldurulması gerektiğini hatırlatmıştır.
- Gözlem formlarını dağıtma: Değerlendirme sürecinde, öğrencilerde daha önceden dağıtılan gözlem formlarının eksik kalan kısımlarını tamamlamak için öğretmen tarafından yeni gözlem formları dağıtılmıştır.
- İşbirlikli öğrenme gruplarının sunularını yapmaları: Üç grup işbirlikli öğrenme kapsamında, biri drama şeklinde, diğerleri Powerpoint sunusu olmak üzere üç sunum hazırlamışlardır. Bir grup Powerpoint sunularını kendilerinden bir şeyler katacak biçimde sunmayı tercih ederken bir grupta slayttan doğrudan okumayı seçmiştir.
- Öğretmen ve öğrencilerin yapılan sunulara ilişkin görüş bildirmeleri ve eleştiride bulunmaları: Öğretmen sunulardan sonra sunular hakkında görüşlerini bildirmiş ve sınıfa da sunu hakkındaki yorumlarını sormuştur.

- Öğrencilerin yapılan sunuları değerlendirmeleri: Sunular yapıldıktan sonra gruplar kendi sunularını gözlem formlarında kendilerine puan vererek değerlendirmişlerdir.
- Öğrencilerin önceki derslere verdikleri puanların ve sunulara verdikleri puanların grup adı belirtilerek tek tek duyurulması: Öğretmen işbirlikli öğrenmenin sürecinin sonunda grupların puanlarını tek tek açıklamıştır ve birinci olan grup belirlenmiştir.
- İşbirlikli Öğrenme çalışmasının birincisinin ilan edilmesi: Yapılan puan hesaplamasının sonucunda yıldızlar grubunun birinci olduğu öğretmen tarafından sınıfa duyurulmuştur. Öğretmen Yıldızlar grubunu yanına çağırarak kutlamış ve teşekkür etmiştir.
- Öğrencilerin hepsine ödül verilmesi birincilere de artı ödül verilmesi: Grup sıralamaları belli olduktan sonra öğretmen tüm öğrencilere ödül vermiş hepsini kutlamış ve birinci gruba da artı bir ödül vermiştir.

5. 2. ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen öneriler; “Uygulamaya Yönelik Öneriler” ve “Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler” olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır.

5. 2. 1. Uygulamaya Yönelik Öneriler:

- İşbirlikli öğrenme sınıf ortamında ilk defa uygulanıyorsa, daha önceden yapılmış örnek projeler incelenebilir.
- İşbirlikli öğrenmeyi sınıfta uygulamak isteyen öğretmenlerin yararlanabilmeleri için uygulama sürecini örneklendiren, sanat eğitimine yönelik projeler, Milli Eğitim Bakanlığı web sitesine konmalıdır.
- İşbirlikli öğrenmenin en önemli aşamasının planlama aşaması ortaya çıkmıştır. Bu nedenle uygulayıcıların planlama aşamasını ayrıntılı bir şekilde hazırlamaları gerekmektedir.

- İşbirlikli öğrenme süreci esnek ve değiştirilebilen bir süreç olarak planlanmalıdır.
- Öğretmen ve öğrenciler işbirlikli öğrenmede kullanılan değerlendirme teknikleri konusunda bilgilendirilmelidir. Özellikle öğretmenler değerlendirme aşaması konusunda ayrıntılı olarak araştırma yapmalıdır.

5. 2. 2. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme uygulaması, farklı yerleşim merkezlerinde ve farklı yapılarıdaki okullarda ve farklı yaş gruplarında uygulanabilir.
- Gerçekleştirilen işbirlikli öğrenme uygulaması, disiplinler arası bir yaklaşımda diğer derslerle ilişkilendirilerek de yapılabilir.
- Eğitimin diğer alanlarındaki işbirlikli öğrenme araştırmalarıyla, sanat eğitimindeki işbirlikli öğrenme araştırmaları üniversiteler aracılığıyla ilişkilendirilmeli ve iletişim sağlanmalıdır.

EKLER

EK-I ESKİŞEHİR İLİ MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.26.00.02.310 ()/
Konu : Araştırma İzni

14.12.2009 - 21050

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi :** a) Eskişehir Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliği'nin 04.12.2009 tarih ve B.30.2.ANA.0.70.00.00-500-1217/13982 sayılı yazısı.
b) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.

Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Kamile SARIHAN'ın "İlköğretim Altıncı Sınıf Görsel Sanatlar Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme Uygulaması" konulu yüksek lisans tezi kapsamında, Günyüzü İlçesi Gümüşkonak İlköğretim Okulu 6.sınıf öğrencilerine araştırma uygulama izni talebi incelenmiştir.

Eskişehir Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü tarafından kabul edilen ve onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen veri toplama aracının, Günyüzü İlçesi Gümüşkonak İlköğretim Okulu 2009-2010 eğitim-öğretim yılında (04-22 Ocak 2010 tarihleri arası hariç) bir ders saatini geçmeyecek şekilde uygulanması ilgi (b) Yönerge doğrultusunda Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'larınıza arz ederim.

İbrahim CEYLAN
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
14.12/2009

Ekrem BALLI
Vali a.
Vali Yardımcısı

Kamile SARIHAN
KamileSarihan

EK-II UYGULAMA ÖNCESİ ÖĞRETMENLE YAPILACAK YARI-YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

..... /..... / 2009 tarihinde, saatİlköğretim Altıncı Sınıfta Görsel Sanatlar Dersi, İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yöntemi Öğrenme Sürecine ilişkin görüşme yapmak üzere

bulunmaktayım.

..... sizinle, ilköğretim Görsel Sanatlar Dersi'nde İşbirliğine Dayalı öğrenme konusunda yaptığınız uygulamalara ilişkin görüşme yapmak istiyorum. Daha önce bilgilendirme formunu okudunuz ve araştırmaya gönüllü olarak katıldığınızı yazılı olarak belirttiniz. Yapacağımız görüşmenin teybe kaydedilmesini onaylıyor musunuz?

.....

Teşekkür ederim. Kendinizi hazır hissediyorsanız görüşme sorularına geçmek istiyorum.

1. Görsel Sanatlar Dersi'nde altıncı sınıfın öğrenme sürecini tanımlar mısınız?
2. Görsel Sanatlar Dersi'nde altıncı sınıflarda hangi öğrenme yöntemlerini, nasıl kullanıyorsunuz? Açıklar mısınız?
3. İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yöntemini Görsel Sanatlar Dersi'nde nasıl uygulamaya karar verdiniz? Anlatır mısınız?
4. Görsel Sanatlar Dersi'nde çalışmaların hangi çeşidi İşbirliğine Dayalı Öğrenme çalışması için uygundur?

Teşekkürler. Bu görüşmenin dökümünü yaptıktan sonra belki yine sizinle görüşme yapmamız gerekebilir. Eğer gerekli olursa yeniden görüşme yapabilir miyiz?

.....

EK-III UYGULAMA SONRASI ÖĞRETMENLE YAPILACAK YARI-YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

..... /..... / 2009 tarihinde, saatİlköğretim Altıncı Sınıfta Görsel Sanatlar Dersi, İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yöntemi Öğrenme sürecine ilişkin görüşme yapmak üzere

bulunmaktayım.

.....sizinle ilköğretimde Görsel Sanatlar Dersi'nde İşbirliğine Dayalı Öğrenme konusunda yaptığımız uygulamalara ilişkin görüşmek istiyorum. Daha önce bilgilendirme formunu okudunuz ve araştırmaya gönüllü olarak katıldığınızı yazılı olarak belirttiniz. Yapacağımız görüşmenin teybe kaydedilmesini onaylıyor musunuz?

.....
Teşekkür ederim. Kendinizi hazır hissediyorsanız görüşme sorularına geçmek istiyorum.

1. İşbirliğine Dayalı Öğrenme uygulamasını niçin Görsel Sanatlar dersi kapsamında 6. Sınıflarda Doğadan İzlenimler adlı konuda yapmak istediniz?
2. Gerçekleştirdiğiniz İşbirliğine Dayalı Öğrenme Uygulaması sürecinde grup etkileşimi nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu etkileşim öğrenci ürünlerine ne şekilde yansdı?
3. Gerçekleştirdiğiniz İşbirliğine Dayalı Öğrenme Uygulaması sürecinde ne tür sorunlarla karşılaştınız?
4. Gerçekleştirdiğiniz İşbirliğine Dayalı Öğrenme Uygulaması sürecinde sizin hoşunuza giden yönler nelerdi?
5. İşbirlikli öğrenme tekniklerinden “Birlikte Öğrenelim” tekniğini niçin seçtiniz? “Birlikte Öğrenelim” tekniği ile konu uyumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
6. Gerçekleştirdiğiniz İşbirliğine Dayalı Öğrenme Uygulaması öğrencilerin resimsel algılarını ve ifade becerilerini ne yönde geliştirdi?
7. Bir Görsel Sanatlar öğretmeni olarak gerçekleştirdiğiniz İşbirliğine Dayalı Öğrenme Uygulaması mesleki bakımdan size neler kazandırdı?

EK-III Devam

8. İşbirliğine Dayalı Öğrenme Uygulamaları sürecinde öğrencilerin resimsel ifade becerilerine arkadaş katkısını nasıl değerlendiriyorsunuz?
9. Öğrenciler İşbirliğine Dayalı Öğrenme Uygulama sürecinde ne tür sorunlar yaşadı?
10. Görsel Sanatlar Dersi'nde İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yönteminin uygulanabilirliğine ilişkin görüşleriniz nelerdir?

EK-IV ÖĞRENCİLERLE YAPILACAK YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. Görsel Sanatlar dersinde yaptığımız İşbirliğine Dayalı Öğrenme yöntemiyle yaptığımız çalışmanın önceki derslerinize göre hangi özellikleri sizin için farklıydı?
2. Sınıfta İşbirlikli çalışırken kendinizi nasıl hissettiniz?
3. Yaptığımız çalışmada ürün ortaya koyarken ne tür sorunlar yaşadınız ve bu sorunları nasıl çözdünüz?
4. İşbirlikli öğrenme çalışması sonrasında resimsel ifade becerinizin ne yönde değiştiğini düşünüyorsunuz? Eğer katkısı olduysa bunu yaptığımız hangi uygulamaya bağlıyorsunuz?
5. İşbirlikli Öğrenme çalışması sonrasında neler öğrendiniz?
6. Grup ortak ürününüz istediğiniz gibi oldu mu? Neden?
7. Bundan sonraki derslerinizde İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yöntemi ile çalışmalar yapmak ister misiniz? Neden?

EK-V ÖĞRETMEN KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Öğretmenin	
Adı- Soyadı	
Cinsiyeti	
Yaşı	
Mezun olduğu okul	
Kıdemi	
Bu Sınıfı kaç yıldır okuttuğu	
Sınıftaki öğrenci sayısı	
Katıldığı mesleki gelişim etkinlikleri (Hizmet içi eğitim, Kurs, Seminer ve Diğer):	

EK-VI ÖĞRENCİ KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz:
 - Kız
 - Erkek
2. Kardeş sayınız:
 - Yok
 - 1
 - 2
 - 3
 - Diğer
3. Annenizin eğitim düzeyi:
 - İlköğretim
 - Ortaöğretim (Lise)
 - Üniversite
 - Diğer
4. Babanızın eğitim düzeyi:
 - İlköğretim
 - Ortaöğretim (Lise)
 - Üniversite
 - Diğer
5. Annenizin mesleği:
 - Ev hanımı
 - İşçi
 - Memur
 - Diğer
6. Babanızın mesleği:
 - İşçi
 - Memur
 - Diğer

EK-VII İŞBİRLİĞİNE DAYALI ÖĞRENME ÖĞRENCİ GÖZLEM FORMU

	1. GRUP	2. GRUP	3. GRUP	4. GRUP	ORTALAMA
ÖZGÜNLÜK					
ÖĞRENME					
ZAMANLAMA					
SESSİZLİK					
UYUM					
ÇALIŞMA					
GRUP PUANI					

ÖZGÜNLÜK: Herkes farklı kendine özgü bir katkıda bulundu mu?

ÖĞRENME: Herkes terimleri, bilgileri öğrendi ve kullandı mı?

ZAMANLAMA: Herkes ders süresini iyi kullandı mı?

SESSİZLİK: Gruplar sessizce ve kısa sürede çalışmaya başladı ve tamamladı mı?

UYUM: Grup üyeleri uyum içinde çalıştı ve yardımlaştı mı?

ÇALIŞMA: Grup ürünü verilebildi mi?

EK-VIII VELİ İZİN FORMU

07. 12. 2009

Sayın Veli,

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yapmakta olduğum yüksek lisans eğitimi kapsamında, “İlköğretim Altıncı Sınıf Görsel Sanatlar Dersinde İşbirliğine Dayalı Öğrenme Uygulamaları (“Doğadan İzlenimler” Konusunun İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yöntemi ile Uygulanması) konulu bir tez çalışması için Milli Eğitim Bakanlığı’nın izniyle bir uygulama gerçekleştirmekteyim. Bu uygulamalar için 6-A sınıfında bulunan velisi olduğunuz öğrencilerle haftada bir saat olan görsel sanatlar dersi ve görsel sanatlar egzersiz programı haftada 2 saat olmak üzere toplam 3 ders saati, 4 hafta süreyle tezim kapsamındaki etkinlikler doğrultusunda dersteki uygulamaları gözlemleyeceğim.

Uygulama süresince yaklaşık 4 haftalık uygulama sürecinde video kamerayla çekim yapılacak, bunun yanı sıra öğrencilerle görüşmeler yapılacaktır. Araştırma verilerinin geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak, görüşme sırasındaki olası kesintileri önleyebilmek amacıyla bu görüşmelerin ses kaydı yapılacaktır. Görüşmenin ses kayıtları ile sınıf uygulamalarında çekilen video kayıtları, yalnızca bilimsel veri olarak kullanılacak ve gizli kalacaktır.

İzniniz dahilinde seçilerek çalışma kapsamına alınacak öğrencilerin velilerine, eğer istenirse çalışmanın tüm video ve ses kayıtları da teslim edilebilecektir. Lütfen, velisi olduğunuz öğrencinin çalışma kapsamına alınması ya da alınmaması konusundaki görüşünüzü aşağıda belirtiniz. İlginiz için teşekkür ederim.

İzin veriyorum	
İzin vermiyorum	

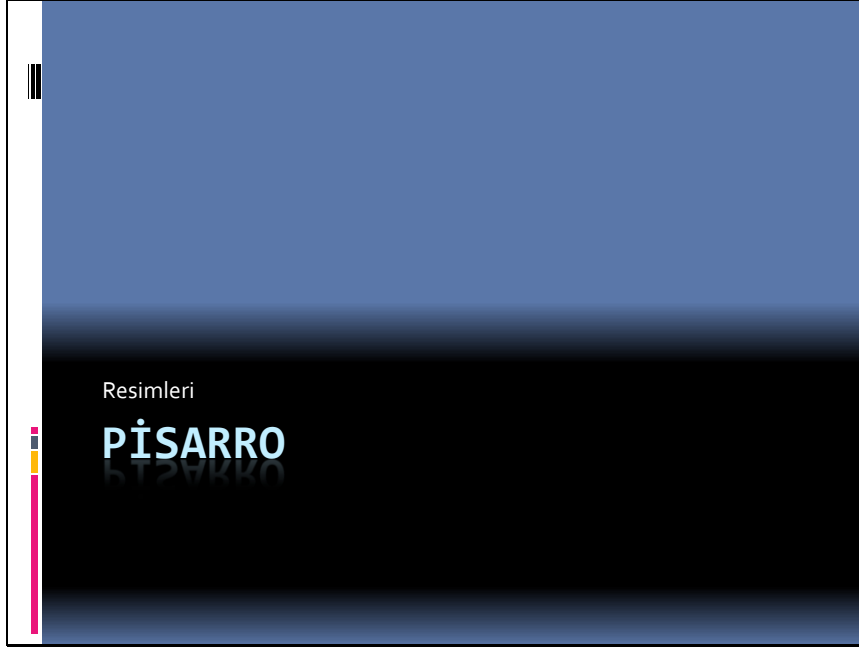
Araştırmacı

Velinin Adı- Soyadı:

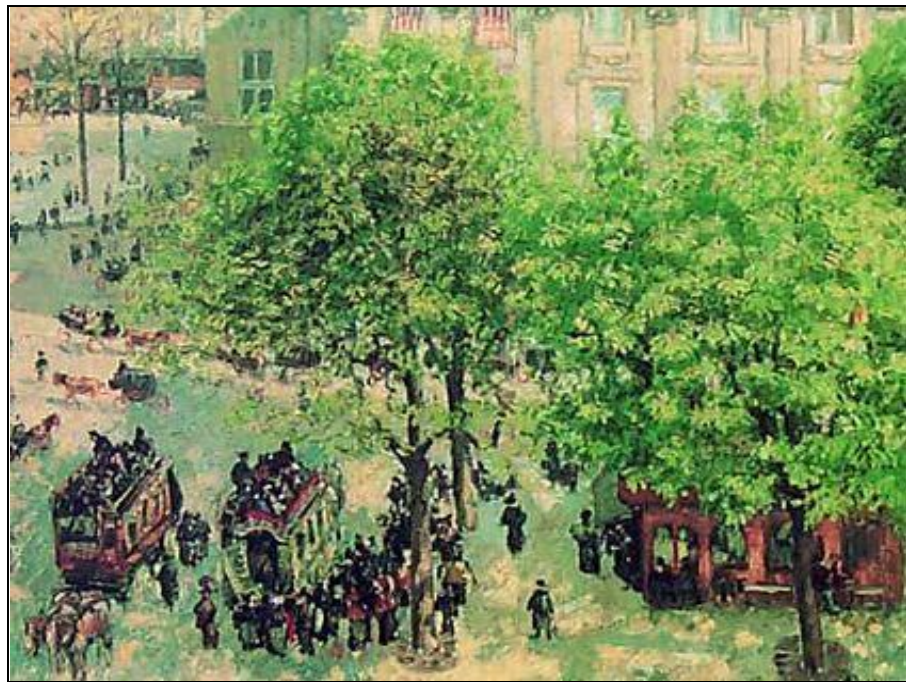
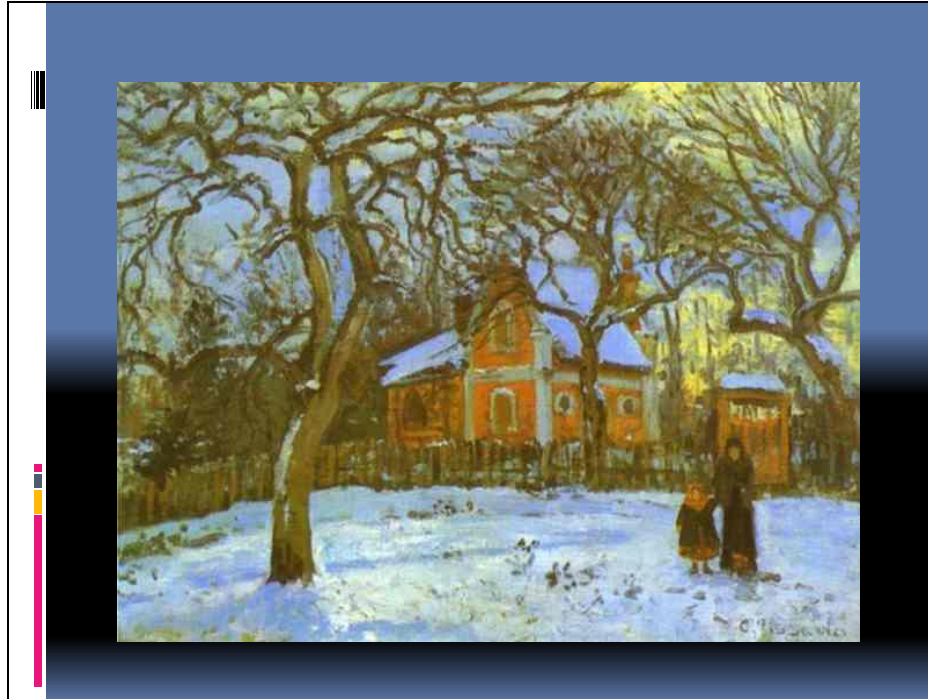
Kamile SARIHAN

İmza

EK- IX KARTALLAR GRUBUNUN HAZIRLAMIŞ OLDUĞU POWERPOINT
SUNUSU

EK-IX Devam

EK-IX Devam

**EK- X DÜNYA GRUBUNUN HAZIRLAMIŞ OLDUĞU POWERPOINT
SUNUSU**

**Ressam Van Gogh'un; Hayatı, Eserleri
ve Mektuplarından Örnekler**

**Vincent Van Gogh, bir papazın oğlu
olarak 1853 yılında Hollanda'nın
güneyinde bir köyde dünya'ya geldi.**

**19.yüzyılın yazgısı en trajik
sanatçılarından biri olan Van Gogh,
içinde sürekli bunaltılar yaşar ve hiçbir
işe yaramadığına olan inancı, bir
şeyler yapma, bir çıkış bulma isteğidir
bunaltılarının nedeni.**

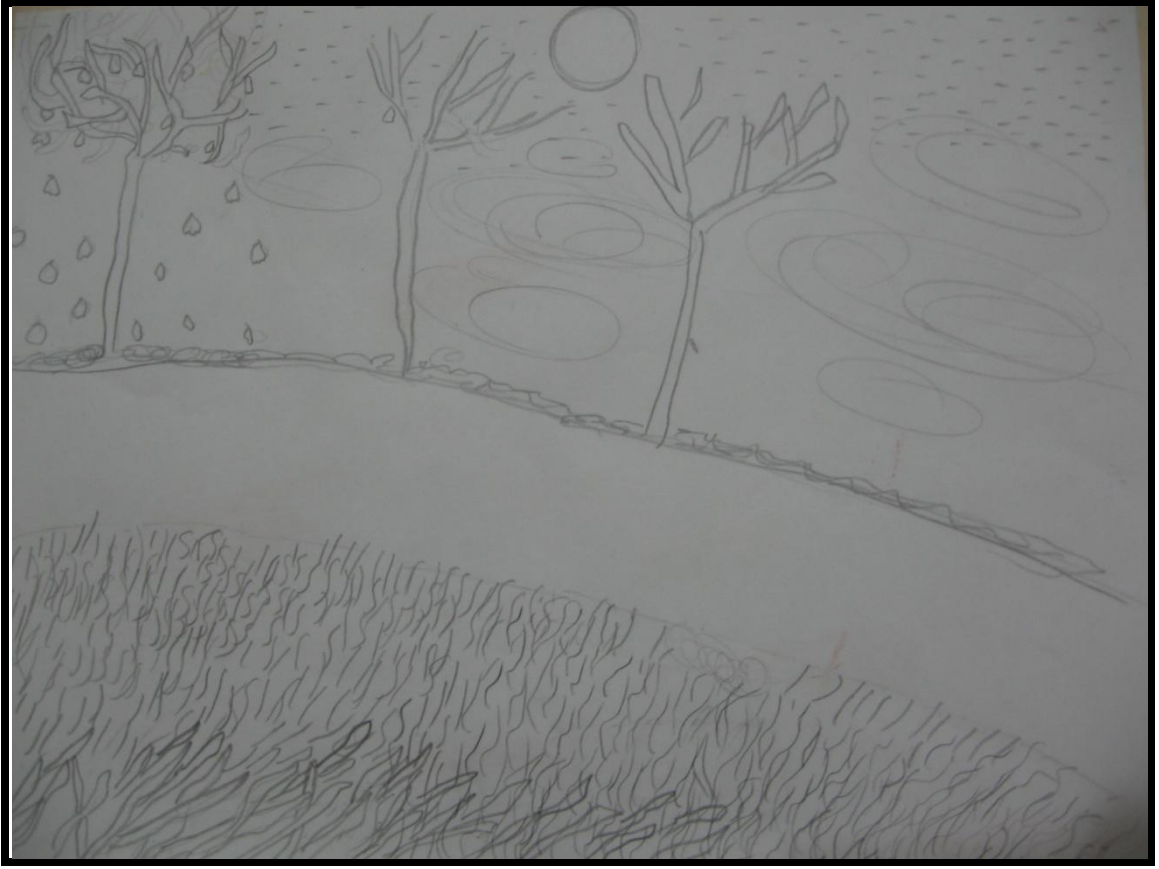
Acı çeker, mutsuzdur, huzursuzdur ve yalnızdır ama resimleriyle neşe ve sevinç uyandırmak istemiş, acıları sevince, hüznüleri neşeye ve yalnızlığı birlikteliğe döndürmeye çalışmıştır. İnsanların yalnızlık, hüznü ve acı içindeki hallerinden etkilenip bunları da resimlerinde yansıtmıştır. Acı çekenlere ilgi duymuştur; içinde yaşadığı dünyada kendisini uyumsuz hisseden bütün melankolikler gibi

Mutsuz olması yalnızlığındandır. Hiçbir zaman hiçbir şeyi başaramayacağına olan inancı, kendisinden kuşku duyması, trajik yazgısı, yaşamına son vermesidir onu melankolik yapan. Dünyada kendisini alçalmış, sevgilerden uzaklaşmış görmüştür Van Gogh. Yararsızlığının kendi elinde olmadığını, yazgının çizdiği olaylar dizisi sonucu bir kafese tıkıldığını, bir şeyler yapmak istediğini ama bunun yolunu bulamadığını yazar Theo'ya mektuplarında. Daha sonra yapacağı işi bulmuş ve kendini tamamıyla ona adanmıştır büyük bir coşkuyla.

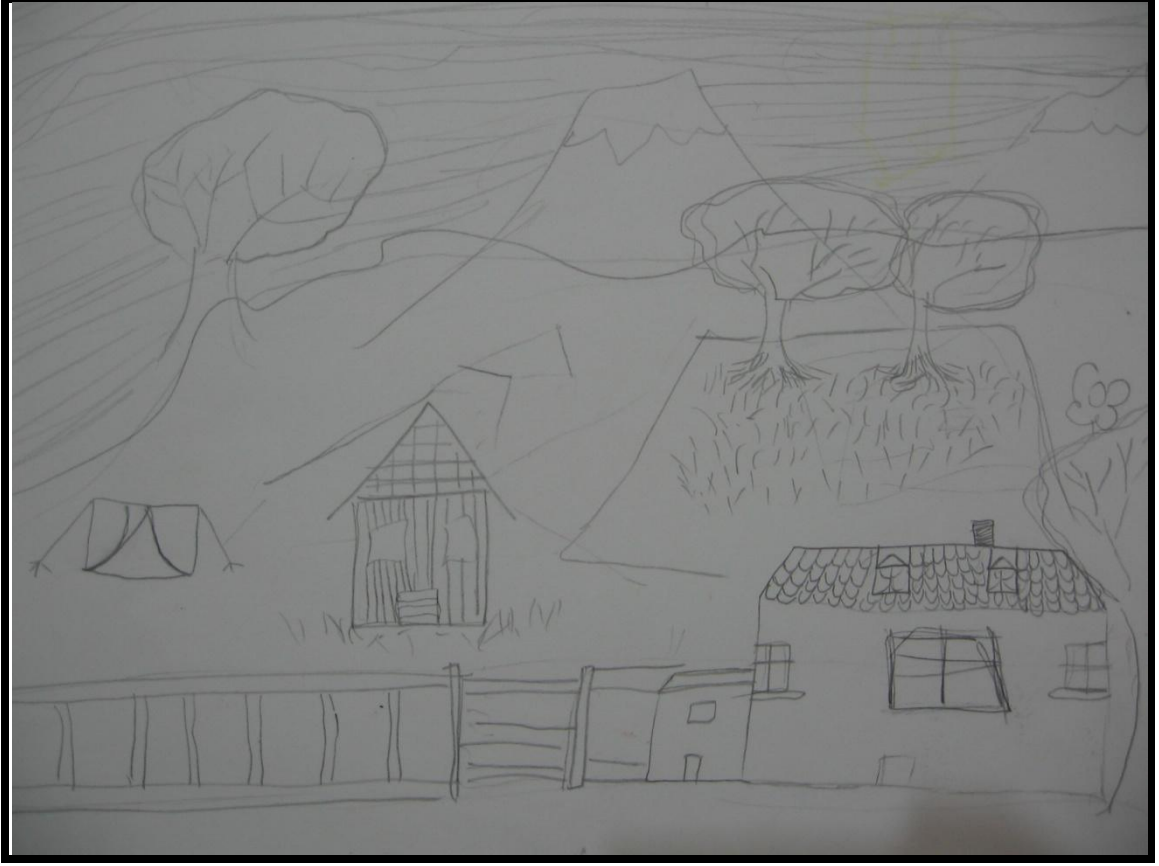
VİNCENT VAN GOGH'UN ESERLERİ

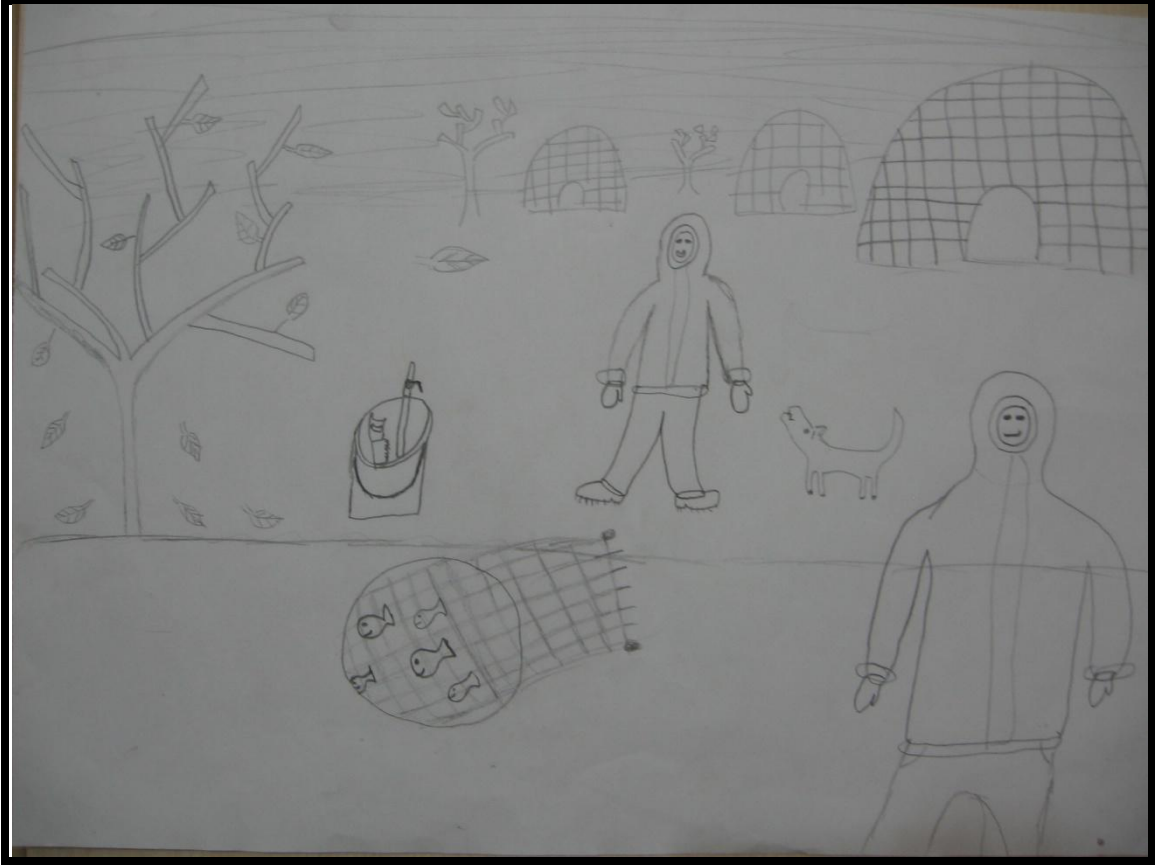
EK-XI DÜNYA GRUBU “SONBAHAR” ESKİZİ

EK-XII KARTALLAR GRUBU “İLKBAHAR” ESKİZİ

EK-XIII YILDIZLAR GRUBU “KIŞ” ESKİZİ

EK-XIV GÜNEŞ GRUBU “İLKBAHAR” ESKİZİ

EK-XV ÇALIŞMA KAĞITLARI

ÇALIŞMA KAĞIDI 1

RENK BİLGİSİ

Işığın cisimlere çarptıktan sonra yansıyarak görme duyumuzda bıraktığı etkiye renk denir. Güneşli bir günde renklerin daha parlak, daha canlı olmaları; kapalı bir havada ise renklerin parlaklığını kaybetmeleri ve olduklarından daha koyu görünmeleri rengin ışığa bağlı olduğunu gösterir. Zaten ışık olmadığı zaman her şey, şekil ve renk olarak karanlıkta kaybolur. * Güneş ışığı, bir prizmadan geçirilince YEDİ RENK grubu meydana gelir.

KIRMIZI
TURUNCU
SARI
YEŞİL
MAVİ
LACİVERT
MOR

İşte güneş ışığında depo olmuş bu renkler bir eşya üzerine geldiğinde, o cisim renklerin bir kısmını yutar, bir kısmını da yansıtır. Bu olayın sonucu olarak da cisimler bize yansıttığı renkte görünürler. Örneğin bir eşyanın kırmızı olarak görünmesinin nedeni, o cismin güneş ışığından sadece kırmızı rengi yansıtması ve diğer renkleri tutmasındandır. Güneş ışığındaki renk grubunun uçları birleştirilirse renk çemberi meydana gelir.

*** ANA VE ARA RENKLER :**

Renk çemberi dikkatlice incelendiği zaman, üç ana (esas) renk olduğu görülür. Bunlar KIRMIZI, SARI ve MAVİ'dir. Bu ana renklerin ikişer ikişer aynı ölçüde karışmasından meydana gelen renklere ara (yardımcı) renk denir.

*** ANA RENKLER:**

KIRMIZI
SARI
MAVİ

*** ARA RENKLER:**

TURUNCU
YEŞİL
MOR

EK-XV Devam

* **ARA RENKLERİN OLUŞUMU:**

KIRMIZI + SARI > **TURUNCU**

SARI + MAVİ > **YEŞİL**

MAVİ + KIRMIZI > **MOR**

Mavi ile mor rengin arasındaki yedinci renk lacivert, mavinin bir tonu olduğu için bu sınıflandırmaya konulmamaktadır. Doğada bulunan bütün renkler yukarıda gördüğümüz ana renklerden doğar. Bunların arasında olmayan siyah ve beyaz, şu şekilde meydana gelir: Bir cisim güneş ışığında depo olmuş renkleri yansıtmayıp yutuyorsa siyah, eğer tümünü yansıtıyorsa beyaz olarak görünür. Bir renge siyah ya da beyaz katılırsa o rengin tonları elde edilir. Örneğin maviye biraz siyah katılırsa mavinin koyu tonu, beyaz katılırsa mavinin açık tonu olur. Bu durumda mavi, renk olarak kalmış; fakat tonları değişmiştir. Siyah ya da beyazla tonları değiştirilen renkler kıymetlerinden kaybederler. Derinlik vermek için bu yola başvurarak yapılan resimlerin renklilikleri azalır. Bu nedenle siyah, beyaz ve bunların karışımından meydana gelen griler, renk olarak sayılmazlar.

* **RENK SAYILMAYANLAR:**

SİYAH + BEYAZ > GRİ

Ana renkler dediğimiz kırmızı, sarı, mavi kendi aralarında eşit ölçülerde karıştırıldığında, yardımcı renkler olan turuncu, yeşil, moru meydana getirdiğini gördük. Bu üç ana renk yine kendi aralarında bu kez değişik ölçülerde karıştırılırsa güneş ışığında bulunan altı rengin sayısız dereceleri bulunur (<http://www.gozlemci.net/4535-renk-bilgisi.html>).

SICAK ve SOĞUK RENKLER

Renkler, şiddetlerine ve insanlar üzerindeki ruhsal etkisine göre ikiye ayrılırlar.

Sıcak renkler; Kırmızı, turuncu, sarıdır. Kırmızıda ateşin sıcaklığını, turuncuda güneş ışığının etkisini, sarıda da ışık ve aydınlığı duyarız. Bu renklerin havadaki titreşimi kuvvetli olduğu için, diğer renklere göre gözü daha önce etkiler. Çocukta renk anlayışı başladığı zaman, kırmızıya ona atılması, ilkel toplulukların en çok önem verdiği renklerin sıcak renkler olusu bundandır. Varlıkların ışık alan

EK-XV Devam

kısımlarında daha çok sıcak renkler egemendir. Bu renklerin ruhsal etkisi neşe, canlılık harekettir.

Soğuk renkler; yeşil, mavi, mordur. Sıcak renklere göre titreşimi az olan bu renkler, gözü ikinci derece etkiler. Ruhsal etkisi hüznün, rahatlık ve durgunluk olan bu renkler gölgeli kısımlarda daha çok yer alırlar.

Sıcak Renkler: Kırmızı, Sarı, Turuncu

Soğuk Renkler: Mavi, Yeşil, Mor

Görülüyor ki çizgilerde olduğu gibi, renklerde de zıtlık vardır. Bir resimde iyi bir uyum kurulabilmesi için renklerin sıcak, soğuk durumlarının önemle ele alınması gerekmektedir. Sadece soğuk renklerin ya da sıcak renklerin bulunması iyi bir etki bırakmaz. Soğuk renklerin hakimiyetinde yapılan bir resimde sıcak renklerle bir denge kurulmalıdır. Model hazırlanırken de bu özelliğe dikkat edilmelidir. Örneğin sıcak renklerin çoğunlukta olduğu bir modelin fonunu soğuk renklerden hazırlamalıdır.

Renkli resim çalışmalarında renkler arasındaki geçişleri boyarken soğuk ve sıcak renkler arasındaki uyuma özellikle dikkat etmelidir. Örneğin, bir eşyada ışıklı ve gölgeli kısımlar sıcak tonda olabilir, bu durumda uyum sağlanması için geçişlerde soğuk renkler aranmalıdır. Eğer eşyanın ışıklı ve gölgeli kısımları, soğuk tonda ise, ışıklı kısımları ya da geçişleri sıcak renklerle boyanmalıdır.

Şunu da unutmamalıdır ki; renk karışımlarında soğuk bir renge soğuk bir renge sıcak bir renk katıldıkça, bu rengin soğukluk etkisi gittikçe azalır. Sıcak bir renk, soğuk bir renkle karıştırıldığında sıcaklık etkisini kaybeder. Bir resimde sıcak renkler daha ön planda görünür, resme derinlik vermek istiyorsak gözün sıcak renkleri daha ön planda; soğuk renkleri ise daha arka planda algıladığını unutmamalıyız(**Belge Adresi:** www.kirbas.com/index.php?id=450).

ÇALIŞMA KAĞIDI 2

İZLENİMCİLİK

İzlenimcilik veya **empresyonizm**, 19. yüzyılda [Fransa](#)'da ortaya çıkan ve bütün sanat dallarını, özellikle resmi etkileyen akım. Doğadaki unsurların kişinin içinde yarattığı izlenimleri, duygusal izleri yansıtmayı hedefler. Bu akım içerisinde yer alan sanatçılar, doğayı nesnel bir gerçek olarak değil, kendilerinde yarattığı izlenimi resme (veya edebi esere) aktarırlar.

[Resimde](#) izlenimcilik, özellikle [ışık](#) ve [renkten](#) kaynaklanan görsel izlenimleri yansıtmayı hedefler. Resmedilen nesnelere veya olaydan çok günün belirli bir zamanına özgü ışığın sanatçı üzerinde yarattığı izlenimlere önem verilir. İzlenimci ressamlar, günün belli vakitlerinde -özellikle sabah, öğle, akşam gibi- aynı yerleri resmetmişlerdir; böylece değişen ışıklarda değişen renkleri görmeye çalışmışlardır. Akımın öncüleri [Claude Monet](#) ve [Camille Pissarro](#)'dur.

İzlenimcilere göre sanatçı doğrudan doğruya gerçeği değil, gördüklerinin kendisinde uyandırdığı duygu ve düşünceleri esas almalı, gerçekçiliği ve nesneliliği ikinci plana atarak, kişisel yorumu ön plana çıkarmalıdır.

İzlenimcilikte, yorumlar ve izlenimler, sanatçıdan sanatçıya değiştiği ve her sanatçı eserinde kendinde oluşan duyguyu ve izlenimi anlatacağı için, meydana getirilen edebî eser, yazarın veya şairin kişiliğine dair izler taşır

İzlenimci ressamlar, yaklaşık 200 yıldır resim sanatını yönlendiren kurallara ve kısıtlamalara karşı çıktılar. Eskiden daha çok konusunu dinden ya da tarihten alan resimler yapıyordu. İzlenimciler çeşitli konulara el attılar. Canlı renkler kullanarak yaptıkları resimlerde taptaze duygular ve pırlıl pırlıl bir dünya sergilediler. Bunlar, bir görünümü ya da bir düşüncenin yarattığı izlenimleri anlatan resimlerdi. İzlenimci ressamlar o andaki gerçekliği yakalamaya çalışıyordu. Bunda renk ve ışığın önemi büyüktü. O dönemin bilimsel bulguları, rengin nesneye ait bir şey olmadığını, ancak ondan yansıyan ışığın bir özelliği olduğunu ortaya çıkarmış, bu da renge bağımsızlık kazandırmıştı. İzlenimciler nesnelere, doğa içindeki konumlarına, çevrelerindeki başka nesnelere, hava koşullarına ve

EK-XV Devam

günün değişik saatlerindeki durumlarına göre değişen görünüşlerini canlandırmaya çalıştılar. Stüdyo yerine açık havada çalışarak su, hava, insanlar, yapılar, Güneş ışığının etkisi altında nasıl görünüyorsa, öyle tuvale geçirildi. Kısa fırça darbeleriyle yapılan bu resimlerde bazen mozaiği andıran bir görünüm ortaya çıkıyordu. İzlenimciler'in çoğu aynı konunun çeşitli koşullar altındaki durumunu işleyerek "resim dizileri" hazırladı. Sözelimi kavak ağaçlarının ya da nilüferlerin gündoğumundan, gün-batımına kadar saatten saate değişen farklı ışık koşullarındaki durumunu, renklerin, biçimlerin ve gölgelerin sürekli değişimini tuvale geçirdiler.

ÇALIŞMA KAĞIDI 3

RESİMDE LEKE DEĞERLERİ

Açık koyu tonlar deyince akla önce bir rengin ton dereceleri geliyor. Burada kastedilen; her rengin siyah beyaz olarak bir değeri vardır. Örneğin normal bir kırmızı veya yeşil orta tonlarda görülür, bunların içine sarı veya beyaz katılırsa açıklıkları artar. Sarı ve turuncular açık

EK-XV Devam

tonlarda lacivert ve onunla koyulaştırılmış renkler koyu tonlarda görülür. Bu açık koyular aynı zamanda renkli resimde lekeleri oluşturur; koyu, açık, orta lekeler. Araştırmalara göre bir resimde göz önce lekeleri algılamış. Onun için resimde lekelerin kullanılışı büyük önem taşıyor. Bu yüzden birçok sanatçı bir resme başlamadan önce onun siyah beyaz çalışmasını yaparlar. Lekeler iyi oturduğu zaman o resmin siyah beyaz görünüşü de aynı güzellikte olur. Alman ressam Ernst Ludwig Kirchner(1880-1938)in bu resminde açık koyu tonların dağılışı ve renklerin açık koyu değerleri açıkça görülüyor (<http://muzafferoz.blogspot.com/2009/01/renkli-resimde-ak-koyu-tonlar-leke.html>).

ÇALIŞMA KAĞIDI 4

RENKLER ve ÇAĞRIŞTIRDIKLARI DUYGULAR

KIRMIZI: Sıcak renklerin başında gelir. Dalga boyunun büyüklüğünden dolayı göze hemen çarpar. Bu nedenle hemen hemen tüm uyarılar (warning) kırmızı renkle yazılır, yapılır. Trafik ışıklarında kırmızının kullanımı buna güzel bir örnektir. Kırmızı hareketli, dinamik bir renktir. Bu nedenle (tonuna bağlı olarak) insanı tedirgin, rahatsız edebilir. Ki bazı dergi ve gazetelerde ayaküstü yemek yenen ticari yerlerin, müşterinin bir an önce yemeğini yiyip gitmesi için özellikle kırmızıya boyandığı yazılmıştır. Kısacası kırmızı önce alev alev insanı çeker; sonra da tedirgin, huzursuz edip, iter. Söylediklerimin doğruluğunu denemek istiyorsanız kendinize bir test yapın. Kalabalık bir yere şöyle bir göz atın, gözünüz önce nereye takıldığına dikkat edin! Uzun süre buralara baktığınızda rahatsız, tedirgin olacak, gayri ihtiyarı gözünüzü kaçırarak zorunda kalacaksınız. Çoğu yiyecek markalarının da logolarında kırmızı ve sıcak renkler ağırlıktadır. Kısacası kırmızı, hem çarpıcı, dikkat çekici, hem de tedirgin, rahatsız edici renk olma özelliğini taşımaktadır

TURUNCU: Kırmızıdan sonraki en sıcak renktir. Onun kadar olmasa da hareketli, dinamik, dikkat çekici, çarpıcı bir renktir. Kırmızıdan farklı olarak insanı tedirgin, rahatsız eden bir yanı yoktur. Kırmızıya göre daha yumuşak, daha iç açıcı, daha hoş bir renktir. İnsanda coşku ve canlılık duyguları uyandırır, moral yükselticidir.

EK-XV Devam

SARI: Sıcak renk olarak bilinse de yeşile kaçan tonu soğuk renk gibi algılanır. Bu nedenle de insanlarda değişik duygular yaratır. Sarı aydınlığın-ışığın rengi diye bilinir ve güneşi çağrıştırır. Yıllardır ressamalara ilham kaynağı olan bu renk tuvalerde sarı başaklar şeklinde kendini göstermiştir. Bir anlamda üretimin, verimliliğin, bolluğun rengidir. Ressamların yapıtlarını incelediğimizde ışığın sarı; gölgenin mavi ile vurgulandığını görürüz. Güneşin, ışığın rengi olan bu sarı insanda coşkuyu artırır, sevinç ve neşe duygusu yaratır. Ancak yeşile kaçan sarı tonlar canlılığını kaybetmiş olup soğuk renk gibi algılanır. Ki sonbahar da hüznü yaratan da sarıdır.

YEŞİL: Rahatlatıcı, iç açıcı, huzur verici renktir. İnsanlarda ferahlık, dinlendirici etkisi yaratır. Statik, durgun bir renk olduğu için sükûneti simgeler. İlkbaharı, doğuşu, canlanışı çağrıştırır. Kısacası yeşil doğayı simgeler. Bu nedenle de günümüzde çevreci grupların-partilerin kendilerine seçtikleri renk yeşildir. Doğal olarak da tazeliği, gençliği ve umudu yansıtmaktadır. İlaçların bitkilerden elde edilmesinden dolayı, Ortaçağdan beri yeşil renk sağlıkla da ilişkilendirilmektedir. Hatta kimileri cerrahların yeşil giymesini buna bağlar. Ancak yeşilin soğuran renk olması nedeniyle cerrahların elbiselerinde kanı belirgin şekilde göstermediği de bir gerçektir.

MAVİ: Dünyada en fazla görülen renktir. Mavi denilince akla önce gökyüzü, denizler gelir. Ancak uzaktaki dağların da mavi görüldüğü bir gerçektir. Sınırsızlığın, sonsuzluğun ve de özgürlüğün rengidir mavi! Durağan, statik bir renktir. İnsanlarda, dinginlik, serinlik, huzur, mutluluk duygusu yaratır. Sakinliğin, engin hoşgörünün simgesidir. Yapılan araştırmalar sonucu mavinin hâkim olduğu ortamlarda yaşayanların sinir sistemlerinin çok güçlü olduğu söylenmektedir. Ki nazar boncuklarının mavi olması da anlamlıdır. Dikkat çekici bir renk olmadığı için fonda kullanımı yapıtın etkisini artırır.

MOR: Kırmızı ve mavinin birleşiminden oluştuğu için bu 2 rengin oranlarına göre değişik tonlar oluşturmaktadır. Ancak genelde mor rengin; acıyı, hüznü, üzüntüyü, içe kapanıklığı, depresyonu, çağrıştırdığı bilinir. Hatta kimi insanlarda hastaneyi akla getirdiği söylenir. Tonlarına göre hayal gücünü, sezgileri harekete geçirdiği çalışma şevkini ve de yaratıcılığı artırdığı da söylenir. Ki Chopin'in bestelerini yaptığı odanın mor renkten oluştuğu bilinen bir gerçektir (<http://www.grafikerler.net/sicak-ve-soguk-renkler-t1231.html>).

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (2003). Aktif Öğrenme. (3. Bs.). İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Açıkgöz, K. Ü. (1992). İşbirlikli Öğrenme, Kuram Araştırma Uygulama. Malatya: Uğurel Matbaası.
- Akpınar, S. (1999). İş ve Teknik Eğitimi Dersi'nde İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yönteminin Etkililiği. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Artut, K. (2009). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. (6. Bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydın, S. Alakuş, A. (2009). İşbirlikli Öğrenme İle Görsel Sanatlar Dersini İşlemenin Öğrencilerin Başarısına ve Öğrenilenlerin Kalıcılığına Etkisi. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi (Sayı: 13), 63-67. http://www.dicle.edu.tr/suryayin/zgegitimder/tam_metinler/13pdf/13_06_Aydin-Alakus.pdf adresinden 24 Kasım 2009 tarihinde edinilmiştir.
- Bilen, S. (1995). İşbirlikli Öğrenmenin Müzik Öğretimi ve Güdusel Süreçler üzerindeki Etkileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.
- Buyurgan, S. Buyurgan, U. (2007). Sanat Eğitimi ve Öğretimi. (2. Bs.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Coşkun, N. (2008). Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı. L. Kılıç, A. Öztürk (Ed). Müzik ve Görsel Sanatlar Öğretimi içinde (s. 224-232). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Coşkun, N. (2008). Görsel Sanatlar Öğretiminde Öğretim Strateji Yöntem ve Teknikleri. L. Kılıç, A. Öztürk (Ed). Müzik ve Görsel Sanatlar Öğretimi içinde (s. 206-207). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Demirel, Ö. (1996). Genel Öğretim Yöntemleri, Ankara: Usem Yayınları.

Demirel, Ö. (2003). Eğitim Sözlüğü, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2004). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme. (7. Bs.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Derviş, N. (1993). Grup Çalışmalarının Öğrenci Başarısına Etkisine İlişkin Öğretmen-Öğrenci Görüşleri. Ankara: Ankara Üniversitesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Efe, H. Hedefanlı, M. Çakmak, Ö. ve diğerleri(2008). İşbirlikli Öğrenme “Teori ve Uygulama”. Ankara: Eflatun Yayınevi.

Ekiz, D. (2003). Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş. Ankara: Anı Yayıncılık.

Erinç, S. (2004). Kùltür Sanat, Sanat Kùltür. (2. Bs.). Ankara :Ütopya Yayınevi, Ütopya Sanat Dizisi: 107.

Ertürk, S. (1998). Eğitimde Program Geliştirme. (10. Bs.). Ankara: Meteksan.

Gençaydın, Z. (1990). Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları. TED Yayınları. Ankara: Şafak Matbaası.

Gençaydın, Z. (1993). Sanat Eğitimi. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakùltesi, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakùltesi Yayınları.

Gökay, M. (2005). Sınıf Yönetimi. (ed. Özsoy, V.) İlköğretimin Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları 3, Ankara: Varan Matbaacılık.

Gökaydın, N. (2002). Temel Sanat Eğitimi (Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3669, Bilim ve Kùltür Eserleri Serisi: 1286.

Gömlüksiz, M. (1994). "Türk Dili ve Edebiyatı Dersi'nde Uygulanan Kubaşık Öğrenme Yönteminin Eriş'i'ye, Demokratik Tutumlara ve Benlik Saygısına Etkisi". Çukurova Üniversitesi 1. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri, Cilt 2, Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana.

Gürtuna, S. (2004). Çocuk ve Sanat Eğitimi. İstanbul: Morpa Kùltür Yayınları.

Hayırsever, F. (2007). İlköğretim Okullarında Uygulanan Küme Çalışması Yönteminin Değerlendirilmesi. Milli Eğitim Dergisi (Sayı: 153-154), 164-182. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/153-154/hayirsever.htm> adresinden 24 Kasım 2009 tarihinde edinilmiştir.

Hendrix, J.C. (1996). Cooperative Learning: Building a Democratic Community. The Clearing House, 69, 333-336.

Kagan, M. (1982). Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat. (A. Çalışlar, Çev.) Ankara: Altın Kitaplar.

Kırıçoğlu, O (2002). Sanatta Eğitim Görmek Anlamak Yaratmak. (2. Bs.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kocabaş, A. (1995) "İşbirlikli Öğrenmenin Blok flüt Öğretimi ve Öğrenme Stratejileri Üzerindeki Etkileri", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir. s:111 (1995).

Kurtuluş, Y. (1998). Sanat Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme (Resim-İş Derslerinde Bireysel Çalışmaların Yapılandırılmış Grup Çalışmaları ile Desteklenmesi için İşbirlikli Öğrenme). Yüksek Lisans Tezi. Dan: İnci San. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Kuzu, A. (2005). Oluşturmacılığa Dayalı Çevrimiçi Destekli Öğretim: Bir eylem araştırması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

MEB Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu. (2007).
Ankara: MEB yay.

Namlu. A. G. (1999). Bilgisayar Destekli İşbirliğine Dayalı Öğrenme. T.C. Anadolu
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1145,
Eğitim Fakültesi Yayınları: 57. Eskişehir.

Özer. K. (2002). İlköğretim 4-5. Sınıflarda Türkçe Öğretiminde İşbirliğine Dayalı
Öğretme Metodunun Kullanımına Yönelik Bir Değerlendirme. Dan: Ahmet
Saban. Konya: T.C. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek
Lisans Tezi.

Özsoy, V. (2003). Görsel Sanatlar Eğitimi. “Resim-iş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel
Temelleri”. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Özsoy, V. (1998). Yetmişbeşinci Yılda Sanat Eğitimi ve Öğretimi (Resim-İş Eğitimi).
Ankara: MEB.

San. İ. (1990). “Resim-İş Öğretiminde Yaratıcılık”, Resim- İş Öğretimi ve Sorunları”.
Türk Eğitim Derneği Bilim Dizisi, No: 8, s: 143, Ankara.

San, İ. (2000). Sanat Eğitimi Kuramları. (2. Bs.). İstanbul: Ütopya Yayınevi.

San, İ. (1993). “Sanatta Yaratıcılık, Oyun, Drama”, Yaratıcılık ve Eğitim. Ankara: Türk
Eğitim Derneği Eğitim Dizisi, No:17, s: 71.

Senemoğlu, N. (2004). Gelişim Öğrenme ve Öğretim (Kuramdan Uygulamaya). (10.Bs). Ankara: Gazi Kitabevi.

Sezer, H. (2000). İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı. Modül 10.

Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2003). Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü. (7. Bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Sümbül, S. (1995). Fen Öğretiminde Küçük Gruplarlar Öğretim Yönteminin Etkinliği. Dan: Ersan Sözer. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir.

Şimşek, Ü. Doymuş, K. ve Şimşek, U. (2008). İşbirlikli Öğrenme Yöntemi Üzerine Derleme Çalışması: II. İşbirlikli Öğrenme Yönteminin Sınıf Ortamında Uygulanması. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(1). http://www.erzincan.edu.tr/birimler/egitim/userfiles/eefdergi/10_1/123-142.pdf adresinden 1 Aralık 2009 tarihinde edinilmiştir.

Telli, H. (1990). Türkiye’de Resim-İş Öğretmenine Genel Bir Bakış. Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları. TED Bilim Dizisi. Ankara: Şafak Matbaası.

Uluğ, F. (1999). Eğitimde Grup Süreçleri. Ankara: İmge Kitabevi.

Vural, B. (2003). Öğretim Faaliyetlerinde Yöntem- Teknik ve Etkinlikler. İstanbul: Hayat Yayınları.

Yavuzer, H. (2009). Resimleriyle Çocuk. (13.bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeşilyurt, E. (2007). Yeni İlköğretim Programları Temel Niteliklerinin Değerlendirilmesi. Elazığ: Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, ISSN: 1303-4618, 5(3) 164-167.

Yetkin, S. K. (1972). Estetik Doktrinler. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Yıldırım, A. ve Simsek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (5. Bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, A. (2001). İşbirliğine Dayalı Öğrenme; Etkili Ancak İhmal Edilen ya da Yanlış Kullanılan Bir Metot. Ankara: Milli Eğitim Dergisi, (sayı:150). <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/150/yilmaz.htm> adresinden 24 Kasım 2009 tarihinde edinilmiştir.

Yılmaz, M (2007). Görsel Sanatlar Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme. Kastamonu: Eğitim Dergisi, Ekim. <http://www.kefdergi.com/pdf/Cilt-15-No2-2007Ekim/myilmaz.pdf> adresinden 1 Aralık 2009 tarihinde edinilmiştir.

Yılmaz, M (2007). Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar. Ankara: Gündüz Yayıncılık.

Yin, R. Y. (1994). *Case Study Research: Design and Methods*. (Second Edition).
Thousand Oaks: Sage Publication.